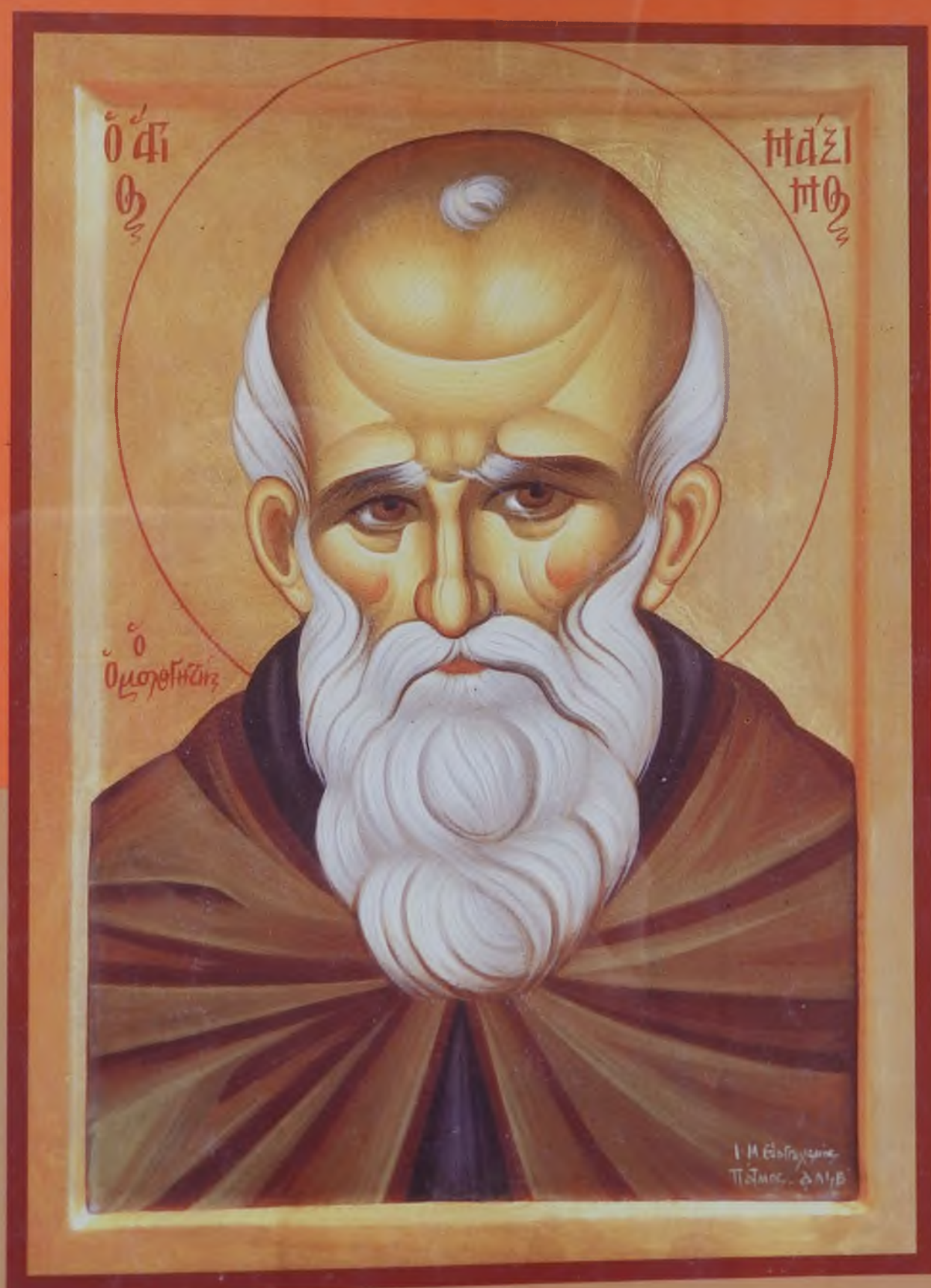

ÎNDRUMĂTOR
DE
TEOLOGIE DOGMATICĂ ORTODOXĂ
Volumul II

Editura IRINAEUS

DUMNEZEU MÂNTUITORUL

Persoana Mântuitorului în raport cu Sf. Treime

Dumnezeu este Unul în Ființă și întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Fiecare este Dumnezeu adevărat, deplin, întreg, având toate atributele dumnezeiești și totuși nu sunt trei Dumnezei, ci este un singur Dumnezeu. Aceasta pentru că fiecare Persoană divină are întreagă aceeași Ființă divină Care nu Se împarte, nici nu Se desparte. Datorită unității ființiale dumnezeiești, cele trei Persoane divine sunt deoființă, egale și eterne. Ele Se deosebesc între Ele prin însușirile personale interne, adică prin modul de a poseda Ființa divină.

Tatăl posedă Ființa divină în Sine, neprimită de la nimeni. El este principiul unic, necauzat al Treimii, originea Fiului ca Născător al Său și al Duhului Sfânt ca Purcezător al Său. Tatăl este principiul, cauza și izvorul Divinității, adică al Fiului și al Duhului Sfânt.

Dumnezeu Fiul are ca însușire personală proprie nașterea din veci din Tatăl: „Din pânțele mai înainte de luceafăr Te-am născut” – **Psalmi 109,3** și „Domnul a zis către Mine: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut” – **Psalmi 2,7**. Cuvintele „astăzi” și „mai înainte de luceafăr” arată nașterea din veci și continuă a Fiului din Tatăl. Tatăl comunică întreaga Sa Ființă Fiului fără a pierde El ceva din Ființa Sa prin această comunicare. Nașterea Fiului se face din veci astfel încât nu a fost un timp în care să fi fost Tatăl fără Fiu așa cum nu este niciun timp în care focul să fie fără lumină sau căldură. **Sf. Ioan Damaschin** scrie: „După cum focul există deodată cu lumina din el și nu este mai întâi focul și pe urmă lumina, ci deodată... tot astfel și Fiul Se naște din Tatăl fără să Se despartă deloc de El, ci este purerea cu El”.

Despre Dumnezeirea Fiului după Întrupare, adică despre Dumnezeirea lui Iisus Hristos, avem numeroase dovezi în Sf. Scriptură.

În mod direct, Dumnezeirea lui Iisus Hristos este mărturisită în următoarele texte scripturistice: la Botez, Tatăl Îl numește „Fiul Meu iubit” – **Matei 3,17**; înaintea lui Caiafa, Hristos Se recunoaște ca Fiu al lui Dumnezeu – **Matei 26,63-64**; Sf. Ap. Petru mărturisește despre Hristos că este „Fiul lui Dumnezeu celui viu” – **Matei 16,16**; Ap. Toma Îl numește „Domnul meu și Dumnezeuul meu” – **Ioan 20,28**.

În mod indirect, Dumnezeirea Fiului este afirmată de textele scripturistice unde lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, I se atribuie însușiri dumnezeiești ca: veșnicia – **Ioan 17,5**: „Și acum Mă preaslăvește, Tu, Părinte, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea”; atotputernicia: „Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ” – **Matei 28,18**; adorarea dumnezeiască: **Ioan 5,23**: „Ca toți să cinstească pe Fiul precum cinstesc pe Tatăl”; Hristos este „Dumnezeu

întrupat” – **I Timotei 3,16**; este deoființă cu Tatăl – **Ioan 10,30**: „*Eu și Tatăl Una suntem*”; în El locuiește trupește „*plinătatea dumnezeirii*” – **Coloseni 2,9**.

Dumnezeirea lui Iisus Hristos a fost proclamată oficial la sinodul I ecumenic, însă această învățătură a existat de la început în Biserica creștină. Pentru aceasta avem mărturie în **Tradiția creștină**:

- Botezul creștin săvârșit în numele Sf. Treimi, prin formula și întreită cufundare în apă constituie o dovadă implicită a Dumnezeirii Fiului;

- despre Dumnezeirea Fiului mărturisește de la început în Biserica primară doxologia mică și cântarea „Lumină lină”;

- simbolurile de credință din Biserica primară: apostolic, ierusalimitean, alexandrin cuprind învățătura creștină pe scurt despre mântuirea în Iisus Hristos, deci și despre Dumnezeirea Lui.

În unele locuri din Sf. Scriptură se găsesc expresii care ar părea să contrazică Dumnezeirea Fiului ca: „*Tatăl este mai mare decât Mine*” – **Ioan 14,28** sau „*Iar despre ziua și ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din cer, nici Fiul, ci numai Tatăl*” – **Marcu 13,32**. Aceste expresii se referă la Iisus Hristos numai ca om, iar pe de altă parte, arată că nu toate tainele sunt menite să se descopere oamenilor, ci numai ceea ce, potrivit hotărârii divine, este de folos spre mântuire, iar cunoașterea zilei sfârșitului lumii nu este. Deci descoperirea acestei taine nu făcea parte din misiunea Mântuitorului de trimis al Tatălui. Primul text **Ioan 14,28** mai poate fi interpretat în înțelesul că „*Tatăl este mai mare decât Fiul*” (și decât Duhul) doar prin calitatea de cauză, de izvor al celor două, iar nu cu Dumnezeirea.

Planul lui Dumnezeu în mântuirea omului și a lumii

1. Datorită gravității căderii protopărinților noștri, omul nu se putea mântui prin propriile puteri;

2. Totuși mântuirea omului era posibilă pentru că chipul lui Dumnezeu în om nu s-a distrus, ci doar s-a întunecat;

3. Mântuirea, echivalând cu o recreare a lumii, era cu neputință de împlinit de o creatură. Astfel, Dumnezeu a hotărât din veșnicie Întruparea și Jertfa Fiului Său, ca fiind cel mai potrivit mijloc de mântuire pentru om;

4. Cum trebuie înțeleasă necesitatea Întrupării Fiului lui Dumnezeu?

5. Această hotărâre divină este fundamentată pe iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu pentru oameni;

6. Cauza Întrupării Fiului lui Dumnezeu este ridicarea omului căzut, conform Sf. Scripturi și Sf. Părinți;

7. Ce înțelegem prin mântuire? Mântuirea obiectivă și subiectivă.

1. Prin căderea în păcat, omul a pierdut comuniunea harică cu Dumnezeu și a intrat în moarte sufletească și osândă veșnică, ajungând într-o astfel de stare, încât nu se mai putea mântui prin propriile puteri¹. Sf. Scriptură afirmă că pentru om nu mai exista niciun preț ca să-și răscumpere sufletul său: „Că răscumpărarea sufletului este prea scumpă și niciodată nu se va putea face” – **Psalmi 48,8**. Deci omul nu se putea mântui singur datorită gravității căderii, pentru că prin păcat s-a tulburat întreaga ordine morală, care cere ca binele să fie răsplătit și răul pedepsit, lovindu-se în infinita dreptate divină. Iar natura umană a fost afectată în adâncurile ei, facultățile sufletești fiind pervertite, slăbite, iar omul, după cădere, fiind înclinat spre rău, continuă să păcătuiască, afundându-se tot mai mult în păcat.

2. Totuși, mântuirea omului căzut era posibilă. Posibilitatea mântuirii pentru omul căzut se întemeiază pe faptul că păcatul strămoșesc nu constituie o cădere radicală, o ruină totală, precum a fost cea a îngerilor răi (al căror păcat era mai grav, ei fiind imateriali și păcatul lor fiind săvârșit din proprie inițiativă, fără nicio ispită externă). În om chipul lui Dumnezeu nu s-a distrus, ci numai s-a alterat, în el a rămas mai departe năzuința spre bine și adevăr².

3. Mântuirea înseamnă refacerea prin har a naturii umane, restaurarea chipului lui Dumnezeu și reînnoirea firii umane prin desființarea păcatului și a urmărilor lui. Aceasta echivalează cu o nouă creație a lumii și a omului, lucru cu neputință de săvârșit pentru nicio creatură. Astfel, Dumnezeu, în nemărginita Sa bunătate și înțelepciune, a găsit cel mai potrivit mijloc pentru izbăvirea omului din rău, hotărând întruparea și Jertfa Fiului Său pentru mântuirea lumii. Ca restaurator al naturii umane și mijlocitor al împăcării între Dumnezeu și oameni, Mântuitorul

¹ Omul a fost creat de Dumnezeu având un destin supranatural – acela de a rămâne în permanentă comuniune de iubire cu Dumnezeu. Pentru împlinirea acestui scop, omul a fost înzestrat de Dumnezeu cu anumite facultăți, puteri sufletești. Când aceste puteri sunt îndreptate spre alt țel afară de Dumnezeu, are loc o perversiune, o denaturare, o slăbire a lor pentru că harul divin este cel care le susține și le întărește, dar numai când au ca scop suprem unirea omului cu Dumnezeu.

Astfel, natura umană a fost afectată, prin căderea în păcat, în adâncurile ei, chipul lui Dumnezeu în om s-a alterat, s-a întunecat, adică sentimentul s-a pervertit, voința a slăbit, rațiunea s-a întunecat. Omul a fost pedepsit pentru păcat potrivit ordinii morale care cere ca binele să fie răsplătit, iar răul pedepsit cu moartea trupească și sufletească, prin ruperea comuniunii harice cu Dumnezeu și intrarea în robia păcatului și a diavolului, și veșnică, adică neputința de a intra în împărăția lui Dumnezeu și osândă veșnică.

² Adică, în om, și după cădere, a mai rămas oarecare năzuință spre bine, o oarecare cunoștință a binelui și o oarecare putere de a-l săvârși. Dar pofta cea rea, aplecarea spre păcat în om erau predominante. Dispoziția dezordonată spre păcat sau revolta trupului împotriva sufletului a apărut în om ca urmare a păcatului strămoșesc și este numită concupiscentă. Ea rămâne în om și după Botez „ca urmare a îndelungii stăpâniri a răului” – pr. D. Stăniloae, dar nu mai este socotită păcat, ci un mijloc de probare a virtuții. Omul reînnoit prin har primește de la Dumnezeu puterea de a lupta împotriva ei, de a o birui și de a-și câștiga astfel mântuirea, întărindu-se în virtute.

lumii trebuia să fie și Dumnezeu și om: „Trebuia ca Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni să-i aducă la prietenie și unire, printr-o înrudire cu amândouă părțile” spun Sf. Părinți.

Date fiind eternitatea și neschimbabilitatea lui Dumnezeu, hotărârea de răscumpărare în Hristos a neamului omenesc stă împreună cu planul veșnic de creație a lumii³. Această hotărâre din veșnicie a lui Dumnezeu este după Ap. Pavel: „taina cea din veac ascunsă în Dumnezeu” – **Efeseni 3,9** și de îngeri neștiută.

4. Necesitatea Întrupării Fiului lui Dumnezeu trebuie înțeleasă în sensul că aceasta a fost de cel mai mare folos pentru om, iar nu în înțelesul unei necesități absolute pentru Dumnezeu, ca și cum El n-ar fi putut găsi alt mijloc de mântuire a omenirii căzute. Și printr-un cuvânt ar fi putut Dumnezeu să mântuiască pe om, manifestându-și puterea, dar ar fi fost nefolositor pentru om, căci acesta, deprins a păcatului, ar fi căzut din nou și așa, mereu ar fi trebuit să fie mântuit, iar păcatul nu s-ar fi învins niciodată⁴.

5. Întruparea și Jertfa Mântuitorului își au fundamentul în însăși iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu față de om. „Pentru că atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Fiul Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică” – **Ioan 3,16**. Iar **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: „Prin iubirea Sa mai presus de minte și nesfârșită pentru om, Dumnezeu a devenit tocmai ceea ce iubea, adică om”.

6. Cauza Întrupării Fiului lui Dumnezeu este ridicarea omului căzut

Simbolul de credință ne învață: „Care pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din cer și S-a făcut om”. Sf. Scriptură ne spune: „Fiul omului a venit ca să caute și să mântuiască pe cel pierdut” – **Luca 19,10**. Iar **Sf. Atanasie cel Mare** afirmă: „Vina noastră a fost cauza venirii Cuvântului lui Dumnezeu în lume”. **Fericitul Augustin** scrie, de asemenea: „Dacă omul n-ar fi căzut, Fiul omului n-ar fi venit” – *Si homo non perisset, Filius hominis non venisset*.

Astfel, prin Întruparea și Jertfa Fiului lui Dumnezeu, s-a împlinit minunea ridicării din păcat și din moarte și a îndumnezeirii omului. **Sf. Ioan Gură de Aur** scrie: „Ieri mi-ai spus: pământ ești și în pământ te vei întoarce, iar azi: șezi de-a dreapta Mea întru slavă”. Iar în cântările Bisericii: „Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase, astăzi mă scol împreună cu Tine, înviind Tu”⁵.

³ Nu putem concepe că în Dumnezeu ar mai fi putut apare o idee în timp datorită neschimbabilității Sale. Dumnezeu a preștiut căderea lui Adam și a hotărât din veșnicie Întruparea Fiului Său. Sf. Părinți spun chiar că Hristos constituie Arhetipul (modelul originar) după care Dumnezeu l-a creat pe om.

⁴ Apoi, omul conștient de prețul mare cu care a fost răscumpărat, înțelege să se împotrivescă păcatului cu toată puterea. Chiar când cade el se ridică prin pocăință, fiind iertat tot prin Jertfa Mântuitorului.

⁵ A fost minune pentru că ea nu putea fi săvârșită de nicio creatură, decât de Dumnezeu. A fost minune pentru că omul a fost ridicat la o stare superioară nevinovăției lui Adam, din rob al păcatului și al diavolului, omul căzut devine fiu al lui Dumnezeu.

7. Mântuirea, în înțeles creștin, este refacerea comuniunii harice dintre om și Dumnezeu, prin iertarea păcatelor și dobândirea vieții veșnice. Mântuirea a toată lumea, realizată prin Întruparea și Jertfa Mântuitorului Iisus Hristos, poartă numele de mântuire obiectivă sau generală, iar însușirea de fiecare om a acestei mântuiri, prin colaborarea cu harul divin, se numește mântuire subiectivă sau personală ori îndreptare, sfințire. În centrul Dogmaticii ortodoxe stă învățătura despre mântuirea omului în Iisus Hristos, numită soteriologie (σωτηρία = mântuire).

În continuare, vezi anexa de la sfârșitul capitolului: **Lipsa de dependență a Sfintei Întrupări de căderea în păcat.**

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.21-25; 307-312.

* * *

De ce pentru opera de mântuire Se întrupează a doua Persoană divină, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, și nu altă Persoană a Sf. Treimi?

Răspunsul îl găsim în scrierile Sf. Părinți:

1. Era potrivit să Se întrupeze Fiul pentru că, după **Sf. Ioan Damaschin**, făcându-se Fiu al omului, **Își păstrează neschimbată proprietatea de Fiu** (atributul de născut). Prin Întrupare, Cel Unul Născut din Tatăl din veci fără mamă devine născut din mamă fără tată sub vremi.

2. Fiul lui Dumnezeu este Cuvântul lui Dumnezeu, „**puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu**” – **I Corinteni 1,24**. Adevărul absolut: „**Eu sunt Calea, Adevărul și Viața**” – **Ioan 14,6** (adică El este Calea ce duce spre Tatăl, spre mântuire). Se cuvenea deci ca El, în calitate de Logos divin, să împărtășească oamenilor cunoștința desăvârșită despre Dumnezeu. Prin Întrupare, Cuvântul lui Dumnezeu a devenit însăși Revelația dumnezeiască pentru oameni („**Cuvântul trup S-a făcut**” – **Ioan 1,14**).

Observație: După **Sf. Grigorie de Nazianz** și alți Sf. Părinți, Fiul lui Dumnezeu Se numește Logos (Cuvânt) pentru că este născut fără patimă din Tatăl, precum se naște cuvântul din cugetare, și pentru că **Îl revelează lumii pe Tatăl**, așa cum este definiția față de subiectul definit. **Sf. Grigorie de Nazianz** adaugă: „*iar dacă prin Logos înțelegem rațiunea ființială a tuturor lucrurilor, nu greșim căci prin Fiul lui Dumnezeu <<toate s-au făcut și fără El, nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut>> - Ioan 1,3*”. Sf. Grigorie afirmă aceasta pentru că acest înțeles al Logosului divin era consacrat în lumea intelectualilor din epoca sa, fiind cunoscut din filozofia greacă, în care Logosul era o însușire a divinității, o idee necesară în cosmogonie pentru a stabili o legătură între Dumnezeu și lume. Logosul divin era, deci, strâns legat de creația lumii, fiind socotit ca un mijlocitor între Dumnezeu și lume în opera creației.

Termenul de Logos divin pentru Fiul lui Dumnezeu a fost luat din filozofia greacă, ca și ceilalți termeni referitori la Sf. Treime, dar marii Părinți bisericești ai primelor veacuri le-au precizat înțelesul potrivit doctrinei creștine. Numirea aceasta a Fiului lui Dumnezeu este o numire iconomică, adică legată de opera comună a Sf. Treimi în raport cu lumea, referindu-se la activitatea dumnezeiască în afară, iar nu la

viața interioară, intrinsecă a Sf. Treimi, la Ființa divină insondabilă, transcendentă, complet inaccesibilă creaturii, numită de Sf. Părinți Treime teologică (obs.).

3. Mântuirea este o creație din nou, o refacere prin har a omului, iar aceasta era potrivit să se facă prin Acela prin Care toate s-au făcut: „*Toate prin El s-au făcut și fără El, nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut*” – **Ioan 1,3**. Sf. Părinți Îl mai numesc pe Hristos Arhetipul (model original) după care Dumnezeu a creat pe om. „*Când l-a creat pe om, Dumnezeu și-a fixat privirea gândirii Sale asupra lui Hristos. Astfel în momentul Întrupării, Hristos nu caută o formă oarecare îngerească sau astrală, ci ia chip de om*” după **Paul Evdokimov**.

4. Fiul lui Dumnezeu, fiind chipul Tatălui – **II Corinteni 4,4**: „*chipul lui Dumnezeu cel nevăzut*” – **Coloseni 1,15**, după al Cărui chip s-a creat omul, era potrivit ca prin El să se mântuiască lumea, refăcându-se astfel în om chipul lui Dumnezeu.

De asemenea, **Sf. Irineu** spune: „*Hristos cel istoric (cel întrupat) a fost prototipul pe care L-a avut Dumnezeu în minte când a creat pe primul om. Hristos era omul deplin și desăvârșit, Care avea să Se arate pe pământ, iar Făcătorul a văzut de mai înainte și a creat pe Adam potrivit cu acest prototip viitor. Prin urmare, Adam a fost creat după modelul Cuvântului, Care avea să asume în timp, ca Hristos, firea omenească și să Se arate om desăvârșit pe pământ*”.

Colaborarea Persoanelor treimice la opera mântuitoare

Firește, Tatăl și Duhul Sfânt colaborează împreună cu Fiul la opera mântuitoare, dar Tatăl și Duhul nu o săvârșesc în toate amănunțele ei, ca Fiul, Care o îndeplinește nu numai ca Dumnezeu, ci și ca om. Sf. Scriptură arată clar participarea la mântuire a întregii Treimi sfinte, numind pe Dumnezeu „*Mântuitorul nostru*” – **I Timotei 1,1** și lămurind că mântuirea se săvârșește de Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt (vezi despre apropiere în dogma Sf. Treimi): „*Când s-a arătat bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, nu din faptele dreptății pe care le-am făcut noi, ci după a Lui milă ne-a mântuit pe noi prin baia nașterii celei de-a doua și a înnoirii Duhului Sfânt, pe Care L-a revărsat din belșug peste noi, prin Iisus Hristos, Mântuitorul nostru*” – **Tit 3,4-6**.

Această participare treimică la mântuirea lumii se arată, îndeosebi, în actele mai importante ale lucrării mântuitoare: la Întrupare, Duhul Sfânt Se pogoară peste Sf. Fecioară, iar puterea Tatălui o umbrește – **Luca 1,35**; la Botezul Domnului, Duhul lui Dumnezeu Se pogoară în chip de porumbel și Tatăl declară iubirea Sa față de Fiul, exprimând și bunăvoința Sa față de lume prin Fiul. Însuși Mântuitorul spune: „*Duhul Domnului este peste Mine căci Domnul M-a uns ca să binevestesc săracilor și M-a trimis ca să tămăduiesc pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc*

robilor izbăvire și orbilor vedere, pe cei asupriți să-i eliberez" – Luca 4,18. Moartea lui Iisus Hristos este în conformitate cu voința Tatălui, Care „pe Însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții pentru noi toți” – **Romani 8,32**. Învierea lui Hristos este, de asemenea, lucrare și a Tatălui și a Duhului Sfânt: „Dumnezeu Care L-a înviat pe El din morți și I-a dat Lui slavă” – **I Petru 1,21** și: „Iar dacă Duhul Celui ce L-a înviat pe Iisus din morți locuiește întru voi, El, Cel ce L-a înviat pe Iisus din morți, vii va face și trupurile voastre muritoare, prin Duhul Său Care sălășluiește întru voi” – **Romani 8,11**.

Prin urmare, ca și creația și Proviđența, mântuirea este opera lui Dumnezeu în Sf. Treime: a Tatălui prin Fiul în Duhul Sfânt.

Despre „plinirea vremii”

1. Prin „plinirea vremii” se înțelege împlinirea pregătirii îndelungate a omenirii de către Proviđența divină pentru primirea Mântuitorului;

2. Această pregătire are mai multe aspecte.

1. Dacă Dumnezeu, în nesfârșita Sa bunătate și înțelepciune, a hotărât din veșnicie mântuirea omului prin Întruparea Fiului Său, de ce nu a trimis pe Fiul Său îndată după cădere, ci a așteptat să treacă atâtea mii de ani (5508)? Sf. Scriptură ne spune doar că Întruparea trebuia să se petreacă „la plinirea vremii”; „Iar când a venit plinirea vremii Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea” – **Galateni 4,4-5**.

Dar Sf. Părinți ne dau un răspuns deplin la această întrebare. Potrivit scrierilor lor, omenirea trebuia pregătită vreme îndelungată pentru primirea Mântuitorului:

2. 1. Oamenii trebuiau să cunoască din experiența lor și să se convingă deplin de gravitatea păcatului și a urmărilor lui, precum și de neputința lor morală de a se elibera din robia păcatului prin propriile lor puteri („Căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc... Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?” – **Romani 7,19;24**)⁶.

Astfel, trebuia ca oamenii să dorească un ajutor supranatural și dorindu-l să-l și primească atunci când le va fi trimis. Dorindu-și ei înșiși mântuirea, oamenii sunt

⁶ Pe măsură ce răul creștea, omul își dădea seama de urmările păcatului și de gravitatea lui, înțelegea că nu se poate mântui singur. Totodată auzind că trebuie să vină un Mântuitor, sigur că dorea din tot sufletul să primească un ajutor supranatural, și dorindu-l, urma să-l și primească atunci când avea să-i fie trimis.

mântuiți și potrivit voinței lor, în deplină libertate, și nu în afara voinței lor, ceea ce ar fi fost o încălcare a libertății cu care au fost înzestrați.

2. Rătăcirea religioasă și decăderea morală trebuiau să atingă apogeul, pentru ca astfel răul să poată fi stârpit din rădăcină și pentru totdeauna (ca un buboi care trebuie să aștepti să se coacă și pe urmă îl spargi). Aceasta pentru că „unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul; pentru că precum a împărășit păcatul prin moarte, așa și harul să împărățească prin dreptate, spre viața veșnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru” – **Romani 5,20-21**.

3. Omenirea trebuia să se pregătească timp îndelungat pentru a fi în stare să înțeleagă și să-și însușească dumnezeiasca învățătură pe care avea să o descopere Mântuitorul. Spre acest scop s-a dat Legea Vechiului Testament, „umbra bunurilor viitoare” – **Evrei 10,1** și „călăuză spre Hristos” – **Galateni 3,24**. Ea a avut caracter prefigurativ, nedeplin și nedesăvârșit față de Legea Noului Testament.

4. Venirea Mântuitorului, timpul, locul și împrejurările în care Se va arăta El, ca și alte date asupra vieții și activității Sale, să poată fi cunoscute cât mai bine și de cât mai mulți, pentru ca mântuirea să fie așteptată și să devină bun al întregii omeniri.

5. Trebuia ca printr-o pregătire îndelungată, sub ocrotirea și conducerea Providenței divine, să se ajungă la o persoană în care păcatul, deși prezent potențial (ca păcat strămoșesc), să nu fi avut niciun rod, adică să nu fie actualizat prin păcate personale, anume la Sf. Fecioară Maria, din a cărei persoană, curățită la atingerea Dumnezeirii de ființa ei și de păcatul strămoșesc, Fiul lui Dumnezeu să-Și ia trup omenesc. „De mult timp, chiar înainte de crearea lumii, era hotărâtă Răscumpărarea, până la Sf. Fecioară nu s-a găsit, însă, loc cu adevărat demn pentru lucrarea Întrupării. Dar îndată ce s-a aflat, Domnul S-a și întrupat” după Sf. Părinți.

Sf. Dimitrie al Rostovului (secolul al XVII-lea) spune: „Ne putem întreba pentru ce Cuvântul lui Dumnezeu întârzie să coboare pe pământ și să Se întrupeze pentru mântuirea omenirii căzute? Dar înainte de jumătatea celui de-al șaselea mileniu de la păcatul lui Adam, nu se găsi pe pământ o fecioară curată nu numai cu trupul dar și cu sufletul. Nu a fost decât o singură asemenea făptură unică prin curățenia ei duhovnicească și trupească, ce a fost vrednică să se facă biserică și templu al Duhului Sfânt”.

Iar **Vladimir Lossky** scrie: „Toată perioada Vechiului Testament cu alegerile sale ce au urmat una după alta, alegerea lui Noe, alegerea neamului lui Avraam, alegerea poporului Israel, alegerea seminției lui Iuda, alegerea casei lui Davia, Legea care apăra curăția poporului lui Dumnezeu, binecuvântările urmașilor aleși, toată această istorie sfântă, apare ca un proces providențial și mesianic, ca o pregătire a trupului lui Hristos, a Bisericii, mediul unirii cu Dumnezeu și, înainte de toate, ca o pregătire a celei care trebuia să dea cu împrumut firea sa umană ca să se poată săvârși taina Întrupării”.

Pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului

Hotărârea cea din veci a lui Dumnezeu cu privire la mântuirea lumii a fost împlinită de Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat „*la plinirea vremii*”, adică atunci când pregătirea omenirii de către Providența divină pentru primirea Mântuitorului se împlinise.

Această pregătire s-a făcut pe două căi:

- una pozitivă (prin cunoștință), prin profețiile mesianice din Revelația supranaturală, prin care li s-a descoperit oamenilor din timp că va veni un Izbăvitor, făcându-le cunoscute obârșia Lui divină, timpul și locul nașterii Lui, precum și evenimentele importante din viața Lui;

- una negativă (prin suferință), prin suferințele îndurate de oameni ca urmare a decăderii lor morale, ceea ce a adâncit în ei dorința după un mântuitor.

Pregătirea a durat mii de ani, începând chiar din momentul izgonirii lui Adam din rai, odată cu Protoevanghelia – **Geneză 3,15**, prin păstrarea Revelației primordiale, în chip pozitiv, dar și în mod negativ. La început, nădejdea venirii unui mântuitor era mereu prezentă în conștiința oamenilor, ei crezând că acesta va veni curând. Astfel, primul fiu al lui Adam s-a numit Cain adică „dobândire, câștig”, pentru că ei credeau că acesta va fi Mântuitorul făgăduit. Tot așa au crezut despre Abel, al cărui nume înseamnă altă „sămânță”. În întregul șir al urmașilor lui Adam până la potop, s-a menținut nădejdea într-o venire apropiată a Răscumpărătorului făgăduit. Astfel, Lameh a crezut că fiul său cel întâi născut, Noe, nume ce înseamnă „*liniște, mângâiere*”, va face ca oamenii „*să se odihnească de lucrurile lor și de osteneala mâinilor și de pământul blestemat de Dumnezeu*” – **Geneză 5,29**. Chiar și Noe a crezut că primul său fiu, Sem, va fi Răscumpărătorul așteptat.

Dar, după amestecarea limbilor la turmul Babel și răspândirea oamenilor pe tot pământul, făgăduința făcută în protoevanghelia a fost păstrată mai mult sau mai puțin de fiecare neam în parte. Ea, însă, s-a menținut peste tot, ceea ce se poate constata din diferite mituri și legende ale popoarelor, deși uneori complet desfigurată. Aceasta este încă o dovadă despre originea comună a tuturor oamenilor și despre existența unei Revelații primordiale.

Hotărârea divină a alegerii unui popor descendent din chaldeanul Avraam (secolul al XIX-lea î.H.), ca urmare a înmulțirii fărădelegii și idolatriei, va face ca de acum pregătirea omenirii în vederea mântuirii să se îplinească în două direcții. Astfel, pregătirea neamului omenesc de Providența divină pentru venirea Mântuitorului s-a făcut într-un fel în lumea păgână și în alt fel în poporul ales, la iudei.

A. Pe păgâni, Dumnezeu i-a pregătit pentru venirea Mântuitorului în chip natural, pozitiv și în sens negativ.

Natural, păgânii au fost pregătiți prin legea morală naturală – **Romani 1,19-20** și **2,14-15** – manifestată în conștiință și prin înclinația lor de la creație spre bine

și adevăr. Astfel, ei aveau posibilitatea să săvârșească binele în parte și să-L cunoască pe Dumnezeu din Revelația naturală, păstrând în felul acesta o oarecare legătură harică cu Dumnezeu.

Totodată, i-a pregătit într-un mod negativ, prin experiența lor religioasă și morală. Pentru că păcatul, dezvoltându-se, ducea la suferințe de tot felul și li se întăreau sentimentul vinovăției (prin conștiința sădită în ei de la creație), sentimentul părăsirii de Dumnezeu și cel al neputinței omenești, precum și dorința după un ajutor dumnezeiesc. Aceasta se poate vedea dacă cercetăm credințele religioase păgâne. Diferitele practici rituale și, mai ales, universalitatea jertfelor la popoarele păgâne dovedesc sentimentul vinovăției, dorința ispășirii, precum și dorința după venirea unui Răscumpărător (înțelegând că jertfele nu îi puteau izbăvi).

În chip pozitiv, prin reminiscentele Revelației primordiale păstrate de popoarele păgâne în diferite legende și mituri, prin care s-au menținut într-un mod desfigurată, credința despre un păcat săvârșit de strămoși, pentru care întreaga omenire se află în suferință, precum și făgăduința venirii unui Răscumpărător prin protoevanghelie.

Tot în chip pozitiv, au fost pregătiți păgânii prin relațiile pe care le întrețineau cu iudeii, în ciuda restricțiilor Legii mozaice. Aceste relații nu au fost întrerupte niciodată, ele s-au intensificat în timpul anilor de robie ai poporului evreu – egipteană, babiloniană, asiriană. Apoi, unii păgâni au putut cunoaște despre profețiile mesianice din traducerea în limba greacă a Vechiului Testament – Septuaginta făcută în Egipt în secolul al III-lea î.H. Iar uneori, chiar Dumnezeu a binevoit să le descopere direct și păgânilor, vestea că din poporul Israel Se va naște Mântuitorul. Avem astfel profeția făcută de vrăjitorul Valaam din Petor, de lângă Eufurat, regelui moabitean, Balac – Numeri 24,7:17;19.

În continuare, din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean p.191-193 – Anexa 1.

B. Pregătirea poporului evreu pentru venirea Mântuitorului

Odată cu separarea poporului evreu din mijlocul popoarelor păgâne idolatre, și pregătirea omenirii pentru venirea Mântuitorului s-a diferențiat pe două căi. Pe o cale a fost pregătită lumea păgână, iar pe altă cale, într-un mod special, prin Revelația divină supranaturală, a fost pregătit poporul ales pentru primirea Mântuitorului.

Astfel, prin Revelația divină supranaturală, Dumnezeu i-a pregătit pe iudei, în primul rând în chip pozitiv, prin întărirea făgăduințelor mesianice. La poporul iudeu s-a păstrat cu toată sfințenia, prin lucrarea Providenței, făgăduința protoevangheliei – Geneză 3.15 – adăugându-i-se mereu, prin patriarhi și profeți, lămuriri și amănunte descoperite de Dumnezeu. Avraam, Isaac și Iacob primesc din nou și mai precis făgăduința Răscumpărătorului, descoperindu-li-se că într-un urmaș al lor „se vor binecuvânta toate neamurile” Facere 12,3; 18.18; 28.14. Despre prezența și lucrarea Cuvântului în Vechiul Testament, ca pregătire a venirii Sale în trup, Sf. Maxim Mărturisitorul spune că „Înainte de venirea văzută în trup, Cuvântul lui Dumnezeu venea în mod spiritual la patriarhi și prooroci,

preînchipuind tainele venirii Lui." sau „Cuvintele legii și ale proorocilor, fiind înaintemergătoarele venirii Lui în trup, călăuzeau sufletele la Hristos”.

Pr. D. Stăniloae scrie: „Patriarhii și proorocii trăiesc în cuvintele ce li se comunică și în faptele săvârșite cu ei și cu poporul Israel, prezența directă a Persoanei Cuvântului. Ei stau față în față cu Persoana Care le adresează cuvintele și le anunță faptele Sale. Intră într-o relație directă cu El ca Persoană dar încă nu ca Persoană întrupată, coborâtă ontologic în rândul oamenilor. Persoana Cuvântului rămâne încă deasupra oamenilor”.

Prin profeți, Revelația dumnezeiască cu privire la mântuire și la modul împlinirii ei devine tot mai limpede, cunoscându-se astfel, de mai înainte, demnitățile Mântuitorului și toate evenimentele caracteristice vieții Sale pământești. De aceea, la venirea Mântuitorului, foarte mulți erau aceia care trăiau „așteptând mângâierea lui Israel și izbăvirea acestuia” – **Luca 2.25**.

În sens negativ, această pregătire s-a făcut la poporul iudeu tot prin Revelația supranaturală, mai ales prin Legea dată prin Moise prin care se dezvoltă, pe de o parte, conștiința păcatului și sentimentul vinovăției și al neputinței omenești – **Romani 7.23**. Legea fiind dată, ei cunoșteau clar ce este bine și ce e rău, dar neputând să săvârșească binele, își dădeau seama de vinovăția lor (harul lucrând din afară, nu înăuntrul omului, ei nu aveau puterea să învingă pornirile păcătoase interioare și să săvârșească binele).

Tot în sens negativ, prin legea ceremonială, cu jertfele și curățirile ei, se alimentau la poporul evreu ideea necesității ispășirii și dorința după un izbăvitor ca să-i scape din robia păcatului. Faptul că jertfele Vechiului Testament se repetau mereu dovedește că evreii își dădeau seama că ele nu erau suficiente să le spele păcatele.

Astfel, Legea lui Moise s-a făcut călăuză spre Hristos – **Galateni 3.24**.

De asemenea, poporul evreu a fost pregătit și prin numeroasele tipuri din istoria sa, fie persoane – Avraam și Isaac, Iosif, Iona etc. – fie întâmplări, care prefigurau evenimente din viața Mântuitorului și mântuirea adusă de El. Astfel, chiar legea mozaică este numită de Ap. Pavel „*umbra bunurilor viitoare*” – **Evrei 10.1**, exprimând ideea că vechiul așezământ a prefigurat pe cel nou, desăvârșit, instituit de Mântuitorul Hristos.

După unii exegeți, lupta lui Iacov cu îngerul – **Geneză 32.24-32** – a prefigurat lupta lui Dumnezeu cu poporul ales (în timpul peregrinărilor în pustie; neascultarea poporului evreu de profeți, de fapt, de Dumnezeu; pedepsirea și iertarea lor) sau lupta lui Hristos cu umanitatea căzută. De atunci, Iacov s-a numit Israel, adică „*Cel ce luptă cu Dumnezeu*” sau „*Cel pentru care luptă Dumnezeu*”. În urma acestei lupte, Iacov – Israel a rămas cu o infirmitate, schiopătând din șold. Această infirmitate prefigura o parte din poporul Israel care nu l-a primit pe Mesia. O parte, însă, Îl primește și devine noul Israel. Până azi, mulți evreii nu vor să-L recunoască pe Hristos. Iudeii erau incapabili de a admite că un om poate fi Dumnezeu. Timp de peste 1000 de ani, de la Moise, li se spusese că Dumnezeu este nevăzut, inaccesibil, nici numele de Iahve nu aveau voie să-l pronunțe, fiind înlocuit cu Elohim. De

aceea, orice om care s-ar fi făcut Dumnezeu era pentru ei idol. Era o blasfemie pentru ei să creadă că o persoană pe care o vezi, o atingi, putea fi identic cu Dumnezeu, Cel ce S-a arătat lui Moise pe Sinai și i-a condus prin pustie.

Astfel se poate spune că nu numai iudeii, ci și popoarele păgâne au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului. Dar în timp ce pregătirea iudeilor avea la bază Revelația supranaturală neîntreruptă, din care ei au putut dobândi certitudinea venirii Mântuitorului, cunoscând timpul, locul, împrejurările, evenimentele importante din viața Sa etc., pregătirea păgânilor a avut la bază doar unele reminiscențe din Revelația primordială sau unele idei despre Mesia, însă nu destul de clare, împrumutate de la iudei. Pe lângă aceasta, experiența lor religioasă și morală i-a dus la numeroase rătăcirii, datorită cărora conștiința decăderii lor a devenit tot mai trează, făcând să li se nască în suflete dorința de izbăvire printr-un Răscumpărător, trimis al lui Dumnezeu. Ideea venirii acestui Răscumpărător a fost trează mai ales în mintea unor gânditori și înțelepți ai lor, în timp ce la poporul de rând pregătirea s-a făcut mai mult sub aspectul negativ: prin conștiința decăderii și a păcătoșeniei, care i-a făcut să aștepte un Mântuitor care să-i scape de necazurile și suferințele pe care le îndurau, asigurându-le o viață mai bună.

Rezumat

Pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului s-a făcut pe două căi:

- pozitivă: prin cunoștință – prin Revelația supranaturală
- negativă: prin suferință ca urmare a păcatului.

Pregătirea a durat cam 5508 ani, începe chiar din rai cu Protoevanghelia –

Geneză 3,15. Până la amestecarea limbilor la turnul Babel, făgăduința divină s-a păstrat destul de vie în conștiința urmașilor lui Adam.

Începând cu alegerea și separarea poporului evreu de alte neamuri, pregătirea pentru venirea Mântuitorului se face în două feluri diferite.

A. Pe păgâni, Dumnezeu i-a pregătit în mai multe moduri:

- în chip natural, prin Revelația naturală – **Romani 1,19-20** și legea morală naturală – **Romani 2,14-15**;

- în chip pozitiv (prin cunoștință):

a) prin reminiscențe ale Revelației primordiale păstrate în mod desfigurat în mituri și legende, precum și:

b) prin unele date despre Mesia din Revelația supranaturală destinată poporului evreu.

- în chip negativ: prin suferințele răbdate ca urmări ale păcatului.

B. Pe poporul evreu l-a pregătit Dumnezeu într-un mod special prin Revelația divină supranaturală, separându-l din mijlocul popoarelor idolatre.

- astfel, prin Revelația supranaturală, Dumnezeu i-a pregătit pe evrei în primul rând, în chip pozitiv, prin întărirea făgăduințelor mesianice.

- apoi, în sens negativ, prin Legea lui Moise, prin care cunoșteau clar ce este bine și ce e rău, dar neputând să săvârșească binele, își dădeau seama de vinovăția lor (harul lucrând din afară, nu înăuntrul omului).

- de asemenea, prin legea ceremonială, tot în mod negativ; faptul că jertfele se repetau mereu dovedește că evreii erau conștienți că acestea nu puteau să-i curețe de păcate.

Evreii au fost pregătiți pentru primirea Mântuitorului și prin tipurile din istoria lor, adică prin unele persoane, realități istorice din Vechiul Testament, care au prefigurat desăvârșiri din Noul Testament privind pe Iisus Hristos și Împărăția Sa.

Profețiile mesianice sau Mesianismul Vechiului Testament

Profețiile mesianice străbat ca un fir roșu Revelația supranaturală a Vechiului Testament. Cele mai importante sunt:

- Protoevanghelia: **Geneză 3,15**:

Făgăduințele divine despre venirea Mântuitorului date:

- lui Avraam: **Facere 12,3**; **Facere 18,18**; **Facere 22,17**;

- lui Iacov: **Facere 28,14**; **Facere 49,10**;

- vrăjitorului păgân Valaam, chemat de Balac, regele Moabului să blesteme poporul Israel: **Numeri 24,17**;

- lui Moise proorocul: **Deuteronom 18,15**;

- profetului **Daniel 9, 24, 27**;

- profetului **Miheia 5,1**;

- profetului **Zaharia 9,9**;

- profetului **Isaia 7,14** și **53,1-12**, despre Jertfa izbăvitoare și preamărirea lui Hristos.

Pentru conținut vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgorean pg.195-197 – Anexa 2.

Întruparea Fiului lui Dumnezeu. Persoana divino-umană a Mântuitorului

1. Scopul Întrupării Fiului lui Dumnezeu este mântuirea omului conform Sf. Scripturi și Sf. Părinți;
2. Mântuitorul Hristos S-a întrupat „la plinirea vremii”, devenind om adevărat și rămânând totodată Dumnezeu adevărat;
3. Acest adevăr este mărturisit clar de Revelația divină prin:
 - profețiile mesianice care scot în relief uneori firea dumnezeiască, alteori firea umană a lui Mesia;

- Însuși Mântuitorul;
- Sf. Apostoli și Evangheliști;
- Sf. Biserică prin sinoadele ecumenice și prin mărturiile Sf. Părinți;
- 4. Mărturiile Sf. Părinți cu privire la acest adevăr se întemeiază pe Sf. Scriptură și pe o serie de argumente raționale.

1. Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sf. Treimi, S-a făcut om „*pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire*” – art. 3 din Crez. Despre aceasta, Sf. Scriptură ne dă destule mărturii: „*Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut*” – **Luca 19,10** sau „*Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși*” – **I Timotei 1.15**. **Sf. Grigorie de Nyssa** învață că: „*Bolnavul avea nevoie de un tămăduitor, sclavul de un eliberator și cel căzut avea nevoie de ridicare*”. De asemenea, **Sf. Ioan Gură de Aur** afirmă: „*Hristos Mântuitorul, fiind Dumnezeu, a primit trupul nostru și S-a făcut om nu în alt scop, ci numai pentru mântuirea neamului omenesc*”.

2. Hotărârea din veci a lui Dumnezeu cu privire la mântuirea lumii a fost împlinită de Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat „*la plinirea vremii*” potrivit Sf. Scripturi, adică atunci când se împlinise pregătirea omenirii de către Providența divină pentru primirea Mântuitorului.

3. Biserica învață pe temeiul Revelației (Sf. Scriptură și Sf. Tradiție) că Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, este Dumnezeu – Om, Dumnezeu adevărat și om adevărat, asemenea nouă, afară de păcat. Astfel, în Persoana cea una a lui Iisus Hristos se cuprind două firi: dumnezeiască și omenească. Acest adevăr este mărturisit de: 1. profețiile mesianice ale Vechiului Testament 2. Însuși Mântuitorul 3. Sf. Apostoli și evangheliști 4. Sf. Tradiție.

1. **Profetiile mesianice** vorbesc despre cele două firi ale lui Mesia și scot în relief când pe una, când pe cealaltă. **Firea dumnezeiască** este mărturisită îndeosebi în locurile în care se spune despre Mesia că este născut din Dumnezeu, mai înainte de luceafăr, din eternitate: „*Din pântece, mai înainte de luceafăr, Te-am născut*” – **Psalmi 109,3** și „*Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut*” – **Psalmi 2,7**. Atât cuvântul „*astăzi*” cât și expresia „*mai înainte de luceafăr*” exprimă ideea nașterii din veșnicie și continue a Fiului din Tatăl. La **Miheia 5.1** se spune, de asemenea, că deși Se va naște în Betleem, obârșia Lui este din început, din veșnicie. La **Psalmi 109.1**, Mesia este numit Domn și Dumnezeu.

Iar **firea omenească** este mărturisită în locurile în care Mesia este numit „*sămânța a femeii*” – **Geneză 3,15**; a lui Avraam – **Geneză 12,3**; a lui Isaac – **Geneză 26,4**; a lui Iacov – **Geneză 28,14**; mlădiță din tulpina lui Iesei: „*O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un lăstar din rădăcinile lui va da*” – **Isaia 11,1**; Mesia va fi odrasla lui David: „*Iată vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David Odraslă dreaptă și va ajunge rege și va domni cu înțelepciune; va face judecată și dreptate pe pământ*” – **Ieremia 23,5**; Care Se va naște din Fecioară – **Isaia 7,14**; arătându-se locul nașterii Lui – **Miheia 5,1**; fapte din viața Lui – **Psalmi 71,10-11**; **Zaharia 9,9**, suferințele și moartea Lui – **Isaia 53,1-12**.

2. **Însuși Mântuitorul**, vorbind despre Sine, Își atribuie și firea dumnezeiască și firea omenească, numindu-Se Fiul lui Dumnezeu și Fiul omului. Astfel, în convorbirea cu Nicodim, Mântuitorul Își atribuie omniprezența, deci având **fire dumnezeiască**: „*Nimeni nu s-a suit la cer, decât Cel Care S-a pogorât din cer, Fiul Omului, Cel ce este în cer*” – **Ioan 3,13** și mai departe, tot Mântuitorul spune: „*Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea...*” – **Ioan 3,16**. În alte locuri, Mântuitorul Își atribuie aceeași activitate cu Tatăl: „*Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez*” – **Ioan 5,17**; aceeași putere taumaturgică, aceeași adorare, aceeași ascitate ca și ale Tatălui: „*Că precum Tatăl învie morții, tot așa și Fiul dă viață celor ce El voiește. Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata i-a dat-o Fiului, pentru ca toți să cinstească pe Fiul precum cinstesc pe Tatăl*” – **Ioan 5,21-23** și „*Precum Tatăl are viață în Sine Însuși, așa l-a dat și Fiului să aibă viață întru Sine*” – **Ioan 5,26**. Iisus Își atribuie veșnicia, fiind Dumnezeu adevărat: „*Adevăr, adevăr grăiesc: mai înainte de a fi fost Avraam, sunt Eu*” – **Ioan 8,58**. El Își declară unitatea de Ființă cu Tatăl: „*Eu și Tatăl Meu una suntem*” – **Ioan 10,30** și calitatea de Fiu al lui Dumnezeu: „*Dar Iisus tăcea. Și arhiereul l-a zis: Juru-Te pe Dumnezeu cel viu să ne spui nouă dacă ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Iisus i-a răspuns: Tu ai zis. Și vă spun vouă: De acum Îl veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta Puterii și venind pe norii cerului*” – **Matei 26,63-64**.

Despre **firea Sa omenească** vorbește Mântuitorul când Se numește pe Sine om: „*Dar voi căutați să Mă ucideți pe Mine, omul, care v-am grăit adevărul pe care de la Dumnezeu l-am auzit*” – **Ioan 8,40** și foarte adesea „*Fiul omului*”.

3. Precum Iisus Hristos a vorbit despre Sine ca Dumnezeu și om, așa și **Apostolii și evangheliștii** învață despre cele două firi ale Persoanei Sale.

Mai mult decât evangheliștii sinoptici, evanghelistul Ioan pune în evidență **firea dumnezeiască** a lui Iisus Hristos. Despre firea dumnezeiască, vorbesc evangheliștii când istorisesc despre Botezul Domnului, arătând că Tatăl îl declară Fiul Său iubit – **Marcu 1,11** și la Schimbarea la Față – **Matei 17,5**. Apoi, Evanghelia este a lui „*Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu*” – **Marcu 1,1**. El este Dumnezeu Cuvântul: „*Și Cuvântul trup S-a făcut*” – **Ioan 1,14**; „*Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu*” – **Ioan 20,31**.

Cu aceeași claritate se mărturisește și **firea omenească** a lui Iisus Hristos, în genealogiile de la Matei și Luca, ca urmaș al unor oameni adevărați; în istorisirea despre nașterea Domnului și despre întreaga Sa viață pământească, de la naștere la moarte. Iisus Hristos este prezentat în toate **Evangheliile** ca un om adevărat cu trup și suflet omenească, având toate însușirile și funcțiile specifice firii omenești: creșterea, foamea, setea, oboseala, bucuria, întristarea, plânsul, suferința, moartea, afară de afectele reproșabile, înclinațiile păcătoase legate de firea omenească căzută, pentru că Iisus Hristos a fost Dumnezeu adevărat și om adevărat, asemenea nouă, afară însă de păcat.

4. **Sf. Biserică**, de asemenea, a propovăduit totdeauna adevărul despre cele două firi ale Mântuitorului Iisus Hristos, la sinoadele ecumenice, fixându-l în scris în Simbolul constantinopolitan și în alte definiții dogmatice, apărându-l totdeauna

împotriva ereticilor care contestau fie divinitatea, fie omenitatea, fie nașterea minunată a Mântuitorului din Sf. Fecioară.

4. **Sf. Părinți**, combătând ereziile hristologice, învață unanim despre cele două firi: dumnezeiască și omenească în Iisus Hristos, întemeindu-se pe dovezile Sf. Scripturi și pe lângă acestea, aducând și o serie de argumente raționale în sprijinul acestei învățături.

1. **Ca miilocitor între Dumnezeu și oameni** – „Căci Unul este Dumnezeu, Unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Hristos Iisus” – **1 Timotei 2,5**, Mântuitorul trebuia să fie și Dumnezeu și om („Trebuia ca Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni să-i aducă la prietenie și unire printr-o înrudire cu amândouă părțile” – spun Sf. Părinți). Pentru a reface legătura harică ruptă dintre Dumnezeu și oameni, Mântuitorul trebuia să aparțină real și Dumnezeirii și omenității, deci să fie Dumnezeu adevărat și om adevărat, în legătură intimă, reală și firească atât cu Dumnezeu, cât și cu oamenii.

2. **Ca Revelator al lui Dumnezeu**, ca Învățător desăvârșit al lumii, ca binevestitor al lui Dumnezeu – **Isaia 61,1**, ca lumină a lumii – **Ioan 8,12**, Care avea să împărtășească oamenilor adevărul absolut despre Dumnezeu, Mântuitorul de asemenea, trebuia să fie Dumnezeu adevărat și om adevărat. Numai Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, ca Unul ce Îl cunoaște pe Dumnezeu desăvârșit, Îl putea face oamenilor cunoscut pe Dumnezeu căci judecățile lui Dumnezeu sunt nepătrunse de om – **Romani 11,33**: „O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât de nepătrunse căile Lui!” și „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul cel Unul Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” – **Ioan 1,18**.

Iar pentru a împărtăși oamenilor această cunoaștere, Mântuitorul trebuia să vină în maximă apropiere de noi, prin Întrupare făcându-Se ca noi., *Întrucât*, spun Sf. Părinți, *omul nu putea să învețe decât de la semenul lui, Mântuitorul a luat o natură omenească asemenea cu a noastră, ca să învețe mai ușor pe oameni*”.

3. **Ca Răscumpărător** – **Galateni 3,13** – și restaurator al naturii umane căzute, ca „Mijlocitor al noului așezământ” – **Evrei 12,24** – Mântuitorul trebuia să fie Dumnezeu și om. Pentru că numai uniți cu Cel nesticăcios și nemuritor, adică cu Dumnezeu, noi puteam ajunge la nesticăciune și nemurire. Iar această unire a omeneșului cu dumnezeiescul s-a săvârșit deplin în Iisus Hristos, Care prin Întrupare S-a înfrățit pentru totdeauna cu neamul omeneș.

Mântuitorul și restauratorul omului trebuia să fie și om pentru că, precum omul a fost învins odată, tot omul trebuia acum să devină învingător, nimicind stricăciunea și moartea intrate în lume prin păcat și restaurând astfel chipul lui Dumnezeu în om.

Prerogativele Mântuitorului Hristos față de ceilalți oameni

Mântuitorul Hristos ca om, posedă două prerogative față de ceilalți oameni:

- A. Zămislirea și nașterea din Sf. Fecioară în mod supranatural;
- B. Lipsa oricărui păcat, atât originar, cât și personal în Iisus Hristos.

Sf. Biserică ne învață că, deși om adevărat, adică de aceeași ființă cu noi, totuși Mântuitorul Iisus Hristos, ca om, posedă două prerogative față de ceilalți oameni: nașterea Sa supranaturală și impecabilitatea sau neputința de a păcătui.

A. Întruparea și nașterea lui Iisus Hristos din Sf. Fecioara Maria nu s-au petrecut după legile firii, ci în chip minunat, mai presus de fire. Zămislirea Fiului lui Dumnezeu s-a făcut prin conlucrarea celor trei Persoane divine: a Cuvântului, ca Cel ce a primit să Se întrupeze, a Tatălui și a Duhului Sfânt conform Sf. Scripturi și învățaturii dogmatice referitoare la lucrările divine externe. Astfel, ne spune Sf. Scriptură: „Și răspunzând îngerul i-a zis: *Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu Se va chema*” – **Luca 1,35** și „... îngerul Domnului i s-a arătat în vis (lui Iosif) grăind: ... *ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt*” – **Matei 1,20**.

Prin naștere nu s-a stricat fecioria Maicii Domnului. Biserica ne învață că Născătoarea de Dumnezeu a fost fecioară înainte de naștere, a rămas fecioară în timpul nașterii și după naștere. Dogma despre pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu se întemeiază pe numeroase texte din Sf. Scriptură și Sf. Tradiție: „*Iată Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu, Care Se va numi Emanuel*” – **Isaia 7,14**; „... *Cum se va face aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat? Îngerul răspunzând, i-a zis: Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și Puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema... că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință*” – **Luca 1,34-35; 37**. Acest adevăr se cuprinde și în viziunea profetului Iezechiel: „*Și ea (ușa templului) era încuiată. Și mi-a zis Domnul: Ușa aceasta va rămâne încuiată; ea nu se va deschide și nimeni nu va trece prin ea, căci Domnul lui Israel a intrat prin ea și ea va fi închisă*” – **Iezechiel 44,1-2**.

De asemenea, Sf. Părinți în unanimitate, precum și nenumărate cântări bisericești mărturisesc această dogmă.

B. Impecabilitatea lui Iisus Hristos înseamnă desăvârșita Lui libertate față de orice păcat, atât originar, cât și personal. Din Iisus Hristos sunt excluse orice ispită internă și luptă a patimilor (în El nu există porniri păcătoase), iar ispitele externe nu au nicio putere asupra Sa. Astfel, impecabilitatea hristică nu este doar o lipsă de păcat, ci și imposibilitatea de a păcătui, de a voi răul, deci impecabilitate în sens absolut.

Lipsa păcatului strămoșesc în Iisus Hristos o mărturisește Revelația divină prin cuvintele îngerului: „... și Sfântul Care Se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu Se va chema” - **Luca 1,35**.

Sf. Părinți, de asemenea, ne învață în unanimitate, că Iisus Hristos este sfânt din naștere, pentru că, pe de o parte, zămislirea și nașterea Lui din Sf. Fecioară se săvârșesc pe cale supranaturală, Fecioara fiind curățită de Sf. Duh, la concepere, de păcatul strămoșesc, astfel că natura luată din ea de Fiul lui Dumnezeu era cu totul curată. Iar, pe de altă parte, fiindcă Cel ce Se naște din Fecioară nu este o persoană nouă, ci o Persoană divină, Care, fără să Se schimbe (deci rămânând Dumnezeu adevărat, având sfințenie absolută, deci lipsa oricărui păcat), Își ia din Ea natura omenească reală și curată, și-o asumă, și-o face parte constitutivă a Persoanei Sale, cuprinzând-o astfel în Persoana Sa divină și formând o singură Persoană divino-umană.

În Iisus Hristos lipsește cu totul și orice păcat personal: „Cine dintre voi poate să Mă vădească de păcat?” – **Ioan 8,46**; „Și voi știți că El S-a arătat ca Să vadă păcatele și păcat întru El nu este” – **I Ioan 3,5**; Hristos „păcat n-a săvârșit și nici nu s-a aflat viclesug în gura Lui” – **I Petru 2,22** și „arhiereu... după asemănarea noastră, afară de păcat... sfânt, fără de răutate, fără pată” – **Evrei 4,15** și **7,26**.

Sf. Tradiție, de asemenea, fără excepție, mărturisește lipsa oricărui păcat în Iisus Hristos.

Unirea ipostatică sau personală

(ένωσις υποστατική)

1. Definiție. Începutul unirii ipostatice în momentul zămislirii Fiului lui Dumnezeu;
2. Însemnătatea dogmatică și morală a unirii ipostatice;
3. Stabilirea dogmei unirii ipostatice la sinoadele ecumenice;
4. Conținutul dogmei unirii ipostatice conform hotărârilor sinoadelor ecumenice;
5. Precizări în legătură cu unirea ipostatică:
 - a) Cele două firi în Iisus Hristos sunt unite prin perihoreză și rămân neştirbite;
 - b) Firea omenească în Iisus Hristos nu constituie un ipostas propriu, ci este însoțită de Persoana Fiului lui Dumnezeu, deplină, curată din Sf. Fecioară;
 - c) Natura umană este, deci, „enipostaziată” în Persoana Fiului lui Dumnezeu.

1. Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat, Dumnezeu – Om, având două firi, dumnezeiască și omenească, unite într-o singură persoană sau ipostas, Persoana lui Dumnezeu Cuvântul. Această unire între Fiul sau Cuvântul lui Dumnezeu și firea omenească în Iisus Hristos se numește unire ipostatică sau personală⁷.

Prin această unire, Iisus Hristos este din prima clipă a zămislirii Sale minunate Dumnezeu – Om adică Persoană divino-umană (în două firi: dumnezeiască și omenească).

2. Însemnătatea dogmatică a unirii ipostatice este mare căci numai în temeiul ei, Iisus Hristos este într-adevăr Mântuitorul lumii. Întâi, pentru că numai fiind Dumnezeu adevărat, mântuirea realizată de El are putere și valoare absolută și numai fiind și om adevărat și reprezentând omenirea, poate înfățișa mântuirea și ca operă a omenirii.

În al doilea rând, unirea ipostatică, prin care s-a realizat unirea maximă a lui Dumnezeu și a omului în Iisus Hristos, devine modelul unirii spirituale a omului cu Dumnezeu. Astfel, precum prin unirea ipostatică, Iisus Hristos și-a pus voința omenească în perfectă armonie cu voința dumnezeiască, cea omenească urmând întru totul voinței divine, tot astfel prin har, omul are menirea să-și unească voința sa cu voința lui Dumnezeu și să rămână totdeauna în unire cu Dumnezeu prin supunere față de voia Sa, ca „*să fie asemenea chipului Fiului Său*” – **Romani 8,29** (importanța morală a unirii ipostatice).

3. Biserica a învățat totdeauna adevărul unirii ipostatice, dar a proclamat-o oficial ca dogmă la sinoadele ecumenice, fiind nevoită să combată ereziile hristologice. Astfel, a formulat-o la sinodul al III-lea ecumenic (Efes 431), condamnând nestorianismul și aprobând cele 12 anatematisme ale Sf. Chiril al Alexandriei. A dezvoltat-o și a precizat-o la sinodul al IV-lea ecumenic (Calcedon 451) împotriva monofizismului; a întărit-o la sinodul al V-lea ecumenic (Constantinopol 553) și a definitivat-o la sinodul al VI-lea ecumenic (Constantinopol 680) împotriva monotelismului.

La sinodul al III-lea ecumenic, Nestorie afirma că în Iisus Hristos sunt două persoane și că Sf. Fecioară nu este Născătoare de Dumnezeu. La sinodul al IV-lea ecumenic, Eutihie afirma că Iisus Hristos a avut doar o fire dumnezeiască, cea umană fiind absorbită de aceasta; el nega consubstanțialitatea firii umane a lui Hristos cu umanitatea noastră. La sinodul al V-lea ecumenic, a fost recunoscută

⁷ Atenție la exprimare! Corect este: unirea ipostatică este unirea dintre Fiul ori Cuvântul lui Dumnezeu și firea omenească pentru că este vorba de unirea lui Dumnezeu cu omenitatea, nu unirea dintre Iisus Hristos și firea omenească pentru că Iisus Hristos este deja Persoana divino-umană.

În Teologia Ortodoxă întâlnim:

- unirea după Ființă a celor trei Persoane divine;
- unirea ipostatică sau personală între Fiul lui Dumnezeu și firea omenească;
- unirea după har între oameni și Dumnezeu.

autoritatea celor patru sinoade ecumenice și s-au condamnat „cele trei capitole” pentru a nu fi prejudiciate deciziile de la Calcedon. La sinodul al VI-lea ecumenic s-a stabilit că în Iisus Hristos sunt două voințe și două lucrări corespunzătoare celor două firi, mai ales prin contribuția Sf. Maxim Mărturisitorul (se va dezbate în lecția următoare).

4. Astfel, potrivit hotărârilor acestor sinoade ecumenice referitoare la unirea ipostatică, *Biserica învață* că:

1. În Iisus Hristos sunt două firi: divină și umană, cu două voințe și două lucrări corespunzătoare, unite într-o singură persoană sau ipostas.

2. Această Persoană este Dumnezeu Cuvântul sau Fiul lui Dumnezeu, Care rămâne subiect unic neîmpărțit al celor două firi (purător unic al ambelor firi)

3. Modul de unire este fără împărțire, fără despărțire, fără amestecare (confundare) și fără schimbare a celor două naturi.

5. a) Cele două firi, dumnezeiască și omenească, sunt păstrate în integritatea lor în unirea ipostatică, dar, în același timp, ele se întrepătrund și se înconjoară reciproc fără amestecare sau schimbare. Această inhabitare reciprocă (fiecare locuiește în cealaltă) este numită de Sf. Părinți *perihoreză* – același termen folosit și în dogma Sf. Treimi pentru a arăta inhabitarea reciprocă a celor trei Persoane divine în unica Ființă divină. Așadar, deși unite în Persoana Fiului lui Dumnezeu, atât dumnezeirea, cât și omenitatea în Iisus Hristos rămân neștirbite.

b) Firea omenească luată de Iisus Hristos nu constituie în sine o persoană proprie, ci ea este însușită, asumată, actualizată sau impropriată de Persoana Fiului lui Dumnezeu, Care de la Întrupare, devine și subiect al firii omenești. Fiul lui Dumnezeu a luat în Persoana Sa întreaga fire sau natură omenească, adică cu toate însușirile ei ființiale. Spunând „întreagă” nu înțelegem că a luat în Sine toate persoanele umane, ci în sensul că și-a însușit firea omenească întreagă, deplină, curată din Fecioara Maria. Sf. Părinți afirmă că firea umană a lui Iisus Hristos a avut afectele ireproșabile, nepăcătoase sau naturale, care au pătruns în firea noastră după căderea în păcat, dar nu a avut și păcatul însuși. El a purtat doar urmările păcatului în Trupul Său (foamea, setea, oboseala, întristarea, durerea), dar nu și păcatul sau puțința de a păcătui (a luat slăbiciunile firii, dar nu pervertirea voinței). În acest sens, **pr. D. Stăniloae** scrie: „*El a flămânzit, a însetat, a avut nevoie de somn, a suferit de dureri fizice, de neînțelegerea semenilor Săi întru umanitate. S-a smerit mai mult ca toți, umblând cu vameșii, cu oprimații, cu batjocoriții societății, dar nu S-a lăsat abătut de la iubirea desăvârșită, nu a invidiat, nu a cârtit, deși a muștrat pe cei nedrepti, prefăcuți... dar fără să le închidă calea mântuirii. S-a rugat pentru toți...*” (T.D.O., vol II, pg. 29)

Prin urmare, firea omenească a lui Iisus Hristos nu a avut și nu are persoană, ipostas propriu nici înainte, nici după Întrupare, ci ea este actualizată în Ipostasul divin al Fiului lui Dumnezeu. El devine ipostasul compus al firii dumnezeiești și omenești.

După Sf. Părinți: „*Dumnezeu Cuvântul întrupându-Se, a luat pârga frământăturii noastre. Aceasta, însă, n-a existat prin sine însăși și n-a fost mai*

înainte individ, ca să fi fost luată ca atare de El, ci a fost o fire care a început să existe în ipostasul Lui". **Sf. Ioan Damaschin** afirmă: „Trupul lui Dumnezeu Cuvântul nu există într-un ipostas propriu, nici nu s-a făcut un alt ipostas în afară de ipostasul lui Dumnezeu Cuvântul”.

c) **Leontiu de Bizanț** este cel care a introdus termenul „enipostaziere” pentru primirea firii omenești în Ipostasul preexistent al lui Dumnezeu Cuvântul. Întâi, el definește ipostasul sau persoana ca fiind starea de sine a unei firi spirituale. Folosind acest termen, el exprimă că Iisus Hristos este același ca Persoană cu Fiul lui Dumnezeu dinainte de Întrupare. „Ipostasul Cuvântului dumnezeiesc, spune el, nu S-a unit cu un alt ipostas omenesc, ci și-a format, prin Întrupare, o fire omenească, asumată și încadrată în Ipostasul Său veșnic, iar prin aceasta S-a făcut și Ipostasul firii omenești”.

Deci, prin unirea ipostatică, natura umană nu are o subzistență personală în ea însăși, nu constituie prin sine un ipostas propriu, ci este enipostaziată, adică stabilită în Persoana proprie a Fiului lui Dumnezeu.

Ereziile hristologice referitoare la unirea ipostatică și combaterea lor la sinoadele ecumenice

Desigur unirea ipostatică este o mare taină pentru noi căci mintea omenească nu poate înțelege modul cum s-au unit cele două firi în Persoana Mântuitorului Hristos, menținându-se, totuși, neștirbite și neschimbate după unire. Încercarea omului de a pătrunde și a explica această taină a dus la ivirea ereziilor hristologice, cele mai grave fiind: nestorianismul, monofizismul și monotelismul.

1. Nestorianismul, promovat de Nestorie, fost patriarh de Constantinopol, care susținea că firea dumnezeiască și cea omenească în Iisus Hristos sunt doar în unire morală și fiecărei firi i-ar corespunde o persoană deosebită. Deci, în Iisus Hristos ar exista două persoane (dioprosopism) și Sf. Fecioară nu este Născătoare de Dumnezeu, ci de om ori cel mult de hristos.

Erezia a fost, mai ales, combătută de **Sf. Chirii al Alexandriei**, prin cele 12 Anatematisme. Împotriva lui Nestorie, sinodul al III-lea ecumenic (Efes 431) a precizat că cele două firi sau naturi sunt unite în una și aceeași persoană a Logosului întrupat, Iisus Hristos, în chip neîmpărțit și nedespărțit. Aceasta înseamnă că fiecare fire își păstrează integritatea și că unica Persoană a lui Iisus Hristos rămâne subiect neîmpărțit al celor două firi. Dar cele două firi nu subzistă separat în Hristos (cum afirma Nestorie că fiecare fire ar avea ipostasul său). Iar odată unite în momentul zămislirii minunate, ele rămân nedespărțite pentru veșnicie.

Dacă cele două firi nu ar fi unite într-un singur ipostas, ci ar forma două persoane separate, având între ele o unire morală, relațională (o legătură exterioară), atunci nu ar fi adevărat ce afirmă Sf. Scriptură că: „Și Cuvântul trup S-a făcut” –

Ioan 1,14 și nici că: „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie” – **Galateni 4,4**. Atunci Întruparea Fiului lui Dumnezeu nu ar fi reală și nici opera de Răscumpărare, culminând cu Jertfa de pe Cruce, nu ar fi săvârșită de Fiul lui Dumnezeu, ci de un simplu om, distinct ca persoană de Ipostasul divin.

2. Monofizismul – promovat de Eutihie, arhimandrit la o mănăstire din Constantinopol. Combătându-l pe Nestorie, care despărțea firile, Eutihie cade în extrema opusă, contopindu-le, amestecându-le pe acestea. Eutihie afirma că în Iisus Hristos există doar o fire, cea dumnezeiască, pentru că aceasta a absorbit-o pe cea omenească la Întrupare. Astfel, în unirea ipostatică, firea umană și-a pierdut însușirile proprii, nemaipăstrând decât aparența ei. Deci, sub chipul văzut al trupului, însăși natura dumnezeiască a pățimit, a murit și a înviat în Iisus Hristos (o formă a dochetismului).

Monofizismul a fost condamnat la sinodul al IV-lea ecumenic (Calcedon 451) prin celebra definiție dogmatică ce mărturisea credința adevărată despre Iisus Hristos. Sinodul a precizat, astfel, că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat, deoființă cu Tatăl după Dumnezeire și deoființă cu noi după omenitate, fiind întru toate asemenea nouă afară de păcat. Iisus Hristos este născut din veci din Tatăl după Dumnezeire, iar în zilele de pe urmă, Același S-a născut după omenitate din Fecioara Maria, care este Născătoare de Dumnezeu. Cele două firi: divină și umană sunt unite în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit, în unica Persoană a lui Iisus Hristos.

3. Monotelismul și monoenergismul (monos + thelima – o singură voință; monos + energiea – o singură lucrare). Aceștia susțineau existența unei singure voințe și a unei singure lucrări în Iisus Hristos. Ele erau o dezvoltare a monofizismului. Erezia aceasta a fost susținută de patriarhii Serghie și Pirus de Constantinopol și de papa Onoriu. Ei afirmau că în Iisus Hristos existau două naturi, dar prin unirea ipostatică nu mai existau decât o singură voință și o singură lucrare, și anume cea dumnezeiască în Iisus Hristos. Erezia a fost susținută și impusă mai ales din motive politice pentru a se câștiga provinciile monofizite de la marginea Imperiului bizantin.

A fost condamnată de sinodul al VI-lea ecumenic (Constantinopol 680), care a stabilit că Iisus Hristos are două voințe și două lucrări (energii sau activități): omenească și dumnezeiască, potrivit celor două naturi, și acestea (voințele și lucrările) sunt unite ipostatic în unica Persoană dumnezeiască a lui Iisus Hristos, în chip neamestecat (neconfundat) și neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit.

Deci, în Iisus Hristos există două voințe corespunzătoare fiecărei firi: o voință dumnezeiască și o voință omenească naturală, nu însă o voință omenească ipostatică, personală, care să se poată opune voinței dumnezeiești a Logosului, căci Hristos, ca om, nu are un ipostas sau persoană omenească. Voința naturală omenească se supune fără luptă voinței dumnezeiești și atotputernice. Deci, cele două voințe și lucrări nu sunt opuse una alteia, ci cea omenească urmează întru totul voinței și lucrării divine.

Apărătorul cel mai dârz al diotelismului a fost **Sf. Maxim Mărturisitorul**, care a apărat învățătura adevărată a Bisericii cu prețul vieții (i s-au tăiat limba și mâna).

4. **Adoptianismul** este o formă târzie a nestorianismului, apărută în Spania, în secolul al VII-lea, promovată de doi episcopi: Elipand și Felix. Ei susțineau că Iisus Hristos este numai fiu adoptiv, după har, al lui Dumnezeu. Erezia a fost condamnată la mai multe sinoade locale.

Modul unirii ipostatice

Prin cunoscuta definiție dogmatică proclamată la sinodul al IV-lea (Calcedon 451) se mărturisește că în Persoana lui Iisus Hristos – Dumnezeu – Omul – cele două firi: divină și umană sunt unite în mod neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit.

1. După **pr. D. Stăniloae**, adverbul „neîmpărțit” se referă direct la Ipostasul divin cel unul al lui Iisus Hristos, Același născut din Tatăl din veci și din Fecioara Maria în timp; El nu Se împarte din cauză că are două firi, ci rămâne neîmpărțit (subiect unic neîmpărțit), cu toate că firile rămase intacte nu se schimbă și nu se confundă în El.

Celelalte trei adverbe: nedespărțit, neschimbat și neamestecat (sau neconfundat) se referă în mod direct la firi și sunt valabile numai prin unitatea Persoanei lui Iisus Hristos:

2. „Fără schimbare” arată că fiecare fire și-a păstrat propriile sale trăsături, însușiri. De exemplu, când s-au petrecut moartea și învierea lui Lazăr, firea omenească a lui Hristos a vărsat lacrimi, care sunt caracteristice firii omenești, în vreme ce firea dumnezeiască l-a înviat pe Lazăr, lucru propriu firii dumnezeiești.

3. „Fără amestecare” desemnează faptul că prin unirea ipostatică, cele două firi în Iisus Hristos și-au păstrat însușirile proprii, fără să se contopească sau să se confunde lucrările lor. Astfel, în cazul lui Lazăr, viața nu-i este redată de firea omenească, iar lacrimile nu sunt vărsate de firea dumnezeiască. Potrivit **Mărturisirii ortodoxe**, „nici Dumnezeu nu S-a transformat în fire omenească, nici firea omenească în dumnezeire, ci fiecare din aceste naturi a rămas deplină într-o unică Persoană, cu toate însușirile sale”. De altfel, amestecarea celor două firi este imposibilă, dată fiind deosebirea infinită dintre ele, cea dumnezeiască fiind neschimbătoare și nemărginită, iar cea omenească fiind schimbătoare și mărginită.

4. „Fără despărțire” înseamnă că cele două firi sunt nedespărțite și inseparabile, adică nu se despart niciodată. Fiecare fire lucrează în Hristos în comuniune cu cealaltă. Toate minunile au fost făcute de Dumnezeire, dar nu fără trup, și toate cele smerite au fost făcute de omenească, dar nu fără dumnezeiesc. În exemplul învierii lui Lazăr, spunem că a lăcrimat firea omenească și că a dat viață

firea dumnezeiască, dar cele două firi erau unite în permanență, datorită Ipostasului. Prin urmare, Lazăr a fost înviat de întreaga Persoană a lui Hristos. Datorită unirii ipostactice, Hristos nu le săvârșea pe cele omenești ca un om pentru că, în același timp. El era și Dumnezeu, dar nici pe cele dumnezeiești nu le săvârșea ca un Dumnezeu pentru că era și om.

„Unitatea neconfundată a firilor în Ipostasul cel unul este așa de desăvârșită, că ele nu pot fi despărțite, nici măcar distinse în realitate, ci numai prin cugetare” afirmă **pr. D. Stăniloae**. Așadar, cele două firi s-au unit ipostatic, adică s-au unit fără schimbare, fără amestecare, fără despărțire, astfel încât fiecare dintre ele se mișcă în comuniune cu cealaltă în Ipostasul Cuvântului.

Observatie:

1. Cu privire la unirea, întrepătrunderea celor două firi în Iisus Hristos, trebuie precizat că **întrepătrunderea se face numai de către firea dumnezeiască**, pentru că fiind **nezidită**, aceasta trece prin toate și nimic nu poate să treacă prin ea. Întruparea a însemnat unirea și înfășurarea celor două firi, dar numai de către firea dumnezeiască, **în același fel în care soarele transmite energiile sale către noi**, dar rămâne în afara energiilor noastre. Aceasta nu pentru că firea omenească ar fi nelucrătoare sau și-ar pierde însușirile proprii, dar este mărginită față de Dumnezeire și slabă asemenea „*unei picături de apă în oceanul mirului dumnezeiesc*” după **Sf. Maxim Mărturisitorul**.

2. **Sf. Ioan Damaschin** folosește sintagma „*ipostas compus*” spunând că cele două firi ale lui Iisus Hristos s-au unit „într-un singur ipostas compus”. Această sintagmă nu trebuie însă, înțeleasă în mod eretic, în sensul că s-ar fi format încă un ipostas omenească pe lângă cel dumnezeiesc în Persoana Mântuitorului. Când vorbim de „ipostas compus”, în Tradiția ortodoxă, înțelegem că Ipostasul Mântuitorului a fost alcătuit din două firi desăvârșite și că unicul Său Ipostas divin lucrează și este recunoscut în amândouă firile. Astfel, **pr. D. Stăniloae** afirmă: „*Hristos nu este un ipostas dublu, ci același ipostas are o calitate dublă: de Dumnezeu și de om.*” (**obs.**)

Temeiurile scripturistice și tradiționale ale unirii ipostactice

Realitatea unirii ipostactice este mărturisită de Sf. Scriptură în numeroase locuri:

1. În textele despre **Întrupare** (Fiul lui Dumnezeu, deci Dumnezeu adevărat a devenit și om adevărat prin Întrupare și a unit în unica Persoană a lui Iisus Hristos ambele firi: dumnezeiască și omenească, ce s-au păstrat neștirbite):

Ioan 1,14: „*Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi*” (a rămas ce era și a luat ceea ce nu a fost. Analog la I Ioan 1,1-2);

Filipeni 2,7: „*Ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om*”;

Galateni 4,4: „Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege”;

Romani 1,3: „Despre Fiul Său, Cel născut din sămânța lui David, după trup”.

2. În textele în care același Iisus Hristos este arătat ca Dumnezeu adevărat și ca om adevărat, cu însușiri dumnezeiești și omenești totodată. Deci omul Iisus Hristos mărturisea despre Sine că este și Dumnezeu adevărat, atribuindu-Și însușiri divine:

Ioan 10,30: „Iar Eu și Tatăl Meu una suntem”;

Matei 26,63-54: „Dar Iisus tăcea. Și arhiereul I-a zis: Te jur pe Dumnezeu cel viu să ne spui nouă de ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Iisus i-a răspuns: Tu ai zis. Și vă spun încă: De acum veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta puterii și venind pe norii cerului”;

Matei 16,13; 16: „Iisus îi întrebă pe ucenicii Săi zicând: Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul omului?... Răspunzând Simon Petru, a zis: Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu”;

Ioan 10,15: „Precum Mă cunoaște Tatăl și Eu cunosc pe Tatăl”;

Ioan 3,13: „Nimeni nu s-a suit în cer, decât Cel ce S-a coborât din cer, Fiul Omului Care este în cer”.

3. În textele în care omului Iisus Hristos I se atribuie însușiri dumnezeiești, iar Dumnezeului Iisus Hristos, însușiri omenești (potrivit comunicării însușirilor, dată fiind unica Persoană a lui Iisus Hristos în care subzistă ambele firi):

I Corinteni 2,8: „Pe care niciunul dintre stăpânitorii acestui veac n-a cunoscut-o (înțelepciunea), căci dacă ar fi cunoscut-o, n-ar fi răstignit pe Domnul slavei”;

F.A. 20,28: „Drept aceea, luați aminte de voi înșivă și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși Sângele Său”;

Romani 8,32: „El, Care pe Însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții pentru noi toți, cum nu ne va da oare toate împreună cu El?”;

Luca 21,27: „Și atunci vor vedea pe Fiul Omului venind pe nori cu putere și cu slavă multă”.

4. În textele în care se arată că Iisus Hristos este Unul, cum și Tatăl este Unul, deci unicitatea Persoanei lui Iisus Hristos:

I Corinteni 8,6: „Totuși, pentru noi, este un singur Dumnezeu, Tatăl, din Care sunt toate și noi întru El; și un singur Domn, Iisus Hristos, prin Care sunt toate și noi prin El”;

Efesenii 4,5-6: „Este un Domn, o credință, un Botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru toți”.

Sf. Părinți, în unanimitate, afirmă adevărul despre unirea ipostatică, adevăr exprimat și în **Simbolul de credință**, în **articolele 2-7** despre Fiul lui Dumnezeu.

Considerarea dogmei unirii ipostatice în raport cu Sfânta Treime

Din considerarea dogmei unirii ipostatice în raport cu Sf. Treime, rezultă:

1. În Iisus Hristos, întreaga fire dumnezeiască s-a unit cu firea omenească, și totuși nu S-a întrupat întreaga Sf. Treime, ci numai Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sf. Treimi. Aceasta pentru că firea dumnezeiască este una și nedespărțită fiind posedată în întregime de Fiecare Persoană divină, deodată, nu succesiv. Adică aceeași Ființă divină o are Fiecare Persoană divină, însă Persoanele Sf. Treimi sunt deosebite și nu Se confundă între Ele. Astfel, întrupându-Se Una dintre Ele, Fiul, nu înseamnă că Se întrupează și celelalte: Tatăl și Duhul împreună cu El. Deci firea dumnezeiască se unește cu firea omenească în Iisus Hristos, sau, altfel spus, Dumnezeirea se unește cu omenitatea în Iisus Hristos, dar se înțelege că este vorba de firea dumnezeiască ipostatică sau personală a Fiului lui Dumnezeu. Astfel, nu Dumnezeirea s-a făcut om, ci Dumnezeu Cuvântul S-a făcut om. Dar pentru că în afară de proprietățile interne prin care Se disting Una de Cealaltă, Persoanele Sf. Treimi au toate însușirile și lucrările comune, și la Întruparea Fiului au participat și Tatăl și Duhul cu bunăvoința și prin acțiuni supranaturale.

2. Prin Întrupare, nu s-a produs nicio schimbare în Sf. Treime pentru că Întruparea nu atinge neschimbabilitatea lui Dumnezeu. Firea dumnezeiască nu se schimbă prin unirea ei cu firea omenească în Iisus Hristos, căci Fiul lui Dumnezeu rămâne și după Întrupare Același Fiu al lui Dumnezeu ca și înainte de Întrupare. Întrupându-Se și născându-Se om de la Duhul Sfânt și din Sf. Fecioară, Fiul lui Dumnezeu rămâne mai departe Dumnezeu și Se face ceea ce nu era, adică om – **Filipeni 2.7**. Firea dumnezeiască a Cuvântului, unindu-Se prin intermediul Persoanei lui Iisus Hristos, cu firea omenească rămâne neschimbată, cum neschimbată în esența ei, în însușirile proprii, rămâne și firea omenească asumată. Însă, firea omenească a lui Iisus Hristos în unire cu cea divină, se ridică, se perfecționează, se îndumnezeiește, fără să se transforme, să se schimbe în însușirile proprii, adică fără să devină fire dumnezeiască.

3. Unirea ipostatică începe în momentul zămislirii Fiului lui Dumnezeu și rămâne pentru veșnicie fără nicio schimbare sau întrerupere (conform Mărturisirii ortodoxe). Mântuitorul a pățimit, a murit, a înviat și S-a înălțat la cer cu trupul și tot așa va veni să judece lumea. Și în timpul dintre moarte și Înviere, deși sufletul era despărțit de trup (componentele firii omenești), spațial vorbind, unirea ipostatică nu s-a desfăcut, căci Dumnezeirea era nedespărțită de suflet și de trup și unicul Ipostas al Fiului lui Dumnezeu nu S-a despărțit în două ipostasuri. Astfel sufletul și trupul erau în unire în unicul Ipostas al Cuvântului lui Dumnezeu. Acest adevăr este mărturisit și în rugăciunea Sf. Liturghii: *"În mormânt cu Trupul, în iad cu Sufletul, ca un Dumnezeu în rai cu tâlharul și pe scaun împreună cu Tatăl și cu Duhul ai fost, Hristoase, toate umplându-le, Cel ce ești necuprins"*.

Tot așa și după Înviere și Înălțare, unirea ipostatică rămâne pentru veșnicie, căci Cel Înviat Se arată cu trupul – **Ioan 20,26-27**: *"Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios"*. Se înalță cu trupul la cer: *"Dacă vești vedea pe Fiul Omului suindu-Se acolo unde era mai înainte?"* – **Ioan 6.62**. Astfel înălțat, mijlocește pentru noi ca Arhiereu veșnic la Dumnezeu Tatăl: *"Iisus, însă, prin aceea că rămâne în veac, are o preoție netrecătoare... căci pururea este viu cu să mijlocească pentru ei"* – **Evrei 7,24-25**. Tot cu trupul va apare la a doua venire: *"Și când va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale"* – **Matei 25,31** și Își va păstra Împărăția fără de sfârșit și ca om: *"Și Împărăția Lui nu va avea sfârșit"* – **Luca 1.32**.

Completare. Mai greu de înțeles este cum a rămas nedesfăcută unirea ipostatică în timp ce sufletul s-a despărțit de trup.

Moartea reprezintă separarea sufletului de trup. Așadar, Hristos și-a încredințat duhul, adică sufletul, în mâinile Părintelui Său. Dar acest lucru nu înseamnă că s-a produs o separare a unirii în Ipostas a firii dumnezeiești de cea omenească. **Sf. Ioan Damaschin** spune că, deși Hristos a murit ca om, iar sufletul s-a desprins de precuratul Său trup, Dumnezeuirea nu s-a despărțit nici de suflet, nici de trup. În ciuda separării sufletului de trup prin moartea lui Hristos, Ipostasul Cuvântului nu s-a despărțit în două, ci a rămas unul. Așadar, chiar dacă sufletul s-a îndepărtat spațial de trup, ele au rămas unite în Ipostas.

Astfel sufletul s-a pogorât la iad împreună cu Dumnezeuirea pentru a-i elibera pe dreptii Vechiului Testament de sub stăpânirea morții, iar trupul a rămas împreună cu Dumnezeuirea în mormânt, fără să fie supus stricăciunii, tocmai pentru că era unit cu Dumnezeuirea. În acest fel, sufletul și trupul, unite prin Dumnezeuire, au rupt amândouă legăturile: a morții și a iadului. Sufletul unit cu Dumnezeuirea a rupt legăturile iadului, iar trupul unit cu Dumnezeuirea, a zdrobit stăpânirea morții prin Înviere.

Sf. Cosma Melodul, în canonul Sâmbetei Mari, scrie: *"Omorât ai fost, dar nu Te-ai despărțit, Cuvinte, de trupul pe care l-ai luat că de s-a și stricat Templul Tău în vremea Patimii, și așa unul era Ipostasul Dumnezeuirii și al Trupului Tău; că în amândouă Unul ești, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Dumnezeu și om"* sau *"Trupul Tău, Stăpâne, n-a văzut stricăciune, nici sufletul n-a rămas în iad, care lucru este necuvenit"*.

Urmările unirii ipostatice

Din unirea celor două naturi în Persoana Mântuitorului Hristos decurg unele **consecințe dogmatice**. Acestea sunt: comunicarea însușirilor; îndumnezeirea firii omenești în Iisus Hristos și lipsa Lui de păcat; o singură închinare, adorare, se cuvine lui Iisus Hristos; Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu; în Iisus Hristos sunt două voințe și două lucrări corespunzătoare celor două firi.

Cunoscând aceste urmări dogmatice, ni se lămurește mai bine adevărul despre unirea ipostatică și totodată despre urmările mântuitoare ale Întrupării Cuvântului dumnezeiesc, întâi spre firea Sa umană asumată, apoi spre noi, prin relația intimă în care e pus omul cu Dumnezeu prin Iisus Hristos.

1. Comunicarea însușirilor înseamnă că, dată fiind unicitatea Persoanei Mântuitorului, Ipostasul comun al ambelor firi, firii Sale dumnezeiești I se atribuie însușirile omenești, iar firii omenești, însușirile dumnezeiești. Însușirile proprii unei firi se comunică celeilalte prin intermediul Persoanei, dar fără ca o fire să se schimbe în cealaltă.

Astfel, la **Ioan 3,13** este arătată omniprezența Fiului omului; la **F.A. 20,28**: Hristos Dumnezeu are sânge; la **Evrei 5,8**: Fiul lui Dumnezeu a pățimit; la **Romani 5,10**: Fiul lui Dumnezeu a murit; la **Matei 12,8**: Fiul omului este Domn al Sâmbetei; la **Luca 5,24**: Fiul omului iartă păcatele; la **Matei 25,31**: Fiul Omului va judeca viii și morții; la **I Corinteni 2,8**: "*S-a răstignit Domnul slavei*". Aici, ca și în celelalte expresii, spunând că "*S-a răstignit Domnul slavei*", nu înseamnă că a pățimit firea dumnezeiască, ci datorită unirii firii dumnezeiești cu cea omenească în ipostas, numirile lui Hristos sunt de multe ori inversate, în sensul că numirile proprii Dumnezeirii Sale se atribuie și firii Sale omenești, iar numirile specifice omenității Sale sunt atribuite și firii Sale dumnezeiești. Acest lucru e firesc pentru că în Iisus Hristos Ipostasul este unul, cel al Dumnezeului-Om.

Potrivit **Sf. Ioan Damaschin**, nu este permis, însă, să spunem că Dumnezeirea a pățimit în trup, ci Dumnezeu a pățimit în trup. Aceasta pentru că, deși în Iisus Hristos sunt două firi: una dumnezeiască, alta omenească, firea dumnezeiască este nepățimitoare, în vreme ce numai firea omenească suferă. Cu toate acestea, Ipostasul lui Hristos este unul singur, Dumnezeul-Om Iisus Hristos, în care firile sunt unite în mod nedespărțit. Prin urmare, în timpul Patimii, deși suferea firea omenească, iar cea dumnezeiască rămânea nepățimitoare, a pățimit și S-a răstignit Dumnezeul Om Iisus Hristos. Într-un tropar din Sâmbăta Mare, găsim: "*Deși a pățimit firea Trupului Tău celui de țărână, Dumnezeirea a rămas fără patimă*".

Pentru a explica într-o anumită măsură această taină a pățimirii Dumnezeului Om Hristos, **Sf. Ioan Damaschin** folosește două exemple. Ele lămuresc numai în parte această taină:

a. Exemplul copacului tăiat de tăietorul de lemne în ceasul în care ramurile sale sunt încălzite de lumina soarelui. Copacul scâldat în lumina soarelui este tăiat, dar soarele nu este tăiat împreună cu copacul și nici nu suferă în vreun fel. La fel este și cu Dumnezeirea nepățimitoare a Cuvântului, Care este unită în Ipostas cu trupul, însă nu suferă nimic pentru că trupul este cel care pătimește.

b. Celălalt exemplu este al fierului înroșit în foc. Atunci când punem apă pe fierul încins, focul se stinge, dar fierul nu se transformă, pentru că firea lui nu se distruge prin apă ca focul.

Așadar, în timpul Patimilor, Dumnezeuira a rămas nedespărțită de trup, dar nu a fost atinsă de durere, chiar dacă trupul suferea. Astfel, deși Dumnezeuira nu a pătimit deloc și nici nu a participat la Patimile și Răstignirea lui Iisus, spunem că Dumnezeu a pătimit și S-a răstignit în trup omenesc, datorită unirii ipostatice a firii dumnezeiești cu cea omenească în Ipostasul Fiului lui Dumnezeu.

Prin urmare, Iisus Hristos, fiind o unică Persoană, poate fi privit și numit fie ca Dumnezeu, atribuindu-I-se însușiri și acte omenești, fie ca om, atribuindu-i-se cele dumnezeiești. Aceasta nu înseamnă, însă, că se petrece o comunicare directă de la firea dumnezeiască la firea omenească sau invers, ci numai întrucât sunt în aceeași Persoană a Fiului lui Dumnezeu. Comunicarea însușirilor, ca și celelalte consecințe dogmatice, au loc numai în unirea ipostatică, adică numai în Persoana Mântuitorului Hristos.

Sf. Leontiu de Bizanț spune: *"De aceea, însușirile, câte se arată aparținând Lui în particular, sunt altele decât ale noastre, ale tuturor oamenilor. Ele sunt vrednice de Dumnezeu, ca nașterea fără de păcat, viețuirea Lui cu totul fără greșală, intenția Lui pururea atotbună, tăria supraputernică de a face minuni, cunoștința mai presus de înțelepciune, virtutea atotdesăvârșită și suprafirească, și cele la fel de dumnezeiești... Aceste însușiri ale trupului lui Dumnezeu dumnezeiești mărturisesc în mod necesar că ipostasul lor nu este fără firea dumnezeiască. Ipostasul dumnezeiesc este și Ipostas al trupului Său".* În alt loc, Leontiu de Bizanț accentuează că prin comunicarea însușirilor nu se desființează firele. Oricâtă putere dumnezeiască ar primi firea omenească, tot fire omenească rămâne, nu-și pierde însușirile proprii.

De altfel, toți Sf. Părinți învață că modul comunicării însușirilor stă în aceea că fiecare fire se folosește de însușirile celeilalte datorită existenței unui Ipostas în care subzistă ambele firi și a întrepătrunderii reciproce dintre firi, adică a perihorezei. Iar prin comunicarea însușirilor nu se produce nicio schimbare a firilor, căci fiecare fire își păstrează însușirile și lucrările ei proprii. Cele două lucrări corespunzătoare se compenetrează fără însă, să se confunde, și astfel, lucrările lui Iisus Hristos sunt în același timp, dumnezeiești și omenești, adică teandrice.

Pr. D. Stăniloae afirmă: *"Așadar, comunicarea însușirilor înseamnă nu numai atribuirea nominală a însușirilor omenești lui Hristos ca Dumnezeu și a celor dumnezeiești lui Hristos ca om, prin faptul că El este Unul și același subiect amândurora, ci înseamnă imprimarea reală a însușirilor și lucrărilor omenești de cele dumnezeiești și viceversa, prin El ca subiect prin care se activează în mod unitar, fără să se confunde, atât unele, cât și celelalte".* **Sf. Maxim Mărturisitorul**, vorbind despre rolul Persoanei celei una în nedespărțirea firilor, pentru a reda comuniunea însușirilor celor două firi, spune că: *„Iisus Hristos pătimea dumnezeiește, căci suferea de bunăvoie căci nu era om simplu, și săvârșea minuni omenește, căci le săvârșea în trup, deoarece nu era Dumnezeu dezvăluit.”* Deci prin unica Persoană a lui Iisus Hristos, fiecare fire comunică celeilalte însușirile și lucrările (energiile) fără să se confunde una cu alta. Astfel, unul și același subiect sau ipostas, al Fiului lui Dumnezeu întrupat, săvârșește și suferă real toate cele

omenești, dar este și nepătimitor. Același subiect sau ipostas trăiește și suferă în mod real cele ale trupului, dar și săvârșește în mod real minuni prin trup și îl face pe acesta dătător de viață. Deci Ipostasul cel unul umple de putere dumnezeiască trupul și suferă cele ale trupului. (după **pr. D. Stăniloae**)

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.209-211

2. Îndumnezeirea firii omenești și lipsa de păcat în Iisus Hristos

Îndumnezeirea firii umane în Iisus Hristos înseamnă maxima înălțare și perfecționare a acestei firii, dar în limitele ei, nu largire la dimensiuni divine și nici schimbare de natură. Prin unirea ipostatică, firea omenească primește daruri care o înalță, făcând-o asemenea cu Dumnezeu (scop cuprins în creația omului – **Geneză 1,26**), dar care nu-i schimbă caracterul firesc. Darurile primite se referă îndeosebi la cunoștința și la voința naturii omenești în Iisus Hristos.

Cunoștința omenească a lui Iisus Hristos, datorită unirii ipostatice a celor două firii, se îmbogățește și se ferește de orice rătăcire, dar nu se transformă în atotștiință, însușire proprie firii dumnezeiești. Ea crește și se dezvoltă căci *"Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul lui Dumnezeu"* – **Luca 2,52**. Potrivit **Sf. Ioan Damaschin**, expresia *"sporea cu înțelepciunea și cu vârsta"* are înțelesul că, înaintând în vârstă, „*Hristos își arăta înțelepciunea care se afla în El*”. În Hristos exista înțelepciunea, datorită unirii ipostatice a firii dumnezeiești cu cea omenească, dar această înțelepciune era dezvăluită în raport cu vârsta Sa.

De asemenea, **Sf. Teofilact**, urmând **Sf. Ioan**, spune că Iisus Hristos S-a dezvoltat treptat la fel ca toți copiii. Înțelepciunea lui Dumnezeu Cuvântul se arată în funcție de creșterea vârstei Lui trupești. Hristos nu a devenit înțelept, ci *"puțin câte puțin, se arăta înțelepciunea din El, urmând vârstei Sale trupești"*. Dacă și-ar fi arătat întreaga Sa înțelepciune de când era mic, ar fi putut părea un monstru. Hristos nu a căpătat înțelepciune odată cu vârsta, ci înțelepciunea se afla în El și se arăta oamenilor câte puțin.

Libertatea de orice rătăcire a cunoștinței omenești a lui Iisus Hristos se explică prin faptul că ea este cuprinsă în cercul de lumină al cunoașterii Sale divine. Iar dacă Iisus Hristos spune despre a doua Sa venire că *"despre ziua și ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii, nici Fiul, ci numai Tatăl"* – **Marcu 13,32**, aceasta se explică după **Sf. Grigorie Teologul** și **Sf. Ioan Damaschin** prin raportare (referire) la firea omenească, privită în sine, independent de unirea ei ipostatică cu firea dumnezeiască. Prin aceste cuvinte, Mântuitorul vrea să spună că nu este voia Tatălui ca oamenii să știe data sfârșitului lumii pentru că nu le este de folos. De aceea nu a înțeles misiunea Sa de trimis al Tatălui să vestească aceasta oamenilor.

Dar, mai departe, raportul în care stau cele două cunoștințe, dumnezeiască și omenească, cum se îmbină într-un singur subiect cunoscător, fără să se schimbe, adică după Sf. Părinți *"cum se mișcă cercul cunoștinței omenești în cercul nemărginit al atotștiinței firii dumnezeiești"* rămâne pentru noi o taină nepătrunsă.

Ca și cunoașterea, și **voința omenească** primește, datorită unirii ipostatice, daruri deosebite. Lipsei de eroare din domeniul cunoașterii îi corespunde lipsa de

păcat din sfera voinții și a acțiunii. Numai că în cunoaștere se poate concepe un progres, pe linie umană, dar un progres moral în Iisus Hristos este de neconceput din cauza unirii naturilor în Persoana Cuvântului lui Dumnezeu. Opinia lui Teodor de Mopsuestia și a nestorienilor că Hristos S-a perfecționat moral, ridicându-Se prin luptă cu patimile la o viață morală perfectă, a fost condamnată la sinodul al V-lea ecumenic (Constantinopol 553).

Biserica învață că, având de purtător Persoana Cuvântului, voința omenească este dumnezeiește călăuzită sau povățuită, este îmbogățită cu tot harul și împodobită cu toată virtutea, încât devine absolut inaccesibilă păcatului. Pentru că voința umană este unită personal cu voința lui Dumnezeu întrupat și cum voința dumnezeiască nu poate voi decât binele, acesta a devenit și pentru voința omenească în Iisus Hristos singurul obiect.

De aici sfințenia desăvârșită, lipsa absolută de păcat în Iisus Hristos. Sf. Scriptură mărturisește acest adevăr: Iisus Hristos este sfânt încă înainte de naștere, fără păcatul strămoșesc, fiind conceput prin lucrarea Duhului Sfânt conform **Luca 1,35**. De asemenea, El nu are păcat personal: "*Cine dintre voi poate să mă vâdească de păcat?*" – **Ioan 8,46** și "*Și voi știți că El S-a arătat să ridice păcatele și păcat în El nu este*" – **I Ioan 3,5** și "*Care n-a săvârșit niciun păcat, nici s-a aflat vicleșug în gura Lui*" – **I Petru 2,22**. Lipsa de păcat a lui Iisus Hristos nu este numai o nepăcătoșenie relativă, adică putând păcătui, dar nevoind să păcătuiască, ci nepăcătoșenie perfectă sau absolută, neputând păcătui și neputând voi răul. Astfel, lipsa de păcat în Iisus Hristos înseamnă **impecabilitate absolută**.

Sf. Părinți, potrivit Sf. Scripturi, mărturisesc lipsa de păcat a Mântuitorului, pe care o întemeiază pe zămislirea supranaturală și pe unirea ipostatică. **Pr. D. Stăniloae** scrie în acest sens: „*Păcatul e o închidere a omului față de Dumnezeu, ca sursă înfinită de putere, o voință de a nu mai ține seama de El, de a uita de El; e o dușmănie față de El. Dar păcatul e o închidere și față de semenii. Iar dacă persoana este un factor în relație, în deschidere (deschiderea către comuniune caracterizând persoana), și tot în aceasta stă, în cazul omului, omenia lui, păcatul înseamnă o slăbire a caracterului personal sau ipostatic al omului, o slăbire a umanității lui iubitoare. În Iisus Hristos nu poate exista păcatul, pentru că în El nu este un ipostas uman care să se poate închide față de Dumnezeu cel personal. Firea Lui umană își are subzistența reală, deci actualizarea concretă, în Ipostasul Cuvântului. Umanitatea lui Hristos e complet deschisă Tatălui și Duhului Sfânt.*”

3. Lui Iisus Hristos I se cuvine o singură închinare, anume adorare, atât după divinitatea Sa, cât și după omenitatea Sa.

Consecința aceasta este evidentă, dată fiind unitatea de persoană a Dumnezeului – Om. Lui Iisus Hristos I se cuvine o singură închinare pentru că închinarea nu se adresează firilor, ci Persoanei, iar Persoana lui Hristos este una: Fiul lui Dumnezeu cel întrupat.

Natura omenească, chiar îndumnezeită, rămâne natură omenească, dar primită fiind în unitatea Ipostasului divin, devine proprie Fiului lui Dumnezeu

întrupat și demnă de adorare dumnezeiască. Deci, numai dacă L-am împărți și despărți pe Hristos cel neîmpărțit și nedespărțit (căci firile așa sunt unite), am putea aduce divinității Lui adorare, și omenității venerare. Dar Hristos fiind Unul (subiect neîmpărțit al celor două firi), tot ce I se cuvine Lui ca Persoană, I se cuvine în întregimea Persoanei Sale, deci ambelor firi, dumnezeiască și omenească, fără deosebire.

Sf. Scriptură mărturisește adevărul că Fiului întrupat I se cuvine aceeași cinstire ca și Tatălui: *"Toți să-L cinstească pe Fiul, precum cinstesc pe Tatăl. Cine nu cinstește pe Fiul, nu cinstește nici pe Tatăl Care L-a trimis"* – **Ioan 5,22-23** sau *"Și Dumnezeu L-a preînălțat și I-a dăruit Lui nume care este mai presus de orice nume; ca în numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt"* – **Filipeni 2,9-10**.

Despre adorarea adusă lui Iisus Hristos în întregimea Persoanei Sale, **pr. D. Stăniloae** spune: *"Închinarea este parte dintr-un dialog, iar dialog nu este decât între persoană și persoană. Dialog nu poate avea loc între persoană și natură, fie ea chiar natura unei persoane, și chiar a Persoanei lui Iisus Hristos. Dar Persoana în Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Lui I s-a închinat ca lui Dumnezeu și Ap. Toma: << Domnul meu și Dumnezeul meu >> - Ioan 20,28. De aceea Îi aducem Lui și ca întrupat o singură închinare, împreună cu Tatăl și cu Duhul."* (T.D.O., vol. II, pg. 105)

Biserica a mărturisit totdeauna adorarea Fiului lui Dumnezeu întrupat în întregimea Persoanei Sale, iar la sinoadele al III-lea, al V-lea și al VII-lea ecumenice a stabilit această dogmă oficial, condamnând toate ereziile contrare.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.219-220.

4. Din unirea ipostatică rezultă și adevărul că **Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu**, pentru că Cel ce S-a născut din ea este Dumnezeu adevărat, iar firea omenească primită de la zămislire în ipostasul Său divin, Și-o păstrează pentru veșnicie. Persoana care Se naște din Fecioara Maria este identică cu Persoana Cuvântului dumnezeiesc, care prin Întrupare Se face și persoana firii omenești. Astfel, deși Sf. Fecioară L-a născut pe Iisus Hristos după omenitatea Sa, dar pentru că omenitatea lui Hristos este unită ipostatic cu Dumnezeu Cuvântul, Sf. Fecioară a născut deci pe Dumnezeu întrupat – **Luca 1,35; Romani 1,3; Galateni 4,4**.

Biserica a formulat această dogmă că Sf. Fecioară este Născătoare de Dumnezeu la sinoadele ecumenice al III-lea, al V-lea și al VII-lea, dar ea a fost existentă totdeauna în Biserică. După Sf. Părinți: *"Dacă cineva nu crede că Sf. Maria este Născătoare de Dumnezeu, este despărțit de Dumnezeu"*. În tradiția patristică Sf. Fecioară este numită și "Eva cea nouă" pentru că după cum prin Eva au intrat păcatul și moartea în lume, tot așa prin Sf. Fecioară, omenirea s-a eliberat de păcat și s-a restaurat natura umană prin Iisus Hristos Cel născut din ea.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.214-216.

5. În Iisus Hristos există două voințe și două lucrări corespunzătoare celor două firi ale Sale, dumnezeiască și omenească. Dar, întrucât purtătorul acestora este Persoana lui Iisus Hristos, Persoana Sa divino-umană, El fiind Cel ce voințește și lucrează, cele două lucrări se compenetrează în toate ca o singură lucrare teandrică, fără însă să se confunde lucrarea omenească cu cea dumnezeiască sau invers (după **Sf. Maxim Mărturisitorul**). **Sf. Ioan Damaschin** spune: "Iisus Hristos nu făcea omenește cele omenești, căci nu era numai om, ci și Dumnezeu, dar nici nu lucra cele dumnezeiești dumnezeiește, căci nu era numai Dumnezeu, ci și om".

În Iisus Hristos, există, deci, și două voințe: una dumnezeiască și una omenească naturală, nu însă o voință ipostatică, personală, pentru că firea omenească nu are ipostas propriu în Iisus Hristos. Datorită perihorezei firilor, firea dumnezeiască este cea care lucrează și împărtășește, iar firea omenească, cea care primește. **Sf. Grigorie Teologul** afirmă: "dintre firi, una a îndumnezeit și alta a fost îndumnezeită". Astfel, voința și lucrarea omenească în Persoana Mântuitorului rămân supuse totdeauna voinței și lucrării dumnezeiești. În Grădina Ghetsimani, Mântuitorul Se roagă: "Părintele Meu, de este cu puțință, să treacă de la Mine paharul acesta, însă nu voia Mea, ci voia Ta să fie" – **Luca 22,42**. Așadar, voința omenească a Mântuitorului și în acest caz se supune celei dumnezeiești.

Despre unirea celor două firi și a celor două voințe în Iisus Hristos, **pr. D. Stăniloae** explică: „Este necesar să precizăm că deși firea omenească asumată de Dumnezeu Cuvântul avea în ea, în mișcare, numai voința naturală, totuși fiind firea slăbită în urma păcatului strămoșesc și deci suferind de afectele ireproșabile într-o formă mai accentuată ca în starea primordială – și în aceasta se arată unitatea ei cu firea noastră, a tuturor -, voința ei naturală stătea sub presiunea foamei, a setei, a fricii de moarte, ca a noastră. De aceea voința Lui omenească trebuia să lupte contra acestor afecte ca să rămână conformă voii dumnezeiești. Desigur Dumnezeu Cuvântul o întărea cu puterea ce iradia din firea Lui dumnezeiască, dar nu voia să o copleșească în așa fel prin această putere, încât voia omenească să nu mai trebuiască să lupte. Firea dumnezeiască întărea prin Ipostasul cel unul voia omenească pentru ca să vrea, nu întărea firea omenească în sensul de a o face nesimțitoare la afecte, sau nu le micșora pe acestea în mod direct. Cel care nu vrea, nu mai e om. Sau nu mai e un om tare. Nu mai e un partener demn al lui Dumnezeu, ci un obiect în mâna Lui. Lupta aceasta o poartă într-o oarecare măsură și oamenii obișnuiți” (T.D.O., vol. II, pag. 97).

Observatie: Este șovăire sau frică înaintea morții după fire și frică de moarte împotriva firii. Șovăirea după fire a sufletului înaintea morții se datorează faptului că între trup și suflet există o strânsă legătură și, prin urmare, moartea nu este un lucru firesc (e urmare a păcatului). De aceea, este normal ca sufletul, când se pregătește să plece din trup, el se zbuțuiește și i se face frică. Iar frica împotriva firii provine din necredință, dintr-o conștiință încărcată de păcat. Frica lui Hristos dinaintea Patimilor a fost după fire, arătând că El era om adevărat și că moartea nu este o stare naturală. În legătură cu aceasta, **Sf. Maxim Mărturisitorul** scrie:

„Există o frică conformă firii și o frică contrară firii. Frica conformă firii este o putere, prin care cineva se ferește din fața pericolului; cea contrară firii este o ferire nerațională. Cea contrară firii, ca provenită din gânduri care ne trădează, nu a admis-o Domnul, cea potrivită firii, ca una ce arată puterea de apărare aflată în firea celui ce există, a primit-o de bunăvoie pentru noi Cel Preabun.” (obs.)

Texte anexe facultative la „Unirea ipostatică”

A. Unirea ipostatică – model al unirii spirituale a omului cu Dumnezeu (Importanța morală a unirii ipostatice)

La Întrupare, Mântuitorul Iisus Hristos a luat din starea dinainte de cădere a omului, nepăcătuirea, iar din starea de după cădere, urmările, pedeapsa păcatului, numite afecte ireproșabile, care nu constituie păcat. Acestea sunt, în primul rând, moartea, ca cea mai gravă urmare a păcatului adamitic, împreună cu toate slăbiciunile firii umane după cădere: trebuința de somn, flămânzirea, însetarea, oboseala, întristarea, sensibilitatea la chinuri și tot felul de suferințe. Pe acestea Hristos și le-a însușit organic, ființial, odată cu firea umană asumată. Dar în Hristos, ele au rămas în forma de afecte nepăcătoase, ireproșabile, datorită faptului că natura omenească a lui Iisus Hristos nu-și are ipostasul propriu omenesc, ci a fost primită, împropiată în ipostasul sau Persoana preexistentă a Fiului lui Dumnezeu.

Orice activitate omenească este determinată de o decizie. În Hristos, decizia este luată de Ipostasul sau subiectul divin, bunul plac al omului, părerea lui proprie nu s-a arătat în El. Voia Lui omenească S-a subordonat întru totul voii Sale dumnezeiești. Acea părere sau decizie proprie cu caracter subiectiv, arbitrar și chiar păcătos, nu s-a arătat în Iisus Hristos, căci Cel ce voia era Dumnezeu Însuși, Care nu putea voi împotriva Sa Însuși. Păcatul stă tocmai în aplecarea omului în direcția opusă voii lui Dumnezeu. În om, orice patimă ireproșabilă devine ușor păcat, datorită concupiscentei, aplecării spre păcat, pe care o are firea umană și care trebuie mereu biruită prin exercitarea virtuții. Afectele sau patimile ireproșabile, trebuințele firești, pot deveni prin voia noastră proprie, patimi păcătoase și păcate de tot felul. În Iisus Hristos nu există patimi păcătoase, iar afectele sau patimile ireproșabile sunt dominate de voința Lui divină. Mântuitorul Hristos nu cade doborât de forța foamei sau a temerii de moarte, cedând ispitei de a le înlătura cu orice chip. Ispitele cărora a fost supus Mântuitorul au fost suferințe reale, pățimite sub greutatea slăbiciunilor

umane, dar însoțite de încordarea Mântuitorului de a nu fi covârșit de ele, ele au fost purtate totdeauna biruitor. Și suportând durerea mai mult ca orice om, Mântuitorul a scos durerea din fire și a adus firea la nepătimire (afirmația este paradoxală, dar corespunde realității. Cu cât suportă cineva o mai mare durere până la capăt, cu atât este mai tare).

Hristos a luat odată cu firea umană asumată aceste pătimiri curate, ireproșabile ca să le depășească dinăuntru prin suportarea lor și să întărească firea umană prin biruința asupra acestora, arătându-ne și nouă calea pe care trebuie să o urmăm. Iisus Hristos este astfel exemplu moral pentru noi. Nu pentru că El nu putea să păcătuiască, iar noi păcătuim, ci întrucât și noi putem, prin încordare de voință și prin har să nu păcătuim. Căci o putere mai presus de firea noastră ni se dă și nouă permanent prin harul divin, pentru a birui ispitele și păcatul, nefiind lăsați niciodată numai cu puterea noastră proprie.

Așadar, Răscumpărarea sau opera de mântuire a lui Iisus Hristos împlinită prin ascultarea Sa desăvârșită până la Răstignire, a avut ca rezultat și îndumnezeirea treptată a firii Lui omenești. În general, oricine ascultă de Dumnezeu, se jertfește Lui și își înalță firea, se desăvârșește. Prin neascultarea lui Adam, firea lui și a tuturor oamenilor a slăbit, a decăzut, s-a stricat. Prin ascultarea și moartea Sa, Iisus Hristos reînnoiește, ridică, restaurează firea umană căzută. Această îndumnezeire a firii umane în Iisus Hristos a fost posibilă datorită unirii ipostatice. Numai unită strâns cu firea dumnezeiască în Persoana lui Iisus Hristos, unire perihoretică, interpenetrare, dar fără schimbare de esență, fiecare fire păstrându-și însușirile specifice, firea omenească s-a împărtășit de viața și puterea dumnezeiască și s-a întărit deplin în lupta împotriva păcatului și în împlinirea desăvârșită a vocii lui Dumnezeu, ceea ce a dus la desăvârșirea ei.

Îndumnezeirea firii omenești în Iisus Hristos a existat potențial de la zămislire, dar ea s-a actualizat treptat prin ascultarea desăvârșită împlinită de Iisus până la Răstignire. Îndumnezeirea firii omenești a lui Iisus a atins apogeul prin Înviere, căci Iisus a înviat cu trupul omenesc îndumnezeit, spiritualizat. Asemenea Lui, și noi vom învia cu trupul la Judecata universală. Și cu acest trup îndumnezeit a fost ridicat la cer, șezând de-a dreapta Tatălui, iar acest trup omenesc îndumnezeit și-l păstrează pentru eternitate. Iar Trupului Său, fiind unit pentru veșnicie cu Dumnezeirea Sa în Persoana divină a lui Iisus Hristos I se aduce adorare ca lui Dumnezeu.

Trebuie, deci, reținut că, deși, încă de la Întrupare, se vorbește de îndumnezeirea firii omenești, ca urmare a unirii ipostatice, totuși la Naștere

îndumnezeirea firii omenești a fost dată numai potențial și crește progresiv cu fiecare moment din opera de Răscumpărare, culminând cu evenimentele Învierii și Înălțării la cer. Căci dacă restabilirea omului, respectiv îndumnezeirea firii umane, s-ar fi făcut chiar la Întrupare, celelalte acte ale mântuirii ar fi fost de prisos.

Prin fiecare moment soteriologic din viața Mântuitorului, firea umană asumată de El, enipostaziată Persoanei divine, era străbătută mai mult de divin.

Pentru că întreaga operă de mântuire, culminând cu Răstignirea, a fost săvârșită nu pentru binele sau fericirea lui Dumnezeu, Care rămâne veșnic neschimbabil și nepătimitor, ci pentru binele omenirii, și această perfecționare, îndumnezeire a firii umane în Iisus Hristos a avut ca scop tot mântuirea omului, desăvârșirea firii umane până la îndumnezeirea ei, după cum spun Sf. Părinți: *"Dumnezeu S-a făcut om ca să facă pe om Dumnezeu."* - **Sf. Atanasie cel Mare**

Observație: Păcatul este închidere a omului față de Dumnezeu, Izvorul vieții, și dușmănie față de El. În Iisus Hristos nu poate exista păcatul pentru că El nu este un ipostas uman care să se închidă față de Dumnezeu sau față de semenii. Dacă Hristos ar fi fost un simplu om, ar fi trebuit să moară pentru propriile Lui păcate. Dar pentru că este și Dumnezeu, fără păcat, El moare, iar prin Jertfa Sa curată răscumpără lumea de sub osânda păcatului.

Iisus Hristos, ipostaziind în Sine firea noastră slăbită de păcat, a început să o purifice, să o elibereze de patimile păcătoase și să o îndumnezeiască chiar prin actul Întrupării. Această putere de a se elibera din robia păcatului și a se îndumnezei o primesc și cei ce cred în Hristos prin împărtășirea lor de firea Sa umană îndumnezeită. Cei ce cred în Hristos pot învinge și ei alunecarea spre păcat în satisfacerea trebuințelor firii, pentru că rădăcina păcatului din firea lor este desființată prin prezența în ei a Trupului lui Hristos lipsit de păcat. Omul nu poate împlini singur voia lui Dumnezeu și nu poate scăpa de moarte pentru că afectele trupului sunt legate de păcat (**Romani 7,24**). În Trupul Său Hristos a învins păcatul, iar prin împărtășirea cu El învingem și noi păcatul și moartea (**Romani 7,4**). Deci, Hristos ca Dumnezeu și om lipsit de păcat ne ajută să învingem păcatul din ființa noastră și să creștem spre asemănarea cu Dumnezeu ca să putem intra cu El la Tatăl (615.).

B. Unirea maximă a lui Dumnezeu și a omului în Iisus Hristos prin unirea ipostatică

Omul credincios aspiră spre unitatea sau relația cu o persoană în care să aibă o unitate cu toți. Dumnezeu vrea și El să realizeze această unitate intimă a tuturor. În Iisus Hristos se realizează această unitate întâlnindu-se și împlinindu-se voința divină de unificare cu noi, cu setea omenească de unire cu toți în centrul divin unificator al tuturor.

Pr. D. Stăniloae scrie: *"Prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, între oameni a pășit un om care nu mai este centrat în el însuși, ci în Dumnezeu, este identic ca persoană cu Dumnezeu. Relațiile celorlalți oameni cu acest semen al lor nu sunt relații trăite în afară de Dumnezeu, ci relații cu Dumnezeu Însuși. Întrucât acest centru ipostatic are o putere de atracție spre Dumnezeu și de iradiere a binelui care depășește toate centrele pur omenești, el este centrul nostru. În mijlocul creației s-a plasat pentru eternitate un centru personal omenesc, care este în același timp dumnezeiesc.*

Iisus Hristos are calitatea unui astfel de om central prin faptul că acum potențele naturii umane nu mai sunt activate de un ipostas uman, ci de Ipostasul dumnezeiesc, Care îmbrățișează cu iubirea Sa nesfârșită pe toți. Ca atare, nu mai este pericol ca potențele umane să fie activate acum într-un mod individualist, contrar altor oameni, cum nu mai este pericol să fie activate contrar lui Dumnezeu".

Sf. Nicodim Aghioritul distinge cele trei moduri ale comuniunii sau unirii cu Dumnezeu: cel după ființă, propriu Persoanelor divine (unite după Ființă – deoființă); cel după lucrare sau energie, propriu unirii lui Dumnezeu cu oamenii, și cel după ipostas sau persoană, propriu naturii dumnezeiești și omenești unite în Persoana lui Iisus Hristos. Unirea firilor după ipostas o face, deci, Fiul lui Dumnezeu prin Întrupare, asumându-și firea omenească în Ipostasul Său divin.

Unirea ipostatică, adică unirea Fiului lui Dumnezeu cu firea omenească în Iisus Hristos conduce la unirea lui Dumnezeu cu noi oamenii în Iisus Hristos, în mod deplin, desăvârșit, spre deosebire de relația noastră cu Dumnezeu înainte de Întrupare.

Prin umanitatea Sa, Hristos este legat în mod real și ontologic de noi toți, cei ce i-am devenit frați prin Întrupare. Definiția calcedoniană afirmă clar că Hristos este deoființă nu doar cu Tatăl, ci și "cu noi". Însă, deși om desăvârșit, Hristos nu posedă ipostas uman, pentru că Ipostasul celor două firi ale Sale este Ipostasul

dumnezeiesc al Logosului. Luându-și asupra Sa omenitatea, Hristos ne-a cuprins virtual pe toți în Sine, devenind Noul Adam. Conform Epistolei către Romani, capitolul al V-lea, Hristos deține față de omenire poziția unui nou Adam, care ne cuprinde pe toți cum ne-a cuprins Adam cel vechi. Mai mult chiar, pentru că din Adam cel vechi primim existența în mod indirect, iar din Hristos – Adam cel nou – primim adevărata noastră existență, fiecare direct. El este un izvor din care primim toți viața cea nouă, căci El are existența noastră a tuturor în Sine. Și trebuie să rămânem permanent într-o comuniune directă cu El ca să continuăm să existăm ca adevărați oameni. Căci El este izvorul nesecat al existenței noastre însănătoșite. Numai în Hristos, fiecare om își găsește propria fire realizată desăvârșit, deplin. Hristos unește omul cu Dumnezeu.

Hristologia calcedoniană și post calcedoniană ar fi o simplă speculație dacă nu ar fi orientată spre noțiunea de Răscumpărare. Întreaga istorie a dogmei hristologice a fost determinată de ideea fundamentală a Întrupării Cuvântului pentru mântuirea omului.

Enipostaziată (primită) în Logos, omenitatea lui Hristos, în virtutea comunicării însușirilor, este pătrunsă de energia dumnezeiască. Prin urmare, este o omenitate îndumnezeită, care însă nu-și pierde, în niciun chip, propriile însușiri omenești. La această omenitate îndumnezeită a lui Hristos este chemat omul să participe și să se împărtășească din îndumnezeirea sa. Acesta este sensul vieții sacramentale și temeiul spiritualității creștine. Creștinul este chemat nu la o imitare a lui Hristos – la un act pur exterior și moral – ci la viața în Hristos prin Botez, Mirungere, Euharistie.

”Temelia doctrinară a îndumnezeirii omului trebuie să se afle clar în unirea ipostatică dintre firea dumnezeiască și cea omenească în Hristos” spune **Sf. Maxim Mărturisitorul** și dezvoltă astfel această afirmație: Omul Iisus este Dumnezeu din punct de vedere ipostatic și de aceea în El există o comunicare a energiilor dumnezeiești și omenești. Această comunicare ajunge și la cei care sunt în Hristos. Dar desigur, ei sunt ipostasuri omenești și sunt uniți cu Dumnezeu nu ipostatic, ci prin har sau prin energie. Însă nu prin propria sa lucrare sau energie, se poate îndumnezei omul – aceasta ar însemna pelagianism – ci prin energia dumnezeiască față de care lucrarea sa omenească este ascultătoare. Între cele două, există o sinergie (conlucrare), relația dintre cele două energii din Iisus Hristos fiindu-i fundamentul ontologic.

Astfel îndumnezeirea este deschisă răspunsului și liberului efort al omului. Prin îndumnezeire, omul atinge scopul suprem pentru care a fost creat. Spre acest

scop tinde întreaga Revelație divină și întreaga istorie a mântuirii. Pentru atingerea acestui țel, adică al restabilirii comuniunii omului cu Dumnezeu până la unirea deplină cu El după har, S-a întrupat și S-a răstignit Fiul lui Dumnezeu. Acest țel suprem, sădit în om încă de la creație, s-a împlinit astfel desăvârșit în Iisus Hristos. Care ne-a adus mântuirea obiectivă, ne-a oferit prin Jertfa Sa puțința de a ne îndumnezei.

Aceasta ne-o arată și rugăciunea arhierescă a Mântuitorului înainte de Patimi în Evanghelia după Ioan, capitolul al XVII-lea. Mântuitorul Însuși spune că este unit cu oamenii prin Întrupare după cum este unit cu Tatăl după Ființă: "*Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine și Eu întru voi*" – **Ioan 17,23**. Iisus Hristos îi ridică pe oameni la o unire intimă, desăvârșită și veșnică cu Sf. Treime. Între oameni și Persoanele Sf. Treimi se realizează astfel aceeași unire după har care este între Persoanele divine: "*ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, ca și ei să fie întru noi*" – **Ioan 17,21**. Și, desigur, Fiul, adunând în Sine pe oameni, Tatăl iubindu-L pe Fiul, îi iubește și pe ei cu aceeași dragoste: "*Dragostea pe care Mi-ai dat-o Mie să fie în ei și Eu în ei*" – **Ioan 17,26**.

Această comuniune desăvârșită de iubire între Dumnezeu și oameni și între oameni laolaltă prin Iisus Hristos se realizează în Biserică, Trupul tainic al Domnului. În Biserică se actualizează unirea omului cu Dumnezeu pentru că în Biserică, omul își însușește mântuirea obiectivă câștigată prin Jertfa Mântuitorului. În mântuirea subiectivă, este absolut necesară libera consimțire și conlucrare a omului cu harul divin. Așadar, fiecare credincios se mântuiește în Biserică, în unire cu Hristos, urcând treptele mântuirii subiective, începând cu Botezul și desăvârșindu-se în credință și în celelalte virtuți, întărit fiind de harul divin. Fiecare creștin parcurge în Biserică prin Sf. Taine, în special prin Botez, Mirungere, Pocăință, Euharistie, drumul spre îndumnezeire, în Hristos și împreună cu Hristos, până la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos – Efeseni 4,13. Este, de fapt, același drum pe care l-a urmat Hristos de la Întrupare până la moartea pe Cruce. Pe acest drum, Iisus Hristos își însușește în Sf. Taine, simțurile noastre și le umple de lucrarea Lui – după sf. Nicolae Cabasila. Astfel, pe drumul desăvârșirii noastre, Hristos nu numai compătimentește cu noi, ci fiind unit real cu noi (în Biserică) poartă El în noi durerile noastre pentru mântuire, așa cum le-a purtat pe ale trupului Său.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.40-41; D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.195-199.

Chenoza Fiului lui Dumnezeu

1. Chenoza – Etimologie. Definiție. Relatările Evangheliilor pun în evidență chenoza Mântuitorului;
2. Etapele chenozei;
3. Motivul și scopul chenozei;
4. Cele două aspecte ale chenozei:
 - A. Necesitatea chenozei pentru Întrupare
 - B. Înșușirea firii umane afară de păcat are ca efect, în final, îndumnezeirea ei, prin participarea la ea a Fiului lui Dumnezeu.
5. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru chenoză;
6. Chenoza – o altă formă de manifestare a atotputerniciei divine;
7. Ideile mai importante despre chenoză din scrierile Sf. Părinți.

1. Pogorârea și Întruparea Fiului lui Dumnezeu pentru mântuirea neamului omenesc constituie un adevăr de temelie al religiei creștine și marea taină a credinței noastre: "Cu adevărat mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup" – **I Timotei 3,16**. Iar **Sf. Maxim Mărturisitorul** scrie: "Căci cine ar putea ști în ce fel Dumnezeu S-a făcut trup și totuși a rămas Dumnezeu, și cum rămânând Dumnezeu, El este om adevărat?"

Viața lui Iisus Hristos, descrisă de evangheliști, între naștere și moarte, este un șir neîntrerupt de umilințe și lipsuri, supusă condițiilor pământești și mărginirii vieții umane, cu manifestări vizibile rare ale puterii și măririi dumnezeiești, în minuni. Este viața "zilelor din trup" și a "lacrimilor" – **Evrei 5,7**, precedată de majestatea dumnezeiască dinainte de Întrupare și urmată de încununarea cu slavă după suportarea morții – **Evrei 2,9**.

Coborârea, smerirea inexprimabilă a Fiului lui Dumnezeu întrupat, Care, rămânând, în același timp, ceea ce era – Dumnezeu - și luând ceea ce nu era – trup, chip de rob – „S-a făcut întreg ca noi, din noi, pentru noi, până într-atât încât li s-a părut celor necredincioși că nu este Dumnezeu” după **Sf. Maxim Mărturisitorul**, reprezintă **chenoza Fiului lui Dumnezeu**. Κένωσις înseamnă deșertare, golire și se referă la eclipsarea sau diminuarea slavei dumnezeiești a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, la smerirea firii Lui dumnezeiești, pentru a lua trup omenesc: "Și acum, preaslăvește-Mă, Tu, Părinte, la Tine Însuși, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea" – **Ioan 17,5**.

2. În coborârea, chenoza Fiului lui Dumnezeu, se disting **două etape**: una anterioară Întrupării, prin care Fiul lui Dumnezeu acceptă să Se facă om; și alta în continuare, care începe cu Întruparea, prin care Dumnezeu ia trăsătura pătimitoare a firii noastre asupra Sa, afară de păcat, ca să ridice firea la nepătimire.

3. **Motivul și scopul chenozei** Fiului lui Dumnezeu sunt nemăsurata iubire a oamenilor a lui Dumnezeu și mântuirea noastră conform **Ioan 3,16**. Pentru

mântuirea noastră a fost nevoie de Întrupare, iar pentru Întrupare a fost nevoie de chenoză. Prin chenoză, Fiul lui Dumnezeu vine în maximă apropiere de noi, realizează pentru totdeauna unirea firii dumnezeiești cu firea omenească în Ipostasul Său divin și restaurează firea umană căzută, dându-ne și nouă posibilitatea sa ne îndumnezeim după har (dacă vrem). Chenoza Lui este condiția și cauza îndumnezeirii noastre prin îndumnezeirea firii Sale umane, care este a noastră a tuturor. Această idee este subliniată de Ap. Pavel: "*Căci cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți*" – **II Corinteni 8,9**. „Coborârea Lui este condiția întâlnirii cu noi la nivelul în care putem primi bogăția Lui.” spune **pr. D. Stăniloae**.

4. Astfel, chenoza Fiului lui Dumnezeu are **două aspecte** mai importante:

A. Golirea Fiului lui Dumnezeu de slava Sa dumnezeiască dinainte de Întrupare.

B. Însușirea de către El a firii noastre omenești (în Ipostasul divin).

A. Pentru a veni în maximă apropiere de noi și a intra în comuniune directă cu oamenii, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, golindu-Se de slava Sa, căci oamenii nu ar fi putut suporta vederea dezvăluită a lui Dumnezeu (Moise: "*Arată-Mi fața Ta!*"; Dumnezeu: "*Nimeni nu poate vedea fața Mea și să fie viu*" – **Exod 33,20**).

În Iisus Hristos puterile dumnezeiești sunt infinit prea mari ca să se poată manifesta toate prin trupul Său. Firea omenească, deși se păstrează neschimbată și neconfundată în firea dumnezeiască, este ca "*o picătură de apă în oceanul mirului dumnezeiesc*" după **Sf. Maxim Mărturisitorul**. Astfel, Hristos, cât a viețuit pe pământ, deși trăiește cu toată intensitatea cele omenești și cele dumnezeiești, fiind om adevărat și Dumnezeu adevărat, totuși nu Și-a manifestat întreaga putere dumnezeiască prin trup, pentru a nu-l anula pe acesta. Dar această reținere, diminuare a manifestării de putere dumnezeiască în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat constituie tocmai chenoza. Deci pentru a Se întrupa, a deveni om adevărat, Fiul lui Dumnezeu S-a supus chenozei.

B. Al doilea aspect al chenozei este însușirea de către Fiul lui Dumnezeu a firii noastre omenești cu toate slăbiciunile ei, neimprimabile de păcat. Acest aspect este strâns legat de primul, căci tocmai pentru a-Și însuși deplin firea umană, Iisus Hristos S-a deșertat de slava dumnezeiască.

Pr. D. Stăniloae scrie: "*Din asumarea firii noastre de către Fiul lui Dumnezeu, prin Întrupare, care este primul act al chenozei Sale, urmează o chenoză în continuare, ascultarea ca om și suportarea trebuințelor omenești (afectele de foame, sete, somn, frica de moarte, durerea etc.) și suportarea morții înseși. În toate acestea se arată acceptarea trăsăturii pătimitoare a firii noastre, afară de păcat. Aceste pătimiri sau afecte ireproșabile sunt propriu zis trebuințele trupului, care, când sunt satisfăcute, pricinuiesc plăcere și când nu sunt satisfăcute pricinuiesc durere. Omul s-a deprins însă atât de mult cu plăcerea satisfacerii acestor trebuințe, încât le satisface chiar peste măsura necesară, căutând plăcerea în ea însăși. Iar de*

durere fuge chiar cu prețul renunțării la valorile care mențin sănătatea spirituală a firii, acceptând o adevărată descompunere spirituală.

În toate acestea se manifestă o teribilă slăbire a firii noastre, care trece cu vederea viitorul durabil de dragul clipei prezente. Trece cu vederea că satisfacerea repetată a unor plăceri prezente va aduce un lanț continuu de dureri viitoare. Iisus a ținut în frâu tendința spre plăcere, satisfăcând numai în cadrul strict necesar trebuințele firii, iar când prin aceasta risca slăbirea puterilor spirituale ale firii și trădarea valorilor spirituale, nici atât, acceptând și suportând chiar durerea morții. Prin aceasta restaura tăria firii, adică starea cu adevărat conformă firii". (T.D.O., vol. II, pg. 72). Iisus Hristos a acceptat pătimirile firii noastre căzute ca să le depășească dinăuntru, și le-a însușit întrucât S-a făcut om, nu ca să cadă biruit de puterea lor, ci ca să le biruiască cu puterea Sa și să vindece astfel firea noastră de ele. El a experiat ca nimeni altul durerea, suferind toate pe nedrept, El Însuși fiind fără de păcat. El le-a îndurat ca Om adevărat și Dumnezeu adevărat, împlinind voia Tatălui Său, Care L-a dat spre moarte pentru mântuirea lumii: El a suferit o durere mai mare decât toți datorită sensibilității dumnezeiești și datorită faptului că nu și-a folosit pentru Sine puterea dumnezeiască ca să diminueze suferința (ca la sf. mucenici).

Iisus Hristos, suportând aceste pătimiri pentru mântuirea lumii, "Omul durerilor" s-a dovedit "omul tare", omul restabilit în puterea lui adevărată. De aceea, în teologia și pictura răsăriteană, afirmă **pr. D. Stăniloae**, Hristos cel răstignit nu este Hristos cel căzut în ultima stare de slăbiciune, căci în Răsărit, Crucea a fost privită ca mijloc de întărire a firii și a spiritului, și nu ca o simplă satisfacție dată lui Dumnezeu pentru jignirea adusă Lui de oameni. „În Răsărit acceptarea morții în fața lui Dumnezeu e înțeleasă totodată ca tărie. De aceea, moartea suportată de Iisus este în același timp prilej de manifestare a puterii, prin care moartea e învinsă de Fiul lui Dumnezeu în trup și cu colaborarea trupului întărit.” (T.D.O., vol. II, pg. 72-73). Astfel, Patimile lui Hristos sunt purtate de El biruitor și moartea este învinsă de Fiul lui Dumnezeu în trup. Pentru că cu cât suportă cineva o durere mai mare, cu atât este mai tare ("Mucenicii Tăi, Doamne, având puterea Ta, pe chinuitori au învins"). Mântuitorul a suferit durerea cea mai mare până la capăt, nelăsându-Se doborât și astfel a scos durerea din fire și a dus-o la nepătimire. Suportând moartea, El a învins moartea – "Cu moartea pe moarte călcând..." – pentru că El nu putea fi ținut de moarte, fiind Stăpânul morții și suferind moartea pe nedrept – moartea fiind plata păcatului pe care Hristos nu-l avea. Astfel moartea Lui a fost trecere la Înviere. Prin moartea Sa, Iisus Hristos a osândit păcatul și a dus firea spre nepătimire. Astfel se înțelege cum chenoza Fiului lui Dumnezeu, deși este pătimire, are în același timp, un efect îndumnezeitor asupra firii, dar nu fără colaborarea ei (așa cum am arătat la lecția: Unirea maximă a lui Dumnezeu și a omului în Iisus Hristos prin unirea ipostatică).

Acesta este de fapt scopul chenozei: de a da puțință Fiului lui Dumnezeu să întărească firea umană, participând direct la ea (prin Întrupare).

5. În Sf. Scriptură, se vorbește în mai multe locuri despre chenoza Fiului lui Dumnezeu: **II Corinteni 8,9; Ioan 17,5**, dar cel mai important text îl găsim la **Filipeni 2,6-11**: *"Care, chipul lui Dumnezeu fiind, n-a finit ca la o pradă la egalitatea Sa cu Dumnezeu, ci S-a golit pe Sine..."*, unde se prezintă chenoza Mântuitorului în toate aspectele ei, precedată și urmată de viața Sa întru slavă.

6. Însă, deși chenoza reprezintă o smerire, o umilire și o deșertare reală a Fiului lui Dumnezeu de slava Lui dumnezeiască, totuși, în același timp, chenoza este o dovadă a puterii și libertății nelimitate a lui Dumnezeu de a Se manifesta cum voiește. Astfel, restrângerea manifestării puterii nu înseamnă pierderea puterii, ci altă formă de manifestare a atotputerniciei divine. **Pr. D. Stăniloae** spune: *"Iisus S-a arătat ca Dumnezeu minunat, întrucât S-a arătat ca ființa cea mai omenească."* *"Astfel, chenoza, după Sf. Maxim Mărturisitorul, nu înseamnă o cădere de fapt a lui Dumnezeu din Dumnezeirea Sa, (căci Dumnezeirea Sa a rămas neschimbată în timpul chenozei, Iisus Hristos rămânând Dumnezeu adevărat), ci o faptă a bunătății Sale și un mod de manifestare a puterii Sale pentru a întări firea omenească din lăuntrul ei."*

7. Învățătura Sf. Părinți referitoare la chenoză cuprinde următoarele idei mai importante:

1. Mântuirea neamului omenesc nu era posibilă decât prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu (cum am arătat în lecțiile precedente), iar Întruparea lui Dumnezeu are loc prin chenoză.

2. Prin chenoză, Fiul lui Dumnezeu își împropriază firea omenească, devenind asemenea nouă afară de păcat, pentru a ne uni cu Sine și cu Dumnezeu și a ne face dumnezei după har.

3. Chenoza nu înseamnă renunțarea Fiului lui Dumnezeu la vreuna din calitățile Sale dumnezeiești, ci numai restrângerea manifestării puterii și slavei Sale dumnezeiești, ca să poată lua trup omenesc.

4. În chenoză, cele două firi își păstrează neschimbate însușirile specifice. Datorită unirii ipostatice, ele își comunică reciproc însușirile, iar lucrările lui Iisus Hristos sunt teandrice, adică El lucrează toate cele omenești dumnezeiește și cele dumnezeiești omenește.

5. Chenoza Fiului lui Dumnezeu și îndumnezeirea firii Sale omenești sunt strâns legate, căci prin chenoză Și-a asumat pătimirile firii noastre căzute, afară de păcat, ca să le biruiască și să conducă firea Sa umană la nepătimire.

6. Aceasta nu înseamnă că firea dumnezeiască a devenit pătimitoare, ci doar Una din cele trei Persoane ale acestei firi (căci, deși au aceeași Ființă, aceeași fire, Persoanele Sf. Treimi sunt distincte). Dintre cele trei, numai Persoana Fiului S-a întrupat, a suferit pătimirile naturii umane căzute, căci numai El și-a asumat firea umană în Ipostasul Său.

7. Chenoza se explică prin marea iubire de oameni a lui Dumnezeu, pentru că ea are ca scop mântuirea omului, și ca este o dovadă a atotputerniciei divine, căci, voind a Se apropia de oameni, Dumnezeu S-a golit de slava Sa dumnezeiască, putând să împlinească tot ce voiește. Starea Lui de maximă chenoză în moartea pe

Cruce coincide cu starea de maximă manifestare a puterii Sale dumnezeiești prin biruința asupra morții.

8. Rostul pogorării, al chenozei Fiului lui Dumnezeu este *"să se facă ascultător Tatălui, vindicând neascultarea noastră și făcându-Se pildă de ascultare, în afară de care nu este cu putință să dobândim mântuirea"* – **Sf. Ioan Damaschin** *"Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea unuia se vor face drepti cei mulți"* – **Romani 5,19**.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.200-201; Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.39, 196-197; 205-206; 213-214; 308.

Teologia protestantă a formulat o serie de **teorii chentice**, care sunt însă, în contradicție cu dogma unirii ipostatice și cu întreaga Revelație divină.

1. Teoria care înțelege chenoza ca o golire (deșertare) de **întrebuințare** în sensul că natura umană posedă însușiri dumnezeiești, dar nu le întrebuințează complet și continuu. Potrivit acestei teorii, Fiul lui Dumnezeu întrupat Se automărginește, Se lipsește în mod real de unele însușiri divine, nefăcând uz de ele.

Biserica Ortodoxă învață, însă, că Iisus Hristos și-a reținut doar manifestarea întregii puteri dumnezeiești în trup, căci puterile dumnezeiești sunt infinit de mari ca să se poată manifesta toate în trupul Lui. Dar Iisus Hristos ca Persoană trăiește cu toată intensitatea cele dumnezeiești ca și cele omenești. El nu renunță la nicio însușire divină pentru că cele două firi se păstrează neschimbate în El. Teoria aceasta chentică contrazice dogma unirii ipostatice, în care se afirmă că în Iisus Hristos firea dumnezeiască nu se schimbă, și duce la nestorianism (prin separarea firilor). Ea a fost promovată de Școala din Giessen.

2. Altă teorie protestantă, promovată de Școala din Tübingen, înțelege chenoza ca o **"ascundere de întrebuințare"** în sensul că Iisus Hristos pe pământ Se folosește numai în ascuns de însușirile dumnezeiești. Această concepție este inacceptabilă căci duce la dochetism, care susține că Iisus Hristos a avut un trup omenesc aparent, nu real și moartea Lui a fost tot aparentă.

3. Alți teologi protestanți mai noi (Sartorius, Lange, Libner, Ewald) promovează **teoria chenozei radicale**, afirmând că prin Întrupare, firea divină însăși s-a restrâns, s-a îngustat, s-a limitat real. Ei susțin că Hristos în stare de chenză, este doar un Dumnezeu virtual; El nu are conștiința că este Dumnezeu și este lipsit de anumite însușiri divine ca: atotputernicia, atotștiința, atotprezența.

Este evident că toate aceste teorii protestante alterează dogma unirii ipostatice formulată la sinoadele ecumenice. Nici Sf. Scriptură, nici Sf. Tradiție nu vorbesc nicăieri de o chenză radicală, în sens de renunțare din partea Cuvântului întrupat la unele din însușirile Sale dumnezeiești. Sf. Scriptură înfățișează starea de umilire a lui Iisus Hristos, totuși arată mereu că este Dumnezeu adevărat având această conștiință și fiind mărturisit și de cei din jur că este Fiul lui Dumnezeu; având aceeași putere dumnezeiască ca și Tatăl, arătată prin minuni; prin iertarea păcatelor etc. De aceea, și evanghelistul Ioan mărturisește că în Cuvântul întrupat *"Care S-a sălășluit între noi, am văzut slava Lui ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr"* – **Ioan 1,14**.

De asemenea, Sf. Părinți întăresc această idee. **Sf. Grigorie Teologul** afirmă că prin chenoza Fiului lui Dumnezeu "ceea ce era a rămas, iar ceea ce nu era a luat asupra-și, ca să ne mântuiască".

În general, chenoza constă în faptul că Fiul lui Dumnezeu a primit să fie subiect al modestelor însușiri și manifestări omenești. Pentru neputința oamenilor de a vedea pe Dumnezeu în slava Sa, Fiul lui Dumnezeu S-a supus chenozei, S-a smerit deșertându-Se de slava Sa dumnezeiască, pentru a veni în maximă apropiere de oameni și a intra în comuniune cu noi. Făcându-Se om adevărat, El, însă, a rămas și Dumnezeu deplin.

Aceasta este învățătura Bisericii Ortodoxe (catolicii nu recunosc aspectul ontologic al îndumnezeirii firii umane și prin aceasta al îndumnezeirii omului) mărturisită de Sf. Părinți și de cântările bisericești: "Astăzi, Chipul cel neschimbat al Tatălui, Chipul Ființei Lui celei de-a pururi, chipul robului primește, nesuferind schimbare, căci Cel ce era a rămas, Dumnezeu fiind adevărat, și Cel ce nu era a primit, Om făcându-Se pentru iubirea de oameni, Cel ce Te-ai născut din Fecioară, Doamne, slavă Ție!".

* * *

Ereziile hristologice (vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgorean p.212-214) – Anexa 3.

Opera de mântuire a lui Iisus Hristos. Mântuirea obiectivă și subiectivă

Potrivit Sf. Scripturi și Sf. Tradiții, motivul Întrupării Fiului lui Dumnezeu și totodată scopul operei Sale în lume este mântuirea omului. În Sf. Scriptură se spune: "Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut" - **Luca 19,10**, iar **fericitul Augustin** scrie: "Dacă omul n-ar fi căzut, Fiul omului n-ar fi venit". Acest adevăr este mărturisit și în **articolul 3 din Crez**: "Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din cer și S-a întrupat".

Cuvântul "mântuire" este folosit cu dublu înțeles:

În primul rând, prin mântuire se înțelege întreaga activitate răscumpărătoare a Mântuitorului pe pământ, culminând cu Jertfa de pe Cruce, operă realizată de Mântuitorul Hristos pentru toți oamenii de la Adam până la sfârșitul lumii. Aceasta este **mântuirea generală sau obiectivă**.

Cuvântul "mântuire" mai este folosit pentru a arăta starea celor ce își însușesc personal roadele Jertfei de pe Cruce, adică își însușesc, își impropriază mântuirea obiectivă. În acest caz, este vorba de **mântuirea subiectivă sau personală**, care mai este numită și îndreptarea spre sfințirea omului.

Mântuirea obiectivă constă în:

1. eliberarea omului din robia păcatului și a morții și împăcarea lui cu Dumnezeu;
2. restaurarea, înnoirea și îndumnezeirea firii umane din Iisus Hristos și virtual a întregii firi omenești și
3. restabilirea comuniunii de viață a oamenilor cu Dumnezeu.

Raportul dintre Persoana și opera Mântuitorului Hristos

1. Spre deosebire de alte lucrări omenești, opera Mântuitorului Hristos este nedespărțită de Persoana Sa;

2. Învățătura de credință creștină mântuitoare ne pune totodată și în relație directă cu Hristos;

3. Esența credinței creștine constă tocmai în comuniunea credincioșilor cu Hristos Mântuitorul, unicul izvor de viață și de mântuire;

4. Opera Sa mântuitoare este mereu actualizată în Biserică, prin Sf. Taine, în care credinciosul se împărtășește de har și înaintează împreună cu Hristos pe treptele desăvârșirii;

5. Mântuirea personală o dobândim numai rămânând în comuniune cu Hristos și prin El cu Sf. Treime.

1. Opera de mântuire a lui Iisus Hristos este strâns legată și nedespărțită de Persoana Sa, și nu precum suntem obișnuiți să gândim că opera unui om, odată săvârșită, se desprinde de autorul ei.

În ordinea simplă a vieții omenești sunt fapte care, indiferent de care om au fost săvârșite, au prin ele însele repercusiuni importante asupra celorlalți oameni. De pildă, un om a întemeiat un stat, o instituție, a formulat o doctrină, a realizat o operă de artă. Acestea continuă să influențeze prin ele însele viața altor oameni, chiar fiind detașate de autorul lor (a cărui viață uneori nici nu este cunoscută).

2. Dar mântuirea nu o dobândim astfel. În creștinism nu se poate vorbi propriu zis de o "învățătură mântuitoare", iar Dogmatica creștină nu este doar un sistem de idei, de precepte religioase, o învățătură de credință, în fața căroră omul se află singur cu puterile sale. Dogmatica creștină înfățișează lucrarea mântuitoare și dăruitoare de viață veșnică a Persoanei dumnezeiești a lui Iisus Hristos devenit om și relația noastră liberă cu El, datorită căreia putem primi această viață veșnică. Mântuirea noastră depinde de Persoana Mântuitorului și de relația noastră cu El. Iisus Hristos mântuiește El însuși ca Persoană de neînlocuit, fiind unicul izvor de putere care ne eliberează de păcat și de moarte. Harul divin mântuitor se împărtășește numai prin umanitatea îndumnezeită a Fiului lui Dumnezeu, întrupat și jertfit pentru oameni.

3. Creștinismul nu ne lasă în seama puterilor noastre omenești, limitate, și nici nu ne vorbește de închipuite puteri impersonale, ci ne pune în comuniune cu Persoana reală a lui Dumnezeu cel întrupat, ca izvor a toată viața, al vieții fericite și veșnice. De aceea, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel Întrupat Se numește Mântuitorul. Niciun alt întemeietor de religie nu este și nu se numește mântuitor, ci legiuitorul sau învățătorul acelei religii.

4. Opera mântuitoare a lui Iisus Hristos, toate actele Sale mântuitoare din cursul vieții Sale pământești sunt expresia iubirii Lui față de oameni. Dar opera Sa mântuitoare, fiind săvârșită pentru toți oamenii, este mereu actuală în raport cu noi. Ea nu este de domeniul trecutului, este mereu actualizată în Biserică, iar Hristos continuă să ne vorbească și nouă pentru că El este viu și prezent între noi (**Marcu 13,31; Evrei 4,12**). Persoana lui Hristos Își manifestă prin aceste acte neîncetat iubirea Sa față de noi, El fiind izvor de iubire nepuizabil. Prin Sf. Liturghie, prin Sf. Taine, prin orice lucrare sfințitoare a Bisericii, prin Sf. Tradiție sau numai prin împlinirea cuvintelor și a poruncilor Sale, opera mântuitoare devine actuală pentru fiecare credincios, iar Hristos trece în viața fiecărui membru al Bisericii, unindu-Se cu el și parcurgând împreună cu el drumul desăvârșirii conform **Matei 28,20**: „*învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă și iată, Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului*” și **Ioan 14,23**: „*Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi, și vom veni la el și locaș la el vom face*”.

5. Astfel, mântuirea personală ne-o dobândim numai rămânând în comuniune de viață, de iubire cu Persoana Mântuitorului Iisus Hristos și prin El cu întreaga Sf. Treime. Hristos este singura cale care ne duce la viață (**Ioan 14,6**): El este Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, unicul Arhiereu veșnic și desăvârșit. Harul divin mântuitor, împărțit de Duhul Sfânt, îl primim numai prin omenitatea îndumnezeită a lui Iisus Hristos cel răstignit și înviat (și în mod obișnuit în Biserică).

De aceea, Persoana și opera lui Iisus Hristos, deși distincte, nu sunt despărțite, ci constituie o singură realitate mântuitoare. În toate actele mântuitoare este prezentă Persoana lui Hristos și ele nu pot fi ale altcuiva. De aceea, Sf. Scriptură nu tratează despre moarte și înviere ca teme teologice, ci despre Iisus Hristos cel Răstignit și Înviat.

Raportul dintre mântuirea obiectivă și subiectivă

Dacă Mântuitorul Hristos S-a jertfit pentru toți oamenii și El este Mântuitorul întregii lumi, pentru ce nu ne mântuim toți?

Ca să ne însușim roadele Jertfei de pe Cruce, trebuie să ne aducem și noi aportul personal prin credință și fapte bune.

Am văzut că mântuirea obiectivă a fost împlinită de Mântuitorul Hristos pentru toți oamenii, de la Adam până la sfârșitul lumii. Mântuirea obiectivă este temelia mântuirii subiective, dar mântuirea obiectivă nu mântuiește pe niciun om fără consimțământul și conlucrarea personală a fiecăruia. Oamenii sunt mântuiți nu ca niște obiecte, ci prin acceptarea liberă a comuniunii cu Hristos și în Hristos cu înțreaga Sf. Treime.

Iisus Hristos a adus mântuirea tuturor oamenilor, care însă trebuie să și-o însușească personal fiecare prin credință și fapte bune, colaborând în deplină libertate cu harul divin. Teoria apocatastazei, a mântuirii universale a fost condamnată la sinodul al V-lea ecumenic (553 Constantinopol) pentru că presupunea o îngrădire a libertății omenești.

Dacă prin mântuirea obiectivă, Iisus Hristos „ne-a deschis nouă ușile raiului”, aceasta nu înseamnă că ne-a adus intrarea efectivă în rai. Mântuitorul Hristos ne-a deschis ușile raiului căci prin Jertfa Sa ne-a eliberat din robia păcatului și a refăcut comuniunea prin har între noi și Dumnezeu, dar ca să intrăm în Împărăția cerurilor, trebuie să ne aducem și noi aportul personal prin voință și lucrare. **Sf. Vasile cel Mare** spune că dacă Dumnezeu l-a creat pe om fără voia lui, El nu vrea să-l mântuiască fără voia și contribuția sa la lucrarea mântuirii. De aceea, Sf. Scriptură ne îndeamnă: „*Lucrați cu frică și cu cutremur la mântuirea voastră*” - **Filipeni 2.12.**

Dar despre mântuirea subiectivă se va trata într-un capitol următor.

ÎNTREITA SLUJIRE A MÂNTUITORULUI

1. Starea decăzută a lui Adam consta în alterarea chipului lui Dumnezeu în om, adică a celor trei puteri sufletești.

2. Pentru aceea, opera Mântuitorului are întreit aspect.

3. Cele trei slujiri sunt reunite deplin numai în Persoana Mântuitorului Hristos.

4. Slujirea arhierescă a Mântuitorului se află în centrul operei Sale.

Pentru conținut vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgorean p.218-219 - Anexa 4. Apoi:

Sf. Scriptură arată clar întreita slujire a Mântuitorului:

În Vechiul Testament, Mesia este vestit ca profet: „*Prooroc din mijlocul tău și din frații tăi, ca și mine, îți va ridica Domnul Dumnezeul tău. Pe Acela să-L ascultați*” - **Deuteronom 18,15:**

„*Iată, Sluga Mea, pe Care o sprijin, Alesul Meu, întru Care binevoiește sufletul Meu. Pus-am peste El Duhul Meu și El va propovădui popoarelor legea Mea*” - **Isaia 42,1:**

ca preot: „Juratu-S-a Domnul și nu-l va părea rău: <<Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melchisedec>>” – **Psalmi 109,4:**

ca împărat: „Și mare va fi stăpânirea Lui și pacea Lui nu va avea hotar. Va împărăși pe tronul și peste împărăția lui David până în veac” – **Isaia 9,6:**

„Și tu, Betleeme, casa Efratei, deși ești mic între miile Iudei, din tine va ieși Stăpânitor peste Israel, iar obârșia Lui este dintru început, din zilele veșniciei” – **Miheia 5,1:**

„Bucură-te foarte, fiica Sionului, veselește-te, fiica Ierusalimului, căci, iată, Împăratul tău vine la tine drept și biruitor, smerit și călare pe mânzul asinei” – **Zaharia 9,9.**

Ceea ce s-a vestit în Vechiul Testament se împlinește în Noul Testament.

În Noul Testament, Iisus Hristos apare ca profet la **Matei 13,57:** „Iar Iisus le-a zis: Nu este prooroc disprețuit decât în patria lui și în casa lui”;

ca arhiereu: „Pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însumi, ca și ei să fie sfințiți în adevăr” – **Ioan 17,19:**

„După cum și Fiul Omului nu a venit să l se slujească, ci ca Să slujească El și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți” – **Matei 20,28:**

„Drept aceea, având Arhiereu mare Care a străbătut cerurile, pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ținem cu tărie mărturisirea” – **Evrei 4,14:**

„Un astfel de Arhiereu se cuvenea să avem: sfânt, fără răutate, fără de pată, osebit de cei păcătoși și mai presus decât cerurile” – **Evrei 7,26** și

„Lucru de căpetenie este că avem aastfel de Arhiereu Care a șezut de-a dreapta tronului slavei în ceruri, slujitor Altarului și Cortului celui adevărat” – **Evrei 8,1-2:**

și ca împărat: „Când va veni Fiul omului întru slava Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale” – **Matei 25,31:**

„Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu de moșteniți împărăția gătită vouă” – **Matei 25,34:**

„Iar Iisus stătea înaintea dregătorului. Și l-a întrebat dregătorul: Tu ești Împăratul iudeilor? Iar Iisus i-a răspuns: Tu zici” – **Matei 27,11:**

„Iisus a răspuns: Împărăția Mea nu este din lumea aceasta” – **Ioan 18,36:**

Despre toate slujirile: „Din El, dar, sunteți voi în Hristos Iisus, Care pentru noi S-a făcut înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și răscumpărare” – **I Corinteni 1,38.**

Dacă numele Iisus înseamnă Mântuitor, numele de Hristos înseamnă Uns. Și pentru că, în Vechiul Testament erau unși numai profetii, preoții și regii, Mântuitorul, concentrând în Persoana Sa, toate cele trei demnități, este Unsul prin excelență, în chip deosebit de ceilalți. El este Unsul lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea; să slobozesc pe cei apăsați” – **Isaia 61,1** sau **Luca 4,18.**

Chemarea profetică

1. În ce constă activitatea Mântuitorului ca profet?
2. Deosebirea dintre profeții Vechiului Testament și Mântuitorul Hristos, profetul profetilor;
3. Caracterul hristocentric al învățăturii Vechiului și Noului Testament;
4. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru chemarea profetică;
5. Iisus Hristos, Învățătorul prin excelență, singura cale care ne duce la Dumnezeu și la mântuire;
6. Îndeplinirea chemării profetice de Mântuitorul Hristos, în mod direct și indirect, în Biserică.

1. Prin chemarea profetică a Mântuitorului se înțelege activitatea Lui de Învățător, prin care descoperă adevărul religios absolut despre Dumnezeu, despre legea morală, învățătura Lui fiind confirmată prin viața Lui ca pildă supremă de desăvârșire. Mântuitorul Însuși spune despre Sine: "Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții" – **Ioan 8,12** și "Că v-am dat vouă pildă ca, precum v-am făcut Eu vouă, să faceți și voi" – **Ioan 13,15** și "Iisus i-a zis: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine" – **Ioan 14,6**. În calitate de Prooroc, Hristos este Calea care ne conduce la cunoștința adevărului despre Dumnezeu și la dobândirea vieții veșnice. El este Calea pentru că ne descoperă adevărul dumnezeiesc mântuitor, ne dă pildă de urmat viața Sa și ne dă și puterea să-I urmăm Lui.

2. Ca și profeții Vechiului Testament care își dovedeau trimiterea de la Dumnezeu prin minuni și preziceri ale viitorului, și Mântuitorul Își însoțește propovăduirea Sa cu săvârșirea de minuni și cu anunțarea unor evenimente viitoare. Dar Iisus Hristos este cel mai mare profet; El este profetul profetilor. Pentru că în timp ce ceilalți profeți comunicau un adevăr parțial despre Dumnezeu așa cum îl primeau de la Dumnezeu, și săvârșeau minuni nu cu puterea lor proprie, ci cu puterea primită de la Dumnezeu, Iisus Hristos descoperă oamenilor adevărul integral, El fiind Însuși Adevărul și săvârșește minunile cu propria Sa putere. Ceilalți vestesc adevărul primit, Hristos Se vestește pe Sine, fiind Dumnezeu adevărat. De aceea, El este plinirea Revelației, Revelația absolută, desăvârșită.

Dacă proorocii Vechiului Testament comunicau un adevăr parțial despre Dumnezeu, adevărul integral este descoperit de Hristos. **Sf. Chiril al Alexandriei** spune: „Legea tindea spre frumusețea Adevărului... iar Adevărul este Hristos, prin Care am dobândit intrarea și am ajuns aproape de Tatăl, urcându-ne ca la un munte, la cunoștința adevărului”. De asemenea, Ap. Pavel spune: „Sfârșitul Legii și al proorocilor este Hristos” - **Romani 10,4**. Așezământul Vechiului Testament a avut doar un rol pregătitor pentru primirea lui Mesia și a învățăturii Sale: „Legea ne-a fost călăuză spre Hristos” – **Galateni 3,24**.

3. Învățătura dată de profeții Vechiului Testament are caracter hristocentric, fiind orientată spre Hristos; iar Hristos este „dătătorul cunoștinței desăvârșite” după **Sf. Chiril al Alexandriei**. El vestindu-Se pe Sine Însuși, ca Dumnezeu adevărat. Centrul învățăturii Noului Testament este astfel chiar Iisus Hristos. Prin venirea Mântuitorului în Noul Testament, Subiectul învățăturii Se identifică cu obiectul ei. Revelatorul, prin Întrupare, devine Revelația însăși.

4. În Noul Testament, Iisus Hristos este înfățișat ca Învățător, profet mare, puternic în fapte și în cuvânt – **Luca 24,19**. Iisus Hristos a venit în lume să ne împărtășească învățătura desăvârșită despre Dumnezeu și prin aceasta să dobândim viața veșnică conform **Ioan 17,3; Ioan 1,18 și I Ioan 5,20**.

5. Hristos este Învățătorul și Proorocul prin excelență, Care împărtășește nu numai învățătura adevărată despre Dumnezeu, ci și despre omul adevărat, așa cum este el realizat în Hristos și cum trebuie să ajungem toți ceilalți, adică la starea bărbatului desăvârșit. Noi învățăm privind la Persoana Lui și putem pași pe urmele Lui stând în legătură cu El. El este Modelul pe Care trebuie să-L urmăm, dar ne dă și puterea de a-I urma Lui. De aceea a spus: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*” – **Ioan 14,6**. În calitatea Sa de prooroc, Hristos este Calea care ne conduce către cunoștința adevăratului Dumnezeu și a vieții veșnice.

6. Mântuitorul îndeplinește chemarea profetică direct, predicând El Însuși adevărul dumnezeiesc și indirect, în Biserică, prin Apostolii Săi și prin urmașii acestora: episcopii și preoții, pe care îi învață mereu și îi luminează prin Duhul Sfânt pentru propovăduirea neîntreruptă și corectă a adevărului dumnezeiesc până la sfârșitul veacurilor, potrivit făgăduinței Sale: „*Învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin.*” – **Matei 28,20**.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.224-228.

Slujirea arhierescă

1. Definirea și necesitatea slujirii arhieresti;
2. Roadele slujirii arhieresti a Mântuitorului;
3. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru slujirea arhierescă;
4. Fundamentul și cuprinsul Jertfei răscumpărătoare;
5. Diferite aspecte ale slujirii arhieresti evidențiate în Sf. Scriptură;
6. Actualizarea permanentă a Jertfei de pe Cruce prin Sf. Liturghie;
7. Urmările secundare ale Jertfei de pe Cruce;
8. Continuarea slujirii arhieresti de Mântuitorul în Biserică, mai ales prin Sf.

Liturghie;

9. Hristos este arhierul unic etern și desăvârșit al Legii celei noi, adevăratul săvârșitor al lucrărilor sfinte în Biserică.

1. În centrul lucrării mântuitoare a lui Iisus Hristos se află slujirea arhierescă, adică Jertfa de Răscumpărare adusă de Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru eliberarea omului din robia păcatului și a morții și pentru împăcarea lui cu Dumnezeu. Slujirea arhierescă a Mântuitorului Hristos cuprinde toate suferințele îndurate de El de la Întrupare până la moarte, suferințe îndurate pentru mântuirea noastră.

Răul pricinuit de căderea lui Adam era atât de mare, încât omul nu se putea mântui singur, prin propriile sale puteri fiindcă prin păcat s-a tulburat întreaga ordine morală și firea umană a fost afectată profund. Pentru mântuirea omului căzut, adică pentru refacerea comuniunii cu Dumnezeu prin iertarea păcatelor și dobândirea vieții veșnice, a trebuit să Se întrupeze Fiul lui Dumnezeu. Astfel, Dumnezeu, în înțelepciunea Sa, împăcând dreptatea și iubirea Lui față de om, a hotărât să mântuiască lumea prin Întruparea și Jertfa Fiului Său. Jertfa curată a Fiului lui Dumnezeu întrupat a fost necesară pentru ridicarea omului căzut.

2. Prin opera Sa răscumpărătoare, Iisus Hristos desființează păcatul strămoșesc și urmările lui, ștergând deci orice vină pentru el (păcatul atrage totdeauna după sine vina, iar vina pedepsea), precum și principiul păcatului, adică pervertirea puterilor sufletești, prin restaurarea chipului lui Dumnezeu în om. Aplecarea spre păcat ce rămâne în om și după însușirea roadelor Jertfei Mântuitorului nu mai are caracter de păcat, ci dimpotrivă, dă prilej omului să se întărească prin biruința asupra ispitelor, ajutat fiind de harul divin (este vorba de concupiscentă – pofta rea – care rămâne un mijloc de a proba și întări virtutea – **Iacov 1,12**).

Deci, prin Jertfa răscumpărătoare a Fiului lui Dumnezeu s-a desființat păcatul strămoșesc (s-a șters ca și cum nu s-ar fi săvârșit) și omul a fost scos din robia păcatului și a morții (era robie căci toți se nașteau cu păcatul strămoșesc și omul nu putea să dezrădăcineze păcatul din inimă, harul neajutându-l decât din afară, se realiza doar o dreptate exterioară), împăcându-se cu Dumnezeu. Pentru aceasta, în centrul lucrării mântuitoare a lui Iisus Hristos se află slujirea arhierescă.

3. Revelația supranaturală ne arată clar că Jertfa Mântuitorului este jertfa adevărată, bine primită de Dumnezeu pentru păcatele lumii conform **Isaia 53,4-8** sau *“Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii!”* – **Ioan 1,29** sau: *“Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească și să-Și dea sufletul Său preț de răscumpărare pentru mulți”* – **Matei 20,28** sau: *“Eu sunt pâinea cea vie, care coborât din cer; de va mânca cineva pâinea aceasta, va trăi în veac, și pâinea pe care Eu o voi da este trupul Meu, pe care îl voi da pentru viața lumii”* – **Ioan 6,51** sau: *“... Acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi...”* – **Luca 22,19** sau: *“... acesta este sângele Meu, al Legii celei Noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor”* – **Matei 26,28**.

4. Întruparea și Jertfa Mântuitorului, deci slujirea Sa arhierescă, își au fundamentul în iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu față de oameni conform **Ioan 3,16**. În slujirea Sa arhierescă sunt cuprinse toate durerile pătimite de Hristos datorită însușirii de către El a firii umane căzute afară de păcat, deci și ascultarea Sa ca om (înseamnă tot suferință), adusă Tatălui, prin care a vindecat neascultarea lui Adam:

"Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea unuia se vor face drepți cei mulți" – **Romani 5.19**.

5. Uncori, din slujirea arhierescă, este scoasă în evidență ascultarea Mântuitorului prin împlinirea desăvârșită a voinței lui Dumnezeu până la moartea pe Cruce: "S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce" – **Filipeni 2,8** sau "Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea unuia se vor face drepți cei mulți" – **Romani 5.19**. Alteori este evidențiată iubirea lui Hristos față de lume, ca temei al Patimilor și al morții Sale: "Cel ce m-a iubit și pe Sine Însuși S-a dat pentru mine" – **Galateni 2,20**. Iar alteori, se reliefează caracterul ispășitor al Jertfei de pe Cruce, adusă în locul nostru, Domnul făcându-Se pentru noi "blestem" – **Galateni 3,13**, vărsându-și sângele ca "preț de răscumpărare pentru lume" – **Romani 3,25** și **II Corinteni 5,21**.

6. Jertfa Mântuitorului pe Cruce se actualizează permanent până la sfârșitul veacurilor prin Jertfa Euharistică, după porunca Mântuitorului: "Aceasta să o faceți spre pomenirea Mea!" – **Luca 22,19** și **I Corinteni 11,25-26**. Actualizarea permanentă a Jertfei Mântuitorului pe sfintele altare a fost prezisă de profetul **Maleahi 1,11**.

7. Jertfa Mântuitorului, pe lângă scopul ei principal care este Răscumpărarea omului căzut și împăcarea lui cu Dumnezeu, mai are și unele scopuri sau **urmări secundare**:

1. Să adeverească mesianitatea Sa și învățătura Sa dumnezeiască;
2. Să sfințească Legea cea nouă, Noul Legământ dintre Dumnezeu și oameni prin sângele Său dumnezeiesc, după cum și Vechiul Legământ fusese întărit prin sângele jertfelor de animale;
3. Să dovedească prin faptă nemărginita Sa iubire față de lume;
4. Să înlăture părerea falsă a iudeilor despre un Mesia lumesc, așteptat ca Eliberator național și Împărat pământesc, pentru că spune Mântuitorul: "Împărăția Mea nu este din lumea aceasta" – **Ioan 18,36**;

5. Ca să ne dea nouă pildă desăvârșită de umilință, de ascultare, de răbdare și lepădare de sine – **Filipeni 2,6-8**: "Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce".

8. Slujirea arhierescă, ca întreaga operă mântuitoare, e continuată de Mântuitorul și după Înălțarea Sa la cer, în mod deosebit, prin actualizarea Jertfei de pe Cruce în Biserică în Sf. Liturghie în chip nesângeros. În Sf. Liturghie, Hristos este Jertfitor și totodată Jertfă și Primitor; Cel ce Se aduce și Cel ce primește. Astfel El își continuă lucrarea arhierescă până la sfârșitul veacului, Hristos fiind unicul arhieru etern și desăvârșit.

9. Sf. Scriptură numește pe Iisus Hristos "arhieru după rânduiala lui Melchisedec" – **Psalmi 109,4**. Preoția lui Aaron o primeau doar descendenții din neamul lui Aaron, în timp ce Hristos este cel dintâi arhieru al așezământului celui

nou și nu are nici înaintași, nici urmași, pentru că arhieria Noului Testament este o arhierie nouă, desăvârșită, deosebită de cea a Vechiului Testament. Înaintea lui Hristos nu a existat alt arhieriu al Legii noi și nici după El. El este arhieriu veșnic și desăvârșit, săvârșind toate lucrările sfinte în Biserică prin Duhul Sfânt, slujitorii Bisericii sunt organe văzute ale Preotului nevăzut Care este Hristos.

Demnitatea împărătească a lui Iisus Hristos

1. Evidențierea slavei dumnezeiești a lui Iisus Hristos prin demnitatea Sa împărătească;
2. Temeiuri pentru demnitatea Sa împărătească – profețiile mesianice și mărturiile din Noul Testament;
3. Manifestarea demnității împărătești a lui Iisus Hristos:
 - a. în timpul vieții Sale pământești;
 - b. după moartea Sa.
4. Continuarea demnității Sale împărătești în Biserică, prin ierarhia bisericească.

1. În timp ce prin chemarea profetică și slujirea arhierescă, Iisus Hristos Își manifestă mai mult starea de cheneză, prin demnitatea Sa împărătească se evidențiază măreția și puterea Lui ca Dumnezeu adevărat, calitatea Sa de Creator și Stăpân al întregului univers, Căruia toate se supun, având putere deplină asupra naturii, a vieții și a morții. El este, așadar, Împărat duhovnicesc, Împărat ceresc, Împărat al împăraților.

2. Demnitatea Sa împărătească este afirmată întâi de profețiile mesianice ale Vechiului Testament, apoi de unii dintre contemporanii Săi și de El Însuși.

În profețiile Vechiului Testament, Mesia este înfățișat ca împărat veșnic, care stă pe tronul lui David, judecând și făcând dreptate peste tot pământul și împărțind bunuri dumnezeiești tuturor neamurilor:

- "Împărat peste Sion" – **Psalmi 2,5**;

- "Împăratul Mesia și împărăția Lui vor străluci peste toate împărățiile pământului" – **Psalmi 71,10-11**;

- "împărăția Lui va fi împărăția dreptății și a păcii" – **Isaia 32,1**;

- "Iată, vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David Odraslă dreaptă și va ajunge rege și va domni cu înțelepciune: va face judecată și dreptate pe pământ" – **Ieremia 23,5**;

În Noul Testament, Iisus Hristos este numit împărat de îngerul Gavriil: "Și va împărăți peste casa lui Iacov în veci și Împărăția Lui nu va avea sfârșit" – **Luca 1,33**.

Magii de la Răsărit Îl caută să l se închine ca unui împărat: "Unde este regele iudeilor căci am văzut steaua și am venit să ne închinăm Lui?" – **Matei 2,2** și: "S-au închinat Lui și l-au adus daruri" – **Matei 2,11**.

Iisus Hristos Își recunoaște demnitatea împărătească înaintea lui Pilat: "Iar Iisus stătea înaintea dregătorului. Și l-a întrebat dregătorul, zicând: Tu ești regele iudeilor? Iar Iisus i-a răspuns: Tu zici" – **Matei 27,11** sau: "Împărăția Mea nu este din lumea aceasta" – **Ioan 18,36**. Demnitatea împărătească Și-o descoperă Iisus Apostolilor și după Înviere: "Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ" – **Matei 28,18**. Sf. Apostol Pavel Îl numește pe Hristos: "Împăratul împăraților și Domnul domnilor" – **I Timotei 6,15**.

3a. În timpul vieții Sale pământești, Mântuitorul Și-a arătat demnitatea Sa împărătească prin numeroasele minuni, prin puterea cu care învăța poporul, pentru că cele trei slujiri nu erau despărțite și se îmbinau într-o operă unitară: El "învăța ca unul care are putere și nu ca învățătorii lor" – **Matei 7,29**. De asemenea, demnitatea împărătească și-a arătat-o prin poruncile dumnezeiești pe care le-a dat pentru cei ce vor să-și câștige mântuirea, prin întemeierea Bisericii ca organ de mântuire și sfințire a credincioșilor, prin principiile de organizare și conducere în Biserică, zidită fiind pe temelia Apostolilor și a prorocilor, adică pe credința și învățătura lor.

b. Însă, demnitatea împărătească a lui Iisus Hristos este arătată deplin după moartea Sa. Întâi, prin coborârea la iad prin care a slobozit pe dreptii ținuți în legăturile iadului, surpând astfel puterea morții și a diavolului. Apoi prin Învierea Sa din morți, minune la care conlucrează și Tatăl și Duhul Sfânt; precum și prin Înălțarea Sa la cer și șederea de-a dreapta Tatălui, desigur după firea omenească, căci după firea dumnezeiască, El este nedespărțit și egal cu celelalte două Persoane ale Sf. Treimi.

4. Continuarea demnității Sale împărătești și după Înălțarea la cer se face în Biserică, precum și celelalte două slujiri, prin ierarhia bisericească, aceasta fiind investită cu puterea harică pentru continuarea întregii slujiri a Mântuitorului. Astfel, slujitorii sfințiți învață pe credincioși adevărul dumnezeiesc, îi sfințesc prin Sf. Taine și călăuzesc sufletele spre mântuire (această ultimă misiune corespunde demnității împărătești a Mântuitorului). Dar prin ierarhia bisericească, Însuși Hristos, în chip nevăzut, Își continuă opera Sa mântuitoare, fiind permanent prezent în Biserică, pe care o conduce în chip nevăzut.

Alte acte ale demnității Sale împărătești care vor avea loc în viitor sunt: Judecata universală și reînnoirea întregii creații, urmată de împărățirea veșnică cu dreptii.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.196-197.

RĂSCUMPĂRAREA ȘI ASPECTELE EI

Răscumpărarea este mântuirea obiectivă realizată de Iisus Hristos, începând cu Întruparea Sa, continuând cu întreita Sa slujire și culminând cu Răstignirea și Învierea Sa din morți, prin care omul este restabilit în starea de comuniune personală cu Dumnezeu.

Opera de Răscumpărare este deosebit de bogată și cuprinde o mulțime de înțelesuri. Urmând Sf. Părinți, teologia ortodoxă rezumă numeroasele teorii privind sensurile Răscumpărării și reliefează astfel **trei aspecte fundamentale** ale acestui minunat act dumnezeiesc care este Răscumpărarea omului.

Aceste trei aspecte sunt: de jertfă, ontologic și recapitulativ.

Aspectul de jertfă

1. Cele două direcții cuprinse în aspectul de jertfă: către Dumnezeu și către om;
2. Cel mai important aspect al Răscumpărării – cel de jertfă. Prin ascultarea desăvârșită a Fiului lui Dumnezeu de Tatăl și moartea Sa pe Cruce este reevidențiată în ochii oamenilor slava lui Dumnezeu și este pedepsit suprasuficient păcatul oamenilor;
3. Mântuitorul Hristos, Cel fără de păcat, suportând moartea din iubire pentru noi, a reputat biruința asupra morții pentru toți oamenii. Moartea Sa s-a transformat în izvor de viață pentru toți cei ce se mântuiesc.

1. Sub acest aspect, opera de Răscumpărare a lui Iisus Hristos este îndreptată, pe de o parte, către Dumnezeu, fiind jertfa fără prihană, jertfa curată a lui Dumnezeu – Omul. La această direcție a lucrării mântuitoare se referă, mai ales, termenul de jertfă. Chiar cuvântul “jertfă” înseamnă dar, ofrandă adusă unei ființe superioare și presupune existența unui Primitor. Prin jertfă se stabilește o relație între cel ce o oferă și cel ce o primește.

Despre aceasta Sf. Scriptură mărturisește: *“Sângele lui Hristos, Care S-a adus pe Sine jertfă fără prihană lui Dumnezeu” – Evreii 9,14* și: Hristos *“S-a dat pe Sine pentru noi prinose și jertfă lui Dumnezeu, într-un miros de bună mireasmă” – Efeseni 5,2.*

Pe de altă parte, Răscumpărarea adusă de Mântuitorul are și o direcție către om, ca ridicare a pedepsei pentru păcat. Tatăl Însuși L-a dat pe Fiul Său la moarte, L-a făcut jertfă pentru păcat, L-a împovărat cu blestemul lumii și L-a pedepsit în locul lumii: *“Că așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său L-a dat...” – Ioan*

3.16. Iar în alt loc: *“El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre și nu numai pentru ale noastre, ci și pentru ale lumii întregi” – I Ioan 2.2.*

Astfel, Jertfa Mântuitorului este în același timp omagiere a lui Dumnezeu, dar și pedeapsă pentru păcat.

2. Întreaga lucrare răscumpărătoare a lui Iisus Hristos are un profund caracter de jertfă. Jertfa lui Hristos, privită ca omagiu adus lui Dumnezeu, este expresia ascultării totale de Dumnezeu (în slujirea arhierească sunt cuprinse toate durerile suferite cu scopul împlinirii ascultării de Dumnezeu). Această ascultare, venind din partea Fiului lui Dumnezeu și având prin aceasta o valoare infinită, este cea mai impresionantă ofrandă adusă lui Dumnezeu Tatăl pentru vindecarea neascultării lui Adam și pentru a ridica pe om din răul în care căzuse. Consecința neascultării s-a răsfrânt, în primul rând, în relația dintre om și Dumnezeu. Neascultarea oamenilor a întunecat în ochii lor maiestatea infinită a lui Dumnezeu. Neîmplinind voia lui Dumnezeu, omul a întors spatele lui Dumnezeu, s-a depărtat de izvorul vieții și al binelui, crezând că își poate găsi fericirea fără El. Nu s-a micșorat slava lui Dumnezeu, dar pentru oameni, nedându-I cinstea cuvenită, ea s-a ascuns de la ochii lor, li s-a întunecat vederea lui Dumnezeu. Pentru a fi reevidențiată maiestatea divină, trebuia din nou împlinită ascultarea desăvârșită de Dumnezeu, adică până la moarte. Această ascultare, însă, nu o putea oferi niciun om, dată fiind universalitatea păcatului strămoșesc, toți fiind robi ai păcatului și ai diavolului și *“fii ai mâniei”* divine – **Efeseni 2,3**, omul neputându-se izbăvi prin propriile puteri datorită viciozității naturii umane. Ci ea trebuia împlinită de cineva care să fie și om, pentru ca opera de mântuire să fie adusă și din partea oamenilor, dar și Dumnezeu, ca prin aceasta să i se dea o valoare infinită.

Această redescoperire a maiestății lui Dumnezeu în fața noastră o cerea Dumnezeu Însuși, dar nu pentru El, căci El putea fi fericit și fără ca noi să-l vedem maiestatea Lui, ci o socotea Dumnezeu necesară pentru mântuirea noastră, adică pentru restabilirea unei comuniuni de iubire între noi și Dumnezeu. Iar dacă Dumnezeu socotea necesară această reevidențiere a măririi Sale pentru mântuirea noastră, El a și luat inițiativa pentru a o împlini, trimițând în lume pe Fiul Său, ca El Însuși prin ascultarea Sa desăvârșită să ne reevidențieze mărirea lui Dumnezeu. Astfel, privind împlinirea deplină a voii lui Dumnezeu de către Fiul Său adusă până la moartea pe Cruce, să înțelegem mărirea Celui de Care ascultă. În aceasta își vede Fiul împlinită misiunea Sa pe pământ, în preamărirea Tatălui: *“Eu Te-am preamărit pe Tine pe pământ, lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit” – Ioan 17,4* și: *“Iată, vin, ca să fac voia Ta, Dumnezeule” – Evrei 10,8.*

Dar nu era de ajuns ca Hristos să dea lui Dumnezeu o ascultare pe care nu i-o dădeau oamenii și prin aceasta să-i atragă și pe ei la ascultare. În cazul acesta, ascultarea lui Hristos s-ar fi putut interpreta ca un exemplu de cum trebuiau să se poarte oamenii de aici înainte. Primirea oamenilor în comuniunea lui Dumnezeu ar fi apărut ca fiind condiționată doar de întoarcerea lor, fără ca păcatul să fie pedepsit. Și în acest caz, maiestatea lui Dumnezeu ar fi apărut micșorată.

În realitate însă, Dumnezeu nu a lăsat păcatul nepedepsit. L-a pedepsit foarte sever pentru a se vedea gravitatea lui. Iar pedeapsa dată de Dumnezeu pentru păcat este moartea căci "Plata păcatului este moartea" – **Romani 6,23**, așa cum i-a făcut cunoscut omului și înainte de cădere: "în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit" – **Geneză 2,17**. Păcatul oamenilor trebuia pedepsit deci cu moartea pentru a fi iertat. Nu ajungea deci numai ascultarea Domnului, ci El trebuia să sufere pedeapsa cea mai grea, pedeapsa deplină, pe care o aveau de suferit oamenii pentru el, adică moartea. Astfel a plătit El deplin datoria în locul nostru. Suportând El, Cel ce era nu numai om, ci și Dumnezeu, moartea ca pedeapsă, s-a evidențiat mărirea lui Dumnezeu mai mult decât se acoperise prin păcatul oamenilor. În Hristos s-a pedepsit deci suprasuficient păcatul oamenilor.

3. Dar Cel ce suporta moartea era fără păcat, deci nu o suporta ca pedeapsă pentru El, ci din iubire pentru noi. De aceea, moartea nu L-a putut ține, încât Dumnezeu Însuși S-a preamărit înviind Hristos din morți. Întrucât moartea suportată de Hristos era o moarte pentru păcatele lumii, era o moarte dreaptă, cuvenită, dar întrucât o suporta Fiul lui Dumnezeu întrupat, Cel ce era fără de păcat, moartea Lui era nedreaptă, necuvenită. De aceea, moartea dreaptă, cuvenită s-a transformat în El în moarte nedreaptă, necuvenită și, ca atare, a fost biruită.

A fost cu dreptate ca osânda morții să cadă și asupra lui Iisus pentru că luând firea omenească, peste toată această fire trebuia să cadă osânda morții. Dreptatea s-a satisfăcut și în cazul Lui. Dar iarăși a fost cu dreptate ca Iisus, fiind personal fără păcat, Tatăl să nu-L lase pe El, ca om, să fie ținut de moarte. Astfel, cu dreptate a murit pentru lume, cu dreptate a înviat personal, Iisus a învins moartea cu dreptate. Dar din faptul că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om și a primit moartea ca să o biruiască, deși El ar fi putut rămâne neîntrupat și fără de moarte, se înțelege că biruința morții nu a raportat-o pentru El personal, ci pentru oameni.

Suferind moartea pentru oameni, maiestatea lui Dumnezeu a fost redescoperită în ochii făpturii și moartea a fost biruită pentru toți oamenii. Moartea lui Hristos s-a transformat în izvor de viață pentru toți cei cuprinși în umanitatea Sa îndumnezeită.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.192-194; 197-198.

Aspectul ontologic

1. Acest aspect evidențiază direcția operei mântuitoare a lui Iisus Hristos spre firea Sa umană;
2. Ascultarea lui Hristos ca om a dus la perfecționarea ontologică a firii Sale până la îndumnezeire;
3. Iisus Hristos și-a asumat firea umană căzută cu afectele ireproșabile, afară de păcat.
4. Iisus Hristos – Noul Adam – este primul om care a depășit slăbiciunile firii umane și a dus firea Sa la nepătimire;

5. Îndumnezeirea firii umane au primit-o spiritual toți oamenii prin Iisus Hristos, tuturor fiindu-le deschisă calea spre sfințenie.

1. A doua direcție a operei mântuitoare a lui Iisus Hristos este cea către natura omenească a Mântuitorului. Prin ascultarea Sa desăvârșită față de Dumnezeu dusă până la moartea pe Cruce, Iisus Hristos a desăvârșit firea omenească însușită de El până la îndumnezeire. Aspectul ontologic al Răscumpărării se referă la această perfecționare internă, ființială, ontologică a firii omenești asumate de Mântuitorul, prin Jertfa Sa.

Teologia catolică și protestantă recunosc operei de Răscumpărare a Mântuitorului doar valoarea de jertfă, de satisfacție substitutivă oferită lui Dumnezeu Tatăl pentru ofensa adusă Lui de oameni. Astfel, ascultarea și moartea lui Hristos au, în concepția lor, numai o valoare de schimb, de echivalență juridică.

2. Teologia ortodoxă afirmă, însă, că ascultarea și moartea Mântuitorului au avut nu doar caracterul unei echivalențe juridice, ci și o însemnătate ontologică. Ascultarea și jertfa au ridicat în același timp firea umană în Hristos Iisus din starea ei de slăbiciune la nestricăciune. În general, cine ascultă de Dumnezeu și se jertfește Lui nu rămâne neschimbat în firea sa, ci și-o înalță. Dumnezeu cere omului împlinirea anumitor porunci. Prin împlinirea lor, omul slăvește pe Dumnezeu, dar se și desăvârșește. Neascultarea omului de Dumnezeu a produs în natura lui o stare de stricăciune ce se termina fatal cu moartea. Ascultarea lui Hristos de Dumnezeu și moartea Lui ca jertfă au produs în firea umană asumată de El la Întrupare o continuă perfecționare până la îndumnezeirea ei. Umanitatea lui Hristos, datorită unirii ei ipsotatice cu firea dumnezeiască în Persoana Fiului lui Dumnezeu, se umple progresiv de energiile divine ale Duhului Sfânt, Care este totdeauna cu Fiul. Sf. Părinți socotesc că în Întrupare este dată potențial întreaga îndumnezeire a firii umane și deci începutul mântuirii noastre.

3. Firea umană pe care a luat-o Iisus nu a fost de la început nestrăcioasă și fără afecte. Iisus Hristos a luat firea noastră după cădere, dar fără de păcat. Aceasta din două motive: pentru că pe aceasta a venit să o mântuiască, nu pe cea dinainte de cădere, și pentru că numai așa El este pentru noi pildă de luptă cu ispita.

Spunând că Iisus a luat firea umană căzută, însă fără de păcat, Sf. Părinți înțeleg prin aceasta că firea umană a lui Iisus a avut afectele care au pătruns în firea noastră după păcat, dar nu a avut și păcatul însuși. Păcatul stă în înclinarea voinței spre rău, afectele într-o slăbiciune a firii cum ar fi: pofta și plăcerea de a mânca, trebuința de somn, întristarea, frica de moarte etc. În Iisus Hristos aceste afecte nepăcătoase erau subordonate strict voinței Lui; trebuințele firești erau satisfăcute doar atât cât era necesar.

Sf. Maxim Mărturisitorul lămurește clar aceasta spunând că afectele sunt de două feluri: de plăcere și de durere. În Adam dinainte de cădere nu a existat nici plăcerea, nici durerea simțială, ci numai plăcerea spirituală. Plăcerea și durerea simțială au pătruns prin păcat ca o trăsătură animalică, irațională din firea umană, plăcerea ducând spre păcat, durerea reacționând împotriva lui și îndemnând pe om la

ridicarea spre viața spirituală. Plăcerea este legată ființial de păcat, iar durerea numai indirect. Plăcerea este un păcat întrucât este o preocupare de cele simțuale și o uitare de Dumnezeu. Primul păcat a constat dintr-o plăcere și de atunci la obârșia fiecărui om stă o plăcere care este un păcat. Plăcerea se cere repetată. Dumnezeu, voind mântuirea omului, a înfipt în plăcere contrariul ei, durerea, ca pe un mijloc de pedepsire, de oprire și de nimicire a plăcerii. Durerea se repetă pentru că și plăcerea se repetă. Omul, în loc de a învăța din durerea care se dezvoltă din plăcere, de a nu mai căuta o altă plăcere, dimpotrivă fuge de durere în brațele plăcerii. Dar această plăcere naște o nouă durere. Și așa ultima durere este moartea, prin care Dumnezeu pune, în sfârșit, capăt acestui cerc vicios, acestei reveniri neconținute a omului la plăcere. Dar nici moartea nu mântuiește, pentru că nici durerea supremă a morții nu-l face pe om să se rupă măcar în ultimele clipe deplin de plăcere, ci dacă ar putea, ar fugi și acum de durerea morții într-o nouă plăcere.

4. La Iisus Hristos s-a produs ridicarea din acest cerc vicios prin prezența Dumnezeirii în El. În Iisus Hristos nu a existat înclinație spre păcat sau spre plăcere simțuală. De aceea, El nici nu a căutat să fugă de durere, ci a rezistat în ea până la capăt. El a suportat o durere mai mare decât a tuturor oamenilor căci a experiat în Sine grozavele urmări ale păcatului și S-a cutremurat cu sensibilitatea Lui dumnezeiască și cu iubirea neasemuită de oameni, mai mult decât oricine altul, de nefericirea în care au căzut oamenii. Suportând durerea mai mult ca orice om, a scos durerea din fire și a adus firea spre nepătimire. Căci cu cât suportă cineva o mai mare durere până la capăt, cu atât este mai tare.

Asumând toate slăbiciunile, suferințele naturii umane căzute, Iisus Hristos le-a depășit, ridicându-și firea Sa umană la o nouă condiție mult superioară, la nestrucăciune, desăvârșind-o ontologic. Iisus Hristos este primul om – Noul Adam, Care a reușit să depășească slăbiciunile firii umane, să iasă din cercul vicios plăcere – durere, deschizând astfel calea perfecționării și nemuririi pentru toți oamenii.

Nepătimirea totală a primit-o Iisus ca om după ce a trecut prin durerea supremă a morții. Prin moarte, Iisus trece la Înviere care înseamnă totodată îndumnezeirea deplină a firii Lui umane după ce S-a pregătit treptat pentru aceasta, dobândind nepătimirea. Moartea lui Iisus a fost trecere spre Înviere pentru că nu a fost moarte obișnuită, ci deși era suportată ca pedeapsă pentru păcatele lumii, El însă fiind fără de păcat, ca Dumnezeu, moartea nu L-a putut ține, ci a fost biruită de El.

În Iisus Hristos, firea umană, întărită fiind de Dumnezeirea Sa cu care era unită ipostatic, a învins stricăciunea și moartea și a ajuns la nestrucăciune și nemurire.

5. Această îndumnezeire a firii omenеști au primit-o virtual, potențial, toți oamenii prin Iisus Hristos. Și noi primim prin încordarea voinței noastre, aceeași putere supranaturală după har pe care a avut-o Iisus după ipostas, pentru a birui ispitele și păcatul, fiindu-ne deschisă tuturor calea spre desăvârșire, spre îndumnezeire. Hristos cel înviat iradiază permanent putere și viață dumnezeiască tuturor celor ce cred în El și intră în comuniune cu El prin împlinirea poruncilor dumnezeiești căci *“Dumnezeu Se află ascuns în poruncile Sale”* spune **Sf. Marcu Ascetul**.

Jertfa Mântuitorului a însemnat sfințirea firii Sale umane, având ca țel, însă, mântuirea și sfințirea noastră: *"Eu pentru ei Mă sfințesc pe Mine Însumi ca și ei să fie sfințiți în adevăr"* – **Ioan 17,19**. Iar **Sf. Atanasie cel Mare** spune: Prin Înălțare *"a venit Domnul ca să ne deschidă drumul la ceruri,... căci nu Cuvântul avea trebuință de deschiderea porților, ci noi... noi pe care ne-a urcat prin trupul Său propriu"*.

Aspectul recapitulativ

1. Acest aspect se referă la cuprinderea noastră tainică în Hristos și în opera Lui mântuitoare;
2. Temeiuri din Sf. Scriptură și tradiționale pentru aspectul recapitulativ;
3. Mântuirea noastră subiectivă este o prefacere a unirii noastre virtuale cu Hristos într-o unire actuală prin credință și lucrare;
4. Numirea de "Adam cel nou" dată lui Hristos ne ajută să înțelegem această taină, El fiind izvorul permanent al vieții noastre însănătoșite;
5. Din iubire, Fiul lui Dumnezeu S-a legat ființial de noi, oamenii, prin Întrupare. Unirea noastră cu Hristos este o unire reală, prin aceasta Hristos ne-a mântuit obiectiv.

1. Opera de Răscumpărare a Mântuitorului are și un aspect recapitulativ prin care este îndreptată spre oameni. Aspectul acesta se referă la cuprinderea, concentrarea noastră tainică în Hristos și în opera Lui mântuitoare strâns unită cu Persoana Sa. Sub acest aspect, Hristos în tot ce a făcut cât a trăit pe pământ, începând cu Întruparea, viețuirea modestă ca om, Patimile și Moartea Sa pe Cruce, ne-a cuprins virtual pe noi toți. Jertfindu-Se ca om și îndumnezeindu-Se, noi toți am fost aduși jertfă și îndumnezeiți într-un chip virtual, duhovnicesc.

Întrupându-Se Fiul lui Dumnezeu Și-a însușit firea omenească în mod real, dar în această fire suntem cuprinși toți oamenii în mod virtual, duhovnicește, astfel încât prin Jertfa și îndumnezeirea firii umane în Hristos, toți am fost aduși jertfă și îndumnezeiți în mod virtual.

2. Această relație a noastră cu Hristos, datorită firii Sale umane, o arată clar Revelația divină: *"Dumnezeu, bogat fiind în milă, pentru multa Sa iubire cu care ne-a iubit pe noi, cei ce eram morți prin greșelile noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos... și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru cele cerești în Hristos Iisus"* – **Efeseni 2, 4-6**. Iar în canonul Paștilor se cântă: *"Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase, astăzi mă scol împreună cu Tine, înviind Tu; răstignitum-am ieri împreună cu Tine, însuși împreună mă preamărește, Mântuitorule, întru împărăția Ta"*.

3. În mod tainic, Iisus Hristos ne-a cuprins pe toți în tot ce a făcut cât a trăit pe pământ, recapitulându-ne virtual în El. Astfel, mântuirea noastră subiectivă,

personală nu este altceva decât însușirea de fiecare dintre noi a ceea ce avem deja virtual în Hristos, de la început. În mântuirea personală noi actualizăm printr-o repetare tainică, prin Sf. Taine în Biserică, fiecare act prin care El a urcat cu noi treptele mântuirii. Iar faptul că ne-a cuprins în tot ce a făcut cât a viețuit ca om până la Înălțarea la cer, înseamnă că ne-a unit cu El virtual încă de la Întrupare. Mântuirea noastră este deci o prefacere a unirii noastre virtuale cu Hristos într-o unire actuală, personală prin voință și credință. Dar, ceea ce trebuie reținut este că, înainte de a ne atrage prin credință în procesul mântuirii personale, Hristos ne-a cuprins tainic în tot ce a făcut.

Text facultativ: Adunarea noastră în Sine, Hristos nu o face printr-o acțiune exercitată asupra noastră în mod exterior, ci prin faptul că ne umple de iubire și de pace. Iisus Hristos restabilește în fiecare faptură rațională care se alipește de El, forța iubirii unificatoare. Iisus Hristos văzut ca Rațiune și Iubire unificatoare a tuturor este El însuși Biserica, pentru că Biserica este modul prin care puterea unificatoare a lui Hristos trece din virtualitate în actualitate pe măsură ce se restabilește în cei care adună în Sine iubirea lor față de El și întreolaltă. (Extras din studiile hristologice, vezi bibliografie) – fac.

4. Modul cuprinderii noastre virtuale în Hristos depășește înțelegerea omenească, rămânând o mare taină. Numirea ce se dă lui Hristos, aceea de „*noul Adam*” sau „*Adam cel de pe urmă*” – **I Corinteni 15,45** sau **I Corinteni 15,22** – ne ajută să ne apropiem de această taină.

Hristos deține față de omenire poziția unui nou Adam care ne cuprinde pe toți cum ne-a cuprins Adam cel vechi.

V. Lossky scrie: „*Hristos prezintă Tatălui totalitatea universului reunită în El ca un nou Adam cosmic, unind creatul cu necreatul. În această înțelegere a lui Hristos, Adam cel nou, Unificator și Sfințitor al ființei create... Dumnezeu prevăzuse căderea lui Adam și Fiul lui Dumnezeu a fost Mielul jertfit înainte de veci, în voința preexistentă a Treimii*”.

Mai mult chiar decât primul Adam, pentru că din Adam cel vechi primim existența în mod indirect (prin părinți și de fapt tot de la Dumnezeu), iar din Hristos, Adam cel nou, primim adevărata noastră existență umană, fiecare direct, Hristos are existența noastră a tuturor în Sine căci prin El „*toate s-au făcut. Întru El era viața...*” – **Ioan 1,3-4**. În Dumnezeu Cuvântul era cuprinsă de la început toată creația „*pentru că de la El și prin El și întru El sunt toate*” – **Romani 11,36**. Iar când omul s-a îndepărtat de Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, întrupându-Se, S-a pogorât între oameni pentru a face legătura dintre El și oameni. Astfel, Hristos este izvorul permanent din care primim toți viața cea nouă, însănătoșită, pentru că opera Sa de mântuire este echivalentă cu o recreație a lumii. Și trebuie să rămânem permanent într-o comuniune directă cu El prin credință, ca să continuăm să existăm ca adevărați oameni.

Această numire a lui Hristos, de Adam cel nou, este ușor de înțeles dacă ținem seama de faptul că „*Adam cel de pe urmă*” – Hristos – este anterior lui Adam cel dintâi. Căci primul om a fost creat după chipul veșnic al lui Adam cel de pe urmă – Hristos, Dumnezeu cel întrupat. (Pentru că în Dumnezeu a existat totdeauna planul

mântuirii prin Întruparea Fiului, Dumnezeu știind din veșnicie că omul va cădea. Deci și chipul pe care avea să-l ia Hristos era existent din veci în Dumnezeu, fiind știut de El. După chipul veșnic al lui Hristos, a fost de fapt creat primul om).

5. În aspectul recapitulativ al Răscumpărării se manifestă iubirea compătimitoare a lui Hristos față de cei pe care și i-a făcut frați prin Întrupare. Prin iubire, Hristos este legat în mod real de noi toți pentru că fundamentul Întrupării Fiului, al întregii opere mântuitoare, este iubirea nemărginită a lui Dumnezeu față de om. Prin iubire Hristos s-a legat ontologic, ființial, de noi, oamenii, întrupându-Se. Unirea noastră cu Hristos este o unire reală, nu o unire în sensul unei comuniuni omeneste de la distanță, ci este o identificare cu Persoana Mântuitorului Hristos conform **Ioan 14,23**: „*Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu și Tatăl Meu îl va iubi și vom veni la el și locaș la el ne vom face*”; **Ioan 15,4**: „*Rămâneți în Mine și Eu în voi*”.

Noi nu suntem cuprinși în Hristos într-o unitate indistinctă care ne anulează ca persoane proprii, ci suntem cuprinși în El relațional. El este centrul sistemului de relații cu noi. El Se simte legat de noi și tot ce face, face virtual cu noi toți dacă vrem să primim. Iar Cel ce are legați pe mulți de Sine, unde Se duce El, îi duce și pe ei dacă nu se opun. Prin Jertfa Sa ne-a scos pe toți din blestem, ne-a mântuit obiectiv pe toți, ne-a îndumnezeit. Iar noi ne însușim personal lucrarea Sa prin deschiderea spre El și unirea noastră cu El, personal voită. Prin unirea noastră voluntară cu El, Hristos ne mântuiește și subiectiv, trăgându-ne și pe noi acolo unde este El după Înălțare. Această unire a noastră și viețuire tainică împreună cu Hristos se realizează în Biserică – Trupul tainic al Domnului.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.120-122; 107-108.

Deosebiri confesionale

I. Răscumpărarea în teologia catolică

1. Concepția catolică despre Răscumpărare este legată de învățătura lor greșită despre starea omului după cădere;
2. Teoria satisfacției substitutive despre Răscumpărare operează cu două idei principale: ideea satisfacției și ideea meritului;
3. Învățătura catolică despre Răscumpărare are caracter juridic exteriorist, nu conține concepția mântuirii ca o transformare interioară a omului.

II. Răscumpărarea în teologia protestantă

1. Teologia crucii cuprinde învățătura protestantă esențială despre Răscumpărare;
2. Concepția protestantă despre Răscumpărare, pornind de la o premisă falsă, are, de asemenea, caracter juridic și exterior.

I. Răscumpărarea în teologia catolică

1. Doctrina catolică despre Răscumpărare este solidară cu cea despre păcatul strămoșesc. Afirmând că prin cădere natura umană a rămas nealterată, omul pierzând doar grația supraadăugată, mântuirea s-ar reduce în consecință doar la recăștigarea grației pierdute și la împăcarea cu Dumnezeu prin înlăturarea vinei, fără ca firea umană să treacă prin vreo transformare interioară pentru că păcatul nu a știrbit-o cu nimic.

2. Concepția catolică despre Răscumpărare este concretizată în teoria satisfacției substitutive. Prin aceasta se afirmă că prin păcatul strămoșesc omul l-a jignit pe Dumnezeu, iar pentru aceasta l-a rămas dator cu o satisfacție. Omul nu-i putea aduce această satisfacție pentru că tot ce are el îi aparține de fapt tot lui Dumnezeu. De aceea, Dumnezeu, neputându-și nesocoti planul creației de a fericii făptura Sa, hotărăște Întruparea Fiului lui Dumnezeu. Iisus Hristos, prin suferirea morții pe nedrept în locul oamenilor, a satisfăcut onoarea jignită a lui Dumnezeu. Această teorie formulată de Anselm de Canterbury în 1109 a rămas dominantă în teologia catolică până azi, fiind doar ușor modificată. Ideile fundamentale cu care operează această teorie sunt: ideea satisfacției și a meritului. Se afirmă prin acestea că satisfacția adusă de Hristos nu a fost doar echivalentă cu ofensa, ci supraabundentă. Din cauza demnității infinite a Persoanei Fiului lui Dumnezeu, meritele lui Hristos câștigate prin Jertfa de pe Cruce sunt infinite. Surplusul acesta infinit (rămas după satisfacția adusă pentru ofensa păcatului) se depozitează în tezaurul „Bisericii”, formând împreună cu meritele supraprisositoare ale sfinților un depozit de *gratia divina* pe care papa îl distribuie credincioșilor în mod arbitrar prin indulgențe.

În această teorie este justă ideea centrală că Răscumpărarea, mântuirea obiectivă, s-a realizat prin Jertfa Fiului lui Dumnezeu întrupat, idee fundamentată temeinic în Sf. Scriptură. La Sf. Părinți, însă, deși întâlnim ideea că mântuirea ne-a obținut-o Hristos prin Jertfa Sa, lipsește termenul de satisfacție, împrumutat din limbajul juridic al Dreptului roman, folosit întâi de Tertulian, apoi de fericitul Augustin.

3. Ceea ce caracterizează această concepție în general este spiritul ei juridic și exteriorist. Conștiința religioasă nu poate admite îndeosebi ideea că sacrificiul adus de Mântuitorul a fost cerut de Dumnezeu pentru repararea onoarei Sale jignite (conform teologiei ortodoxe: Dreptatea lui Dumnezeu nu putea lăsa păcatul nepedepsit; păcatul fiind îndreptat împotriva lui Dumnezeu, era foarte grav și trebuia sever pedepsit). Dumnezeu este conceput în teoria catolică asemenea seniorilor medievali a căror supremă grijă era păstrarea onoarei și restabilirea ei dacă ar fi fost jignită.

Raportul omului cu Dumnezeu este conceput în această teorie ca în întreaga teologie catolică datorită învățaturii lor despre *gratia creata*, ca un raport exterior și nu ca o comuniune reală, ființială, de iubire dintre Dumnezeu și om. Apoi, teoria aceasta nu vede toată gravitatea stării omului după cădere. Pornind de la ideea greșită că prin cădere, natura umană nu s-a alterat, se ajunge la concluzia falsă că pentru a

reveni la starea primordială a fost suficientă reprimirea grației pierdute, fără ca firea umană să se restaureze.

Ori teologia ortodoxă afirmă că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat nu doar pentru a ni Se substitui ca jertfă, ci și pentru ca fiind pururea om îndumnezeit, să rămână în deplină comuniune cu noi oamenii, împărtășindu-ne și nouă din viața Sa dumnezeiască. Dar teologia catolică nu recunoaște aspectul ontologic al îndumnezeirii firii umane în Iisus Hristos și prin aceasta al îndumnezeirii omului.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.186-188; 197-199

II. 1. **Răscumpărarea în teologia protestantă**, numită de preferință **împăcare**, este înțeleasă ca suportarea mâniei dumnezeiești de Iisus Hristos, Care, așezându-Se de bunăvoie sub mânia și pedeapsa lui Dumnezeu, le suportă până la moarte, iar prin răbdarea și moartea Lui a biruit păcatul și moartea. Aceasta este **teologia crucii** și aparține teologiei luterane vechi.

Actual există opinii variate cu privire la Răscumpărare, aparținând diverselor ramuri ale protestantismului, care nu sunt ușor de precizat și de altfel nici nu este necesar.

2. Privită în general concepția protestantă despre mântuire apare, ca și cea catolică, unilaterală, ea având de asemenea caracter juridic și exterior. Ideea centrală, însă, aceea a jertfei de ispășire aduse de Mântuitorul este justă. Plecând însă, ca și catolicii, de la o premisă falsă, aceea a stricăciunii ireparabile a naturii umane prin păcatul strămoșesc, protestanții ajung la o concluzie greșită: Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos nu a adus nicio modificare naturii umane, fiindcă în omul căzut nu se mai poate repara nimic, el fiind o ființă total decăzută.

Așadar numai învățătura ortodoxă despre Răscumpărare oferă o viziune cuprinzătoare a bogăției de înțelesuri ce străbat opera mântuitoare a lui Iisus Hristos.

Învierea Domnului și adevărarea morții și Învierii Lui

1. Învierea Domnului este piatra de temelie a religiei creștine și garanția învierii noastre;

2. La minunea Învierii Domnului, cea mai puternică dovadă a Dumnezeirii Sale, au conlucrat cele trei Persoane divine;

3. Învierea Domnului nu este o simplă revenire la viață, ci începutul vieții noi și veșnice, la care vom fi și noi părtași după Judecata universală;

4. Învierea lui Hristos este un fapt istoric incontestabil, mărturisit de ucenicii Săi, cei ce L-au văzut pe Domnul înviat;

5. Potrivit învățăturii Bisericii noastre, Hristos cel înviat îi conduce pe toți cei credincioși la înviere și nesticăciune;

6. Mărturiile despre Învierea Domnului relatate în Sf. Evanghelii au fost răstălmăcite de protestanți care contestă adevărul Învierii lui Hristos în mai multe teorii.

1. Cea mai uimitoare minune săvârșită de Mântuitorul este propria Sa Înviere din morți, minune care este și cea mai puternică dovadă a divinității Sale. Învierea Domnului este piatra de temelie, adevărul fundamental al religiei creștine, precum și garanția învierii noastre după cum spune Sf. Apostol Pavel: „*Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră... Și dacă nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta, atunci suntem mai de plâns decât toți oamenii. Dar acum Hristos a înviat din morți, făcându-Se începătură celor adormiți. Căci deoarece moartea a venit printr-un om, printr-un om și învierea morților*” – **I Corinteni 15,14; 19-21**. Cuvintele Ap. Pavel arată deci că Învierea Domnului constituie evenimentul istoric capital care stă la temelia creștinismului.

2. La actul Învierii au conlucrat toate cele trei Persoane divine. Mântuitorul Însuși, ca Dumnezeu, S-a înviat pe Sine, adică Iisus Hristos prin Dumnezeirea Sa a înviat trupul Său omenesc cu puterea Tatălui: „*Hristos S-a sculat prin slava Tatălui*” – **Romani 6,4**. Sf. Chiril al Alexandriei unește pe Tatăl și pe Fiul în actul Învierii zicând: „*Căci fiind puterea lui Dumnezeu și Tatăl, Fiul Și-a făcut El Însuși viu trupul Său*”. În alt loc Sf. Scriptură atribuie Învierea lui Iisus Hristos lui Dumnezeu Tatăl: „*Dumnezeu Tatăl L-a înviat din morți și I-a dat Lui slavă*” – **I Petru 1,21**.

3. Moartea lui Iisus Hristos a fost reală și Învierea Lui adevărată. Dar Învierea lui Hristos din morți nu este o simplă revenire la viața pământească (așa cum au fost învierile redete în Sf. Scriptură), ci începutul unei alte vieți: viața veșnică în care trupul omenesc nu mai este supus stricăciunii, adică proceselor de compunere și descompunere, nici limitării legate de spațiu și timp. Hristos cel înviat este Hristos cel răstignit; pe Trupul Său înviat din morți au rămas urmele pricinuite de Răstignire – **Ioan 20,27**. Însă, după Înviere, Trupul Mântuitorului a fost îndumnezeit, devenind nesticăcios, spiritualizat, nemuritor și plin de slavă. Tot astfel vor fi și trupurile celor mântuiți la învierea universală.

4. După Învierea Sa din morți și înainte de Înălțarea Sa la cer, Iisus S-a arătat de mai multe ori la mai multe persoane, mai ales femeilor mironosițe și ucenicilor Săi. Fiind deplin încredințați de Învierea Domnului, Apostolii și ceilalți ucenici au devenit „*martori ai Învierii Domnului*” – **F.A. 1,22**, propovăduind lumii întregi pe Iisus Hristos cel răstignit și înviat – **F.A. 2,22** etc. Certitudinea Învierii Domnului a transformat conștiința Apostolilor, făcând din ei entuziaști propovăduitori ai Evangheliei până la moarte.

5. Învierea lui Hristos este specificul și sufletul religiei creștine. Urmând credinței Sf. Apostoli, Biserica creștină a propovăduit de la început Învierea Domnului, ea fiind izvorul credinței noastre, biruința deplină asupra morții și țința ultimă a vieții creștine. Căci din Trupul cel înviat al lui Hristos (**I Tesaloniceni 4,14**) iradiază permanent putere dumnezeiască conducând pe toți cei ce se împărtășesc de El la înviere și nesticăciune. De aceea, în Canonul Învierii se cântă: „*Prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului și începutul altei vieți veșnice*”. Pe de altă parte, troparul Sf. Paști: „*Hristos a înviat din morți...*” repetat în Săptămâna luminată de zeci de ori ca un imn de biruință ne arată în mod concentrat aceste adevăruri de

temelie ale credinței noastre și anume că: Hristos a biruit moartea, trecând prin ea și călcând peste ea, iar Învierea Sa nu este doar a Sa, ci ea este și începutul învierii omenirii întregi, izvorul și începutul vieții celei noi și veșnice.

Sf. Ioan Gură de Aur afirmă că prin Învierea lui Iisus, Dumnezeu a schimbat radical sensul morții și destinul ființei umane și al creației. El compară Învierea Domnului cu o mare explozie de iertare și iubire dumnezeiască menită să schimbe fața istoriei. Iar potrivit textului **Romani 10,9**: „Că de vei mărturisi cu gura ta că Iisus este Domnul și vei crede în inima ta că Dumnezeu L-a înviat pe El din morți, te vei mântui”, credinciosul este menit să devină martorul Învierii.

6. Până la Reformă, Învierea Domnului a fost contestată doar sporadic de unii eretici. Începând însă cu secolul al XVI-lea, teologia protestantă din direcția raționalist critică a combătut tot mai mult adevărul Învierii Domnului, prezentându-l ca pe un mit (o legendă). Evenimentul Învierii a avut loc într-un timp și spațiu concret, Învierea fiind un fapt istoric incontestabil care a fost mărturisit de mulți martori oculari. Mărturiile acestor persoane istorice, redată în parte în Sf. Scriptură, au fost însă interpretate greșit de protestanți, care au încercat să explice relatările scripturistice ale Învierii prin mai multe teorii cunoscute sub numele de: ipoteza morții aparente, ipoteza înșelăciunii, ipoteza viziunii (vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgreaan p.229-234 – Anexa 5).

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.228-238.

Anexă: Lipsa de dependență a Sfintei Întrupări de căderea în păcat (text facultativ)

(rezumat extras din *Predici la marile sărbători* de mitr. Ierotei Vlahos,
pg.325-334)

Am prezentat mai sus poziția teologică a Sf. Atanasie cel Mare și a altor Sf. Părinți despre cauza Întrupării Fiului lui Dumnezeu, că aceasta ar fi căderea omului. Acești Sf. Părinți au afirmat aceasta pentru că îl au în centrul atenției pe omul căzut. Ei theologhiesc având ca punct de plecare realitatea existentă fără să-și pună problema dacă Hristos S-ar fi întrupat în cazul în care Adam n-ar fi căzut. Teologia Bisericii Ortodoxe se ocupă, în special, de faptele trecute așa cum au fost ele și de problema vindecării firii omenești și a fiecărui om în parte.

În continuare, vom prezenta și părerea altor Sf. Părinți ai Bisericii, care afirmă că Sf. Întrupare nu a depins de căderea omului. Cele două poziții teologice nu sunt însă într-o contradicție ireconciliabilă pentru motivul pe care l-am arătat și

anume, că în cele două cazuri, Sf. Părinți pornesc de fapt de la premise diferite, adică nu vorbesc despre aceleași lucruri.

Astfel, în învățătura patristică se spune că, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, firea dumnezeiască s-a unit ipostatic cu cea omenească în Persoana Cuvântului și, prin urmare, firea omenească s-a îndumnezeit și s-a făcut medicament adevărat și unic pentru mântuirea și pentru îndumnezeirea omului. Prin Sf. Botez, omul se face mădular al Trupului lui Hristos iar, prin Sf. Împărtășanie, el gustă din Trupul pe care Hristos l-a luat de la Maica Sa Preasfântă și care este dumnezeiesc. Unirea cu Creatorul nu era posibilă dacă nu avea loc îndumnezeirea firii omenești de către firea dumnezeiască și, tocmai de aceea, Întruparea a fost scopul final al zidirii omului. Numai Patimile și Răstignirea lui Hristos au intervenit ca urmare a căderii lui Adam. Sf. Maxim Mărturisitorul exprimă foarte bine acest adevăr: *„Întruparea a fost spre mântuirea firii noastre, iar Patimile, pentru izbăvirea de moartea care intrase prin păcat”*.

Analizând învățătura patristică legată de acest subiect, Sf. Nicodim Aghioritul ajunge la concluzia că Întruparea Fiului lui Dumnezeu nu a fost o consecință a căderii omului, ci a reprezentat scopul primar al zidirii (independent de orice altceva), pentru că numai în acest fel omul trebuia și putea să ajungă la îndumnezeire. Acest lucru ni se pare corect mai ales atunci când ne gândim că nu era posibil ca păcatul lui Adam să îl fi „obligat” pe Dumnezeu să Se întrupeze, adică nu era cu putință ca Hristos să ia de-a pururi asupra Sa firea omenească numai din cauza căderii omului. Dacă ar fi fost așa, atunci ar trebui să ajungem la concluzia că era nevoie de căderea omului pentru ca Dumnezeu să fie nevoit să Se întrupeze și că, în cele din urmă, căderea nu a fost rea, ci a fost o binecuvântare!

Această temă teologică a fost dezvoltată de Sf. Nicodim în studiul de excepție „Apologie la pomenirea Doamnei noastre Născătoare de Dumnezeu” în cartea „Războiul nevăzut”. Prilejul scrierii apologiei a fost oferit de următoarea frază din „Războiul nevăzut”: *„Toată lumea văzută și nevăzută a fost făcută pentru acest scop, adică pentru Doamna Născătoare de Dumnezeu, iar Doamna Născătoare de Dumnezeu a fost făcută pentru Domnul nostru Iisus Hristos”*. Aceste cuvinte i-au surprins pe anumiți teologi ai epocii, care și-au exprimat nedumerirea în acest sens. De aceea, la începutul apologiei sale, **Sf. Nicodim** scrie: *„Pentru că anumiți învățați, care sunt tâlcuitori ai sfintei teologii, au citit cuvintele pe care le-am scris despre Doamna Născătoare de Dumnezeu... și s-au nedumerit, dau lămuriri pe scurt, spre dezlegarea nedumeririi lor”*.

Pentru a susține acest punct de vedere, **Sf. Nicodim** folosește citate din Sf. Scriptură și din Părinții Bisericii. El citează cu precădere 3 texte biblice:

1. „*Domnul m-a zidit la începutul lucrărilor Lui; înainte de lucrările Lui cele mai de demult. Eu am fost din veac întemeiată de la început, înainte de a se fi făcut pământul*” (**Pilde 8,22-23**);

2. „*Acesta este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai înainte născut decât toată făptura*” (**Coloseni 1,15**).

3. „*Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulți frați*” (**Romani 8,2**).

Tâlcuind aceste fragmente pe baza învățaturii Părinților Bisericii, Sf. Nicodim spune despre primul că nu se referă la Dumnezeire, deoarece Cuvântul nu a fost zidit de Dumnezeu și nici nu este primul din zidire, după cum zicea Arie, ci se referă la firea omenească a lui Hristos, pe care, „*înaintea tuturor lucrurilor, Dumnezeu a văzut-o ca început al planurilor Sale veșnice, ca prima din toată zidirea*”. Prin urmare, taina iconomiei Întrupării Fiului lui Dumnezeu reprezintă începutul tuturor căilor Domnului, este primul lucru dintre toate cele create, „*care a fost hotărât înainte de a se zidi cei care urmau să fie mântuiți de El*”.

Acest punct de vedere este susținut și de **Sf. Maxim Mărturisitorul**: „*Aceasta este marea taină, spune el, aceasta este fericirea prin care se împlinesc toate*”. Cu alte cuvinte, întruparea lui Hristos este marea taină pentru care Sf. Treime a creat întreaga lume. El continuă: „*acesta este planul sfânt pentru care s-au făcut toate, care de la început a fost gândit și nu a survenit ca urmare a ceva*”. Fraza aceasta arată clar că taina Întrupării este scopul sfânt care a fost gândit încă de la începutul zidirii ființelor, toate fiind făcute tocmai pentru împlinirea acestui scop, nu din altă pricină.

Sf. Grigorie Palama spune că nu numai cele ce s-au petrecut în Vechiul Testament au avut ca scop Întruparea, ci și însași zidirea lumii; cu alte cuvinte, Hristos a fost scopul plămădirii omului. Omul a fost zidit după chipul lui Dumnezeu „*pentru a putea să Îl încapă pe Cel care îi este arhetip*”.

Vorbind despre aceste fragmente, **Sf. Nicodim Aghioritul** concluzionează: „*Ai auzit că pentru aceasta l-a creat Dumnezeu pe om după chipul Său, adică pentru ca în întrupare, omul să-l poată încăpea pe arhetip. Pentru aceea l-a zidit Dumnezeu pe om ca legătură dintre lumea nevăzută și cea văzută, ca oglindire și încununare a tuturor celor zidite, pentru acest scop: pentru ca tu să te unești cu El, pentru ca El să Se unească cu toate cele zidite și pentru ca toate cele cerești și cele pământești să se*

oglindească în Hristos, așa cum spune Ap. Pavel. Ziditorul și zidirea se unesc în ipostas, după cum zice Sf. Maxim Mărturisitorul”.

Faptul că taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu este voia anterioară a lui Dumnezeu căderii lui Adam reiese și din aceea că ea a folosit și cetelor îngeresti. Știm bine că omul a păcătuit, nu însă și îngerii care Îl slăvesc neîncetat pe Dumnezeu. Prin urmare, dacă de Întrupare s-au folosit și îngerii, înseamnă că într-adevăr, Întruparea a fost voia plină de bunătațe și desăvârșită a lui Dumnezeu și nicidecum îngăduința Sa. După cum spune **cuviosul Nichita Stithatul**, îngerii se mișcau cu greutate spre rău, iar după Întrupare și mai ales, după Învierea lui Hristos, ei s-au făcut cu totul neplecați spre rău, „*nu prin fire, ci prin har*”, adică au dobândit „*neînclinarea*” potrivit **Sf. Ioan Damaschin**, sau „*neschimbarea*” cum spune **Sf. Grigorie Palama**. Așadar, chiar dacă nu ar fi căzut în păcat, omul ar fi dobândit îndumnezeirea după har tot prin Întruparea lui Hristos. Prin Întruparea lui Hristos, pe lângă neschimbare, îngerii au dobândit și o capacitate mai mare de a înțelege tainele.

Același lucru rezultă și din cuvintele Sf. Părinți despre Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, care a fost persoana slujitoare a tainei Întrupării, prin faptul că și-a dat trupul pentru ca în el să aibă loc unirea în ipostas a firii dumnezeiești cu cea omenească. De aceea, referindu-se la Maica Domnului, Sf. Andrei Criteanul spune despre Născătoarea de Dumnezeu că este „*împlinirea făgăduințelor lui Dumnezeu către noi, descoperirea celor ascunse ale sfințelor și neînțeleșelor adâncimi, scopul plănuit de dinainte de veacuri pentru care s-au creat veacurile, încoronarea Sf. prooroci, taina nespusă și necunoscută a grijii față de om de dinainte de toți vecii*”.

După ce își expune toate argumentele teologice prezentate mai sus, Sf. Nicodim Aghioritul scrie: „*Cred că aceste puține cuvinte sunt îndeajuns pentru cinstiții comentatori și cititori ai acestei însemnări a mea despre Doamna Născătoare de Dumnezeu, pe care îi rog să nu mă vorbească de rău fără rost. Acestea nu au fost scrise din părere personală sau spre slava mea, ci din urmarea părerii teologilor pe care i-am amintit. Poate că dumnevoastră gândiți cu patimă (lucru pe care nu îl cred) atunci când mă judecați pe mine, dar mai degrabă judecați pe purtătorul de Dumnezeu Maxim, pe Grigorie al Tesalonicului și pe marele Andrei și pe ceilalți, pentru că de la ei am luat eu această învățătură*”. Se observă că Sf. Nicodim nu aduce lămuriri cu înverșunare, ci cu seriozitate și cu stăpânire de sine. De altfel, teme teologice presupun un dialog serios, pentru că altfel Duhul Sfânt nu poate să lucreze.

DUMNEZEUL SFINȚITORUL

Persoana și lucrarea Sf. Duh

Despre Persoana Sf. Duh se vorbește mai puțin în Vechiul Testament, unde dogma Sf. Treimi este descoperită în chip umbrît. În Noul Testament, Duhul Sfânt apare în mod clar ca Persoană dumnezeiască, deoînfință sau consubstanțială și egală în Dumnezeire cu Tatăl și cu Fiul. (deoînfință cu Tatăl = $\text{ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ} = \text{consubstantialis}$ Patri – termen nebiblic adoptat la Sinodul I ecumenic – Niceea 325 – pentru a defini identitatea de Dumnezeire între Tatăl și Fiul, impus de Sf. Atanasie; $\text{ὁμοιοούσιος} = \text{asemănător în ființă} \Rightarrow \text{erezie}$). Acest adevăr este dovedit de următoarele texte nouetamentare: „*Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*” – **Matei 28,19**. Aici „în numele” arată însușirea de persoane a celor trei, iar Botezul săvârșindu-se în numele Lor și având ca efect iertarea păcatelor, înseamnă că cele trei Persoane sunt Dumnezeu, că au natură dumnezeiască.

Dumnezeirea Duhului este dovedită și de textul: „*Oricui va spune vreun cuvînt împotriva Fiului Omului i se va ierta; dar celui ce va huli împotriva Duhului Sfânt, nu i se va ierta*” – **Luca 12,10** și „*Ananio, pentru ce a umplut satana inima ta să minți tu Duhului Sfânt și să dosești din prețul țarinii? N-ai mințit oamenilor, ci lui Dumnezeu*” – **F.A. 5,3-4** și „*Când va veni Mângâietorul, pe Care El Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi pentru Mine*” – **Ioan 15,26**.

Mărturiile din Sf. Tradiție despre Dumnezeirea Duhului avem în Simbolele de credință (apostolic, atanasian și niceo-constantinopolitan), în săvârșirea Tainei Botezului, în doxologia mică și în mărturiile martirilor.

Dumnezeirea Duhului Sfânt a fost negată de Macedonie, combătut la Sinodul al II-lea ecumenic – Constantinopol 381- care afirma că Duhul Sfânt este o creatură inferioară a Tatălui (pnevmatomahi), iar după Reformă (secolul al XVI-lea) de unitarieni și raționaliști.

Împotriva pnevmatomahilor s-a formulat **articolul 8** din **Simbolul credinței** la Sinodul al II-lea ecumenic. Această învățătură dogmatică cuprinde esențialul despre Sf. Duh. S-au emis însă și păreri care o consideră incompletă (de catolici, de Serghei Bulgakov).

Biserica noastră afirmă însă că este desăvârșită. Aceasta se poate dovedi dintr-o analiză a definiției pe baza Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții:

Simbolul credinței caracterizează Duhul Sfânt ca fiind „*Domnul de viață făcătorul*”. Acest nume se referă, pe de o parte, la participarea Duhului la crearea lumii văzute potrivit Sf. Scripturi: „... Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra

apelor" – **Geneză 1,2** și la crearea omului în special: „... și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” – **Geneză 2,7**, precum și la acțiunea permanentă a Duhului de susținere a vieții, în lucrarea Proniei divine. În întreaga istorie a creației, Duhul Sfânt este prezent în lucrarea Proniatoare a Sf. Treimi, cum spune psalmistul: „Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului” – **Psalmi 103.31**. Deci Duhul Sfânt nu numai că participă la creația lumii, ci și o umple de viață: „Duhul este Cel ce dă viață” spune Domnul – **Ioan 6,63**. Prin revărsarea de viață (nu doar viață biologică) în întreaga creație, Duhul o spiritualizează ca operă dumnezeiască, îndreptând-o mereu spre unirea cu Dumnezeu. Duhul este Cel ce sădește și menține în om năzuința spre bine, dorul după Dumnezeu, El este Cel ce întărește pe om să săvârșească binele.

În al doilea rând, numele de „*Domnul de viață făcătorul*” din Simbol se referă și la re-crearea lumii, la răscumpărarea și îndumnezeirea creației prin redobândirea harului divin, adică la întemeierea Bisericii, care a avut loc la Cincizecime prin Pogorârea Sf. Duh. Nașterea de sus la viața cea nouă în Hristos care este Botezul – poarta de intrare în Biserică – are loc cum spune Mântuitorul „din apă și din Duh” – **Ioan 3,5**.

Simbolul credinței întărește mărturisirea Dumnezeirii Sfântului Duh și deci consubstanțialitatea și egalitatea Lui cu Tatăl și cu Fiul prin formula: „*Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit*”. Aceasta înseamnă că Lui I se cuvine aceeași slavă și închinare ca și celorlalte două Persoane ale Sf. Treimi, fiind deopotrivă cu Ele, Dumnezeu adevărat.

Simbolul credinței ne învață, de asemenea, că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl. Această învățatură are teme scripturistice foarte clar la **Ioan 15,26**. Mântuitorul spune: „*Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi pentru Mine*”. Astfel după cum Fiul Se naște din veci, deci fără început, din eternitate din Tatăl, tot așa și Duhul Sfânt purcede din eternitate din Tatăl. Purcederea este deci un alt mod, deosebit de naștere, prin care Duhul Își ia Ființa din veșnicie din Tatăl. Ce este însă această purcedere nu ne este descoperit de Revelația divină.

Sf. Ioan Damaschin (și alți Sf. Părinți) spune că Duhul purcede de la Tatăl și Se odihnește în Fiul sau strălucește prin Fiul. De aceea, se numește nu numai Duh al Tatălui, ci și Duh al Fiului. Nu se afirmă aceasta în sensul că Duhul purcede din Fiul, ci pentru că Fiul Îl trimite în lume împreună cu Tatăl, fiind o lucrare comună Sf. Treimi, deci o afirmație iconomică. Tot **Sf. Ioan Damaschin** spune: „*Credem în Duhul cel din Dumnezeu, cel drept, cel conducător, izvorul înțelepciunii, al vieții și al sfințeniei. El este și se numește Dumnezeu împreună cu Tatăl și cu Fiul, nezidit, atotstăpânitor, atotlucrător, atotputernic, nemărginit în putere, în toate asemenea Tatălui și dat prin Fiul, este primit de toată zidirea. Zidește prin El Însuși, dă ființă universului, sfințește și ține, există în propria lui ipostază, de nedespărțit și neseplat de Tatăl și de Fiul, având toate câte are Tatăl și Fiul, afară de nenaștere și naștere*”. Și mai departe: „*Duhul cel Sfânt este Dumnezeu, El stă la mijloc între Cel născut și Cel născut și este unit de Tatăl prin Fiul*”. Este vorba aici de

perihoreză – întrepătrunderea sau existența laolaltă a Persoanelor Sf. Treimi. Apoi: „Se numește Duh al lui Dumnezeu, Însuși Domn, Duh al adopției (al înfierii), al adevărului, al libertății, al înțelepciunii – căci este făcătorul tuturor. Prin ființa Lui umple toate, ține toate, umple lumea cu ființa Lui și este necuprins de lume din pricina puterii Lui”.

Toate aceste numiri date Sf. Duh de Sf. Ioan Damaschin sunt întemeiate pe Revelația Sf. Scripturi. Sf. Scriptură abundă în bogăția numelor prin care Duhul Își revelează Persoana și lucrarea. După Sf. Scriptură, Îl cunoaștem pe Duhul Sfânt ca pe „Duhul Domnului” – **Isaia 61,1; Luca 4,18**; „Duhul Tatălui” – **Matei 10,20**; „Duhul Fiului Său” – **Galateni 4,6**; „Duhul-lui Hristos” – **Romani 8,9**, precum și „minte a lui Hristos” – **I Corinteni 2,16**.

Iar în legătură cu slujirile și darurile Sale, în Sfânta Scriptură este numit: „Duh al Adevărului” – **Ioan 15,26**; „Duh al înțelepciunii, al înțelegerii, al sfatului și al tăriei, al cunoștinței și al buneii credințe, și al temerii de Dumnezeu” – **Isaia 11,2**; „Duh al libertății” – **II Corinteni 3,17**; „Duh al înfierii” – **Romani 8,15**; „Duhul harului” – **Evrei 10,29**.

La acestea, tot pe temeiul Revelației divine, **Sf. Grigorie Teologul** mai adaugă însușiri ca: „bun, drept, călăuzitor, sfințind prin natura Lui, nu prin autoritatea altuia... deget al lui Dumnezeu; duh care a clădit, care reclădește pe om prin Botez prin înviere, duh care cunoaște toate, care învață, care suflă unde vrea, care călăuzește, care vorbește, care mișcă... descoperitor, luminător, dătător de viață, însăși lumina și viața chiar, făcător de temple (ale Duhului – noi, oamenii), îndumnezeitor, desăvârșitor... împărțitor de harisme, care face apostoli, profeți, evangheliști, păstori, învățători”.

Duhul lui Dumnezeu, a 3-a Persoană a Sfintei Treimi, pentru a Se deosebi de alte duhuri (ale răutății, al omului), primește calificativul de „Sfânt” pentru că numele de duh este denumirea generică prin care este definită întreaga lume a entităților spirituale, atât a celor bune, cât și a celor rele. De aceea, numele celei de-a 3-a Persoane divine este îndeosebi Duhul Sfânt.

Trebuie însă remarcat că sfințenia aparține întregii Sf. Treimi potrivit Sf. Scripturi: „Sfințiți-vă și veți fi sfinți, că Eu, Domnul Dumnezeu vostru, sfânt sunt” – **Levitic 11,44**. De asemenea, în viziunea profetului Isaia, serafimii cântă: „Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Savaot” – **Isaia 6,3**, ca și în viziunea apocaliptică, cele patru ființe cu chip de leu, de vițel, de om și de vultur (imaginea ansamblului creației) care înalță același imn: „Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Dumnezeu Atotțiitorul” – **Apocalipsă 4,8**. Desigur, sfințenia este proprie Dumnezeirii, și toate Persoanele Sf. Treimi sunt în unitatea Ființei Lor izvor de adevăr, iubire, slavă, puritate absolută, deci de sfințenie. Dar Duhul Sfânt este sfințenia ipostatică sau Ipostasul sfințeniei. Astfel, Duhul are menirea sfințirii noastre prin har; aceasta este însușirea Sa personală externă. El ne împărtășește sfințenia Dumnezeirii. Creația adusă la ființă din voința Tatălui, mântuită prin Jertfa Fiului este sfințită de Duhul. Fiind Ipostasul sfințeniei, iar aceasta fiind opusă singularității, egocentrismului, Duhul Sfânt este și Ipostasul comuniunii. Apostolul Pavel invocă: „Harul Domnului nostru Iisus

Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh...” – **II Corinteni 13.13**. Duhul Sfânt este, de asemenea, comuniunea, κοινωνία, împărtășirea Tatălui cu Fiul prin iubire infinită, sfințenie și viață. După cum s-a observat altă dată, în „unul” nu ar exista iubire, decât egocentrică. Comuniunea în doi ar fi o iubire închisă, în care egocentrismul nu este anulat. Legea iubirii, a comuniunii absolute în Dumnezeu, este treimică. Iubirea desăvârșită se manifestă în treimea de persoane.

Duhul Sfânt este astfel comuniunea iubirii între Tatăl și Fiul și, totodată prin harul Său, Duhul Sfânt este comuniunea noastră cu Tatăl prin Fiul. Prin harul Sfântului Duh, putem deveni dumnezei nu după fire, ci după har, cum zice Apostolul: „*Prin El (Hristos) avem și unii și alții apropierea către Tatăl într-un Duh*” – **Efeseni 2.18**.

* * *

O adevărată teologie despre Persoana Duhului Sfânt este cuprinsă și în vechea rugăciune a Bisericii „**Împărate ceresc**”:

- Duhul Sfânt este numit „*Împărat ceresc*” precum și Mântuitorul este numit „*Împăratul cerurilor*”, pe temeiul însușirilor comune ale celor 3 Persoane.

- „*Mângâietorul*” (este numit de Mântuitorul) pentru că El va lua locul Mântuitorului după Înălțare și va rămâne în veac cu Apostolii și credincioșii - **Ioan 14.16** (vezi Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.286-287).

- „*Duhul Adevărului*” pentru că El va mărturisi despre Dumnezeirea Fiului (conform troparului Botezului: „*Și Duhul în chip de porumb a adevărit întărirea Cuvântului*”).

- „*Care pretutindeni ești*” - aici se arată atotprezența Lui ca Dumnezeu Adevărat.

- „*Și toate le împlinești*” – adică Duhul Sfânt este trimis în lume de Mântuitorul spre a împlini lucrarea de mântuire a oamenilor, El fiind Desăvârșitorul și Sfințitorul oamenilor și al întregii creații.

- „*Vistierul bunătăților*” - pentru că prin El oamenii primesc de la „*Părintele luminilor toată darea cea bună*” - **Iacov 1.17**; El însuflețește Biserica, prin El se împărtășește harul Sf Taine etc.

- „*dătător de viață*” - prin El viază toată creația – **Psalmul 103.31**.

* * *

În activitatea divină în lume, Duhului Sfânt îi revine lucrarea de desăvârșire a operei mântuitoare a lui Iisus Hristos după Înălțarea Sa la cer. Biserica este organul ordinar de sfințire și mântuire a oamenilor, întemeiată de Mântuitorul pe Cruce în chip nevăzut (când s-a refăcut comuniunea dintre oameni și Dumnezeu) și la Cincizecime în chip văzut. De aceea, mai ales prin Biserică, Duhul Sfânt își împlinește această lucrare. În Biserică, El este mereu prezent și activ.

Biserica este comuniunea deplină a persoanelor umane cu Dumnezeu; ea este Trupul lui Hristos, iar Duhul Sfânt e sufletul acestui trup. Biserica viază prin lucrarea Sfantului Duh în cele 7 Sfinte Taine prin care se împărtășește credincioșilor harul divin și se unesc astfel cu Hristos. Duhul Sfânt îi hristifică pe credincioși

încorporându-i în Biserică și ducându-i la unire deplină cu Hristos prin Sfintele Taine, mai ales prin cele 3 numite ale încorporării: Botezul, Mirungerea, Euharistia (BEM). Astfel, numai prin Duhul Sfânt, Hristos este permanent prezent în Biserică - **Matei 28,20**. Prezența permanentă a lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt este privită de teologi ca o Cincizecime continuă potrivit rugăciunii „*Cela ce pe Preasfântul Tău Duh în ceasul al 3-lea...*” – rugăciunea epiclezei.

Duhul Sfânt umple de daruri Biserica și pe credincioșii ei, încât Biserica nu poate fi concepută fără Duhul Sfânt în ea, iar lucrarea Duhului Sfânt în lume nu poate fi concepută fără Biserică. Legătura organică dintre Duhul Sfânt și Biserică este mărturisită clar de Sfinții Părinți. **Sfântul Ioan Gură de Aur** spune: “*Dacă Biserica există, este evident că este de față Duhul*”, iar **Sfântul Irineu** afirmă: “*Acolo unde este Biserica, acolo este și Duhul Sfânt și unde este Duhul Sfânt, acolo este Biserica și tot harul.*”

Rezumat

În Vechiul Testament dogma Sfintei Treimi este descoperită în chip umbrat.

În Noul Testament, Sf. Duh apare ca Persoană dumnezeiască, deoiființă cu Tatăl și cu Fiul, ομοούσιος τῷ Πατρὶ.

Dovezi noutestamentare: **Matei 28,19; Luca 12,10; F.A. 5,3-4; Ioan 15,26**.

Dovezi tradiționale despre Dumnezeirea Sfântului Duh: în primele Simboale de credință, în Taina Botezului, în doxologia mică și mărturiile martirilor.

Dumnezeirea Duhului Sfânt a fost negată de Macedonienii anatematizați la Sinodul al III-lea ecumenic – 381, mai târziu de unitarieni și raționaliști.

Învățătura dogmatică despre Sf. Duh s-a formulat în **articolul 8 din Crez**: “*Domnul de viață făcător...*” pentru că El participă la creația lumii conform **Geneză 1,2**, la creația omului **Geneză 2,7**, la lucrarea Proniatoare - **Psalmi 103,31** precum și la recrearea lumii prin împărtășirea din nou de harul divin. Întemeierea Bisericii are loc prin Pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime, iar renașterea omului prin Botez se face “*din apă și din Duh*” – **Ioan 3,5**.

“*...Care de la Tatăl purcede*” conform **Ioan 15,26**: Duhul Sfânt purcede din veșnicie și în mod continuu din Tatăl. Purcederea este un alt mod de a-și lua Ființa divină din Tatăl, diferit de nașterea Fiului.

Duhul dumnezeiesc e numit Sfânt pentru a se deosebi de alte duhuri bune sau rele. Sfințenia însă aparține întregii Sf. Treimi conform **Levitic 11,44; Isaia 6,3; Apocalipsă 4,8**. În opera iconomică a Sf. Treimi (adică în manifestarea iubirii Sf. Treimi în lume mai ales prin mântuirea adusă de Iisus Hristos), Duhului Sfânt I se atribuie prin apropiere lucrarea sfințirii noastre prin desăvârșirea opereii mântuitoare a lui Iisus Hristos. Astfel, în mântuirea subiectivă, ne însușim roadele Jertfei răscumpărătoare, împărtășindu-ne de harul îndumnezeitor primit prin Duhul Sfânt.

Duhul Sfânt este, de asemenea, comuniunea sau împărtășirea Tatălui cu Fiul prin iubire infinită.

Învățătura dogmatică despre Duhul Sfânt cuprinsă în rugăciunea “*Împărate ceresc*”:

- Duhul Sfânt este numit "*Împărat ceresc*" ca și Mântuitorul;
- "*Mângâietor*" – **Ioan 15,26** pentru că va lua locul Mântuitorului și va rămâne în veac cu credincioșii conform **Ioan 14,16**;
- „*Duhul Adevărului*” pentru că va mărturisi Dumnezeuirea Fiului (tropa Botez);
- „*Care pretutindeni ești*” – este omniprezent ca Dumnezeu adevărat;
- „*toate le împlinești*” – arată misiunea de Desăvârșitor și Sfințitor al creației;

„*Vistierul bunătaților*” – prin El oamenii primesc de la „*Părintele luminilor toată darea cea bună*” – **Iacov 1,17**;

„*Dătător de viață*” – prin El viază toată creația – **Psalmi 103,31**.

Apoi Duhul Sfânt este Desăvârșitorul operei mântuitoare a lui Hristos după Înălțarea Sa la cer, Cel prin Care ne însușim roadele Jertfei Mântuitorului, adică mântuirea subiectivă. Biserica este organul ordinar (obișnuit) de mântuire a oamenilor întemeiat în chip nevăzut pe Cruce de Mântuitorul, și în chip văzut la Pogorârea Sf. Duh. De aceea, mai ales în Biserică, Sf. Duh Își împlinește această lucrare. În Biserică, El este mereu prezent și activ.

În Biserică, prin Sf. Taine, împărțind credincioșilor harul divin mântuitor, Duhul Sfânt îi unește pe aceștia permanent cu Hristos. Astfel, Hristos e permanent prezent cu cei credincioși, conform făgăduinței Sale – **Matei 28,20**, numai prin Duhul Sfânt în Biserică. Această prezență permanentă a lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt e privită ca o Cincizecime continuă („*Cela ce pe Preasfântul Tău Duh ...*” – rugăciunea epiclezei).

Biserica este comuniunea deplină a persoanelor umane cu Dumnezeu ce se săvârșește prin Duhul Sfânt. Ea este Trupul lui Hristos, iar unde e prezent Hristos acolo e prezent și activ și Duhul Sfânt. Astfel în Biserică, Duhul Sfânt îi hristifică pe credincioși, adică îi conduce la unire deplină cu Hristos prin Sf. Taine. De aceea, Biserica nu poate fi concepută fără Duhul Sfânt în ea, iar lucrarea Duhului Sfânt în lume nu poate fi concepută fără Biserică conform **sf. Ioan Gură de Aur și sf. Irineu**.

Relatia dintre Hristos și Duhul Sfânt în iconomia mântuirii

Noțiunea de “iconomie” în teologia ortodoxă are mai multe sensuri:

a. Planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii, mai precis, pregătirea mântuirii în Vechiul Testament și realizarea mântuirii prin Iisus Hristos în Noul Testament. Toți cei ce colaborează la realizarea acestui plan, în primul rând Apostolii și după ei, slujitorii Bisericii, sunt numiți “*iconomi ai lui Dumnezeu*” (**I Corinteni 4,1; Tit 1,7**).

Sfinții Părinți fac distincție între teologie ca viață intrinsecă, complet ascunsă a Sfintei Treimi și iconomie, ca manifestare și lucrare a iubirii lui Dumnezeu în lume, mai precis întreaga istorie a Întrupării și Răscumpărării prin Iisus Hristos. Treimea teologică este inaccesibilă, absolut transcendentă, neîmpărtășibilă omului, pe când Treimea iconomică este accesibilă, imanentă, împărtășibilă, cognoscibilă omului prin energiile divine, adică prin împărtășirea de harul divin;

b. Prin „iconomic” se mai înțelege una dintre modalitățile principale pe care Biserica le folosește în aplicarea normelor canonice (canon bisericesc – regulă privind morala creștină, cultul, disciplina clerului, organizarea și jurisdicția bisericească, adică puterea sau competența de a judeca a Bisericii, promulgate de sinoade ecumenice sau locale). Ele sunt elastice, nu imuabile ca dogmele. De această elasticitate se folosește Biserica. Astfel, iconomia este orice procedură mai îngăduitoare a Bisericii față de unii membri, prin scutirea lor de împlinirea unor amănunte ale anumitor rânduieli (ex: postiri în anumite zile, interdicția cununiei în anumite perioade, împărtășirea înainte de termen). Deci iconomia este un pogorământ al Bisericii la slăbiciunea omenească, înmuind puțin, în anumite cazuri, rigoarea (acrvia) rânduielii general observate.

* * *

Întruparea, Răstignirea, Învierea și Înălțarea la cer sunt cele 4 acte fundamentale prin care Mântuitorul Hristos a realizat mântuirea noastră obiectivă. Al 5-lea act prin care se continuă și se finalizează opera mântuitoare începută de Iisus Hristos este Pogorârea Sfântului Duh. Prin venirea personală a Sfântului Duh la Cincizecime, s-a întemeiat Biserica, deci s-a pus început mântuirii subiective, a sălășluirii trupului îndumnezeit al lui Hristos în celelalte ființe umane. Prin acest act, roadele Răscumpărării aduse de Iisus Hristos devin un bun al nostru subiectiv. Cum? Prin sălășluirea lui Iisus Hristos în noi, prin încorporarea noastră în Biserică – Trupul tainic al lui Hristos- adică prin unirea noastră tainică și deplină cu Hristos prin împărtășirea de harul Duhului Sfânt. Deci, există o strânsă legătură între lucrarea Fiului lui Dumnezeu întrupat și lucrarea Duhului Sfânt în iconomia mântuirii noastre, și chiar o reciprocitate, adică lucrarea unuia pregătind și continuând lucrarea celuilalt (în continuare vom dezbate pe larg aceste idei).

Toate lucrările divine în lume (predicatele) fiind acțiuni externe, în afară ale Sfintei Treimi, ca și însușirile ființiale, sunt comune celor 3 Persoane divine (numai însușirile personale interne – proprietățile- sunt specifice fiecărei Persoane), Care conlucrează permanent în mod nedespărțit la mântuirea lumii, însă fiecare își aduce o contribuție proprie, fiecare lucrează într-un mod propriu. Dar această contribuție proprie a fiecărei Persoane divine nu trebuie înțeleasă cu excluderea celorlalte 2, ci ca o ieșire a Uneia sau a Celeilalte în prim plan în desfășurarea Revelației divine. Unitatea de lucrare a Persoanelor Sfintei Treimi izvorăște din unitatea Lor de natură, de ființă. Astfel în întreaga iconomie a mântuirii lumii este prezentă și activă întreaga Sf. Treime. Deci nu se pot disocia lucrarea și iconomia Fiului de lucrarea și iconomia Duhului, căci datorită perihorezei (întrepătrunderii Persoanelor divine),

Persoanele și lucrările divine nu sunt despărțite. În fiecare Persoană sunt prezente și celelalte 2, având deci aceeași Ființă, Ele au aceeași voință, aceeași lucrare, dar fiecare într-un mod propriu. Astfel, Fiul și Duhul săvârșesc lucrarea de mântuire într-un mod solidar, nedespărțit.

Aceasta înseamnă că Duhul Sfânt și Cuvântul lui Dumnezeu nu erau despărțiți în perioada în care Duhul Sfânt pregătea Întruparea Cuvântului (deci în perioada de pregătire a mântuirii lumii), nici în timpul vieții pământești a Mântuitorului (timpul realizării mântuirii), când Cuvântul întrupat pregătea coborârea Duhului, după cum nu sunt despărțiți nici în cea prezentă (timpul desăvârșirii și actualizării mântuirii), în care Duhul Sfânt ne deschide accesul la Cuvântul înălțat cu trupul la cer.

A) În Revelația Vechiului Testament. Duhul Sfânt pregătește venirea în trup și opera de mântuire a Cuvântului. Acest adevăr este mărturisit în primul rând în Simbolul de credință: „Care a grăit prin prooroci”, Revelația Vechiului Testament, dată de Dumnezeu prin prooroci, având rol pregătitor pentru venirea Mântuitorului. În acest sens, **Sfântul Maxim Mărturisitorul** spune: „Cuvintele Legii și ale proorocilor (insuflate de Duhul Sfânt) au fost înaintemergătoarele venirii lui Hristos în trup călăuzind sufletele la Hristos”, ceea ce îl face pe **Paul Edvokimov** să afirme că: „Toată Revelația prin prooroci este o Cincizecime preliminară care pregătește actul Întrupării.”

Apoi, Duhul Sfânt umbrește pe Sf. Fecioară la zămislirea și nașterea Fiului lui Dumnezeu (**Matei 1.18; 20:** „Maria, mama Lui, S-a aflat având în pânțece de la Duhul Sfânt”) și în continuare, în toata slujirea pe pământ a Mântuitorului, ca și după Înălțarea Sa la cer, Duhul Sfânt este permanent prezent și activ. Duhul Sfânt nu Se întrupează, dar El rămâne asupra Fiului pentru totdeauna - „Eu nu-L cunoașteam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Peste care vei vedea Duhul coborându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt” - **Ioan 1.33** sau „Iisus din Nazaret pe Care L-a uns Dumnezeu prin Duhul Sfânt” - **F.A. 10.38.**

De la Întruparea Sa, întreaga lucrare mântuitoare Iisus Hristos o săvârșea fiind împreună prezent Duhul. Când Domnul a fost ispitit de diavol, Duhul era cu El: „Iar Iisus, plin de Duh Sfânt, S-a întors de la Iordan și a fost dus de Duhul în pustie” - **Luca 4.1.** De asemenea, era cu Iisus când El săvârșea minunile căci spune Mântuitorul: „Cu Duhul lui Dumnezeu scot demonii...” și nu L-a părăsit după Învierea Sa din morți, când Domnul înviat, pentru a reînnoi pe om și a-i reda harul primit prin suflarea lui Dumnezeu la creație, suflă în fața Apostolilor și spune: „Luați Duh Sfânt...” - **Ioan 20.22.**

Din toate aceste mărturii scripturistice, se vede clar că în Revelația Vechiului Testament, Duhul Sfânt pregătește venirea în trup a Mântuitorului, Sfântului Duh atribuindu-I-se și trimiterea în lume a Fiului: „Duhul Domnului este peste Mine că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să vestesc celor robiți liberarea și celor în lanțuri,

mântuirea” – **Isaia 61,1** și **Luca 4,18**. Iar în perioada nou testamentară, Duhul Sfânt conlucrează, de asemenea, cu Fiul la opera de mântuire.

B) După Înălțarea Mântuitorului la cer. Duhul Sfânt continuă lucrarea Fiului în planul de mântuire a lumii, dar unit fiind cu Tatăl și cu Fiul. În Revelația Noului Testament, Cuvântul întrupat, la rândul Său, pregătește coborârea Sfântului Duh și îl trimite la Cincizecime: „*Dar Eu vă spun adevărul: vă este de folos ca să Mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi*” – **Ioan 16,7** sau: „*Și eu voi ruga pe Tatăl și Alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac... Nu vă voi lăsa orfani, voi veni la voi*” - **Ioan 14,16** și: „*Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pânțele lui. Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe Care aveau să-L primească acei ce cred în El. Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit*” – **Ioan 7,38-39**.

De aceea, Cincizecimea este considerată ca o continuare a economiei Întrupării, sau mai bine zis ca o urmare inerentă, „o consecință” logică a ei. Făptura, curățată prin Întruparea, Răstignirea, Învierea și Înălțarea lui Hristos, devine vrednică să primească din nou harul Duhului Sfânt. Și la momentul potrivit, Duhul Sfânt coboară în lume și umple cu prezența Sa Biserica – spălată, curățată, răscumpărată cu Sângele lui Hristos. În acest înțeles se poate spune că lucrarea lui Hristos pregătește venirea și lucrarea Duhului Sfânt în lume după cuvintele Mântuitorului: „*Foc am venit să aduc pe pământ și cât aș vrea ca el să fie acum aprins*” – **Luca 12,49**.

Despre trimiterea și pregătirea venirii Sfântului Duh de către Mântuitorul, Sf. Părinți mărturisesc că „*scopul și destinația întregii opere a mântuirii noastre prin Hristos este ca cei credincioși să primească pe Duhul Sfânt*” după **Sf. Simeon Noul Teolog**. Iar **Sf. Nicolae Cabasila** scrie: „*Care este efectul și rezultatul actelor lui Hristos?... Nimic altceva decât coborârea Duhului Sfânt peste Biserică*”. Tot așa și **Sf. Atanasie** afirmă: „*Cuvântul Și-a asumat trupul, pentru ca noi să primim pe Duhul Sfânt. Dumnezeu s-a făcut purtător de trup, pentru ca noi să ne facem purtători de Duh*.” În consens cu aceștia, **Paul Evdokimov** scrie: „*Cincizecimea apare ca scopul ultim al economiei trinitare a mântuirii. Urmând Părinților se poate spune chiar că Hristos este marele Înaintemergător al Duhului Sfânt*.”

Duhul Sfânt este trimis în lume ca să actualizeze lucrarea mântuitoare a lui Hristos în noi (ca să ne aducă mântuirea subiectivă) astfel încât, după Cincizecime, relația de comuniune dintre oameni și Hristos nu se poate realiza decât în și prin Duhul Sfânt, Care este „*Duhul Fiului*” - **Galateni 4,6**. Legătura strânsă dintre Înălțarea lui Iisus Hristos la cer și Pogorârea Sfântului Duh, Care noi-L sălășluiește pe Hristos în noi este exprimată de Mântuitorul în cuvântarea dinainte de Patimi adresată Apostolilor întristați: „*Nu vă voi lăsa orfani, ci voi veni la voi*” – **Ioan 14,18** și „*Puțin și nu Mă veți vedea și iarăși puțin și Mă veți vedea, pentru că Eu Mă duc la Tatăl... Vă este de folos să Mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi... Iar când*

va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul, căci nu va vorbi de la Sine, ci câte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti. Acum sunteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" - **Ioan 16,7; 13; 16-22** și „Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor” - **Matei 28,20**.

Deci, viața pe care o revărsă și o întemeiază în noi Duhul Sfânt este viața în Hristos. Precum Duhul Sfânt a sfințit trupul Sf. Fecioare și L-a întrupat din Ea pe Fiul, la fel sfințește prin Botez pe credincios pentru ca Hristos să ia chip în el, pentru ca creștinul să se îmbrace în Hristos.

Duhul Sfânt, prin lucrarea Sa, îl transformă pe creștin, îl face „*vas ales*” să poarte numele lui Hristos, să aibă „*gândirea lui Hristos*” - **I Corinteni 2,16**; „*să se sălășluiească Hristos în inimi prin credință*” - **Efesenii 3,17**; să devină „*mădular al trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui*” - **Efesenii 5,30**.

Astfel, creștinul este menit să devină locaș al Sfintei Treimi: „*Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi și vom veni la el și vom face locaș la el*” - **Ioan 14,23**. Duhul Sfânt este deci Acela Care pregătește în sinergie cu noi (sinergie – cooperare tainică și liberă între harul lui Dumnezeu și voința omului în vederea mântuirii) vasul nostru creștin și ne face prin Hristos fii ai Părintelui ceresc. Prin Duhul Sfânt ne unim cu Sf Treime. **Sf. Vasile** exprimă plastic aceasta: „*După cum cel care apucă de capătul unui lanț, atrage și celălalt capăt la el, tot la fel cel ce-L atrage pe Duhul, dobândește de asemenea pe Tatăl și pe Fiul*”. De aceea, potrivit întregii Tradiții spirituale ortodoxe, din primele secole creștine până la Sf. Serafim de Sarov și mai departe, scopul vieții creștine constă în dobândirea Duhului Sfânt, Care ne împărtășește viața divină a Prea Sfintei Treimi.

Din cele spuse până acum se constată deci o reciprocitate între lucrarea Cuvântului lui Dumnezeu și a Sfântului Duh în lume. Dar, potrivit învățaturii Bisericii, atât trimiterea Fiului în lume de către Duhul Sfânt, cât și trimiterea Duhului Sfânt de către Fiul la Cincizecime, sunt lucrări externe, în afară și deci comune Persoanelor Sf. Treimi. Astfel, Duhul Sfânt trimite împreună cu Tatăl pe Fiul - **Ioan 3,16**; iar acțiunea de trimitere aparține și Fiului, ca Cel ce vine El Însuși în lume.

Tot așa trebuie înțeleasă și trimiterea Duhului Sfânt de Fiul și de Tatăl și de Sine Însuși. Această învățătură a Bisericii este întărită de Sf Părinți. **Sf. Ambrozie** spune: „*Tatăl cu Duhul trimite pe Fiul; la fel, Tatăl cu Fiul trimite pe Duhul*”. Iar **fer. Augustin** scrie: „*Să nu gândim că Fiul a fost trimis de Tatăl în așa fel că n-a fost trimis și de Duhul Sfânt*”. Trimiterea în lume a Fiului de către Tatăl și Duhul Sfânt ne arată că celelalte 2 Persoane ale Sf Treimi - Tatăl și Duhul Sfânt - nu sunt străine de lucrarea mântuitoare a Fiului, ci participă la ea cu bunăvoința și conlucrarea Lor. Tot așa trebuie să înțelegem și despre trimiterea Duhului de către Fiul și Tatăl.

Deși se vorbește de iconomia proprie Fiului în realizarea mântuirii obiective și de iconomia Duhului Sfânt în mântuirea și sfințirea noastră subiectivă, totuși **Duhul Sfânt nu-L înlocuiește pe Hristos, ci ambele Persoane sunt prezente și active, Duhul nu ia locul lucrării lui Hristos în lume. După Înălțarea Sa la cer, Hristos nu**

dispare dintre noi, luându-I locul Duhul Sfânt trimis în lume să-I continue opera. Potrivit Revelației divine, Fiul și Duhul Sfânt sunt cele 2 Persoane divine săvârșesc mântuirea lumii în mod solidar. Amândouă, deci, revelează pe Tatăl și Se revelează Una pe Alta. Între Cuvântul și Duhul Sfânt există o reciprocitate a revelației și ambele împlinesc o revelare comună a Tatălui (pentru că opera de mântuire se identifică cu Revelația divină, ca acțiune de coborâre a lui Dumnezeu la om, al cărei scop este unirea omului cu Dumnezeu).

Așadar, între iconomia Fiului în realizarea mântuirii obiective și iconomia Duhului Sfânt în mântuirea și sfințirea noastră subiectivă, ca Cel ce ne împărtășește harul divin sfințitor, este o strânsă legătură, căci lucrarea mântuitoare se continuă de la Iisus Hristos la Sfântul Duh printr-o acțiune harică comună.

Relația strânsă dintre iconomia Duhului Sfânt și iconomia Fiului se vede și din faptul că Duhul Sfânt ne împărtășește harul divin mântuitor, câștigat de Iisus Hristos prin Jertfa Sa sau „*Harul Domnului nostru Iisus Hristos*” – **II Corinteni 13,13**; „*pentru că Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos*” – **Ioan 1,17**. De asemenea, dacă Hristos este „*Calea, Adevărul și Viața*” – **Ioan 14,6**, Duhul Sfânt este „*Duhul Adevărului, Care ne călăuzește la tot adevărul*” – **Ioan 16,13**, adică la Hristos.

Când **Sf. Serafim de Sarov** spune că scopul vieții creștine este dobândirea Duhului Sfânt nu înseamnă că Hristos nu ar mai fi centrul vieții creștine, ci Sf. Serafim vrea să spună că trebuie să ne rugăm ca darul Duhului Sfânt să vină peste noi tot mai deplin ca să-L descopere tot mai mult pe Hristos, prezent în inimile noastre de la Botez, pentru că numai împărtășindu-ne de Duhul Sfânt, putem fi în comuniune cu Hristos; umplându-ne tot mai deplin de energiile Duhului Sfânt, ne unim tot mai deplin cu Hristos, încât viața în Hristos este totuna cu viața în Duhul Sfânt. Despre aceasta Mântuitorul spune: „*În ziua aceea – a Pogorării - veți cunoaște că Eu sunt în Tatăl și voi în Mine și Eu în voi*” – **Ioan 14,20**. Explicând acest text, **Paul Evdokimov** spune: „*Cincizecimea restituie lumii prezența interiorizată a lui Hristos, și-L revelează nu înaintea, ci înăuntrul ucenicilor.*” De asemenea, **Pr. Galeriu** scrie: „*Fără pogorârea Sfântului Duh peste Apostoli, peste Biserică, prezența vie a lui Hristos în mijlocul nostru după Înălțarea Sa la cer nu era posibilă.*”

Întreaga iconomie divină începând de la creație are loc prin conlucrarea Fiului cu Duhul Sfânt în numele Tatălui. Prin harul Duhului Sfânt devenim fii adoptivi ai lui Dumnezeu, împlinind astfel scopul pentru care am fost creați, pentru că „*am primit duhul înșierii prin care strigăm: Avva Părinte. Și Duhul Însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu. Și dacă suntem fii, suntem și moștenitori ai Lui și împreună moștenitori cu Hristos.*” – **Romani 8,15–17**.

Misiunea Duhului Sfânt este de a naște fii în Biserică. **Sfântul Simeon Noul Teolog** spune că dacă Fiul este ușa care duce la Cel ce locuiește în casă, adică la Tatăl, Sfântul Duh este cheia care ne deschide această ușă.

Observație: Unii teologi se întreabă de ce chiar în ziua Cincizecimii, a Pogorârii Sfântului Duh, Persoana Care este proclamată este tot Dumnezeu Fiul întrupat, Hristos (în predica sa imediat după Pogorâre, Apostolul Petru Îl propovăduiește pe Hristos cel răstignit și înviat, apoi Apostolii, plini de Duhul, aduc oamenii la credința în Hristos). De ce adică Duhul Sfânt nu Se revelează acum pe Sine, așa cum Fiul S-a revelat prin Întrupare? Dar lucrarea proprie Duhului nu este să Se întrupeze, ci El este Săvârșitorul actului Întrupării Fiului, alături de Tatăl, prin care Dumnezeu S-a revelat lumii. Prin Fiul întreaga Sfântă Treime S-a arătat lumii: „*Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl. Cum zici tu, arată-ne pe Tatăl*” – **Ioan 14,9**, pentru că aceeași Ființă Se sălășluiește în Fiul, în Tatăl și în Duhul Sfânt. Iar mai profund, spune **pr. Galeriu**, trebuie văzută aici legea de existență a vieții dumnezeiești, în care Persoanele Sfintei Treimi nu Se proclamă egocentric, ci fiecare proclamă și revelează în iubire pe Celelalte. Tatăl vestește pe Fiul în Duhul Sfânt, la Botez și la Schimbarea la Față: „*Acesta este Fiul Meu iubit întru Care am binevoit*” – **Matei 17,5**. Fiul dă mărturie pentru Tatăl în Duhul Sfânt afirmând mereu că și cuvântul, și voia, și lucrarea pe care le săvârșește sunt ale Tatălui – **Ioan 7,16-18**; **Ioan 8,28**; **Ioan 5,30**; iar Duhul revelează de la Tatăl pe Fiul: „*Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care Îl va trimite Tatăl în numele Meu... vă va călăuzi la tot adevărul, căci nu va vorbi de la Sine... Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și Mă va vesti*” – **Ioan 16,13**.

În acest context, trebuie precizat – continuă **pr. Galeriu** – că în Biserică nu se poate vorbi strict de ”Hristocentrism” care poate să inspire un ”Hristomonism” – reducerea Dumnezeirii la un singur principiu: În Sfânta Treime nici o Persoană nu se vrea centru exclusiv. Nu se poate vorbi nici numai de „*Hristologie pnevmatologică*” după **V. Lossky**, ci totdeauna de viața și lucrarea Prea Sfintei Treimi. Biserica este întemeiată Triadocentric, pe Sf. Treime. **Origen** spune: „*Biserica este plină de Sf. Treime.*” (obs.)

Despre „chenoză” Duhului Sfânt în mântuirea subiectivă

Referitor la Persoana Duhului Sfânt, **Pr. D. Stăniloae** spune că: „*Aceasta ne apare în Revelația divină ca cea mai misterioasă Persoană a Sfintei Treimi. Duhul Sfânt nu este pentru experiența noastră un Tu destul de distinct cum este Iisus Hristos și Tatăl. Duhul Sfânt pare să rămână acoperit în smerenie; pe El Îl desprindem cu greu de subiectul nostru renăscut pentru că El este în ochiul nostru sufletesc care vede pe Iisus, El este în glasul nostru care spune lui Iisus cu credință „Doamne!” Nimeni nu poate numi pe Iisus Domn decât în Duhul Sfânt*” – **I Corinteni 12,3**. *El este în suspinul nostru suspinând cu noi, El strigă în inimile noastre: Avva Părinte*”. Duhul Sfânt Se identifică în chip tainic cu persoanele umane rămânând incomunicabil și absolut transcendent după esența Sa, fiind Dumnezeu adevărat. Aceasta este ca o „chenoză” a Duhului după **pr. D. Stăniloae**, Care Se coboară la nivelul nostru pentru a ne ridica la nivelul de parteneri ai lui Hristos. Hristos este mereu un model deosebit de noi, cu Care vorbim distinct de noi. Duhul este Cel prin Care comunicăm cu Hristos și intrăm în comuniune cu Hristos.

După **pr. Dumitru Stăniloae**, Duhul Sfânt este Persoana cea mai misterioasă a Sf. Treimi, nu ne apare destul de distinctă ca celelalte. Împărtășindu-ne harul divin, Duhul Sfânt Se unește. Se identifică cu sufletul nostru, deși după esență rămâne absolut transcendent, incomunicabil. El pare să rămână acoperit în smerenie. Însă toate sentimentele care îl înalță pe om la Dumnezeu – dragostea, credința, nădejdea, bunătatea, evlavia, căldura rugăciunii, râvna de a face bine și puterea – toate sunt roadele Duhului Sfânt, lucrări ale Lui, ele nu răsar din propria noastră ființă, ci sunt daruri ale Sfântului Duh.

Dacă pe Tatăl Îl cunoaștem în calitate de Creator și Proniator a toate, ca părinte ceresc, pe Fiul Îl știm ca Dumnezeu și ca om adevărat, înfrățit cu noi prin Întrupare, Care Și-a vărsat Sângele pentru fiecare dintre noi, cum ne apare Duhul Sfânt ca Persoană distinctă a Sf. Treimi, prin ce lucrare proprie? Aceea de a ne împărtăși roadele Răscumpărării, ajutându-ne să ni le însușim personal. El ni Se împărtășește prin har. Se unește cu noi, Se identifică cu subiectul nostru, prin El ne unim cu întreaga Sf. Treime (**Filipeni 2,13**: „*Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi și ca să voiți și ca să săvârșiți după a Lui bunăvoia*” și **Ioan 15,5**).

Bogăția harului devine actuală în noi, adică prezentă și activă în noi, prin efortul nostru personal și alegerea noastră liberă. Toate sentimentele care îl înalță pe om la Dumnezeu sunt ale Duhului Sfânt (**Galateni 5,22-23**). Precum fierul aruncat în foc devine una cu focul, așa și credinciosul unit cu Duhul Sfânt în lucrarea mântuirii subiective, nu mai poate distinge ce este omenesc și ce este dumnezeiesc în ființa, în sufletul său. Când face greșeala să pună pe seama sa aceste trăiri, pomirile bune din suflet, puterea de a face binele, se face vinovat de mândrie și harul îl părăsește pentru că, după cuvântul Evangheliei: „*Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă*” – **I Petru 5,5**; el rămâne rece și gol de orice virtute până ce își recunoaște neputința și mărginirea sa. Numai când omul petrece într-o continuă smerenie, rămâne unit cu Duhul Sfânt prin harul divin.

Așa cum se unește ochiul cu lumina, Duhul Sfânt Se unește cu duhul nostru, încât după experiența **Sf. Petru Damaschin**, credinciosul adevărat „*are în loc de suflet pe Duhul Sfânt*”. Duhul Se face în el izvor de har și adevăr. „*izvor de apă curgătoare spre viața veșnică*” – **Ioan 4,14**.

Ce trebuie reținut este că puterea cu care cunoaștem pe Dumnezeu și ne lucrăm mântuirea nu este o putere a noastră, ci a Duhului Sfânt Dumnezeu conform Sf. Scripturi: **Filipeni 2,13**; **Ioan 15,5**. Iar această putere nu este Însăși Persoana Sfântului Duh, ci lucrarea Lui, pentru că Duhul Sfânt, fiind Dumnezeu adevărat, rămâne transcendent și incomunicabil după Ființă.

În lucrarea Sa de mântuire și de sfințire a credincioșilor, Duhul Sfânt nu ne dă ceva propriu al Său, ci Dumnezeirea comună celor trei Persoane, adică harul divin. Dar membrii Bisericii nu au de la început și permanent în actualitate deplină bogăția nesfârșită a Dumnezeirii, a harului, ci această bogăție devine actuală pe măsură eforturilor ce le fac pentru a-l dobândi.

Paul Evdokimov spune: „*Crearea lumii se află la capătul mișcării pogorătoare a lucrărilor lui Dumnezeu: a Tatălui prin Fiul în Duhul Sfânt.*”

dimpotrivă, înălțarea omului, iconomia mântuirii, ia calea inversă: de la Sfântul Duh, prin Fiul, spre Tatăl". **Sf. Vasile cel Mare** definește cu precizie funcția Sfântului Duh: „Orice dar al creaturii vine numai de la Duhul, El este Sfințitorul Care ne unește din nou cu Dumnezeu”. El este comuniunea noastră cu Tatăl în Fiul. „Fără El Dumnezeu este departe, Hristos este în trecut, Evanghelia o literă moartă, Biserica o simplă organizație, cultul o evocare! Dar, în El și într-o sinergie de nedesfăcut, cosmosul este înălțat și suspină în durerile de naștere ale împărăției, omul este în luptă împotriva patimilor, Hristos Cel înviat este de față, Evanghelia este puterea de viață. Biserica înseamnă comuniune treimică, slujirea Cuvântului este o Cincizecime, Liturgia, memorie și anticipare, actul uman este îndumnezeit”
 – **Patr. Ignatie al IV-lea al Antiohiei.**

Rezumat

Termenul de "iconomie" în teologia ortodoxă înseamnă:

- manifestarea și lucrarea iubirii lui Dumnezeu în lume, în special prin mântuirea realizată de Iisus Hristos în Noul Testament împreună cu pregătirea ei în Vechiul Testament.

- orice procedură mai îngăduitoare a Bisericii în aplicarea canoanelor Bisericii, adică pogorământul Bisericii la slăbiciunea omenească, înmuind puțin acrivia rânduielilor general valabile.

Actele fundamentale ale mântuirii obiective realizate de Iisus Hristos sunt: Întruparea, Răstignirea, Învierea și Înălțarea Sa la cer. Al V-lea act prin care se desăvârșește opera Mântuitorului este Pogorârea Sfântului Duh. Prin acest act s-a întemeiat Biserica văzută, s-a pus început mântuirii subiective, care înseamnă, de fapt, sălășluirea trupului înviat și îndumnezeit al lui Hristos în oameni prin unirea noastră tainică și deplină cu Hristos. Cum se realizează aceasta? Prin împărtășirea noastră de harul Duhului Sfânt, mai ales în Biserică. Există deci o strânsă legătură între lucrarea Duhului Sfânt și a Fiului lui Dumnezeu întrupat în iconomia mântuirii noastre, și o reciprocitate, lucrarea Unuia pregătind și continuând lucrarea Celuilalt.

Toate lucrările divine în lume, ca și însușirile ființiale, sunt comune Persoanelor Sfintei Treimi (vezi apropierei). În activitatea divină în lume, Fiecare Persoană divină, însă, își aduce contribuția Sa într-un mod propriu după cum și Ființa divină o posedă Fiecare într-un mod diferit. Această contribuție proprie nu trebuie înțeleasă cu excluderea Celorlalte, ci ca o împreună lucrare a Celor Trei, și totodată ca o ieșire a Unei Persoane divine în prim plan al desfășurării Revelației divine. Unitatea Lor de lucrare decurge din unitatea Lor ființială, și din perihoreză.

Deci Duhul Sfânt activează în mod nedespărțit de Fiul în lucrarea mântuirii lumii: atât în perioada Vechiului Testament, cât și în cea a Noului Testament, precum și în cea actuală a însușirii mântuirii subiective:

A) **În Vechiul Testament.** **Duhul Sfânt** pregătește omenirea pentru venirea în trup a Fiului conform învățurii Bisericii întemeiate pe Sf. Părinți, **Sf. Maxim** și **Paul Evdokimov.**

Iar în Noul Testament, **Duhul Sfânt** este și El permanent prezent și activ, la întrupare și în continuare, fiind mereu unit cu Fiul întrupat conform **Matei 1,18; Ioan 1,33**. Duhul Sfânt este Cel ce îl trimite pe Fiul în lume conform **Isaia 61,1-11**, însă, nu Se întrupează.

B) În timpul vieții Sale pământești, **Fiul** întrupat pregătește coborârea Duhului în lume conform **Ioan 16,7; Ioan 14,16; Ioan 7,38-39**, pentru că prin opera mântuitoare a lui Hristos, mai ales prin Jertfa Sa, lumea devine vrednică să primească din nou harul Duhului Sfânt. Astfel, după Înălțarea la cer, Pogorârea Sf. Duh apare ca o urmare inerentă a operei Mântuitorului, ca o finalizare și desăvârșire a ei. De asemenea, Duhul Sfânt este trimis în lume, la rândul Său, de Mântuitorul conform învățaturii dogmatice despre lucrările dumnezeiești externe și potrivit Sf. Părinți: **sf. Ambrozie, Sf. Simeon Noul Teolog**.

În perioada actuală, Duhul Sfânt este trimis în lume ca să ne ajute să ne însușim mântuirea obiectivă realizată de Iisus Hristos și să ne unim astfel cât mai deplin cu Hristos, să devenim mădulare ale Trupului Său tainic care este Biserica – **Ioan 14,23**.

Legătura strânsă între Înălțarea Domnului și Pogorârea Sf. Duh este arătată la: **Ioan 14,18; Ioan 16,7; 13,16-22; Matei 28,20**.

Deci, Fiul și Duhul Sfânt sunt mereu prezenți și activi în iconomia mântuirii, săvârșind-o în mod solidar. Această relație strânsă se vede la **II Corinteni 13,13; Ioan 1,17; Ioan 14,6; Ioan 16,13**.

Înțelesul cuvintelor **Sf. Serafim de Sarov** despre scopul vieții creștine ca fiind dobândirea Sf. Duh este că trebuie să ne rugăm ca să vină tot mai deplin peste noi Duhul Sfânt, ca Acesta să-L facă prezent tot mai deplin pe Hristos în noi – **Ioan 14,20 și Romani 8,15-17**.

Despre "chenoza" Sf. Duh după **pr. D. Stăniloae**

Deci, puterea cu care cunoaștem pe Dumnezeu și ne lucrăm mântuirea nu e a noastră, ci a Duhului Sfânt, însă Duhul Sfânt, după Ființă, rămâne transcendent și incomunicabil. Această putere este harul divin, ca energie divină ce izvorăște din Ființa comună celor trei Persoane divine și care se împărtășește oamenilor pentru mântuirea și sfințirea lor.

Harul divin mântuitor

1. Definiție. Învățătura Sf. Grigorie Palama despre har;
2. Câteva însușiri caracteristice ale energiilor divine, deci și ale harului divin;
3. Etimologia cuvântului "energie" care ne arată unirea reală a credincioșilor cu Dumnezeu prin har;
4. Lucrarea harului cuprinde perioada de la Întruparea Domnului până la Parusie, dar în sens larg și perioada Vechiului Testament pregătitoare pentru mântuire;
5. Harul divin este al lui Hristos pentru că l-am redobândit prin Jertfa Sa;

6. Harul se revarsă prin Duhul Sfânt permanent în Biserică, prin Sf. Taine. Aceasta este modalitatea obișnuită și sigură de manifestare a harului;
7. Catolicii și protestanții au concepții greșite despre har și în consecință omul nu se poate uni real cu Dumnezeu.

1. Harul divin mântuitor este energia, puterea sau lucrarea dumnezeiască necreată, care izvorăște din Ființa divină a celor trei Ipostasuri, fiind nedespărțită de Aceasta și care se revarsă prin Duhul Sfânt asupra oamenilor în scopul mântuirii și sfințirii lor.

Harul divin este de aceeași natură sau esență cu toate celelalte energii divine, deci i se potrivește tot ce s-a studiat la lecția despre energiile divine.

Cel care a formulat cel mai clar învățătura despre harul dumnezeiesc este **Sf. Grigorie Palama**. Învățătura lui a fost canonizată la sinoadele de la Constantinopol din 1341-1352, fiind adoptată de Biserica Ortodoxă ca doctrină oficială a ei (dogmă); este cunoscută sub numele de **doctrina isihastă** și este o culminare a trăirii și credinței ortodoxe. **Sf. Grigorie Palama** precizează că: „Harul este una din numărul infinit de raze sau energii care izvorăsc veșnic din Dumnezeu și care, ca ființă sau esență, nu se deosebește întru nimic de toate celelalte energii, ci numai ca lucrare, întrucât se referă în special la lucrarea mântuirii oamenilor adusă de Dumnezeu lumii prin Iisus Hristos”.

2. Dumnezeu este înconjurat veșnic de energiile divine care iradiază în număr infinit din Ființa Sa, indiferent de existența sau neexistența lumii create. Ele nu au existență proprie, personală, ca ceva de sine stătător și despărțite de Dumnezeu. Energiile divine sunt distincte de Ființa și ipostasurile divine, dar nedespărțite de Ființa divină, deci nu sunt separate, ci unite cu Ființa divină. Ele sunt slava, lumina dumnezeirii, sunt Împărăția lui Dumnezeu în care dreptii strălucesc ca soarele. Energiile divine există ca potențe în Dumnezeu din veșnicie, dar sunt activate, actualizate de Dumnezeu când vrea El (potrivit voinței Lui). Astfel de energii divine actualizate sunt creația, providența, mântuirea în Iisus Hristos, prin care sunt activate bunătatea, iubirea, atotputernicia, înțelepciunea lui Dumnezeu (ca energii divine veșnice).

3. Cuvântul energia vine din limba greacă - ἐνέργεια - și se traduce prin lucrare. Acest cuvânt pune în evidență faptul că în har, ca lucrare, ca energie dumnezeiască, este prezent însuși subiectul care o săvârșește (adică Dumnezeu) pentru că nu există lucrare fără lucrător, lucrarea e o manifestare necesară a ființei vii. Și pe de altă parte, această energie se imprimă totdeauna și în cei asupra cărora lucrează. Deci în har, ca energie actualizată în lume prin Duhul Sfânt, este prezent Duhul și celelalte două Persoane divine și, totodată, harul se imprimă în ființa celui în care lucrează Duhul, făcându-l capabil să colaboreze cu Duhul (**Filipeni 2,13**). Astfel are loc unirea reală a credinciosului cu Dumnezeu prin har.

4. Am spus că harul are ca rezultat concret mântuirea lumii prin Iisus Hristos. În înțeles mai larg, pot fi cuprinse aici și energiile pe care le-a folosit Dumnezeu în lucrarea pregătitoare mântuirii din Vechiul Testament pentru că mai întâi s-a dat

Revelația supranaturală a Vechiului Testament prin Duhul Sfânt care a acționat, a lucrat chiar în sufletele oamenilor aleși – profeți, patriarhi aghiografi în procesul inspirației divine (o lucrare de iluminare a minții și a inimii). Harul a lucrat deci și înainte de venirea Mântuitorului înăuntrul oamenilor, dar fără a fi permanent prezent și activ, ci numai în mod sporadic și apoi, pentru că Revelația Vechiului Testament – legea mozaică, profețiile mesianice – a avut rol pregătitor pentru venirea Mântuitorului în lume, pregătire care face parte din economia mântuirii (deci această pregătire s-a realizat tot prin harul divin).

Așadar, pentru că Dumnezeu nu l-a părăsit niciodată pe om, el nefiind iremediabil căzut, harul a continuat să lucreze în lume, îndeosebi asupra omului și după căderea în păcat, însă cel mai adesea din exterior, nu înăuntrul lui (numai în mod sporadic, în sufletele oamenilor aleși din Vechiul Testament). Mântuitorul spune despre aceasta: „Însă voi îl cunoașteți căci cu voi locuieste și în voi va fi” – **Ioan 14,17.**

În sens restrâns și direct, harul mântuitor se referă numai la cele ce s-au lucrat de la „plinirea vremii”, adică de la nașterea Cuvântului lui Dumnezeu, care s-au finalizat prin Pogorârea Sfântului Duh când s-a întemeiat Biserica, și se continuă prin conlucrarea harului cu fiecare credincios la însușirea mântuirii subiective, deci până la sfârșitul acestui veac și Parusia Domnului.

Text facultativ: Pr. Dosoftei Morariu, în lucrarea sa *Despre dumnezeiescul har*, punctează trei momente principale în istoria lumii, în care harul Duhului este comunicat omului:

1. La creație prin insuflare divină asupra omului. Astfel sufletul rațional sau cuvântător al omului devine cu adevărat viu, adică activ spre împlinirea scopului pentru care a fost creat – asemănarea cu Dumnezeu.

2. Pogorârea Sfântului Duh, când prin întemeierea Bisericii în chip văzut, s-a refăcut comuniunea omului cu Dumnezeu prin har.

3. Începe cu fiecare persoană umană în parte, care, după întemeierea Bisericii creștine, crezând în Hristos, consimte să primească Botezul și Mirungerea și prin acestea harul Sfântului Duh. Aceste două Taine au efect identic cu cel al Pogorârii Duhului Sfânt din ziua Cincizecimii asupra Sf. Apostoli. Ele sunt ca o Cincizecime individuală, exercitată asupra fiecărui om nou botezat și care, din acel moment, devine un fiu adoptiv al lui Dumnezeu, adică prin har (nu după natură) și un membru viu al Bisericii. Pe această cale omul este introdus în viața de har a Bisericii cu dreptul de a participa la toate celelalte Taine, prin mijlocirea cărora își va împropăta mereu puterile sufletești. (**fac.**)

5. Având în vedere că rezultatul lucrării harului divin este mântuirea adusă de Hristos (conform definiției harului), înțelegem de ce el se numește „al lui Hristos” – **II Corinteni 13,13**, pentru că l-am redobândit prin Jertfa lui Hristos. Deci harul comunicat oamenilor prin Duhul Sfânt este totodată al lui Hristos.

Vorbind despre har, trebuie accentuată calitatea lui de **putere inepuizabilă** – **Ioan 1,12** – ce vine din Dumnezeirea infinită, și care este revărsată de Duhul Sfânt peste noi numai prin umanitatea înviată și înălțată a lui Iisus Hristos; harul este chiar

comuniunea noastră cu Hristos prin Duhul Sfânt, și prin Hristos cu întreaga Sf. Treime. **Pr. D. Stăniloae** spune: „*Prin har, Dumnezeu ne-a pus în relație cu Sine. Harul este fereastra deschisă spre înfinitatea lui Dumnezeu ca Persoană*”. Harul împreună cu toate darurile sunt nu numai ale Duhului Sfânt, ci și ale lui Hristos. Pentru că, propriu zis, prin Hristos ni s-au făcut accesibile, Hristos ridicând natura noastră asumată de El la starea de nepăcățuire. Înainte de Hristos natura umană pervertită de păcat era închisă lucrării lui Dumnezeu în ea, închisă pătrunderii înfinității și iubirii lui Dumnezeu, adică închisă harului, în sensul că refuza orice colaborare cu el. De la Hristos încoace, harul noi îl primim, dar numai stând în legătură cu Hristos cel înviat, îl primim pentru moartea și Învierea Lui ca om. De aceea harul sau Duhul se numește și al lui Hristos și se folosesc expresiile: suntem în har sau în Duh sau în Hristos. Nu se poate spune că întâi intrăm în comuniune cu Hristos și apoi primim harul sau Duhul, nici invers pentru că acestea două se petrec deodată. „*Opera lui Hristos și opera Sfântului Duh sunt inseparabile: Hristos creează unitatea trupului Său mistic prin Sfântul Duh; Sfântul Duh Se comunică persoanelor umane prin Hristos*” după **Vladimir Lossky**.

6. Ca energie a Duhului Sfânt și ca har al lui Iisus Hristos după făgăduința Sa: „*Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacurilor*” – **Matei 28,20**, harul divin se manifestă, este prezent și lucrează permanent în Biserică, îndeosebi prin Sf. Taine.

Pr. D. Stăniloae scrie: „*Dacă Biserica constă din Hristos, Capul și din umanitate, corpul Lui, Duhul Sfânt este Cel ce unește pe Hristos cu oamenii, El este prin aceasta puterea sfințitoare, de viață făcătoare și unificatoare în Biserică. El S-a pogorât la Cincizecime și prin pogorârea Lui dă existență reală Bisericii. Dar Duhul Sfânt rămâne în Biserică neîncetat prin iradiere neîncetată din Hristos. El aduce noi mădulare umane în Biserică, sădește în ele harul și darurile lui Hristos (prin Sf. Taine), și prin aceasta le unifică în Hristos, sfințindu-le și dându-le viață nouă – viața dumnezeiască din viața lui Hristos. Prin Duhul, curge și crește mai departe viața cea dumnezeiască în Biserică, crește Biserica însăși. Lucrarea Duhului în Biserică se împlinește în continuare chiar dacă nu mai este vizibilă prin minuni sensibile ca la Pogorârea la Rusalii; El menține Biserica în continuare, desigur, însă, că nu o face fără colaborarea factorului uman*”.

Lucrarea Duhului Sfânt în Biserică este modalitatea, forma statornică de prezență și manifestare a harului, dar nu înseamnă că puterea dumnezeiască este limitată la această formă, în sensul că în afara Bisericii harul n-ar lucra, căci Dumnezeu poate da harul Său și în afara Bisericii potrivit Sf. Scripturi: „*vântul suflă unde vrea*” – **Ioan 3,8**. Când și în ce fel harul lucrează în afara Bisericii ține de judecățile lui Dumnezeu nepătrunse de mintea omului. Ce trebuie noi să știm pentru mântuirea noastră este că modul de manifestare constantă a harului divin este Biserica și numai rămânând în Biserică, în ascultare de ea, ne putem mântui.

Aceasta este învățătura ortodoxă despre har și are calitatea că pune pe om în nemijlocită legătură cu Dumnezeu, care lucrează în harul Său și se deosebește prin aceasta de doctrina catolică și protestantă.

7. **În teologia catolică**, *gratia*, cum este numit la ei harul divin, este o putere creată, impersonală, despărțită și net deosebită de Dumnezeu. Ca urmare a teoriei lor despre *gratia creata*, sufletul nu se poate niciodată uni în mod real cu Dumnezeu, creatul interpunându-se între om și Dumnezeu ca un zid. Concepția protestantă nu face distincție între har și Dumnezeu. După ei, prezența harului este însăși prezența lui Dumnezeu. Protestantii confundă pe Duhul Sfânt cu Ființă transcendentă cu Duhul Sfânt ca lucrare revărsată în lume, deci confundă Persoana Duhului Sfânt cu lucrarea Lui. În catolicism, deci, întreg Duhul este transcendent, în protestantism, dimpotrivă, întreg Duhul este imanent.

Rezumat

Definiție. Învățătura despre energiile divine și har a fost formulată de sf. Grigorie Palama. Aceasta este de o importanță deosebită fiind temelia dogmatică a oricărei trăiri mistice pentru că Mistica se ocupă cu unirea sufletului cu Dumnezeu. Acesta este scopul vieții creștine și această unire se realizează numai prin harul divin.

- câteva însușiri caracteristice ale energiilor divine, deci și ale harului divin;
- etimologia cuvântului "energie" care ne arată unirea reală a credinciosului cu Dumnezeu prin har.

În înțeles mai larg, pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului în Vechiul Testament este tot o lucrare a harului divin pentru că Legea lui Moise și profețiile au avut un rol pregătitor pentru venirea Mântuitorului; Duhul Sfânt i-a inspirat pe prooroci, iluminându-le mintea și inima, deci lucrând chiar în interiorul lor, însă, în mod sporadic, nefiind permanent prezent și activ decât după Pogorârea Sa, în Biserică. Înainte de aceasta, harul lucra din exterior asupra omului.

În sens direct și restrâns, lucrarea harului vizează perioada de la Întruparea Mântuitorului până la Parusie.

Însușirile harului divin

1. Necesitatea harului. Omul prin puterile sale naturale nu se poate mântui singur. El are absolută trebuință de ajutorul supranatural al harului dumnezeiesc. Astfel harul divin este absolut necesar în toate etapele îndreptării:

a. ca har premergător în etapa pregătitoare renașterii prin Botez: „*Fără Mine nu puteți face nimic*” – **Ioan 15,5** și „*Nimeni nu poate veni la Mine, de nu-l va trage pe el Tatăl*” – **Ioan 6,44**;

b. în timpul renașterii omului prin Botez și a sălășluirii lui Hristos în el: „*De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu*” – **Ioan 3,5**.

c. precum și pentru progresul spiritual al omului în viața cea nouă: „Rămâneți întru Mine și Eu întru voi. Precum mlădița nu poate aduce rod de la sine dacă nu rămâne în viță, așa și voi dacă nu veți rămâne în Mine” – **Ioan 15,4** și **Filipeni 2,13**: „Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi ca să vă voiți și ca să săvârșiți după a Lui bunăvoință”.

Când păcățim greu, cădem în starea de la început, dinainte de a primi harul – **Evrei 3,14**: „Căci ne-am făcut părtași ai lui Hristos numai dacă vom păstra cu tărie, până la sfârșit, începutul stării noastre în El” – se va dezbate pe larg la „Mântuirea subiectivă”.

Acest adevăr despre necesitatea harului pentru mântuire îl exprimă numeroși Sf. Părinți. **Sf. Irineu** spune: „Precum un măslin sălbatic, dacă nu se altoiește, nu aduce niciun folos stăpânului său ca un pom neroditor, așa și omul care nu primește altoirea prin credință. Rămâne ceea ce este: carne și sânge și nu poate moșteni împărăția lui Dumnezeu”. La fel **Sf. Macarie cel Mare** zice: „Precum peștele nu poate viețui fără apă, sau precum nimeni nu poate umbla fără picioare, vedea fără ochi, vorbi fără limbă ori auzi fără urechi, tot astfel fără Domnul Iisus și fără conlucrarea puterii dumnezeiești nu este cu puțință a înțelege tainele atotînțelepciunii dumnezeiești și a fi creștin desăvârșit.”

Necesitatea harului pentru mântuire a fost contestată în vechime de pelagieni și semipelagieni, iar în timpurile mai noi, de raționaliști și socinieni. Pelagiu considera că harul ajută numai la săvârșirea mai ușoară a binelui, dar și fără har omul se poate mântui, iar semipelagienii susțineau că harul premergător nu este necesar pentru începutul mântuirii. Biserica a condamnat pelagianismul la sinodul din Cartagina – 418 și semipelagianismul la sinodul din Arausio în 529.

2. Gratuitatea harului - vezi lecția *Mântuirea subiectivă*, pg. 110, paragraful „Mântuirea omului este dar dumnezeiesc...”.

3. Universalitatea harului. „Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” – **I Timotei 2,4**. De aceea, El oferă harul Său tuturor oamenilor (pentru că fără har nimeni nu se poate mântui), „căci harul mântuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor” – **Tit 2,11**, iar Iisus Hristos „S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți” – **I Timotei 2,6**.

Dumnezeu oferă harul Său tuturor oamenilor spre mântuire, dar harul nu forțează libertatea omului pentru că nu lucrează irezistibil, de aceea nu toți se mântuiesc decât cei care conlucrează cu harul prin credință și fapte bune. Astfel „mulți sunt chemați, puțini aleși” – **Matei 20,16**. În multe locuri din Sf. Scriptură se arată refuzul unor oameni, cetăți ori popoare de a conlucra cu harul divin: **Matei 23, 37; F.A. 7,51** etc.

Sf. Părinți, de asemenea, mărturisesc acest adevăr: **Sf. Ioan Gură de Aur** zice: „Dumnezeu nu constrânge pe nimeni, iar dacă Dumnezeu voiește și noi nu voim, mântuirea noastră este cu neputință. Aceasta însă nu din cauză că voința Sa ar fi neputincioasă, ci pentru că nu voiește să facă silă nimănui.” De asemenea, **Sf. Macarie cel Mare** spune: „Firea omenească este capabilă să primească și binele, și răul, și harul dumnezeiesc, și puterea vrăjmașului, dar nu poate fi silă fără

consimțirea voinței omenești. Din cauza libertății cu care este înzestrat omul, Dumnezeu nu produce nimic în om, cu toate că poate.”

Neînțelegerea învățaturii despre har și lucrarea sa în sufletul omului a dat naștere teoriei greșite a predestinației la protestanți. Despre această teorie se va învăța la „Raportul dintre har și libertatea omului”.

Harul, harismele și darurile Sfântului Duh

1. Harul este puterea dumnezeiască inepuizabilă ce devine actuală pe măsura eforturilor credincioșilor de a se uni cu Dumnezeu;
2. Împărtășirea de har mântuitor prin Sf. Taine rodește în suflete darurile Sfântului Duh;
3. Harul și darurile sunt distincte, dar au același izvor – Duhul Sfânt;
4. Mai multe enumerări ale darurilor Sf. Duh în Sf. Scriptură, care însă sunt în număr foarte mare;
5. Definiția darurilor Sf. Duh;
6. Rolul unificator al diferitelor daruri ale Sf. Duh posedate de membrii Bisericii întredaltă și cu Sf. Treime;
7. Împărtășirea de darurile Sf. Duh implică și un efort personal al omului de a lucra binele.

1. Ca energie dumnezeiască ce se revarsă prin Duhul Sfânt asupra oamenilor în scopul sfințirii și mântuirii lor, harul divin este unul după natura sa, dar se deosebește după lucrările și efectele sale asupra celor ce îl primesc și colaborează cu el.

Nici Biserica în totalitatea ei, nici membrii Bisericii nu au în actualitate deplină bogăția nesfârșită a Dumnezeirii sau a harului (ca potență, harul este inepuizabil), ci această bogăție devine actuală pe măsura eforturilor ce le face Biserica sau diferiții credincioși (harul se împărtășește pe măsura efortului uman, omul se umple tot mai mult de energiile divine, se unește cu Dumnezeu potrivit vredniciei sale).

2. Actualizarea Dumnezeirii sau a harului face să rodească în suflet, se arată în ceea ce se numesc darurile Sf. Duh sau duhuri. Darurile nu dau propriu zis îndreptarea omului (cum mai este numită mântuirea subiectivă). Aceasta o primește omul prin Sf. Taine, care sunt lucrări văzute săvârșite de Duhul Sfânt în Biserică, înstituite de Mântuitorul Hristos, prin care se împărtășește credincioșilor harul divin mântuitor și sfințitor. Acest har împărtășit prin Sf. Taine este absolut necesar pentru mântuire (fără Botez nu este mântuire) alături de credință și fapte bune.

3. Darurile Sf. Duh și harul divin nu se confundă, sunt distincte, fără însă să existe separație între ele, pentru că, în esență (ca natură), ele sunt identice, având

același izvor – Duhul Sfânt: „*Darurile sunt felurite, dar Duhul este același*” – **I Corinteni 12,4**. Darurile însă nu pot exista independent de har. Ele presupun existența harului în sufletele credincioșilor și sunt roduri ale lui în cei ce s-au împărtășit de har în una sau mai multe din Tainele Bisericii. Deci unde sunt darurile, este semn că omul s-a îndreptat (că a primit harul mântuitor prin Sf. Taine), că este pe calea desăvârșirii, căci rădăcina lor este harul. Darurile sunt o expresie, o înflorire variată a bogăției nesfârșite a harului, care deși unul după natura sa, se arată felurită în formele lui de manifestare și în efectele sale asupra celor ce-l primesc și colaborează cu el. **Sf. Marcu Ascetul** exprimă astfel această idee: „*Harul Duhului este unul și neschimbat, dar lucrează în fiecare precum voiește El. După cum ploaia curgând pe pământ, dă plantelor calitatea proprie firii lor: celor dulci dulceață; celor acre – acreală; tot așa și harul, intrând în inimile credincioșilor, le dă lucrările care se potrivesc cu diferitele lor virtuți sau înclinații firești: celui ce flămânzește pentru Hristos i se face hrană, celui ostenit, odihnă; celui care se roagă, deplină încredințare; celui care plânge, mângâiere*”. Aceste multiple forme de manifestare a harului nu trebuie să ne facă să credem că el s-ar împărți sau s-ar multiplica în natura sa, ci harul, ca energie divină necreată (energiile divine sunt unitare), rămâne unitar și neschimbat.

După învățătura ortodoxă, harul se oferă celui credincios ca un singur „*bloc aurifer*” (cum se exprimă Lot Borodine), ca har făcător de viață, fiind generator de nenumărate harisme în Biserică. **Prof. N. Chitescu** mai compară harul cu „*un ocean de daruri ce scaldă zidirea lui Dumnezeu*”.

4. Darurile Sf. Duh se desemnează adesea prin numele celor șapte duhuri, potrivit **Isaia 11,2-3**: duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cunoștinței, duhul buneii credințe și duhul temerii de Dumnezeu. Numărul șapte este semnul plenitudinii harismatice. Aceste daruri, după învățătura ortodoxă, se dau celui nou botezat prin Taina imediat următoare, a Mirungerii, această Taină fiind cea în care se pune „*pecetea darului Sfântului Duh*”, pentru a-i da puterea să folosească harul îndreptării primit în Botez și să ajungă la cele mai înalte virtuți. Catolicii afirmă greșit că aceste daruri se primesc prin Botez.

Însă darurile Sf. Duh pe care Acesta le dă oamenilor sunt mai numeroase: „*Darurile sunt felurite, dar Duhul este același... Și lucrările sunt felurite, dar Același Dumnezeu, Care lucrează toate în toți... Unuia, prin Duhul i se dă cuvânt de înțelepciune. Într-același Duh, unuia i se dă credință, iar altuia, darul vindecărilor... Și toate aceste lucrări le lucrează unul și același Duh, împărțind îndeosebi j - ăruia precum voiește*” – **I Corinteni 12,4-11**.

Sf. Ap. Pavel ne-a lăsat patru liste în care sunt enumerate diferite daruri ale Duhului Sfânt în: **Epistola I Corinteni cap.12, 8-10; 28-30; Romani 12,6-8; Efeseni 4,11**. Însă nici această enumerare nu epuizează bogăția și varietatea lor. Tot Ap. Pavel scrie la **I Corinteni 7,7** că „*fiecare are de la Dumnezeu darul lui*” pentru că în fiecare credincios care a primit prin Sf. Taine harul Sfântului Duh, înflorește câte un dar. Între darurile obișnuite Apostolul enumeră: slujirea aproapelui, blândetea, răbdarea, rugăciunea, milostivirea, iubirea frățască – **Romani 12,7-12**.

Potrivit epistolelor pauline, darurile sau roadele Sfântului Duh pot fi împărțite în trei grupe:

a. daruri duhovnicești ale minții sau intelectuale: adevărul (a căuta, a iubi, a discerne adevărul), înțelepciunea, știința, rațiunea, învățătura;

b. daruri duhovnicești ale inimii sau morale: dragostea, bunătatea, mila, unirea cugetelor, răbdarea, blândețea, dreptatea, pacea, bucuria – **Galateni 5,22-23**;

c. daruri duhovnicești de culme (deosebite): rugăciunea neîncetată, sfințenia, credința tare, desăvârșirea, îndumnezeirea, care duc la plenitudine lucrarea Sfântului Duh în om.

Așadar, darurile sunt semn că omul s-a îndreptat, că se află în stare de har, pentru că rădăcina lor este harul. Ele nu aduc îndreptarea, aceasta fiind dată prin Sf. Taine. Duhul Sfânt lucrează asupra oamenilor în numeroase daruri pe care le dă acestora, dar la baza tuturor darurilor stă harul Sf. Taine, care sunt lucrări fundamentale, instituite de Mântuitorul, săvârșite de Duhul Sfânt în toți oamenii care le primesc cu scopul mântuirii lor. Sf. Taine sunt indispensabile pentru mântuire, cel puțin Tainele încorporării în Biserică (Botez, Mirungere, Euharistie). Prin ele, Duhul Sfânt îl unește pe om cu Hristos în chip real. Toate Tainele împărtășesc har sfințitor necesar pentru mântuire, dar la temelia lor stă harul dobândit prin Taina Botezului pentru că prin acesta omul renaște la viața cea nouă în Hristos (iar fără renaștere spirituală nu poate exista creștere duhovnicească).

5. Din colaborarea omului cu harul primit prin Botez rezultă diferitele daruri, potrivit cu însușirile, capacitățile naturale ale fiecăruia. Un dar este o însușire remarcabilă pe care Duhul Sfânt o dă unui membru al Bisericii. Se numesc daruri pentru că sunt împărtășite de Duhul Sfânt în dar, gratuit. Numirea de dar ne mai arată că această însușire este dăruită de Duhul Sfânt fiind destinată să slujească altora (tot gratuit). Astfel darul celui ce-l posedă are și o dimensiune orizontală, în sensul că este dat spre folosința tuturor, având menirea să-i unească pe oameni între ei, căci Cel ce dăruiește darurile este Duhul comuniunii. Toți sunt dependenți prin darurile deosebite pe care le au, nu numai de același Duh (din care izvorăsc toate darurile), ci și unii de alții. Căci cel ce primește un dar deosebit, folosește acest dar în beneficiul tuturor membrilor Bisericii, și la rândul său, are nevoie de darurile celorlalți pentru a-și completa ceea ce el nu are.

6. Iar cel ce face din credincioșii înzestrați cu diferite daruri, un singur Trup, este Duhul Sfânt, Care, dând darurile deosebite, face ca ele să fie activate în slujba întregului. El este forța unitară a Bisericii, este puterea de coeziune în comunitate. Duhul Sfânt îi leagă pe credincioși întreolaltă, fiind prezent în ei prin diferitele daruri împărțite lor. Ideea că Duhul Sfânt este întreg în fiecare credincios o afirmă **Sf. Vasile cel Mare**: *"Este întreg în fiecare și este întreg pretutindeni. Când ne împărtășim din El, El nu încetează a rămâne întreg ca o rază de soare (fiecare crede că se bucură singur de ea). Tot așa se află prezent Duhul în fiecare din cei ce-l primesc ca și cum nu s-ar comunica decât același singur și totuși El revarsă peste toți harul întreg, de care se bucură toți cei care se împărtășesc după măsura propriilor lor capacități, căci nu sunt măsuri pentru posibilitățile Duhului"*.

Însă trebuie subliniat încă o dată că Duhul este prezent și împărtășibil numai după lucrarea Sa, deci după harul Său, iar nu după Persoana sau esența Sa.

Observație: După natură sau esență sunt unite doar cele trei Persoane divine, fiind deoființă; după ipostas, firea omenească s-a unit cu firea dumnezeiască numai în Iisus Hristos, numai în El s-a săvârșit unirea ipostatică sau personală; iar noi, oamenii, ne putem uni cu Dumnezeu numai după har, prin energiile necreate. Chiar când ne împărtășim cu Trupul lui Hristos, deși în Sf. Potir este prezent Hristos substanțial și ipostatic, unirea noastră cu El este harică, duhovnicească. De fapt, modul acestei uniri rămâne o taină de nepătruns pentru noi. Hristos, după esență și ipostas, este mereu de-a dreapta Tatălui, iar prin har, prin energii, este prezent în lume.(obs.)

În acest sens, **Sf. Grigorie Palama** scrie: *"După Ființă, Duhul este neîmpărtășibil, dar după lucrare este, precum Se varsă și Se dă și Se trimite Cel ce este pretutindeni și este întemeiat statornic în identitatea nemișcată"*.

Așadar, toate persoanele cu darurile lor diferite rămân în Biserică, în legătură una cu alta pentru că toate darurile izvorăsc și se împărtășesc din plenitudinea Duhului, prezent și activ în Biserică – **1 Corinteni 12,4-5**. Dar Duhul Sfânt nu este un mediu impersonal, ci este Persoană dătătoare de viață, susținătoare de relație vie între membrii Bisericii. Duhul Sfânt nu poate fi avut în izolare individualistă. Semnificativ pentru aceasta este și faptul că la Cincizecime, Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli în comun și până azi Mirul cu care se ung cei ce primesc darurile Sf. Duh este sfințit de mai mulți episcopi, reprezentând toată Biserica. Duhul Sfânt, "Care toate le împlinește", este și împlinitorul dorului nostru de comuniune. El adună în Sine pe unul și celălalt, este mediul personal între unul și celălalt. Duhul Sfânt are acest caracter în primul rând în viața internă a Sf. Treimi. El este Duh al comuniunii Tatălui cu Fiul; El purcede, curge continuu de la Tatăl la Fiul și strălucește Tatălui din Fiul în Care Se odihnește. Tot astfel, Duhul ne adună și pe noi în Fiul, constituie cu noi și între noi o comuniune în Fiul, în Sf. Treime.

Astfel, Duhul Sfânt, ca Persoană sau ca Ipostas treimic, îi unifică pe cei ce posedă daruri diferite, fiind *"Duhul unității"* – **Efesenii 4,3** și al comuniunii „*Pentru că într-un Duh ne-am botezat noi toți, ca să fim un singur trup... și toți la un Duh ne-am adăpat*” – **1 Corinteni 12,13**. Numai pentru că suntem toți "în același Duh", deși diferiți între noi, suntem toți în Hristos și, prin El, avem apropiere de Tatăl: *"Căci prin Hristos avem și unii și alții apropiere către Tatăl, într-un Duh"* – **Efesenii 2,18**. Astfel are loc o împletire intimă a Bisericii cu Sf. Treime, care va deveni desăvârșită în viața viitoare.

Se poate face o analogie, comparând legătura ce există între Duhul Sfânt și Biserică cu legătura dintre trup și suflet conform **1 Corinteni cap.12**. Astfel, Duhul acoperă ca Ipostas sau actualizează Biserica în întregimea ei, fiind permanent prezent și activ în ea, așa cum sufletul acoperă sau actualizează cu totalitatea funcțiilor sale totalitatea corpului, deși, pe de altă parte, este prezent întreg și în fiecare organ al corpului, ținând întreg trupul într-o unitate. Tot așa Duhul, ca ipostas, ține unite toate mădularele Bisericii. **Sf. Vasile cel Mare** zice: *"Duhul ține*

legate între ele mădularele prin darurile care se intercondiționează. Toate mădularele înzestrate cu daruri diferite completează prin aceasta corpul lui Hristos și, în unitatea Duhului, transmit unii altora bunătățile acestor daruri, care le sunt necesare tuturor, făcând pe toți să se bucure de toate darurile". Duhul Sfânt este numit de multe ori "legătura celor ce se sfințesc". Duhul este "legătura" de iubire între fiecare credincios cu Dumnezeu și cu semenii săi.

7. Pnevmatizarea omului însă, adică umplerea de harul Sfântului Duh, este, cum s-a văzut, și o problemă de decizie personală și de persistare a omului în cele bune. Aceasta pentru că în "dar" este implicată nu numai lucrarea Sfântului Duh, ci și un act de împrumut a Lui din partea omului, care implică un efort al lui de a dezvolta, cu ajutorul lucrării Duhului, predispoziția sa naturală sau capacitatea sa. **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: "*Harul Sfântului Duh nu lucrează înțelepciunea în sfinți fără mintea care să o primească, nici credința fără convingerea minții, nici darurile vindecărilor fără iubirea de oameni cea după fire*". Trebuie să înțelegem însă că darul de care se bucură creștinul nu se poate explica fără cauzalitatea unei lucrări dumnezeiești. Principiul lor dinamizator este Duhul Sfânt. Duhul Sfânt este Cel ce îndeamnă, îmbie pe credincios să primească darul, Cel ce îl întărește să-l folosească și să-l dezvolte potrivit capacităților sale naturale. Duhul Însuși, în Persoană, îl mișcă pe credincios la colaborare și îl întărește pentru a primi și folosi un dar, sau a-l dezvolta printr-o dispoziție naturală. De aceea, nu este greșit să se atribuie darurile Însuși Duhului Sfânt. Totuși darul nu este numai o lucrare, o energie a Duhului Sfânt, ci și efectul acestei lucrări în firea omului, efect care nu poate exista fără o însușire, adică fără o colaborare a omului. Efectul se menține puternic până când există această colaborare.

Ca o concluzie la învățătura despre har, **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: "*Deci trei lucruri se cer: să nu ne rupem unii de alții, ci să ne unim strâns, să avem grijă la fel unii de alții și să considerăm cele ce survin drept comune*".

Rezumat

Harul după natura sa este însăși bogăția inepuizabilă a Dumnezeirii (ca potență). Această bogăție devine actuală, este activată în Biserică, în măsura eforturilor celor drept credincioși de a se uni cu Dumnezeu, potrivit vredniciei fiecăruia (desăvârșirea morală nu are limită pentru că harul este vistierie nesfârșită).

Împărtășirea de har dumnezeiesc face să rodească în suflet darurile Sf. Duh, numite și duhuri.

Darurile Sf. Duh nu dau propriu zis îndreptarea. Ele se ivesc în sufletul credinciosului după ce acesta a primit harul divin mântuitor absolut necesar pentru mântuire prin Sf. Taine ale Bisericii, mai ales cele ale încorporării – Botez, Mîrugere, Euharistie. Darurile sunt roduri ale harului divin și o dovadă că omul s-a îndreptat. Rădăcina lor este harul. Darurile și harul divin sunt distincte, dar nu sunt separate, având același izvor, pe Duhul Sfânt conform **I Corinteni 12,4**. Harul este rădăcina darurilor care rodește din colaborarea omului cu harul primit prin Botez.

Harul este unul după natura sa, dar felurit după efectele și lucrările sale în cei ce-l primesc. Darurile Duhului sunt o înflorire variată a bogăției nesfârșite a harului – **I Corinteni 12,4-5**; citat m. **Lot Borodine, N. Chitescu; sf. Marcu Ascetul**.

Darurile Sf. Duh sunt desemnate prin cele șapte duhuri conform **Isaia 11,2-3**, dar ele sunt foarte numeroase. Sf. Ap. Pavel ne dă o enumerare a lor la **I Corinteni 12,8-10; 28-30; Romani 12,6-8; Efeseni 4,11**, fără, însă, să le epuizeze conform **I Corinteni 7,7**.

Potrivit Ap. Pavel darurile sau roadele Sf. Duh (**Galateni 5,22**) se pot împărți în daruri duhovnicești 1) ale minții 2) ale inimii și 3) deosebite.

Un dar al Duhului Sfânt este o însușire remarcabilă pe care Duhul Sfânt o dă unui membru al Bisericii potrivit cu însușirile și capacitățile lui naturale. Se numește "dar" pentru că este împărtășit de Duhul Sfânt gratuit și pentru că trebuie pus în slujba semenilor și a Bisericii întregi. Astfel Duhul Sfânt îi leagă pe toți drept credincioșii laolaltă prin darurile împărtășite lor, prin care slujesc unii altora în Biserică. Această unire a membrilor Bisericii prin Duhul Sfânt se aseamănă cu unirea mădularelor într-un singur trup. Potrivit **Sf. Vasile cel Mare**, după cum sufletul ține întreg trupul într-o unitate, tot așa Duhul ține unite toate mădularele Bisericii prin darurile împărtășite.

Împărtășirea darurilor Sf. Duh este strâns legată și de efortul personal al celui ce le primește de a colabora cu harul divin, deși principiul lor dinamizator rămâne Duhul Sfânt.

* * *

Despre harisme. Harismele sunt daruri spiritice, remarcabile ale Duhului Sfânt împărtășite unor drept credincioși care au înaintat mai mult pe calea virtuții. Prin acestea, ei aduc comunității Bisericii servicii cu totul deosebite, slujind mai mult semenilor lor și întărind unitatea Bisericii. Astfel de daruri speciale sunt: darul facerii de minuni, al înainte vederii și altele.

În afară de harismele obișnuite, în Sf. Scriptură sunt menționate în mod deosebit cele **extraordinare**, care făceau o impresie puternică în Biserica primară asupra creștinilor și păgânilor. În Epistola **I Corinteni 12,8-10; 28-30** apar în număr de nouă, numărul lor însă nu se poate preciza. Ele puteau fi tot așa de numeroase ca și trebuințele spirituale ale Bisericii.

Cele enumerate de Apostolul Pavel sunt:

1. Cuvântul înțelepciunii era darul de a expune sistematic dogmele și tainele religiei creștine care depășeau puterea naturală de înțelegere a omului;
2. Cuvântul cunoștinței era darul de a explica pe înțelesul tuturor și cu ajutorul analogiilor cunoscute, adevărurile de credință;
3. Credința făcătoare de minuni;
4. Darul tămăduirilor minunate;
5. Proorocia adică darul de a explica cuvântul lui Dumnezeu și de a prevesti viitorul;

6. Deosebirea duhurilor era darul de a deosebi harismele adevărate (de la Dumnezeu) de cele false afișate de profeții mincinoși;
7. Glosolia sau vorbirea în limbi necunoscute mai înainte;
8. Tălmăcirea limbilor vorbite de glosolia;
9. Harisma apostoliei era darul predicării cu zel deosebit a cuvântului lui Dumnezeu printre păgâni și al întemeierii de comunități creștine.

Pe lângă acestea, Apostolul menționează și harisma păstoririi (**Efesenii 4.11**) care s-a păstrat până azi. Pe aceasta o primesc numai cei hirotoniți în treptele ierarhiei bisericești.

Harismele extraordinare au existat numai în Biserica primară din veacul apostolic, în perioada răspândirii Evangheliei printre păgâni. De aceea, un teolog le-a numit "darul de nuntă" cu care Hristos Și-a împodobit mireasa, adică Biserica la Cincizecime. Scopul pentru care s-au dat harismele extraordinare a fost întărirea credinței neofitilor și a convingerii iudeilor și a păgânilor de dumnezeirea noii credințe, deci pentru ușurarea răspândirii creștinismului în lume. Odată cu împlinirea acestui scop, unele dintre ele au încetat.

Celelalte harisme, ca daruri speciale ale Duhului Sfânt, sunt oferite credincioșilor înaintați în virtuți pentru a fi puse în slujba comunității.

Dar potrivit Epistolei **I Corinteni cap.12 și 13** există o singură harismă - și aceasta stă la îndemâna fiecărui credincios - care le înglobează și le întrece pe toate și aceasta este dragostea. Dragostea creștină, ca harismă și ca virtute, înlocuiește toate harismele și constituie cea mai înaltă cale de desăvârșire. Pe aceasta suntem dator să o cerem și să o căutăm cu toată căldura: "**Căutați dragostea**" - **I Corinteni 14.1**.

Raportul dintre har și libertatea omului

1. Omul, fiind înzestrat cu voință liberă, unii se întreabă în ce fel omul conlucrează cu harul fără să i se știrbească libertatea spirituală;
2. Pentru înțelegerea raportului dintre har și libertatea omului, se examinează relația dintre har și natura umană:
 - a. în starea primordială;
 - b. după căderea lui Adam;
 - c. după Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos;
3. Lucrarea harului în omul renăscut prin Botez; Ce înțelegem prin libertatea spirituală a omului? Relația har - libertate în lucrarea mântuirii subiective;
4. Modul conlucrării omului cu harul se arată în rugăciunea curată a inimii;
5. Raportul dintre Dumnezeu și credincios, dintre natura umană și har e un raport de iubire, deci nu de dominare sau concurență;

6. Totuși în stabilirea comuniunii harice dintre om și Dumnezeu inițiativa o are Dumnezeu, Care îi descoperă omului iubirea Sa, îl îmbie să se împărtășească de Dumnezeire, fără însă să-l silească pe om;

7. O libertate absolut neutră a omului, de fapt, nu există, ci numai o libertate în bine susținută de har, sau o înrobire față de păcat.

1. Problema raportului dintre har și libertatea omului a fost îndelung și pe larg dezbătută în decursul veacurilor de către teologi, ajungându-se la rezolvări și concluzii diferite în Ortodoxie, în catolicism și protestantism.

Învățătura ortodoxă în această problemă, bazată pe scrierile Sfinților Părinți, este expresia unor adevăruri descoperite prin trăire și mai puțin rezultatul unor speculații mai mult filozofice. Cugetările Sf. Părinți și în această chestiune sunt rezultatul unei trăiri pe viu a prezenței și lucrării lui Dumnezeu în ei. Ei încearcă, în scrierile lor, să împărtășească semenilor lor prin concepte raționale o cunoaștere a lui Dumnezeu experiențată de ei prin puterea Duhului, așadar o cunoaștere apofatică, supra-rațională și negrăită. Limbajul obișnuit, însă, nu poate niciodată exprima adecvat experiența lor mistică în toată profunzimea și bogăția ei. De aici provine și dificultatea înțelegerii scrierilor lor, precum și a formulării unor concluzii clare în această problemă (vezi D. Morariu, *Despre dumnezeiescul har*, pg.9-12).

În continuare, vom încerca să expunem mai întâi concepția ortodoxă despre raportul dintre harul divin și libertatea omului în lucrarea mântuirii subiective.

Lucrarea Duhului Sfânt ca Persoană în noi cere colaborarea noastră liberă arătându-se și în aceasta importanța ce ne-o acordă Dumnezeu ca persoane, pentru că din iubire față de om, Dumnezeu îi respectă libertatea cu care l-a înzestrat de la creație. Duhul nu forțează, adică nu anulează voința pe care tot El, ca Dumnezeu, ne-a dat-o. Libertatea, ca trăsătură a chipului lui Dumnezeu în om, este o caracteristică Duhului lui Dumnezeu: "*Duh este Domnul, și unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea*" – **II Corinteni 3,17**.

Că omul a fost înzestrat cu libertatea voinței ne arată clar Sf. Scriptură: "*Viață și moarte ți-am pus Eu astăzi înaintea ta, binecuvântare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi*" – **Deuteronom 30,19** sau în Noul Testament, când Mântuitorul mustră pe farisei, spune: "*Ierusalime, Ierusalime, care omori pe prooroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine; de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună cloșca puii săi sub aripi, dar nu ați voit*" – **Matei 22,37** etc. Sf. Părinți recunosc toți în libertatea spirituală o însușire fundamentală a chipului lui Dumnezeu în om.

Unii teologi, pornind de la aceste două afirmații dogmatice clare (și deci adevărate în mod incontestabil) și anume că: omul este înzestrat încă de la creație cu libertatea voinței, nefiind constrâns de nimic în a alege binele sau răul, și, pe de altă parte, că mântuirea subiectivă este însușită de om prin conlucrarea lui liberă cu harul, își pun, mai departe, întrebarea: cum are loc această conlucrare liberă a omului cu harul? Cu alte cuvinte, cum în lucrarea sinergică a mântuirii subiective, harul nu stingherește cu nimic libertatea omului?

Ei văd posibile două situații, în ambele însă, părăndu-li-se imposibilă colaborarea liberă a omului cu harul:

a. Dacă omul se hotărăște în mod absolut liber să adere la har (să răspundă pozitiv chemării harului de a se uni cu el în lucrarea mântuirii), atunci, se întreabă ei, care este partea ce revine harului în atragerea și menținerea omului pe calea mântuirii și deci în îndreptarea noastră?

b. Dacă harul divin atrage libertatea omului să adere la el, atunci cum se mai poate spune că omul este liber, de vreme ce libertatea lui este atrasă spre har? (Ei văd lucrarea harului ca un curent de apă ce anulează forțând voia liberă a omului).

2. Pentru a lămuri această nedumerire este necesar să examinăm raportul dintre har și natura umană încă din starea primordială a omului.

a. Sufletul omului, înzestrat de Dumnezeu cu rațiune, sentiment și voință liberă, era făcut să rămână prin aceste puteri în comuniune de iubire cu Creatorul său. Harul divin făcea posibilă menținerea acestei relații vii între om și Dumnezeu, ferindu-l pe om de orice înrobire a răului, cât timp omul a vrut să colaboreze cu harul. Deci sufletul și harul constituiau o unitate de viață în starea primordială și acesta era chipul lui Dumnezeu întreg în om, starea normală, integrală a naturii umane, sufletul uman în deplinătatea facultăților sale.

b. Păcatul adus de neascultarea lui Adam a știrbit natura umană pentru că a împiedicat lucrarea harului în ea (puterile sufletești s-au pervertit nemailucrând pentru scopul menit omului la creație – comuniunea cu Dumnezeu, iar harul nu putea ajuta pe om să lucreze împotriva lui Dumnezeu). Pierderea harului a însemnat o desfigurare a omului prin întunecarea chipului lui Dumnezeu în el, și implicit pierderea libertății originare prin înrobirea omului la păcat (Ap. Pavel mărturisește despre sine: *"om ticălos ce sunt, că nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc"* – **Romani 7,19; 24**, arătând aici natura umană căzută lipsită de har). Harul întărea puterile sufletești numai cât timp omul lucra pentru a rămâne în comuniune cu Dumnezeu (scopul creației). Dacă omul nu împlinea voia lui Dumnezeu, harul se retrage, facultățile sufletești se întunecă.

Aceasta era starea originară a omului, raportul dintre har și natura umană înainte dar și după cădere.

c. Redobândirea harului prin Iisus Hristos a însemnat restaurarea naturii umane, a chipului lui Dumnezeu în om, deci și a libertății. Astfel, omul renăscut prin har își poate relua liber eforturile în vederea desăvârșirii sale, adică a unirii tot mai depline cu Dumnezeu, a îndumnezeirii. Prin Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos, natura umană nu numai că este restabilită în starea ei originară, ci este ridicată la o treaptă superioară de desăvârșire. Prin harul dobândit prin Jertfa Mântuitorului, omul cel nou, renăscut prin Botez primește puterea de a se îndumnezei, de a deveni fiu adoptiv al lui Dumnezeu după har, împlinindu-se astfel deplin scopul creației lui – asemănarea cu Dumnezeu. Aceasta potrivit Sf. Scripturi: *"Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu"* – **Ioan 1,12**.

3. Astfel mântuirea adusă de Hristos nu înseamnă numai iertarea și reșezarea omului în starea lui originară, care știm că nu era desăvârșită, ci mai ales

refacere, unire cu Dumnezeu, îndumnezeire. Aceasta îl determină pe **fer. Augustin** să exclare: "*O, felix culpa Adami!*" Deci, pe de o parte, harul dobândit prin Jertfa Mântuitorului restabilește natura umană în starea ei originară de nevinovăție, iar dacă omul consimte să colaboreze cu harul primit prin Botez, acesta îl conduce și la asemănarea cu Dumnezeu, dăruindu-i înfierea, făcându-l pe om dumnezeu după har, nu după fire.

Vorbind de natura omului renăscut prin har, Sf. Părinți înțeleg că în această natură, harul este indisolubil legat de libertatea omului în lucrarea sinergică a mântuirii subiective (sinergie – colaborarea tainică și liberă între har și voința omului în lucrarea mântuirii). **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: "*Omnia aripi: harul și libertatea*". Această libertate nu înseamnă, însă, indiferență față de bine (ca în doctrina molinistă, măgarul lui Buridan), ci este larg deschisă binelui, având oroare față de păcat.

Iar lucrarea harului nu implică pasivitatea noastră (ar lipsi o aripă). Noi nu trebuie să așteptăm totul de la har, ci este nevoie și de încordarea voinței noastre, de angajarea personală la conlucrarea cu harul. Harul, departe de a implica o pasivitate a noastră, este izvorul activității noastre. Harul și activitatea omului nu se exclud; harul nu anulează și nu forțează libertatea, ci o eliberează de tot ce o poate mărgini, de orice stăpânire a răului, pentru ca omul să-și poată desfășura toate puterile spre a le pune în slujba unirii cât mai depline cu Dumnezeu. Iar odată înfăptuit, progresul omului spre desăvârșire apare ca un efort propriu, personal, cu toate că harul divin este în el, orice progres spiritual realizându-se numai prin har ("*Fără Mine nu puteți face nimic*" – **Ioan 15,5**).

În acest sens, Ap. Pavel spune: "*Dar cu harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt și harul Lui, care este în mine, n-a fost în zadar, căci m-am ostenit mai mult decât ei toți, dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine*" – **I Corinteni 15,10**. Astfel între libertatea omului și harul divin este o legătură organică și tainică. Faptele omului renăscut prin har nu sunt predeterminate de Dumnezeu, dar nu sunt nici efectul unei libertăți umane lipsite de orice determinare (în sens molinist).

Desăvârșirea omului, creșterea lui în Dumnezeu, cunoașterea lui Dumnezeu în Duh stau la capătul luptei de purificare de patimi și de dobândire a virtuților între care ultima este iubirea. Iar această încordare extraordinară, tot urcușul duhovnicesc, nu este o operă exclusivă a puterilor omenești, ci își ia forța din harul Duhului Sfânt, din Hristos cel sălășluit în noi la Botez: "*Ființa virtuții este Hristos*" – spun Sf. Părinți. Harul divin reprezintă în om "*puterea*" (**Ioan 1,12**) care impulsionează, mișcă sufletul rațional spre activitatea duhovnicească, spre a-l ridica pe om de la chip la asemanarea cu Dumnezeu.

Am spus deci că între har și natura umană, deci între har și libertatea omului nu este un raport de alternativă, de luptă sau de tendință de dominare a unuia sau a celuilalt, și nici de desfășurare paralelă, ci harul este ambianța care face posibilă desfășurarea deplină a libertății umane. Harul nu anulează și nu forțează libertatea, ci o eliberează de tot ce o poate împiedica pentru ca omul să-și pună puterile în slujba urii sale cu Dumnezeu.

Pe măsură ce harul invadează sufletul, răsar diferite daruri ale Duhului Sfânt în om, iar natura umană se transformă treptat, se transfigurează sub acțiunea harului după chipul lui Hristos. Pentru că viața pe care o revărsă în noi Duhul Sfânt este viața în Hristos. Prin Botez, credinciosul devine mădular al Bisericii, adică al lui Hristos, "os din oasele Lui și carne din carnea Lui" – **Efesenii 5,30**. Aceasta se întâmplă însă, bineînțeles, numai dacă sufletul consimte să colaboreze cu harul și nu i se închide ca o monadă fără ferestre. Pentru a exprima această lucrare a harului în om, Sf. Părinți au folosit diferite metafore și analogii ca: suflare, flacără, căldură, aromă de floare.

4. Modul cum are loc lucrarea sinergică dintre har și libertatea omului poate fi înțeles dacă ne gândim la modul cum se unește sufletul credinciosului prin rugăciune curată cu Dumnezeu. În lucrarea despățimirii, sinergismul dintre har și activitatea umană are loc astfel: spun Sf. Părinți că inima nu se poate curăți de năvala gândurilor rele fără chemarea în rugăciune a numelui lui Iisus. Încordarea noastră e necesară, ni se cere o trezvie neconținută, dar aceasta singură, fără chemarea neconținută a numelui lui Iisus și fără ajutorul primit de la Dumnezeu prin rugăciunea noastră, nu ne-ar duce la învingerea răului. Experiența încordării noastre se împreună cu experiența neputinței noastre și deci cu necesitatea chemării lui Iisus. Cu cât gândurile rele invadează mai mult sufletul, cu atât ne încordăm mai mult mintea și voința pentru a le învinge. Dar înțelegând că prin propriile puteri nu putem să biruim forțele răului, cerem cu tot mai multă căldură ajutorul lui Dumnezeu, al harului. Iar când numele lui Hristos e invocat cu convingerea smerită că fără El nu putem face nimic, El ne vine neîntârziat în ajutor și îl izbăvește pe om din încercare.

Astfel, în rugăciune se întâlnește harul lui Dumnezeu cu încordarea noastră. În rugăciune se unește cea mai înaltă activitate a sufletului, cea mai mare încordare a noastră, cu vederea că noi nu avem nimic și numai prin puterea și prin harul lui Dumnezeu suntem mântuiți. În rugăciune se rezolvă opoziția aparentă dintre har și libertate sau, mai bine zis, rugăciunea adevărată ne arată modul conlucrării harului cu libertatea noastră. În același sens, **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune că "așa cum ochiul nu vede cele sensibile fără lumina soarelui, tot astfel mintea nu poate vedea pe Dumnezeu fără lumina harului".

5. Ortodoxia afirmă că harul și libertatea în omul renăscut spiritual sunt indisolubil legate. Taina unității dintre har și libertate, dintre partea lui Dumnezeu și partea omului în lucrarea mântuirii subiective, nu este sfâșiată de rațiune în Ortodoxie. La noi nu se pune problema, ca în catolicism, cine este mai tare în relația dintre har și libertate, pentru că teologia ortodoxă ne învață că între natura umană și har nu există nicio tendință de dominare a unuia sau a altuia.

Potrivit concepției ortodoxe, între Dumnezeu ca Persoană și credincios ca persoană nu poate fi o concurență în manifestarea iubirii. Relația dintre om și Dumnezeu este comuniune harică de iubire. Dacă harul este manifestarea iubirii lui Dumnezeu celui personal, este firesc ca El să caute să trezească prin iubirea Lui, iubirea noastră liberă. Raportul de iubire este un acord între două libertăți. Din dragoste pentru om, Dumnezeu Se limitează oarecum pe Sine, nu-și manifestă

atotputernicia Sa forțând voința omului. El creează astfel o libertate personală pentru om, pe care nu încearcă a o cucerii altfel decât prin mărturiile iubirii Sale pentru om, prin smerirea Sa până la moarte pe Cruce – **Filipeni 2,8**, suferind refuzul și lepădarea acestuia de El și așteptând neconținut întru nădejde: *"Iată, stau la ușa și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine"* – **Apocalipsă 3,20**.

Răspunzând cu iubirea sa liberă la mărturiile iubirii divine, omul își depășește condiția sa de înrobii păcatului, îndumnezeindu-se. Astfel limitele înguste, finite ale omului, ca ființă creată, se deschid spre infinitul divin prin răspunsul liber și iubitor la chemarea lui Dumnezeu. **Pr. D. Stăniloae** spune: *"Harul este fereastra deschisă către înfinitatea lui Dumnezeu ca Persoană"*.

6. Iubirea pe care o așteaptă Dumnezeu de la noi nu se întemeiază pe vreun fel de oarecare de constrângere. Totuși este adevărat că precede harul (harul premergător – **Ioan 6,44** – noi nu putem face singuri nici primii pași spre mântuire) ca manifestare a iubirii lui Dumnezeu, dar nu ca să ne tragă silnic la iubire, ci ca să ne solicite iubirea (harul îl îmbie, îl ademenește pe om cu iubirea lui Dumnezeu). Îl iubim pe Dumnezeu pentru că El întâi ne-a iubit pe noi. Harul produce în noi acea înmuiere a inimii, de care vorbesc Sf. Părinți, făcând-o sensibilă la iubirea jertfelnică a lui Hristos. Dar harul ne lasă cu totul liberi să răspundem pozitiv sau negativ la această chemare – **Ioan 1,10-12**. Duhul Sfânt vrea acordul liber al persoanelor umane în conducerea lor în înfinitatea vieții dumnezeiești. El vrea să-l elibereze pe om de pasiunile care îl înrobesc și să-l facă liber pentru iubirea lui Dumnezeu. Duhul Sfânt ne ajută să ajungem la *"libertatea mării fiilor lui Dumnezeu"* – **Romani 8,21**.

Înaintarea către Dumnezeu, în viața Duhului lui Dumnezeu înseamnă înaintarea în lumea libertății, a libertății în iubire care nu cunoaște margini sau limitări egoiste. Harul, deci, ne restaurează adevărata libertate, care înseamnă ancorarea noastră liber acceptată în bine, în iubirea față de Dumnezeu și de oameni, într-un cuvânt în împlinirea vocii lui Dumnezeu. Harul îl eliberează pe om de orice stăpânire a răului, făcându-l liber pentru dragostea de Dumnezeu și de aproapele. El activează în om energii aflate în stare latentă din pricina păcatelor pentru ca acesta să poată înainta în viața duhovnicească, după cum vedem în viețile sfinților.

7. Harul, deci, se dăruiește credinciosului numai în măsura în care acesta colaborează cu el pentru a-l ajuta în urcușul lui spiritual. Deci, dacă alegem binele, harul ne ajută, ne întărește. Dacă refuzăm să ascultăm de Dumnezeu, harul se retrage pentru că nu poate conlucra cu noi împotriva lui Dumnezeu, iar noi devenim robi păcatului prin iubirea noastră alegere. De aceea, ceea ce suntem noi datori să facem este să ne păstrăm libertatea în bine (*"Nu există libertate decât în interiorul legilor, dincolo de acestea este aventura"* după Montesquieu), în care ne întărește harul divin și să nu ne lăsăm înrobiți de porniri josnice spre păcat, făcând din libertate acoperământ răutății după îndemnul Sf. Scripturi: *"Trăiți ca niște oameni liberi, dar nu ca și când ați avea libertatea drept acoperământ al vicleniei, ci ca niște robi ai lui Dumnezeu"* – **I Petru 2,16** și *"Căci voi ați fost chemați la libertate, fraților."*

numai să nu folosiți libertatea voastră ca prilej de a sluji trupului, ci slujiți umul altuia prin dragoste” – **Galateni 5.13** sau: „Așadar, țineți-vă tari în libertatea pentru care ne-a eliberat Hristos și nu vă prindeți iar în jugul robiei” – **Galateni 5.1**.

Ne putem însă menține în această libertate numai în măsura în care „nu stingem Duhul” din noi, deci în măsura în care colaborăm cu harul. **Sf. Macarie Egipteanul** explică aceste cuvinte ale Sf. Scripturi astfel: „Cum stă scris: <<Duhul să nu-L stingeți?>> – **I Tesaloniceni 5.19** dacă Acela nu se poate stinge și este lumină? Tu cu voința ta te stingi de la Duhul când ești nepăsător și nu consimți”. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune în același sens: „După cum focul cere lemne, așa și harul cere osârdia noastră ca el să se poată aprinde”.

Iar dacă nu acceptăm să colaborăm cu harul Duhului Sfânt, nu poate fi pentru noi nici mântuire, nici eliberare, ci devenim robi patimilor care ne stăpânesc și ai diavolului a cărui voie o împlinim și atunci „dacă păcătuim de voia noastră, după ce am luat cunoștință despre adevăr, nu mai rămâne pentru păcatele noastre nicio jertfă, ci o înfricoșată așteptare a judecării și iușimea focului care va mistui pe cei potrivnici pentru că au călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu și sângele testamentului cu care s-a sfințit au necinstit și duhul harului l-au făcut de ocară” – **Evrei 10.26-27; 29**.

Rezumat

1. Învățătura despre raportul dintre har și libertatea omului este rezultatul experiențelor mistice ale Sf. Părinți.

Acestea, având caracter apofatic (negrăit) nu pot fi exprimate deplin adecvat în concepte raționale.

Omul a fost creat de la început cu libertate spirituală, ca o trăsătură a chipului lui Dumnezeu în noi – **II Corinteni 3.17; Deuteronom 30.19; Matei 23.37**. Omul fiind liber, mântuirea se dobândește prin conlucrarea harului cu voința liberă a omului. Cum are loc, așadar, această conlucrare fără ca harul să stingherească libertatea omului? Unii teologi raționaliști văd posibile două situații. În aceste două cazuri, ei, însă, se întreabă: dacă omul are voință liberă și Dumnezeu îi respectă libertatea (omul se hotărăște deci liber să adere la har), care este rolul harului în câștigarea mântuirii subiective, în atragerea și menținerea noastră pe calea mântuirii? Iar dacă libertatea omului e atrasă spre har, cum mai este omul liber?

Pentru a le răspunde trebuie să examinăm raportul dintre har și libertatea omului în diferite perioade ale istoriei mântuirii:

2a) Natura umană încă de la creație, în starea ei normală, forma o unitate de viață cu harul. Harul întărește libertatea omului, ferindu-l de orice înrobire a răului.

b) După cădere s-a întunecat chipul lui Dumnezeu în om, puterile sufletești au slăbit, totodată și libertatea originară a omului, omul fiind stăpânit de păcat.

c) Redobândirea harului prin Iisus Hristos a dus la restaurarea naturii umane și totodată a libertății spirituale. Prin Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos, în renașterea omului prin har, cele două lucrări ale harului care se săvârșesc în om sunt:

restabilirea chipului original și înfierea divină. Prin Jertfa Mântuitorului, creștinul poate urca pe treptele cele mai înalte ale desăvârșirii, mult superioare stării primordiale a lui Adam înainte de cădere; omul poate atinge scopul creației – îndumnezeirea sa și asemănarea cu Dumnezeu.

3. În omul reînscut prin Botez, harul întărește libertatea sa, eliberându-l de orice stăpânire a răului. Harul nu forțează libertatea, ci o ferește de orice înrobire a răului pentru a-l pune pe om în slujba unirii cu Dumnezeu. Harul este indisolubil legat de libertatea omului. După sf. Maxim Mărturisitorul, omul are două aripi: harul și libertatea.

Libertatea omului nu înseamnă indiferență față de bine, ci e larg deschisă binelui, având oroare față de păcat. Lucrarea harului și activitatea omului nu se exclud, ci se întrepătrund; harul este izvorul activității noastre. Astfel, deși orice progres spre desăvârșire apare ca un progres personal, totuși harul divin este în el, orice progres realizându-se doar prin har – I Corinteni 15,10. Harul este puterea prin care omul își lucrează mântuirea (Ioan 1,12; 15,5).

După Lot Borodine: după cum aerul este necesar pentru viața biologică a omului, așa și harul este necesar pentru mântuirea omului.

Între har și natura umană nu este un raport de luptă, de tendință de dominare a unuia sau a celuilalt, ci harul este ambianța care face posibilă desfășurarea deplină a libertății umane.

4. O analogie a raportului dintre har și libertatea omului este unirea sufletului cu Dumnezeu prin rugăciune curată; aceasta ne arată modul conlucrării harului cu libertatea omului.

5-6. Potrivit învățaturii ortodoxe, între Dumnezeu și credincios se stabilește prin har o relație de iubire care exclude orice concurență pentru că raportul de iubire este un acord între două libertăți. Din iubire pentru om, Dumnezeu îi respectă libertatea, încercând să-l convingă pe om doar prin mărturisirea iubirii Sale divine, făcându-l prin har pe om să simtă iubirea Sa și dându-i putere omului să și-o manifeste pe a sa. La aceasta îl îmbie harul pe om fără să-l silească – Apocalipsă 3,20.

Dacă iubirea omului pentru Dumnezeu ar fi obținută cu sila, nu ar mai fi iubire adevărată. De aceea, omul este liber să răspundă pozitiv sau negativ la chemarea harului (Ioan 1,10-12).

Harul se împărtășește credinciosului numai în măsura în care omul colaborează cu el la mântuirea sa. Dacă alegem binele, harul ne ajută. Dacă alegem răul refuzând să ascultăm de Dumnezeu, harul se retrage.

7. Conform teologiei ortodoxe, o libertate absolut neutră a omului sau un liber arbitru absolut, de fapt, nu există. Există doar o libertate a omului în bine susținută de har. Dacă refuzăm să săvârșim binele și săvârșim răul, devenim robi păcatului și ne pierdem și libertatea.

Libertatea omului este ușor dusă spre cele rele, de aceea are nevoie de întărire prin har și de eforturile personale ale omului de a se întări în ea după

îndemnul Sf. Scripturi: I Petru 2,16; Galateni 5,13; Galateni 5,1: sf. Macarie Egipteanul – tâlcuire la textul I Tesaloniceni 5,19.

Iar dacă nu acceptăm să colaborăm cu harul, nu poate fi pentru noi nicio nădejde de mântuire – Evrei 10,26-27: 29.

Teorii catolice și protestante cu privire la raportul dintre natură și har

Spre deosebire de învățătura ortodoxă, teologia occidentală, înclinată spre o cugetare bazată cel mai adesea doar pe puterile rațiunii, caută să răspundă diverselor probleme prin argumente raționale încheiate în diverse sisteme. Ei se lovesc însă de părute contradicții interne care, lor le apar de nerezolvat prin puterea rațiunii. Astfel, în teologia catolică s-au produs numeroase dispute pe această temă, care au dat naștere la diverse teorii. Cele mai importante sunt: tomismul, molinismul și congruismul.

Tomistii socotesc oamenii simple instrumente docile pe care Dumnezeu le dirijează cum vrea. El deci mișcă libertatea noastră. În raportul dintre har și libertatea omului, tomismul accentuează acțiunea lui Dumnezeu sau a grației în defavoarea libertății omului.

Molinismul vrea să apere libertatea omului de orice determinare a grației. După ei, libertatea își păstrează starea de perfectă indiferență în fața grației pentru că grația nu se impune, ci numai se propune (măgarul lui Buridan).

Congruismul încearcă o sinteză între cele două. Actual, catolicismul înclină spre congruism, dar s-a dat libertate și celorlalte sisteme.

Disputele teologice în Occident pe tema raportului dintre har și natura omului s-au ivit pentru că teologii catolici încearcă să explice în mod exclusiv rațional acest raport și pentru că văd un antagonism între cele două părți, care în realitate nu există. Aceste dispute despre cine este mai tare în relația dintre har și libertate s-au născut datorită concepției harului ca o forță impersonală (în har ca energie divină este prezent Însuși Dumnezeu, deci este forță personală, harul fiind etern, necreat și nedespărțit de Ființa divină), și atunci forța harului nu poate fi decât sau mai slabă sau mai tare ca forța omului. Pe de altă parte, disputele în Apus au pornit și de la o înțelegere greșită a libertății umane. Ei consideră că libertatea umană este absolut neutră și pentru bine și pentru rău.

Dar potrivit concepției ortodoxe, o libertate absolut neutră sau un liber arbitru de fapt nu există (liberul arbitru – noțiune morală și filozofică ce desemnează o libertate absolută a voinței omului, privită ca o independență totală față de necesitatea și cauzalitatea obiectivă). Există numai o libertate în bine care este susținută și de harul divin, care ne întărește să săvârșim binele atunci când îl alegem, precum și o libertate de a servi răului sau mai bine zis o libertate de a refuza să

facem binele (răul nu are ființă) și atunci harul nu ne poate ajuta să lucrăm împotriva lui Dumnezeu. Iar noi înșine consimțim să lucrăm păcatul, devenind chiar robi ai păcatului când ajungem stăpâniți de patimi.

Data fiind slăbiciunea firii sau voinței omului, libertatea sa este dusă ușor spre cele rele, sau rezistă greu ispitelor spre rău. Ea nu se poate decide singură spre o faptuire exclusiv bună. "Liberul arbitru sau libertatea absolut neutră, după **pr. D. Stăniloae**, este o construcție arbitrară a cugetării noastre. Libertatea adevărată sau libertatea în bine este manifestată doar de cel care se află în relație iubitoare cu Dumnezeu și cu semenii. Dar această relație o primește prin ajutorul Lui, dar pe de altă parte, depune și el eforturi proprii pentru a rămâne și a spori în ea. În relația cu Dumnezeu și prin ajutorul Lui, omul nu se înstrăinează de sine, ci de abia prin acest acord se realizează autentic. Astfel, omul colaborând cu harul se restabilește în umanitatea adevărată, după asemănarea lui Hristos".

Concepția greșită la catolici și la protestanți despre raportul dintre har și libertate provine și din concepția lor greșită despre starea primordială a omului, despre urmările păcatului strămoșesc și Răscumpărarea în Hristos:

1. Astfel, atât după catolici cât și după protestanți, starea originară a omului a fost perfectă în toate privințele. Dar **catolicii** consideră că perfecțiunea originară a omului, constituită din darurile supraadăugate (ca o supraetajare a ființei umane ori ca o căciulă pusă pe cap), se atribuia doar harului, excluzându-se orice participare personală a omului sau conlucrare cu harul.

După protestanți, perfecțiunea stării originare aparținea firii omului natural, omul fiind drept și sfânt prin creație și nemaiavănd nevoie de har.

2. **Catolicii** interpretează păcatul originar ca privațiune a omului de darurile supranaturale ale dreptății originare, căreia îi urmează dizgrația și pedeapsa divină. Însă natura umană după cădere a rămas intactă, zic ei, iar însușirile naturale ale omului sunt aceleași ca în rai.

Protestanții exagerează urmările păcatului strămoșesc afirmând că prin el s-a distrus total chipul lui Dumnezeu în om. Omul devine, spun ei, complet lipsit de orice putere și înclinație de a cunoaște și iubi pe Dumnezeu și a-I împlini voia, nemaiavănd în sine nicio scânteie de forță spirituală. Ei cred că omul căzut este mort spiritual în fața lui Dumnezeu ca un buștean și deci cu totul neputincios în ce privește mântuirea sa. Tot ce-i mai rămâne omului după cădere, este oarecare libertate în lucrurile lumești prin care se face posibilă conviețuirea socială.

3. **După catolici și protestanți**, mântuirea adusă oamenilor prin Jertfa lui Hristos este interpretată exclusiv juridic. Moartea lui Iisus Hristos este interpretată ca o moarte substitutivă pentru ca oamenii să nu mai primească pedeapsa lui Dumnezeu pentru ofensa adusă prin păcat onoarei Lui. Dar nici la catolici, nici la protestanți, Iisus nu repară, nu restabilește nimic în natura umană, la catolici, pentru că nu este nimic de reparat, la protestanți, pentru că nu se mai poate îndrepta nimic.

Consecințele care decurg sunt următoarele:

La catolici păcatul originar este privit doar ca vină juridică și osândă pusă asupra oamenilor datorită înrudirii lor cu protopărinții neamului omenesc. Căderea

fiind doar pierderea dreptății originare care constă din darurile supraadăugate naturii, înseamnă că natura însăși a rămas intactă, ceea ce arată că opoziția dintre materie și spirit, dintre trup și suflet este esențială structurii ființei umane însăși. Deci materia este ființial rea, iar nu ca urmare a păcatului originar.

Apoi, separând natura de har, catolicii consideră că este posibilă o funcționare a naturii fără har. Din această separație și din antagonismul existent între materie și spirit au rezultat numeroase dispute care au dat naștere sistemelor amintite: tomismul, molinismul, congruismul⁸.

La protestanți, din învățătura că omul după cădere este nu numai rănit, ci chiar mort spiritual, reiese că mântuirea în Hristos este numai opera grației, omul neputând colabora în niciun fel cu harul. Iar dacă omul nu poate contribui cu nimic la mântuirea sa, și dacă totuși unii se pierd, iar alții se mântuiesc, aceasta se datorează nu oamenilor, ci numai lui Dumnezeu, consideră ei. Astfel, a luat astfel naștere **teoria predestinației**.

Teoria predestinației

Predestinația este voința veșnică și absolută a lui Dumnezeu de a-i alege pe unii oameni pentru mântuire și de a-i respinge pe alții. Luther a fost cel mai inconsecvent în privința predestinației. De aceea, luteranii au oscilat la început între predestinația absolută și relativă, pentru că în cele din urmă să accepte predestinația celor puțini, din prevederea credinței.

În forma ei extremă, ca predestinație absolută, această teorie o găsim la Calvin, formulată astfel: "*Numim predestinație acel decret etern al lui Dumnezeu prin care a hotărât pe unii spre viața veșnică, iar pe alții spre osândă veșnică*". Calvin argumentează teoria sa spunând că Dumnezeu nu procedează arbitrar, ci face aceasta pe baza dreptății Sale, căci de la sine și prin ei înșiși, toți oamenii sunt vrednici de osândă. Iar dacă pe unii îi predestinează spre fericire, Dumnezeu, în maiestatea Sa, pe toate le face după cum voiește.

Dar potrivit acestei teorii, Dumnezeu devine judecător nedrept și părtinitor. Nedrept pentru că pe cei reprobați îi osândește fără vină, întrucât ei nu au nicio putere să colaboreze cu harul pentru mântuirea lor. Și părtinitor pentru că fără considerarea faptelor, a contribuției personale pe care nimeni, după protestanți, nu o

⁸ Dacă după cădere s-a pierdut harul constituit din darurile supraadăugate, și natura umană poate totuși funcționa, înseamnă că admit posibilitatea funcționării naturii umane fără har, deci separată de har. Și dacă natura umană a rămas intactă după cădere și admit că există opoziția dintre suflet și trup, atunci această opoziție ține de structura ființei umane încă de la creație, deci materia este ființial rea, iar nu ca urmare a păcatului strămoșesc.

poate aduce, Dumnezeu îi predestinează pe unii la fericire, iar pe alții la osândă, ceea ce este și un nonsens din punct de vedere logic.

Unul din textele invocate de protestanți în favoarea doctrinei lor este **Romani 8,29-30**: "*Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulți frați. Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceștia i-a și chemat; și pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și mântuit*". Dar acest text conduce numai la ideea unei predestinații condiționate de preștiința lui Dumnezeu privitoare la colaborarea sau necolaborarea omului cu harul Lui așa cum învață Biserica Ortodoxă.

După învățătura ortodoxă, faptul că nu se mântuiesc toți se datorează numai necolaborării unora cu harul. Pentru că harul se oferă tuturor oamenilor, dar el nu forțează libertatea omului, adică nu lucrează irezistibil. Sf. Scriptură afirmă clar atât oferirea harului tuturor din partea lui Dumnezeu, cât și putința omului de a-l refuza, adică faptul că harul nu este irezistibil. Astfel Sf. Scriptură spune că „*Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină*” – **I Timotei 2,4** și **Tit 2,11**, dar că "*mulți sunt chemați, dar puțini aleși*" – **Matei 20,16**. Omul poate primi sau refuza chemarea: "*Iată, stau la ușă și bat. De va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine*" – **Apocalipsă 3,20**. Acest lucru este afirmat de Sf. Scriptură în toate acele locuri unde se arată cum unii oameni, unele cetăți sau poporul iudeu s-au împotrivit lucrării harului dumnezeiesc – **F.A.7,51; Matei 23,37; Isaia 5,4;65,2; Matei 11,21** etc. De asemenea, despre universalitatea harului ne spune Ap. Pavel: "*Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți*" – **I Timotei 2,6**.

Așadar, o predestinare numai a unora la mântuire ar contrazice iubirea lui Dumnezeu față de toți oamenii, precum și valoarea universală a Jertfei Mântuitorului – **Ioan 3,16**. Teoria predestinației coboară mântuirea la nivelul unei manipulări a ființelor umane asemenea unor obiecte, nemaiînțelegându-se mântuirea ca o chestiune de comuniune între Hristos ca persoană și oameni ca persoane, comuniune pe care Hristos nu o poate oferi arbitrar numai unora, și pe care oamenii nu pot fi forțați să o accepte.

Pe de altă parte, dacă Dumnezeu nu oferă comuniunea tuturor, înseamnă că nu socotește pe unii vrednici și capabili de comuniune prin însăși firea lor. Și nu-i socotește pe oameni egali în valoare prin însăși firea dată lor de El. Aceasta ar însemna o negare din partea lui Dumnezeu a propriei Sale creații.

Așadar, în afara comuniunii cu Dumnezeu, darurile pe care le are fiecare și a căror existență este evidentă, nu ar avea niciun rost dacă nu-l conduc pe om la mântuire.

Teoria predestinației a fost condamnată la sinodul de la Iași în 1642, la sinodul de la Ierusalim în 1672, iar de catolici la conciliul de la Trident în 1562.

Rezumat

Cum a luat naștere teoria predestinației la protestanți? Dintr-o altă învățătură dogmatică greșită (despre starea omului după căderea în păcat) și din interpretarea greșită a textului **Romani 8,29-30**.

Definiție: predestinația este voința veșnică și absolută a lui Dumnezeu de a-i alege pe unii oameni pentru mântuire și de a-i pierde pe alții.

Combaterea acestei teorii:

- în textul **Romani 8,29-30**, protestanții confundă preștiința dumnezeiască cu predeterminarea;

- harul mântuitor este oferit tuturor, dar fiecare este liber să-l primească și să conlucreze cu el spre mântuire sau să-l refuze și să se supună păcatului, pierzându-și sufletul.

- "Dacă mântuirea omului ar depinde numai de Dumnezeu, toți oamenii s-ar mântui" spune **sf. Ioan Gură de Aur** potrivit **I Timotei 2,4 și Tit 2,11; I Timotei 2,6**, dar Dumnezeu nu forțează libertatea omului – **Apocalipsă 3,20**.

- teoria predestinației contrazice iubirea lui Dumnezeu către toți oamenii și valoarea universală a Jertfei Mântuitorului conform **Ioan 3,16**.

- prin această teorie Dumnezeu ar deveni judecător nedrept și părtinitor.

Teoria predestinației a fost condamnată la sinodul de la Iași – 1642, la sinodul de la Ierusalim – 1672, iar de catolici la Trident în 1562.

Mântuirea subiectivă sau îndreptarea

1. Definiție;
2. Mântuirea subiectivă dobândită prin credință și fapte bune din partea omului, este totuși darul lui Dumnezeu oferit pentru Jertfa Mântuitorului;
3. În lucrarea mântuirii subiective, harul este absolut necesar, fiind principii dinamizator al vieții duhovnicești;
4. Întărirea omului spre desăvârșire trece prin mai multe trepte. Progresul spiritual este nevăzut și trebuie să fie permanent potrivit **Ap. Pavel** și **sf. Grigorie de Nyssa**;
5. Oricât de mare ar fi străduința noastră în împlinirea voinței lui Dumnezeu, este esențial pentru mântuire să ne menținem în smerenie, socotindu-ne "slugi netrebnice" ale lui Dumnezeu.

1. Potrivit Sf. Scripturi și Sf. Tradiții, motivul **Întrupării Fiului** lui Dumnezeu este mântuirea omului căzut: "**Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut**" – **Luca 19,10**.

Cuvântul "mântuire" este folosit atât pentru a numi **lucrarea** răscumpărătoare a Mântuitorului Hristos prin Jertfa de pe Cruce, cât și pentru a numi starea celor ce își însușesc roadele Jertfei Mântuitorului. În primul caz este vorba de

mântuirea obiectivă sau împăcarea omului cu Dumnezeu prin Jertfa lui Hristos, în al doilea caz, este vorba de mântuirea subiectivă sau personală ori simplu mântuire, îndreptare sau sfințire a omului.

Mântuirea subiectivă se săvârșește de fiecare creștin în parte prin libera sa conlucrare cu harul, prin credință și fapte bune.

2. Mântuirea omului este un dar dumnezeiesc și nu este obținută de om ca plată pentru faptele sale, ci este oferit omului pentru Jertfa Mântuitorului: "*Și sunt îndreptați în dar cu harul Lui, prin răscumpărarea cea în Iisus Hristos*" – **Romani 3,24** sau "*Căci în har sunteți mântuiți, prin credință și aceasta nu e de la voi; este darul lui Dumnezeu. Nu din fapte, ca să nu se laude nimeni*" – **Efesenii 2,8-10**. Dar faptul că nu toți se mântuiesc este o dovadă că pentru dobândirea vieții veșnice este nevoie și de străduința omului manifestată în credință și fapte bune: "*lucrați cu frică și cu cutremur la mântuirea voastră*" – **Filipeni 2,12**. Să înțelegem însă că oricât s-ar strădui omul pentru mântuirea sa, el, nu pentru faptele, eforturile sale, primește mântuirea, ca pe o datorie din partea lui Dumnezeu, ci aceasta este un dar al lui Dumnezeu pentru Jertfa Mântuitorului și pentru iubirea Lui de oameni "*căci răscumpărarea sufletului este prea scumpă și niciodată nu se va putea face*" – **Psalmi 48,8** sau "*... Ce va da omul în schimb pentru sufletul său?*" – **Matei 16,26**. Însă, cei ce se mântuiesc, prin silința lor s-au arătat vrednici de iubirea lui Dumnezeu, curățindu-și sufletul și împodobindu-l cu "*haina de nuntă*" – **Matei 22,11**. Ceea ce ni se cere nouă este "*haina de nuntă*", adică primenirea sufletului prin efortul personal ajutat de har, însă „*ospățul*”, „*cina*” este dar oferit de Stăpân celor ce-L iubesc pe El – "*ca aurul în topitoare i-a încercat pe ei și i-a aflat Luiși vrednici*" – **Înt. lui Solomon 3,6**. De altfel, dacă Dumnezeu ar da tuturor darul fără să țină seama de efortul omului, ar fi nedrept și aceasta l-ar face pe om inactiv și delăsător la împlinirea voinii lui Dumnezeu, știind că oricum se mântuiește – **F.A. 10,34-35**. Însă omul prin faptele sale dă ceva finit, dar Dumnezeu îi dă infinitul, îndumnezeirea după har, fericirea veșnică și deplină. Dumnezeu adaugă la ce a obținut omul prin puterile lui ajutat de har, răsplata Sa „însuțită” nesfârșită.

3. Dar pentru lucrarea mântuirii omului, harul este absolut necesar. Credința și faptele bune sunt roduri ale conlucrării libere a omului cu harul. Necesitatea harului este arătată clar în Sf. Scriptură: "*Fără Mine nu puteți face nimic*" – **Ioan 15,5**. Fără harul dobândit prin Iisus Hristos, nimeni nu poate nici să voiască, nici să lucreze pentru mântuirea sa: "*Căci Dumnezeu este Cel Care lucrează în voi și să voiați și să faceți după a Lui bunăvoință*" – **Filipeni 2,13**. Harul ademenește, solicită, îmbie pe om făcându-l să simtă iubirea lui Dumnezeu și să răspundă pozitiv la această iubire prin iubirea lui liberă. Dacă nu înăbușă acest îndemn, harul îl întărește mai departe pe om să înainteze în iubire și comuniune cu Dumnezeu. (Lucrarea omului fără ajutorul harului este ca o grădină lucrată de om fără puterea divină care face să crească și să rodească plantele). Harul e principiul dinamizator al întregii vieți duhovnicești a omului, e factorul primordial care îl conduce pe om la mântuire. Hristos prin Jertfa Sa a inaugurat pe pământ Împărăția harului, adică a deschis calea lucrării harului în sufletele oamenilor.

Mântuirea subiectivă este deci o urmare a Răscumpărării în Iisus Hristos, prin Care ne-au venit harul și adevărul: "*Căci Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos*" – **Ioan 1,17**, de la Hristos inaugurându-se împărăția harului.

4. Potrivit textului **Romani 8,29-30**: "*Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulți frați. Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceștia i-a și chemat, și pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și mărit*", teologia ortodoxă deosebește mai multe trepte în urcușul duhovnicesc al omului spre desăvârșire. Viața duhovnicească începe prin renașterea spirituală a omului prin Botez, renaștere pregătită mai înainte de chemarea harului divin. Noua viață spirituală se dezvoltă și se întărește prin conlucrarea omului cu harul manifestată în credință și fapte bune. Ea poate deci progresa, dar și regresa potrivit voinței și efortului omului de a înainta în virtute sau de a ceda păcatului. Progresul spiritual este nevăzut de om pentru că Dumnezeu îl ferește astfel de mândrie și pentru că cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, Îi simte bunătatea, iubirea, înțelepciunea și se vede pe sine comprativ mai mic, mai neînsemnat, mai neputincios. Potrivit textului de la **Filipeni 3,12-14**, urmând Ap. Pavel, trebuie să ne străduim mereu să înaintăm spre Dumnezeu, să ne recunoaștem păcatele, slăbiciunile, pentru că puterea lui Dumnezeu în slăbiciune se desăvârșește, și să nu ne bizuim pe puterea, pe faptele noastre, ci să ne socotim mai prejos decât toți oamenii.

Prin împlinirea voinței lui Dumnezeu, omul poate dobândi liniștea conștiinței și nădejdea de mântuire, dar adevărata stare a sufletului nu este cunoscută decât de Dumnezeu. Progresul spiritual al omului este nevăzut de el.

5. Omul este dator să continue permanent urcușul duhovnicesc și să nu-și întrerupă efortul pentru mântuire, încrezându-se că a dobândit o stare din care nu mai poate cădea: "*Celui ce stă, să ia aminte să nu cadă*" – **I Corinteni 10,12**. Fiecare este dator să îplinească în fiecare moment voia lui Dumnezeu și atunci să se considere doar o "*slugă netrebnică*" – **Luca 17,10**, după porunca Mântuitorului. Cel ce crede că se poate odihni nădăjduindu-se în bunătățile dobândite este în pericol să le piardă, pentru că odihna în lucrarea duhovnicească înseamnă încetarea efortului de a împlini voia lui Dumnezeu și deci începutul păcatului (încetarea trezviei, înfrânării, a rugăciunii, a luptei permanente cu ispitele).

Creșterea noastră duhovnicească trebuie să fie permanentă, nelimitată, ca răspuns la iubirea nelimitată a lui Dumnezeu. Dumnezeu Însuși nu ne arată această iubire de la început în întregime, ci ne-o împărtășește în etape, coborând El Însuși la nivelul nostru și urcând împreună cu fiecare din noi treptele desăvârșirii. Despre această înaintare a noastră scrie Ap. Pavel: "*Fraților, pe mine însumi până acum nu mă socotesc să fi ajuns (la desăvârșire). Dar una fac: cele dinapoi uitându-le și spre cele dinainte întinzându-mă, alerg la țintă, la cununa chemării lui Dumnezeu în Hristos Iisus*" – **Filipeni 3,13-14**. **Sf. Grigorie de Nyssa** a stăruit pe larg asupra "*întinderii înainte*" a creștinilor în teoria epectazelor. Despre această cursă ne spune

și **Sf. Marcu Ascetul**: "Orice prisos de virtute am adăuga astăzi, el este o dovadă a negrijii trecute, nu un drept la răsplată". Iar această alergare nu trebuie să se sfârșească decât odată cu moartea.

Lectură: Ierotei Vlăchos, *Predici la marile sărbători*, pg.302-304

Text facultativ: **Înteleșurile mântuirii personale potrivit Sf. Scripturi** sunt: participare la firea dumnezeiască (I Petru 1,4); starea de fii ai lui Dumnezeu – Romani 8,16; eliberarea din robia păcatului – Romani 6,6; calitatea de mădulare ale lui Hristos – I Corinteni 12,27 sau de casnici ai lui Dumnezeu – Efeseni 2,19. Toate acestea pun în evidență în cel mântuit viața cea nouă în Hristos ca viață interioară prin lucrarea Duhului Sfânt.

Ap. Pavel vorbește despre mântuirea personală nu numai ca viață nouă în Hristos, ci și ca stare de dreptate, dar nu este vorba de o dreptate exterioară ca cea adusă de Legea Vechiului Testament, ci de o stare de dreptate interioară credinciosului ca viață nouă în Hristos prin Duhul Sfânt. Trupul nostru trebuie să fie mort față de pornirile spre păcat, și viu pentru simțirile curate prin puterea Duhului lui Hristos, Cel mort și înviat, Care locuiește în noi (Romani 8,10-11). Cel ce a primit harul lui Hristos nu mai trebuie să-și lase "mădularele roabe ale necurăției și fărâdelegii, ci trebuie să le facă roabe ale dreptății, spre sfințire" – Romani 6,19.

Dacă cel ce-și conduce viața după o lege, duce o existență individualistă, raportată la o normă impersonală, a cărei împlinire depinde de el însuși, cel ce are pe Hristos în el, Îl are pe Acesta ca normă vie și ca izvor de putere, și de aceea poate trăi o viață de comuniune cu Hristos din puterea lui Hristos. Ap. Pavel dă dreptății de la Dumnezeu un sens bogat, plenar, un sens de viață nouă, care își are izvorul în Hristos Cel ce se afla acum în noi și ne dă această viață prin Duhul Lui, cerând însă și efortul nostru. (Extras din studiile teologice soteriologice, vezi bibliografie.) - fac.

Etapele îndreptării

1. Pregătirea renașterii spirituale:

1. Necesitatea acestei etape pentru mântuire;
2. Diferite forme pe care le îmbracă etapa premergătoare renașterii spirituale;
3. Ce cuprinde lucrarea pregătitoare pentru mântuire?
4. Pregătirea îndreptării este indispensabilă, dar nu e suficientă pentru mântuire.

2. Renașterea spirituală a omului prin Botez care are două efecte principale: de iertare și de sfințire.

3. Progresul spiritual în viața cea nouă:

1. După Botez, cu ajutorul harului, omul poate înainta în desăvârșire;
2. Starea de har poate fi și pierdută prin păcate grele; la ea se revine prin pocăință.

1. Pregătirea renasterii spirituale

1. Omul nu se poate ridica prin propriile puteri de pe planul vieții naturale la viața în Hristos potrivit Sf. Scripturi: "Ce este născut din trup, trup este" – **Ioan 3,6** și "Nimeni nu poate veni la Mine de nu-l va trage pe el Tatăl, Cel ce M-a trimis pe Mine" – **Ioan 6,44**. Această acțiune dumnezeiască este **chemarea sau lucrarea pregătitoare a harului pentru mântuire**.

2. Această pregătire are diferite forme. Pregătirea celor ce s-au botezat în ziua Cincizecimii a început prin cuvântarea Sf. Petru care le-a făcut cunoscut pe Hristos. Cuvântul lui a provocat în ei "străpungerea inimii" și dorința de a se mântui prin alipirea de Hristos. De abia pe urmă s-au botezat. Pregătirea lui Saul a fost provocată de arătarea nemijlocită a lui Hristos și a continuat cu rugăciunea și postul lui Saul până la Botezul de către Anania. Famenul etiopian a simțit trebuința să se boteze prin cuvintele diaconului Filip care i-au trezit credința în Hristos.

3. Chemarea sau pregătirea omului pentru îndreptare cuprinde **îndemnul extern venit prin propovăduirea adevărului dumnezeiesc de către Biserică**, iar, pe de altă parte, omului care primește în suflet lumina pregătitoare, i se **insuflă încrederea în adevărul descoperit**. Urmând acestui îndemn (în caz că îndreptarea va avea loc), omul își simte starea de păcat, teama de pedeapsa divină, aversiunea față de păcat, dorința de a cunoaște adevărul deplin și, mai ales, dorința de a se împărtăși de mila dumnezeiască ce i se oferă în Hristos prin Botez. Când toate acestea sunt suficient de puternic trăite, omul este pregătit pentru primirea harului mântuitor.

Diadoh la Foticeii face deosebire între lucrarea harului asupra omului în faza de pregătire a renașterii lui și între cea care începe cu renașterea: **înainte de Botez, afirmă el, harul lucrează din afara sufletului, iar prin Botez se sălășluiește în el**. Dimpotrivă, satana lucrează până la Botez înăuntrul sufletului, dar de la Botez din afara lui. Aceasta se poate înțelege în sensul că până la Botez omul simte îndemnuri să iasă din carapacea egoismului său, dar nu poate să realizeze aceste îndemnuri. Din momentul Botezului, harul lui Hristos întărește atât de mult hotărârea omului de a sparge închisoarea egoismului său, încât el reușește să facă aceasta.

Se afirmă că lucrarea pregătitoare a harului pentru mântuire se săvârșește în Biserică și nu în afara ei (pr. D. Stăniloae). Aceasta pentru că înainte de Botez, sufletul este mișcat de har, de ambianța ce iradiază din Biserică. În etapa pregătitoare, Duhul lui Hristos lucrează asupra lui cu deosebire prin cuvântul unui credincios (sau prin pilda vie) care-L are pe Duhul în sine, care face parte din Biserică. Aceasta este o lucrare nu numai prin cuvânt, ci și prin pilda vieții lui în Hristos, prin faptele lui și prin credința ce iradiază din aceste fapte. Astfel cuvântul de chemare la Hristos pornește din plinătatea trăirii credincioșilor în Duhul Sfânt, deci din plinătatea Bisericii. Ca urmare, **pregătirea omului se face "lângă Biserică"** spune **pr. D. Stăniloae**, sub puterea lui Hristos care iradiază din ea, fiind o pregătire în vederea intrării omului în Biserică.

4. Pregătirea îndreptării este indispensabilă pentru mântuire. Sf. Scriptură arată că renașterea duhovnicească este precedată de conștiința stării păcătoase, de căință și de străpungerea inimii: "*auzind ei acestea, fură pătrunși la inimă*" – **F.A. 2,37**. Același adevăr îl confirmă și Sf. Tradiție și practica Bisericii vechi de a boteza pe catehumeni numai după o anumită pregătire, pentru că pregătirea aceasta are ca scop deschiderea omului pentru Hristos. De aceea, în prezent, condițiile necesare primirii Botezului de către adulți sunt: credința, căința și dorința sinceră după harul divin (Botezul împotriva voinței omului e nul). În cazul pruncilor din familiile creștine, această deschidere este asigurată de nași și de ambianța familiilor lor.

Dar deși este condiție necesară pentru mântuire, pregătirea nu este totuși și suficientă pentru mântuire. Adică, deși precedă necesar îndreptarea, nu este ea cauza îndreptării, ca și cum aceasta ar fi adusă în chip necesar de pregătirea spre ea. Îndreptarea este lucrarea liberă a harului acordată de bunătatea dumnezeiască, la care cel ce se pregătește pentru îndreptare nu se opune, consimte, dorind să se mântuiască. Deși necesară, pregătirea nu constituie în sine o astfel de vrednicie în fața lui Dumnezeu, încât harul să i se acorde omului în chip automat. Îndreptarea este operă dumnezeiască și din inițiativă dumnezeiască, omul fiind chemat de sus la ea, și harul îndreptării este oferit de bunătatea liberă a lui Dumnezeu, cu care omul conlucrează liber întorcându-se la Hristos.

2. Renașterea omului în Hristos sau sălășluirea lui Hristos în el

Acest eveniment spiritual se produce prin Taina Botezului și echivalează cu intrarea omului în corpul tainic al lui Hristos, adică în Biserică. El constă, pe de o parte, din iertarea sau desființarea păcatului strămoșesc și a celorlalte păcate săvârșite până la Botez și, pe de altă parte, din sfințirea omului prin sălășluirea lui Hristos sau a harului Lui în suflet care echivalează cu începutul unei vieți noi în om. Zidurile închisorii spirituale a omului s-au dărâmat și el intră în circuitul iubirii nesfârșite a lui Hristos, manifestată în comuniunea Bisericii. Acum Duhul lui Hristos s-a introdus intim în subiectul uman cu lucrarea Lui, încât acesta simte pornirea spre unirea cu Hristos în iubire și spre faptele de iubire ca o pornire proprie a lui, deși ea îi vine de la Hristos, iar ispita contrară o simte ca stărnită în fața sufletului lui de un dușman nevăzut.

În ce privește primul aspect al îndreptării – iertarea păcatelor – învățătura ortodoxă se deosebește radical de cea protestantă. După protestanți, păcatul strămoșesc nu se desființează pentru că nici Hristos nu Se sălășluiește în om, ci se produce doar o iertare declarativă a omului de acest păcat și de toate păcatele personale (o justificare sau o achitare exterioară a lui de vina păcatelor), care rămân însă mai departe în el, cu toată puterea egoismului implicat în ele⁹.

⁹ Ceea ce cred ei este adevărat pentru ei fiindcă ei mărturisesc ceea ce simt. La ei botezul nefiind valabil (conform canonului 46 apostolic), aceasta este starea lor după botez.

Biserica Ortodoxă învață însă că prin Botez toate păcatele sunt șterse, desființate, cel îndreptat devenind fiu al lui Dumnezeu, nemaivădând în el pată a păcatului neplăcută lui Dumnezeu. Cel îndreptat nu este doar declarat drept, ci făcut de fapt drept. Aceasta înseamnă că păcatele săvârșite devin ca și cum nu ar fi fost făptuite, întrucât starea păcătoasă rezultată din ele se desființează cu desăvârșire prin îndreptarea realizată de puterea divină. Desființarea totală a păcatului în omul îndreptat nu este contrazisă de faptul rămânerii în el a aplecării spre păcat, a concupiscentei, urmare a păcatului strămoșesc, căci această aplecare nu mai are în cel îndreptat caracter de păcat și nu se mai poate socoti ca atare, decât dacă voința o aprobă și consimte să o urmeze. Prin îndreptare se desființează principiul păcatului (lipsa harului și pervertirea puterilor sufletești). Voința omului, fiind reînnoită prin har, tinde acum spre Dumnezeu; se restabilește chipul original al lui Dumnezeu în om¹⁰, iar impulsul spre păcat servește mai degrabă, în această stare, ca mijloc de exercitare a forțelor morale, ca prilej de sfințire și de înaintare și întărire în bine¹¹.

Diadoh al Foticeij spune: „*Satan prin Sfântul Botez este scos afară din suflet. Dar i se îngăduie să lucreze în el prin trup. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte și slășluindu-se în noi alungă păcatul. Dar nu trebuie să ne mirăm că după Botez gândim iarăși cele rele împreună cu cele bune. Căci baia sfințeniei șterge pata noastră rămasă de pe urma păcatului, dar nu preschimbă acum puțința voinței noastre de a se hotări în două feluri și nici nu oprește pe draci să ne războiască*”.

Rămâne deci în sarcina noastră ca folosind puterea sălășluită în adâncul ființei noastre, să întărim voința noastră și firea noastră în bine (Existând posibilitatea de a face răul sau binele, omului nu i se anulează libertatea voinței, ci tocmai prin aceasta el nu săvârșește binele silit, ci de bunăvoie, căci virtutea impusă nu este virtute).

În privința celui de-al doilea aspect al îndreptării – sfințirea – aceasta înseamnă starea de înfiere a omului de către Dumnezeu prin har, este deci comuniunea harică cu Dumnezeu. Această stare e numită de **Hristu Andrutsoș**:

¹⁰ În omul căzut, voința era slăbită, pentru aceea libertatea sa era ușor dusă spre rău. Omul, înainte de Jertfa Mântuitorului, nu putea săvârși binele, neputând învinge pornirile păcătoase din sufletul său, harul nelucrând în interior, dorința păcătoasă biruia dorința de a săvârși binele. Existau în om două legi, conform Romani cap.7: cea a păcatului, care ieșea biruitoare, pentru că puterile sufletești erau slăbite, pervertite, și o lege duhovnicească a binelui. După Botez chipul lui Dumnezeu în om este restabil deplin, voința întărită; mintea luminată, sentimentul regenerat, deci se înlătură principiul, izvorul păcatului din om. Natura umană este restaurată în forma ei inițială deplină, în care constituia împreună cu harul o unitate de viață – aceasta fiind starea normală integrală a naturii umane unite cu harul, chipul lui Dumnezeu deplin în om. Cauza păcatului înainte de Botez este lipsa harului și pervertirea puterilor sufletești.

¹¹ Nu ar fi putut exista desăvârșire fără posibilitatea omului de a săvârși răul, de a-și exercita libertatea voinței. Sf. Vasile cel Mare spune că: „Virtutea este din liberă alegere, nu din silă” și „Pentru a putea împlini ordinul de a deveni Dumnezeu, omul trebuia să-l poată și refuza”.

„cugetul bun, dispoziția sfântă, plămădită de harul dumnezeiesc sălășluit în om, care întărește în om credința și iubirea și se manifestă în bucuria față de bine și în tendința neînfrânății de a-l face”.

3. Progresul omului în viața cea nouă în Hristos

1. Starea aceasta de sfințire dobândită prin Botez, descrisă astfel de Andrusos nu rămâne strict interioară și nici nu stă pe loc, ci sub acțiunea harului și în conlucrare cu el, se manifestă în fapte bune și **progresează în bine**. Înseamnă deci că îndreptarea nu este aceeași în toți credincioșii, ci variază de la om la om; ea se poate dezvolta și întări pe măsura efortului făcut în colaborare cu harul divin. Sunt așadar diferite grade ale îndreptării și sfințirii, cărora le corespund diferite grade ale măririi sau fericirii în viața veșnică – **Ioan 14.2**.

Sf. Marcu Ascetul spune că prin Botez Hristos Se sălășluiește în adâncul ființei noastre fără să avem de la început experiența conștientă a acestui fapt. Experiența acestui fapt începe să se producă și crește ulterior prin sporirea în credință și în fapte bune pentru care primim putere de la Hristos aflat în acest adânc, și pe care le oferim Lui.

Sf. Maxim Mărturisitorul în „Răspunsul către Talasie” spune: „Fiindcă n-am crezut încă cu tărie lui Hristos și nu ne-am socotit pe noi datori față de toate poruncile Lui, nici nu ne-am lepădat de noi înșine, după cuvântul Lui, nu cunoaștem tainele mai sus pomenite, pe care le-am primit din clipa Botezului. Când însă ne vom muștra pentru puținătatea credinței noastre și vom crede în El cu sinceritate prin împlinirea tuturor poruncilor Lui, atunci câștigând în noi înșine experiența lucrurilor mai sus pomenite, vom mărturisi că într-adevăr Sf. Botez este desăvârșit și prin el ni se dă harul, însă acesta stă ascuns în chip nearătat, așteptând ascultarea noastră și împlinirea poruncilor pentru care am luat putere”. **Harul este însăși Persoana lui Hristos** (pentru că unde sunt energiile divine, acolo sunt și Persoanele divine cu Ființa Lor, fiind nedespărțite unele de altele), Care stă în intimitatea noastră disponibilă cu toată iubirea Ei, dar așteaptă ca să ne deschidem și noi acestei iubiri, ca să începem dialogul iubirii și să începem să ne umplem de bunătațea Lui.

Locul în care Se află Hristos ca Arhiereu este încăperea cea mai dinăuntru, cea mai ascunsă și cea mai curată a inimii. El sălășluiește de la Botez în acest altar al ființei noastre, aducându-Se jertfă ca Arhiereu Tatălui pentru noi ca să ne întărească în chip neștiut și pe noi, ca să alăturăm jertfa ființei noastre la jertfa Lui, ca să renunțăm și noi la noi înșine pentru a intra în dialog cu Tatăl prin El, precum a intrat El prin jertfa Lui ca om în acest dialog cu Tatăl și cu noi. Smereniei Lui trebuie să-i răspundă smerenia noastră pentru realizarea tainei întâlnirii cu El în iubire.

De la Hristos sălășluit în noi la Botez ne vine puterea deschiderii spre Dumnezeu. De la Arhiereul Hristos ne vine puterea să alăturăm jertfa noastră la Jertfa Lui. Lucrarea mântuirii personale pe care o dăm este rodul întâlnirii noastre tainice cu Hristos. Noi actualizăm doar ceea ce ni se dă într-un mod nedeplin

actualizat. Dar și această actualizare o facem cu ajutorul lui Hristos. În orice caz, de abia în această contribuție a noastră experiem că noi nu ne lucrăm singuri mântuirea, că mântuirea este rodul conlucrării noastre cu harul, cu Hristos. Trebuie însă să lucrăm ca să cunoaștem că și Hristos lucrează în noi. Această lucrare a lui Hristos în noi o cunoaștem și în noile noastre simțiri duhovnicești.

Diadoh al Foticeii spune: *"La început harul își ascunde prezența sa în ceibotezați, așteptând hotărârea sufletului, ca atunci când omul se va întoarce cu tărie spre Domnul să-și arate printr-o negrăită simțire prezența sa în inimă... Deci dacă omul va începe să sporească în păzirea poruncilor și-L roagă neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revărsa și peste simțurile mai dinafară ale inimii, arzând cu totul neghina păcatului"*. Acest foc al harului e mijlocul prin care Hristos purifică ființa noastră de egoism, datorită morții și învierii tainice cu El, și ne deschide către iubirea față de Dumnezeu și de semenii.

Cine nu împlinește însă deplin toate poruncile lui Hristos, ci numai unele și numai în parte, nu a murit deplin față de păcat și nu s-a unit cu Hristos, pentru că nu-L iubește deplin, deși poate intra și el în Împărăție, pe măsura unirii cu El. Moartea pentru Hristos (lepădarea totală de sine) are deci și înțelesul iubirii depline față de Hristos.

Iar treptele urcușului duhovnicesc spre vederea lui Dumnezeu și unirea cu El sunt: curățirea de patimi, dobândirea virtuților și a iubirii ca virtute culminantă.

Cum are loc **despățimirea**, adică deznădăcinarea răului din suflet?

În privința primei trepte a despățimirii, **Sf. Marcu Ascetul** ne sfătuiește să aducem lui Hristos ca jertfă toate gândurile noastre din prima clipă a apariției lor, cât timp nu sunt amestecate cu ceva rău în ele, cât timp nu sunt mușcate de fiare. Numai așa le putem păstra curate. În aceasta se manifestă dragostea noastră adevărată de Dumnezeu care îl vede pe El în toate, și iubirea adevărată de persoane și de lucruri care nu le coboară la nivelul de simple obiecte ale plăcerilor și intereselor egoiste.

Privirea pătimașă a lucrurilor, privirea dușmănoasă sau pătimașă a persoanelor pune peste ele o ceață, dându-le o prea mare însemnătate momentană. Privirea nepătimașă le vede în orizontul luminii infinite a lui Dumnezeu. De aceea cer Sf. Părinți să privim lucrurile în înțelesurile simple sau curate, despărțite de patimă, prin faptul că le aducem lui Dumnezeu, le punem în legătură cu El, împlinind astfel slujba noastră de preoți ai creației în fața lui Dumnezeu. Numai așa se poate aduce omul pe sine curat lui Hristos, dacă aduce toate gândurile sale referitoare la lucruri de la începutul lui Hristos. Numai așa lucrurile nu vor deveni obiecte ale unor tendințe de plăcere apărute în noi. Aceasta nu înseamnă că creștinii nu au voie să se împărtășească de lucruri. Lucrurile pot fi folosite, dar nu pentru plăceri, ci pentru menținerea vieții în trup și pentru cunoașterea și lauda lui Dumnezeu. **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: *"Scriptura nu înlătură nimic din cele date nouă de Dumnezeu spre folosire, dar pedepsește lipsa de măsură și îndreaptă lipsa de judecată. De pildă, nu oprește pe om să mănânce, să facă copii, să aibă bunuri materiale și să le chivernisească în mod drept. Dar îl oprește de la lăcomia*

pântecelui, de la desfrânare și de la celelalte de felul acesta. Nu-l oprește nici să cugete la acestea, dar îl oprește să cugete pătimas”.

Există însă și o altă cale care ușurează urcușul spre Dumnezeu. Este calea unei desfaceri radicale de cele amintite, din iubire mai mare de Dumnezeu: *”Unele din cele săvârșite de noi după voia lui Dumnezeu se săvârșesc potrivit poruncii; altele nu din poruncă, ci, cum ar zice cineva, ca o jertfă de bună voie. De pildă, potrivit poruncii este a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele, a iubi pe dușmani, a nu desfrâna, a nu ucide și celelalte pe care călcându-le, vom fi osândiți. Iar nu din poruncă este traiul în feciorie, necăsătoria, sărăcia, retragerea din lume și celelalte. Acestea au înțelesul de daruri. Că de nu vom putea împlini din slăbiciune vreunele din porunci, să câștigăm prin daruri îndurarea Bunului nostru Stăpân”* după **Sf. Maxim Mărturisitorul**.

Motivația ce o dă **Sf. Maxim Mărturisitorul** în aceste rânduri așa ziselor ”sfaturi evanghelice” se deosebește de cea catolică. Prin împlinirea acestor sfaturi nu se câștigă niște merite prisositoare, ci se umplu niște goluri în împlinirea poruncilor.

Pr. D. Stăniloae adoptă aceeași idee a urmării vieții monahale, nu ca să împlinim mai mult decât dăm datorii, ci pentru a ne împlini mai conștiincios datoria. Astfel el afirmă: *”Adeseori unii creștini, conștiinți că nu sunt în măsură să împlinească îndatoririle generale ale creștinilor, își iau sarcina să împlinească alte lucruri, pentru a câștiga îndurarea lui Dumnezeu pentru cele ce știu că nu le vor putea împlini. Pentru conștiința lor, împlinirea acestor sfaturi, pe care simt că le pot împlini mai ușor decât pe cele de ordin general creștin, devine o obligație. Monahismul a fost astfel o chestiune de chemare. Și cel ce-și descoperă această chemare trebuie să o ia în serios și împlinind-o, să nu se mândrească socotind că face mai mult decât era dator să facă și decât ceilalți”*. În același sens afirmă și **Sf. Ioan Gură de Aur** că dacă toți ar fi creștini adevărați, nu ar mai trebui să existe mănăstiri.

Tot referitor la urmarea sfaturilor evanghelice, **Hristu Andrutsos** face o deosebire între porunci și sfaturi pe plan obiectiv, în sensul că toți sunt obligați să împlinească poruncile, dar nu toți sunt obligați să împlinească sfaturile. Din punct de vedere subiectiv, adică al cugetului celui ce împlinește sfaturile, această deosebire o consideră însă cu totul inconsistentă (sau cel puțin relativă). *”Este inconsistentă, spune el, întrucât fapta superioară datoriei are o valoare adevărată numai atunci când cel ce o împlinește simte că săvârșind-o nu face nimic altceva decât datoria sa. Și este relativă întrucât ceea ce pe o treaptă inferioară a desăvârșirii apare conștiinței ca un simplu îndemn, pe o treaptă mai înaltă apare ca o datorie morală elenitară. Desigur, nu pentru fiecare este o datorie fecioria, devotarea totală lui Dumnezeu, departe de lume și slujirea aproapei. Dar sunt împrejurări când fecioria, fiind mai potrivită slujirii Celui Prea Înalt, devine credinciosului datorie. Și în general dacă cineva se simte în stare sau îndemnat(chemat) de Dumnezeu să ia o astfel de slujire, ceea ce se află mai presus de datoria lui, devine pentru el datorie și călcarea acestei datorii este și ea vrednică de pedeapsă”*.

2. Am văzut până acum că există un progres continuu în viața cea nouă în Hristos inaugurată prin Botez. Dar dacă îndreptarea poate fi dezvoltată și întărită, ea poate fi și pierdută. Pentru că harul divin nu lucrează silnic în om fără libera conlucrare a acestuia. Păcătuiind greu, cel îndreptat cade din har, putându-se din nou ridica prin Taina Pocăinței. Numai păcatele ușoare, cele în care omul cade din neatenție sau slăbiciunea firii și constituie doar o abatere ușoară de la poruncile lui Dumnezeu (spre deosebire de cele grele care presupun intenție determinată și perversiunea voinței), nu atrag căderea din îndreptare.

Sf. Scriptură ne învață că toți oamenii au păcate: "*toți mult păcătuim*" – **Iacov 3,2**: "*De vom zice că nu avem păcat, pe noi înșine ne amăgim și adevărul nu este întru noi*" – **I Ioan 1,8**. Dar nu toate păcatele sunt grele, de moarte. Mântuitorul Însuși ne învață în Rugăciunea domnească să ne rugăm pentru iertarea păcatelor. De aceea și sfinții, pentru că și ei săvârșesc unele păcate, se roagă nu numai din smerenie, ci în adevăr pentru iertarea greșelilor lor.

Păcatele grele aduc pierderea dreptății și a vieții veșnice, căci "*păcatul săvârșindu-se naște moartea*" – **Iacov 1,15** și "*nici desfrânații, nici slujitorii idoloilor, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici hulitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu*" – **I Corinteni 6,9-10**. Sf. Atanasie cel Mare spune: "*Cel ce cade nu mai este în Dumnezeu fiindcă s-a depărtat de la el Duhul Sfânt și Mângâietor al lui Dumnezeu, ci în acela căruia s-a supus păcătuiind*".

Există destule astfel de exemple în istoria mântuirii lumii. Unii dintre drepti au pierdut starea de dreptate prin păcate grele pentru totdeauna, ca îngerii răi, Iuda etc., iar alții și-au recășigat îndreptarea prin pocăință ca Petru, David.

Credința și faptele bune – condițiile însușirii mântuirii subiective

A. Credința

1. Credința – condiție a mântuirii subiective. Definiția credinței ca virtute teologică și harismă (fiind rod al harului divin în sufletul omului, ea se dezvoltă prin conlucrarea liberă a omului cu harul);
2. Credința deplină, în înțeles cuprinzător, implică și atașamentul nostru spiritual față de Mântuitorul;
3. În sens restrâns, credința înseamnă primirea strict intelectuală a adevărului dumnezeiesc, fără iubire. Această credință singură nu mântuiește;
4. Temeiuri din Sf. Scriptură despre necesitatea credinței pentru mântuire;

1. Mijloacele prin care omul ajunge la îndreptare, adică la însușirea personală a mântuirii realizate de Iisus Hristos, sunt credința și faptele bune. Acestea constituie condițiile subiective ale mântuirii, condiția obiectivă fiind harul divin.

Prin credință și fapte bune, sub permanenta întărire și călăuzire a harului divin omul beneficiază deci personal de roadele Jertfei Mântuitorului și totodată, prin ele progresează treptat în sfințenie.

Credința după Ap. Pavel este „*încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute*” – **Evrei 11.1**. Ea este o virtute teologică sădită în om prin harul sfințitor primit prin Botez, care crește și se dezvoltă în cel credincios prin străduința și lucrarea acestuia ajutat de harul divin. Credința împreună cu nădejdea și dragostea, fiind roade ale conlucrării omului cu harul, sunt harisme (daruri ale Sfântului Duh) și totodată virtuți. Se numesc virtuți teologice pentru că pun pe creștin în legătură nemijlocită cu Dumnezeu. Prin credință Îl cunoaștem pe Dumnezeu, ne îndreptăm spre EL prin nădejde, iar prin iubire Îl îmbrățișăm, ne unim cu El.

2. Credința, născută în om de har, dar cu consimțirea și colaborarea omului care se conformează vocii dumnezeiești, este primirea adevărului mântuitor descoperit prin Iisus Hristos. Ca virtute teologică și dar supranatural, ea apare și se dezvoltă prin lucrarea Duhului Sfânt în om, ca rod al harului divin. Acest act al credinței nu înseamnă numai o acceptare simplă a adevărilor descoperite, ci și alipirea spirituală de Persoana Mântuitorului și de opera Lui. Credința întregă implică deci devotament deplin față de Hristos și față de învățătura Lui; înseamnă ascultare de cuvântul Lui și iubire față de El manifestată în chip necesar în fapte bune.

Astfel, credința adevărată, vie, completă care mântuiește nu este un act strict intelectual, ci este organic unită și nedespărțită de fapte bune izvorâte din iubirea față de Dumnezeu. Acest adevăr al unității organice a credinței și iubirii sau a credinței și faptelor bune este arătat prin următoarele expresii: omul se mântuiește prin credință; prin credință și iubire; prin credință și fapte bune; prin păzirea poruncilor divine; nu numai prin credință; „*prin credință lucrătoare prin iubire*”. Ultima expresie este cea mai cuprinzătoare și este întâlnită la **Galateni 5,6**.

Prin urmare, în înțelesul cuprinzător și deplin, credința care mântuiește este inseparabilă de iubirea care se manifestă în fapte bune.

3. Dar noțiunea de credință poate fi luată și într-un sens mai restrâns, anume ca primire strict intelectuală, simplă și rece, a adevărului divin, fără iubire, deci fără atașamentul integral al persoanei la adevărul cunoscut, fără devotamentul față de Hristos din care izvorăsc firească faptele bune. Astfel de credință nu mântuiește desigur; ea este credință incompletă, moartă. Despre ea vorbește Sf. Iacov: „*Căci precum trupul fără suflet mort este, astfel și credința fără fapte, moartă este*” – **Iacov 2,26**. Pe această credință o au și diavolii și se cutremură cunoscând existența lui Dumnezeu – **Iacov 2,19**, dar nu se pot mântui căci nu pot iubi pe Dumnezeu și poruncile Lui (Se aseamănă cu teologia fără fapte – teologia demonilor. De fapt o astfel de credință nu este adevărată nici ca primire a adevărului divin. Pentru că dacă am crede că Hristos e Mântuitorul și cuvântul Lui e adevărat, i-am îndeplini poruncile Lui. Pe măsură ce credem, ne umplem și de iubire de Dumnezeu și de dorința de a-i face voia).

Deci să înțelegem că atunci când Sf. Iacov vorbește despre credința care nu mântuiește singură, el are în vedere acest înțeles restrâns al credinței. Credința în același înțeles restrâns o întâlnim și la Ap. Pavel – I Corinteni 13,2 – când afirmă că credința, fie ea puternică să mute și munții, nu ajută la nimic dacă nu este unită cu dragostea creștină, ci doar face pe om aramă sunătoare.

În alt loc însă, Ap. Pavel afirmă că: "*În har sunteți mântuiți, prin credință și aceasta nu e de la voi: al lui Dumnezeu este darul. Nu din fapte, ca să nu se laude nimeni. Pentru că a Lui făptură suntem, zidiți în Iisus Hristos spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a gătit mai înainte ca să umblăm întru ele*" – Efeseni 2,8-10. Aici, Ap. Pavel nu exclude necesitatea faptelor bune pentru mântuire, ci vrea să arate că nu trebuie să ne buzim pe faptele noastre ca și cum ele ne-ar aduce mântuirea. Prin ele ne arătăm vrednici de iubirea lui Dumnezeu, dar mântuirea o primim în dar pentru Jertfa Mântuitorului.

Iar, pe de altă parte, prin faptele care nu aduc mântuirea, Ap. Pavel înțelege faptele Legii mozaice care nu sunt săvârșite din credința în Hristos, deci fără colaborarea harului divin, ci sunt încercări ale omului de a se îndrepta prin propriile puteri cum se exprimă clar la Galateni 2,16: "*Știind însă că omul nu se îndreptează din faptele Legii, ci numai prin credința în Iisus Hristos, am crezut și noi în Iisus Hristos pentru ca din credința în Hristos să ne îndreptăm, iar nu din faptele Legii, căci din faptele Legii nimeni nu se va îndrepta*".

Așadar, dacă se ia credința în sens larg, nedespărțită de iubire, atunci se poate spune că omul se îndreptează prin credință; iar dacă se ia credința în sens simplu, numai ca primire fără îndoială a adevărilor descoperite – cum se ia în mod obișnuit – atunci trebuie să se spună că omul se îndreptează prin credință și fapte bune.

4. Necesitatea credinței pentru mântuire este arătată de Sf. Scriptură: "*Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi*" – Marcu 16,15-16. Fiindcă aici apare credința ca singura condiție necesară pentru mântuire, trebuie înțeleasă credința unită cu fapte. Apoi, în alt text: "*Fără credință cu neputință este a bineplăcea lui Dumnezeu*" – Evrei 11,6 – adică faptele bune fără credință nu au valoare; aici însă nu se exclude necesitatea faptelor bune. Iar la Romani 10,9: "*De vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede în inima ta că Dumnezeu L-a înviat pe El din morți, te vei mântui*", credința este privită aici ca alipirea cu toată inima de Hristos.

Observatie: Catolicii vorbesc despre două faze sau etape de dezvoltare a credinței: credința generală, neformată, dinaintea primirea Botezului de către om, și credința specială, formată, câștigată după Botez. Această împărțire, însă, ține de spiritul raționalist al teologiei occidentale și nu este justificată (**obs.**).

B. Faptele bune

1. Definiția și necesitatea lor pentru mântuire;
2. Explicația textelor pauline în care pare să se conteste importanța faptelor bune;
3. Legătura organică dintre credință și fapte bune;
4. Faptele bune, ca să aibă valoare, trebuie să fie săvârșite cu smerenie.

1. Faptele bune sunt toate actele omenești care izvorăsc din iubirea de Dumnezeu și de aproapele, săvârșite liber în colaborare cu harul divin (deci sunt acte sinergice), adică: postul, rugăciunea, milostenia etc., care contribuie la propășirea spirituală și materială a oamenilor.

Biserica Ortodoxă susține că alături de credință, și faptele bune sunt absolut necesare pentru mântuire. Astfel, Mântuitorul spune: *"Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri"* – **Matei 7,21**. De asemenea, la Judecata universală, moștenitorii Împărăției cerurilor vor fi aleși după criteriul împlinirii faptelor milei trupești – **Matei 25,34-45**. Aici Mântuitorul nu amintește de credință pentru că între credință și fapte bune este o legătură organică, acestea izvorând totdeauna din credință și iubire de Dumnezeu. Sf. Iacov spune clar: *"Omul se îndreptează prin fapte, iar nu numai prin credință"* – **Iacov 2,24** sau *"Credința fără fapte este moartă"* – **Iacov 2,17**. De asemenea, Sf. Părinți afirmă unanim că faptele bune sunt necesare pentru mântuire. **Sf. Chiril al Ierusalimului** scrie: *"Cinstirea de Dumnezeu constă din cunoașterea exactă a dogmelor și din fapte bune. Dogmele fără fapte bune nu sunt plăcute lui Dumnezeu. El nu primește, însă, nici faptele dacă nu sunt întemeiate pe dogmele pietății"*.

2. Dacă Ap. Pavel pare să conteste uneori necesitatea faptelor bune pentru mântuire, el se referă de fapt ori la credință în sens larg, care implică și faptele bune, ori se referă la acele fapte care nu izvorăsc din credință și iubirea pentru Hristos și deci nu sunt mântuitoare. Acestea pot fi faptele Legii mozaice ori ale legilor civile ori altele (izvorâte din sentimente firești), lipsite de fundamentul credinței în Hristos și săvârșite în afara legăturii cu Hristos, având numai forma exterioară a faptei bune (orice faptă are trup și suflet. Sufletul constă în motivul și scopul ei).

3. Așa cum am mai afirmat, credința și faptele bune nu pot fi separate pentru că sunt legate organic. Credința adevărată, mântuitoare este cea unită cu iubirea și manifestată în mod necesar prin fapte bune. Căci *"credința deplină, desăvârșită nu înseamnă a primi simplu, ci a crede cu fapta"* după **Sf. Ioan Damaschin**. Tot astfel faptele bune sunt mântuitoare numai dacă izvorăsc din credință și iubire față de Hristos. În progresul moral al omului, pe măsură ce crește credința, crește și iubirea, iar iubirea dorește să se exprime tot mai viu prin fapte (precum e relația firească dintre mamă și copil). Așadar, credința lucrătoare prin iubire este singurul mijloc prin care omul poate contribui la mântuirea sa.

4. Trebuie însă să reținem că chiar dacă faptele bune izvorâte din credința în Hristos sunt meritorii (vrednice de apreciere, valoroase) în ele însele, noi nu suntem îndreptățiți să ne lăudăm cu ele sau pe baza lor să pretindem dobândirea propriei mântuiri (Nu e bun cel ce se crede bun, ci cel apreciat de alții ca bun). Dumnezeu nu ne datorează nimic, El nu are nevoie de slujirea noastră, ci noi suntem datornicii lui Dumnezeu. Iar poruncile divine sunt date spre binele, folosul nostru, ca să rămânem în comuniune de iubire cu Dumnezeu și să ne împărtășim astfel prin har de fericirea dumnezeiască.

Deși faptele bune sunt absolut necesare pentru mântuire, ele au numai rolul de a ne pregăti sufletul pentru primirea mântuirii. Mântuirea, însă, este darul lui Dumnezeu oferit oamenilor pentru Jertfa Mântuitorului: *"Împărăția cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase"* după **sf. Marcu Acetul**, dar oferit celor vrednici de iubirea lui Dumnezeu. Astfel Mântuitorul ne învață pentru a ne menține în smerenie: *"Așa și voi, când veți face toate cele ce vi s-au poruncit, să ziceți: slugi netrebnice suntem, căci ce am fost datori să facem am făcut"* – **Luca 17,10**. Iar Ap. Pavel: *"Cu harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt, și harul Lui care a fost întru mine n-a fost în zadar, căci m-am ostenit mai mult decât ei toți, dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine"* – **I Corinteni 15,10** și *"Căci ce ai pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te lauzi ca și cum nu l-ai fi primit?"* – **I Corinteni 4,7**.

Mântuirea subiectivă – deosebiri confesionale

I. Concepția catolică

1. Caracterul juridic și exterior al învățaturii catolice despre îndreptare;
- 2-3. Două teorii greșite despre rolul faptelor bune în îndreptare. Definierea următoarelor concepte din teologia catolică: merit, fapte suprameritorii, tezaurul meritelor prisositoare, indulgențe;
4. Cine are nevoie de indulgențe?
5. Scopul indulgențelor;
6. Combaterea concepției catolice despre mântuirea subiectivă;
- II. Îndreptarea după protestanți.

I. Doctrina catolică despre îndreptare

1. Termenul cel mai des folosit la catolici pentru a exprima starea celor îndreptați sau mântuiți este cel de "justificare". Starea de dreptate sau de „justificare”, în care se află aceștia, este privită ca o relație exterioară de pace dintre om și Dumnezeu. Această relație a fost stabilită datorită satisfacției aduse de Hristos prin Jertfa Sa onoarei jignite a lui Dumnezeu prin păcatul protopărinților. În această stare de justificare, zic ei, omul este achitat de pedeapsa cuvenită și primește de la

Dumnezeu *gratia divina*, cu ajutorul căreia poate duce în continuare o viață mai lipsită de păcat (dar, după ei, prin cădere natura umană a rămas intactă, fiind lipsită doar de darul supraadăugat, însă natura umană poate funcționa și fără har).

Deci, starea cea nouă a omului este cea de dreptate exterioră (nu de transformare interioară), pentru că „Biserica” i-a acordat grația necesară pentru a fi „justificat” (pentru a i se înlătura vina juridică ca urmaș al lui Adam). Justificarea și acordarea grației au fost posibile datorită Jertfei Mântuitorului, Care, însă, ar fi încredințat grația „Bisericii” pentru distribuire. „Biserica” catolică a valorificat meritele lui Iisus Hristos ca un depozit de *gratia creata*, care este la dispoziția ei, dar nu este legată intim de ființa Bisericii, ci este socotită ca un tezaur de sine stătător care se află sub administrarea ei. Cum este distribuită grația?

2. Teoria faptelor meritorii. Potrivit învățaturii catolice, faptele bune sunt fapte meritorii în sensul că au drept la recompensă din partea lui Dumnezeu. (Dar cum poate obține o creatură un drept față de Dumnezeu?) În plus, catolicii consideră ca mântuitoare pentru creștini nu numai faptele lor personale, ci și ale mucenicilor, ale sfinților și ale celor care au trăit după sfaturile evanghelice, care au realizat un surplus de fapte bune ce depășește necesarul lor pentru mântuire. Acestea sunt faptele suprameritorii – *erga supererogatoria* – ale acestora, care se adaugă la meritul Jertfei Mântuitorului și constituie ”tezaurul meritelor prisositoare” pe care „Biserica” le distribuie credincioșilor prin indulgențe.

3. Această teorie a meritelor prisositoare care este o eroare mai mare, pornește de la teoria faptelor meritorii, cât și de la separația netă pe care o face catolicii între porunci și sfaturi evanghelice. Omul este dator să împlinească numai poruncile divine, spun ei. Drept aceea, cei care le împlinesc intră în viață, iar cei care împlinesc și sfaturile dobândesc comoară în cer (conform Matei 19,21), adică un surplus de fericire veșnică. Acest prisos poate fi trecut de „Biserică”, prin indulgențe altor credincioși care nu au satisfăcut deplin dreptatea divină (Prilejul revoltei lui Luther l-a constituit tocmai predicarea indulgențelor de dominicani, mai ales de Tetzel în 1514, care spunea că indulgențele au efect imediat și sigur: *”Sobald das Geld im Kasten Klingt, Die Seele im Himmel springt”* = Imediat ce aurul sună în cutie, sufletul zboară la cer).

4. Cine are nevoie de indulgențe? Catolicii separă păcatele în grele și ușoare; apoi separă vina păcatelor de pedepsele lor. Păcatele grele atrag după ele, pe lângă vină, pedepse veșnice și temporare, cele ușoare numai pedepse temporare. Prin „Taina” pocăinței la ei se iartă vina păcatelor grele și ușoare și numai pedepsele veșnice ale păcatelor grele pentru satisfacția adusă de Hristos. Pedepsele temporare ale păcatelor feluri de păcate nu se iartă pentru jertfa lui Hristos, ci pentru ele trebuie să dea penitentul o anumită satisfacție prin fapte. Dacă nu dă această satisfacție pentru ele, va merge în purgatoriu, unde va suporta cuvenita pedeapsă înainte de a merge la rai. De această satisfacție datorată pe pământ sau împlinită în purgatoriu scapă prin indulgențe care trec la rubrica lui quantumul necesar din satisfacția prisositoare adusă de Hristos și de sfinți.

5. Dar desigur că precum Dumnezeu iartă pedepsele veșnice pentru Jertfa lui Hristos, ar putea ierta și pe cele temporare. Dar ceea ce nu vrea Dumnezeu să ierte pentru Jertfa lui Hristos în „Taina” pocăinței, iartă papa tot pentru meritul Jertfei lui Hristos prin indulgențe, făcând uz de meritele prisositoare ale acestei Jertfe și de cele ale sfinților (pentru Jertfa Mântuitorului i se iartă pedeapsa veșnică, dar Jertfa Mântuitorului prisosește, este mai mult decât cere ofensa păcatului, meritele Jertfei fiind infinite. Astfel, prisosul Jertfei lui Hristos împreună cu meritele prisositoare ale sfinților sunt la dispoziția papei pentru a ierta cu ele pedepsele temporare ale ambelor feluri de păcate). Deci Dumnezeu Însuși a renunțat la iertarea unei părți din pedepse pentru a o pune sub jurisdicția papei. Teoria aceasta sustrage din puterea lui Hristos, manifestată prin Taina Pocăinței, de a ierta păcatele oamenilor împreună cu pedepsele lor, pentru a o acorda papei ”vicarul lui Hristos” pe pământ. Teoria are scopul să pună mântuirea credincioșilor în dependență de papa. Ceea ce nu pot aceștia obține de la Dumnezeu, pot obține de la papa.

6. Combaterea doctrinei catolice

Relația omului cu Dumnezeu la catolici nu este bazată pe iubire, ci se realizează juridic, contractual. Ea nu este o unire reală dintre om și Dumnezeu datorită învățăturii lor greșite despre har, ci este o simplă legătură care face pe om și pe Dumnezeu exterior unul altuia.

Pentru ortodocși relația omului cu Dumnezeu este comuniune harică prin iubire, iar iubirea nu pretinde nimic, ci ea se uită pe sine cu totul, ”*ea nu caută ale sale*” – **I Corinteni 13,5**, iubirea creștină se exprimă printr-o chenoză voluntară a unei persoane pentru a face să crească cealaltă persoană. Iar chenoza omului în fața lui Dumnezeu pe Care Îl iubește este exprimată, în Ortodoxie, prin smerenie. Ea trebuie să însoțească toate faptele bune căci fără smerenie, virtuțile nici nu sunt virtuți. (argument împotriva teoriei faptelor meritorii)

Deosebirea dintre doctrina catolică și cea ortodoxă provine și din ideea că după catolici, ceea ce obține omul în viața viitoare este o seamă de bunuri supranaturale create, pe când noi credem că obținem pe Însuși Dumnezeu, deci nu ceva, ci pe Cineva, viața viitoare fiind o viață de comuniune deplină cu Dumnezeu. În concepția catolică, la mijloc între om și Dumnezeu se află *gratia creata*, care îl desparte pe om de Dumnezeu. La ortodocși, harul divin, ca energie necreată și nedespărțită de Ființa divină, unește pe om cu Dumnezeu.

Nici Sf. Scriptură, nici Sf. Părinți nu vorbesc despre vreun ”merit” al omului, termen primejdios pentru moralitatea credinciosului, care, oricâte virtuți ar fi dobândit, trebuie să rămână smerit, cugetând că nu a făcut nimic vrednic de răsplata dumnezeiască. De altfel, unde este iubire, nu are loc meritul.

Ortodoxia vorbește de vrednicie, dar este altceva decât meritul ca drept la recompensă divină. Această vrednicie este o stare adecvată de curăție a sufletului și a trupului pentru a se întâlni, a se uni cu Dumnezeu. Ea se exprimă antinomic: credinciosul este vrednic pentru unirea cu Hristos întrucât s-a pregătit, s-a curățit, a făcut pocăință și totuși este nevrednic pentru Trupul și Sângele Mântuitorului, întrucât curăția și pregătirea lui nu sunt pe măsura sfințeniei și a măreției darului

primit. Deci vrednicia la ortodocși nu este un merit, ci o dispoziție, o capacitate, o deschidere a omului spre Dumnezeu și se realizează prin conlucrarea noastră cu harul.

Apoi, meritele prisositoare nu există pentru că faptele bune săvârșite de om nu sunt legate exterior de el, ci ele sunt cu totul personale pentru că izvorăsc din iubirea omului pentru Dumnezeu. Iar faptele bune, oricâte ar fi, nu depășesc niciodată cercul datoriei personale. Niciodată nu ajunge omul la o desăvârșire limită. Și pentru că starea de fericire este în funcție de această stare de desăvârșire, așa nici fericirea veșnică nu are limită pentru că ea înaintează infinit în iubirea lui Dumnezeu.

Există o limită a puterilor umane dincolo de care ele se odihnesc, lăsând loc lucrării pure a harului, limită care nu este atinsă, însă, decât de unii sfinți și numai uneori, dar aceasta este apanajul vieții viitoare. Până la acea limită ar trebui să ajungă fiecare. Fericirea însă nu are limită. Deci departe de a face omul fapte mai multe decât este dator, dimpotrivă faptele lui rămân mult mai prejos decât fericirea dumnezeiască primită în dar. Dumnezeu îi dă nesfârșit mai mult omului decât i-a dat acesta. Dacă Dumnezeu nu ar da omului nesfârșita fericire, ci doar echivalentul faptelor lui mărginite, omul ar fi veșnic nefericit căci o fericire limitată nu este fericire adevărată. Omul are o sete nesfârșită de desăvârșire și de fericire. Dar omul nu poate ajunge decât până la un punct din această desăvârșire prin puterile sale, chiar ajutat de har. Dumnezeu adaugă însă la ceea ce a obținut omul prin puterile lui, răsplata sa nesfârșită, "însuțită". Omul dă prin faptele sale ceva finit, Dumnezeu îi dă infinitul, îndumnezeirea după har.

De asemenea, contrar doctrinei catolice, Ortodoxia învață că între membrii Bisericii nu există o legătură fizică astfel încât să se treacă faptele de la sfinți la credincioși. Aceasta nu înseamnă egoism pentru cei ce urcă la trepte foarte înalte de desăvârșire, după **pr. D. Stăniloae**. Dar folosul altora de la ei se datorează unei iradiieri directe de putere de la cei mai ridicați la cei mai puțini ridicați, nefiind nevoie de un intermediar oficial care să administreze acest "surplus" ca pe niște merite dezlegate de persoanele care le-au câștigat. Sfinții ne ajută prin pilda vieții lor, prin rugăciunile și mijlocirile lor. Dar acest ajutor nu trece mecanic și exterior de la ei la noi, ci ei ne înrăuresc moral și lăuntric. Iar această comunicare directă, personală între sfinți și credincioși se săvârșește în comuniunea iubitoare a Bisericii fără să fie nevoie de un intermediar oficial.

De altfel, toți creștinii pot câștiga unii de la alții, fiecare având ceva de comunicat și de primit de la ceilalți, după **pr. D. Stăniloae**.

Deci, în teoria catolică a meritelor prisositoare avem o înălțare exagerată a omului și o uitare a iubirii și smereniei, precum și o ignorare a capacităților naturii umane.

Lipsită de teme este și teoria indulgențelor papale. În Ortodoxie, epitimia are caracter pedagogic (terapeutic), nu ispășitor, vindicativ, juridic. Indulgențele, înțelese ca o comercializare a harului divin, sunt forma cea mai decadentă a concepției catolice despre har. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: "Nu pentru păcat vom

și pedepsiți, ci pentru că nu am făcut pocăință", iar pocăința nu se cumpără, este un act personal.

II. Îndreptarea după doctrina protestantă

Învățătura de bază a protestanților este că omul se mântuiește prin credință fără fapte "*sola fide*". Și pentru că omul nu este în stare de nimic bun după cădere, spun ei, fiind mort spiritual (neputând nici să dorească ceva bun), credința este creată în el prin auzirea cuvântului lui Dumnezeu. Astfel omul este condus la cunoașterea păcatului său, ceea ce îl duce la mahnire pentru starea sa. Această mahnire l-ar duce la disperare dacă sub lucrarea grației și a cuvântului Evangheliei, inima nu i s-ar deschide căinței și credinței.

Luther vede raportul dintre credință și iubire invers decât catolicii. "*Nu iubirea însuflețește credința, ci credința însuflețește iubirea*" spune el. Deci, după ei, credința produce în suflet iubirea. Dar nu în această iubire constă puterea justificatoare a credinței. Credința este mereu distinctă și este mereu la fel de mare, nu crește din iubire.

Credința în concepția protestantă nu este privită în niciunul din înțelesurile ortodoxe. Pentru ei credința este încrederea necondiționată a unui om în meritele lui Hristos și în justificarea lui prin ele. De fapt, nici credința nu este propriu zis cauza justificării, zic ei. Cauza justificării este exclusiv dreptatea lui Hristos. Dar se zice că omul se justifică prin credință pentru că prin credință ia omul cunoștința de justificarea lui.

Această credință, fără fapte și fără dragoste, îl îndreptează pe om, după protestanți. Credința poate avea ca roade: dragostea și faptele bune, ele nu contribuie totuși, zic ei, la îndreptarea omului. Omul este declarat drept de Dumnezeu numai pentru meritele lui Hristos, fără ca el să fie făcut drept printr-o înnoire lăuntrică. Omul este iertat pentru ispășirea pe care a făcut-o Hristos, dar în ființa lui, el rămâne același, adică un păcătos netransformat, rău, decăzut, senzual, nedrept ca și înainte de îndreptare. Starea de dreptate este înțeleasă exclusiv juridic. Ea este obținută de om de unul singur, fără să aibă nevoie de Biserică. „Biserica” la protestanți asigură o legătură formală, externă, administrativă, și nu una organică, harică.

În felul acesta, mântuirea omului este concepută ca o contravaloare plătită de Hristos printr-un act trecut, odată pentru totdeauna, pentru păcatele continue ale oamenilor. Deci întreaga mântuire se referă la un act trecut, valoros în sine, dar nu la Persoana lui Hristos în permanentă comuniune cu noi.

Această concepție despre mântuire face de prisos faptele bune, unii reformatori susținând chiar că ele sunt păgubitoare pentru mântuire. Aceasta pentru că sunt săvârșite de păcătoși, și sunt considerate necurate, ca pătate de egoism, mândrie. După unele controverse între protestanți, Formula de Concordie din 1580, devenită carte simbolică, dă următoarea hotărâre: "*Credem, învățăm și mărturisim că faptele bune trebuie să fie cu totul respinse nu numai când este vorba de justificarea prin credință, ci și când este vorba de mântuirea noastră veșnică*" (Justificarea este înțeleasă ca primul act de intrare a omului în viața cea nouă). Însă, pentru că se crea dezordine în viața socială, Formula de Concordie admite totuși,

până la urmă, că faptele bune nu rămân chiar fără nicio răsplată. Pentru ele se primesc diferite bunuri pe pământ și un premiu în ceruri. Deci, prin credință se poate obține viața veșnică și fără fapte, dar prin fapte se obține ceva în plus. Faptele bune sunt de dorit, aduc un plus de fericire, dar nu sunt o condiție *sine qua non* pentru mântuire cum sunt la ortodocși și la catolici.

Astfel învățătura finală la protestanți despre faptele bune este că ele de obicei urmează în mod natural credinței, sunt o consecință a ei, dar nu sunt necesare pentru „justificare” sau pentru mântuire. Dumnezeu justifică și mântuiește pe om nu luând în considerare faptele lui bune, nici întrucât acesta iubește pe Dumnezeu, ci numai întrucât se încrede în Hristos. Chiar dacă credința nu este urmată de fapte bune, omul tot rămâne justificat și se mântuiește.

Așadar, protestanții ignoră atât dragostea, cât și faptele bune. Ei se sprijină și pe textul **Efeseni 2,8-9**: *”Căci în har sunteți mântuiți, prin credință, și aceasta nu de la voi, al lui Dumnezeu este darul, nu din fapte, ca să nu se laude cineva”*. Aici însă este vorba de faptele dinafara credinței iubitoare și, mai ales, este afirmată ideea că faptele bune nu sunt meritorii prin ele înseși, în sensul că ele ne-ar aduce mântuirea ca o datorie din partea lui Dumnezeu, mântuirea fiind dobândită prin har. De fapt, **necesitatea faptelor bune este afirmată clar chiar în versetul următor**: *”Pentru că a Lui făptură suntem zidiți în Hristos Iisus spre fapte bune pe care Dumnezeu le-a gătit mai dinainte ca să umblăm întru ele”* – **Efeseni 2,10**.

Numeroase alte texte din Sf. Scriptură afirmă categoric necesitatea faptelor bune pentru mântuire, fericirea sau osânda veșnică fiind urmarea săvârșirii sau neîmplinirii acestora. Astfel la **Matei 25,31-46** mântuirea apare condiționată doar de faptele bune (acestea fiind legate organic de iubire și credință). De asemenea, Ap. Pavel scrie: *”Căci noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să luăm fiecare după cele ce am făcut prin trup, ori bine, ori rău”* – **II Corinteni 5,10**.

Desigur, meritul faptelor bune este relativ pentru că ele sunt săvârșite prin puterea lui Hristos și ele nu aduc propriu zis mântuirea, care ne este oferită în dar pentru Jertfa lui Hristos. Dar ele ne fac vrednici, ne pregătesc pentru mântuire și deci sunt absolut necesare pentru mântuire potrivit concepției ortodoxe. Uneori manifestarea iubirii în fapte poate fi împiedicată de cauze obiective, dar în aceste situații valoarea morală a dragostei creștine rămâne intactă.

În teologia protestantă, concepția greșită că omul este mort spiritual și lucrarea mântuirii este săvârșită exclusiv de *gratia divina*, precum și observația justă că nu toți se mântuiesc au dus la teoria greșită despre predestinație.

CINSTIREA SFINȚILOR ÎN BISERICA ORTODOXĂ

1. Învățătura Bisericii Ortodoxe despre cinstirea sfinților;
2. Cum se manifestă cinstirea sfinților în cultul Bisericii Ortodoxe?
3. Cinstirea absolută și relativă. Sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia sfinților;
4. Hotărârea sinodului al VII-lea ecumenic cu privire la cinstirea sfinților;
5. Relația noastră cu sfinții;

1. Învățătura Bisericii Ortodoxe despre cinstirea sfinților se exprimă astfel: acelor oameni, creștini sau drepti ai Vechiului Testament, care au ajuns la o treaptă înaltă de desăvârșire morală în timpul vieții lor pământești, și după moarte se împărtășesc de fericirea cerească, fericire de care se vor împărtăși deplin după Judecata universală, li se cuvine o cinstire deosebită.

2. Cinstirea sfinților se manifestă în cultul Bisericii Ortodoxe prin:

- ridicarea de biserici închinare lor și preamărirea vieții lor (prin consemnarea vieții lor și popularizarea ei, în primul rând, prin citirea în cadrul cultului divin);

- instituirea sărbătorilor în ziua adormirii lor, prin slujbe speciale în cinstea lor și prin toate rugăciunile adresate lor pentru a mijloci la Dumnezeu pentru noi;

- venerarea moaștelor, a relicvelor legate de viața lor și a icoanelor lor.

3. Desigur numai cinstirea lui Dumnezeu este absolută, aceasta se numește adorare - λατρεία și este expresia supunerii noastre totale față de El, a dăruirii întregii noastre ființe din iubire față de El, o expresie a recunoașterii Lui ca Binefacător suprem și Stăpân absolut.

Spre deosebire de adorarea lui Dumnezeu, cinstirea sfinților este relativă pentru că cinstindu-i pe ei, Îl cinstim de fapt tot pe Dumnezeu în mod indirect ca Cel Care a dat sfinților harul Său pentru a se desăvârși după cuvântul psalmistului:

„Lăudați pe Dumnezeu întru sfinții Săi” – **Psalmi 150,1.**

Deosebirea dintre sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia sfinților Lui este că Dumnezeu este sfânt prin Ființa Sa, numai El are, așadar, sfințenie absolută, ființială, El este izvorul sfințeniei, iar oamenii pot dobândi sfințenia după dar, prin împărtășire sau participare la sfințenia dumnezeiască.

Cinstirea sfinților mai este numită venerare (δουλεία) și include și pe sfinții îngeri ca duhuri slujitoare lui Dumnezeu sau ca trimiși să slujească oamenilor pentru dobândirea mântuirii.

4. Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât ca sfinților îngeri să li se acorde o cinstire egală cu a sfinților. Maicii Domnului Biserica îi acordă o cinstire deosebită numită supravenerare sau preacinstire (ὑπερδουλεία). Cei care nu respectă

hotărârile acestui sinod cu privire la cinstirea sfinților și a puterilor cerești prin invocarea lor în rugăciune sunt dați anatemei.

5. Relația noastră cu sfinții este o relație de iubire frățească ce are loc în comuniunea Bisericii. În calitatea de prieteni și casnici ai lui Dumnezeu, ei au îndrăzneală pentru a mijloci la Dumnezeu pentru noi. Sfinții au o viață conștientă; ei cunosc prin harul lui Dumnezeu viața celor de pe pământ și stare lor sufletească și se bucură sau se întristează pentru cei ce se mântuiesc sau se pierd. Ca următori ai lui Dumnezeu, sfinții sunt însuflețiți de iubire pentru toți oamenii și de dorința ca toți să se mântuiască.

Lectură: Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, vol II, Editura Anastasia, București, 2004, pg.59-71; Pr. D. Stăniloae, T.D.O., vol. I, pg. 274-286.

Temeiurile cinstirii sfinților

1) Suntem datori să-i cinstim pe sfinți pentru că **Însuși Dumnezeu îi cinstește** numindu-i prieteni și casnici ai Lui. În Sfânta Scriptură sfinții sunt numiți: „**prieteni ai lui Dumnezeu**” – **Ioan 15,14**; „**casnici**” ai lui Dumnezeu – **Efesenii 2,19**; „**judecători ai lumii**” – **Matei 19,28**; **I Corinteni 6,2** (ca unii care au purtat trup ca și noi, au dus același război pentru mântuire și nu ne vor lăsa să ne dezvinovățim că nu am împlinit voia lui Dumnezeu).

Încă din viața pământească sfinții au fost cinstiți de Dumnezeu prin înzestrarea cu mari daruri, cu harisme deosebite. De aceea, oamenii le-au dat o cinste deosebită chiar de pe pământ. Astfel sutașul Corneliu cade la picioarele Apostolului Petru și i se închină- **F.A. 10,25**; temnicerul din Filipi se prosternează în fața lui Pavel și a lui Sila – **F.A. 16,29**; Apostolul Pavel în insula Malta primește o cinste deosebită de la locuitorii insulei - **F.A. 28,9**. În Vechiul Testament pr. Ilie era venerat de poporul iudeu- **III Regi 18,7**, tot așa și pr. Elisei- **IV Regi 4,37**.

2) Îi cinstim pe sfinți și pentru că ei sunt **binefăcătorii noștri** căci, atât în această viață cât și după moarte, sfinții se roagă pentru toți oamenii, pentru cei vii și pentru cei morți. Ei sunt rugători și mijlocitori înaintea lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră urmând îndemnul Sfintei Scripturi: „**Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii căci aceasta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu**” - **I Timotei 2,1-3**.

Iar după încredințarea Sfântului Iacov „... **că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului**” – **Iacov 5,16**, avem credința că rugăciunile lor nu rămân neascultate. (Dar este nevoie și de strădania noastră căci altfel rugăciunea lor este zadarnică).

3) Mântuitorul Hristos este model desăvârșit pentru toți creștinii. Noi îi cinstim pe sfinți pentru că sunt următorii, imitatorii lui Hristos, devenind ei înșiși pentru noi modele vrednice de urmat: „**Fiți împreună următori mie, fraților, și**

imitați-vă la aceia care umblă astfel cum ne aveți pildă pe noi” - **Filipeni 3,17** și „Fiți următori mie precum și eu îi sunt lui Hristos” - **I Corinteni 11.1** și „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, de cei ce v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu și privind cu luare aminte cum și-au încheiat viața, să le urmați credința” - **Evrei 13,7**.

Sf. Ioan Gură de Aur învață pe credincioși că cel mai bun fel de a cinsti pe sfinți este imitarea lor. **Fericitul Augustin** îndeamnă la fel pe creștini: „Dacă îi iubim pe sfinți, să-i imităm”.

Deci cinstirea sfinților cuprinde trei momente principale: venerarea lor (iubirea, evlavia către ei), chemarea lor în rugăciune să mijlocească pentru noi și imitarea pildei vieții lor.

Protestanții resping cu desăvârșire cultul sfinților căci pe baza textului de la **I Timotei 2,5** : „Pentru că Unul este Dumnezeu, Unul și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Iisus Hristos”, ei susțin că nimeni afară de Iisus Hristos nu poate mijloci la Dumnezeu pentru mântuirea noastră.

Dar Biserica Ortodoxă face distincție între mijlocirea Mântuitorului Iisus Hristos și mijlocirile sfinților. Mântuitorul Iisus Hristos prin Jertfa Sa ne-a împăcat cu Dumnezeu și ne-a adus Răscumpărarea sau mântuirea obiectivă, pe care nimeni altcineva n-o putea săvârși.

Mijlocirile sfinților îi sprijină pe creștini să-și însușească mântuirea subiectivă, pentru care sunt datori, în primul rând ei înșiși „să lucreze cu frică și cu cutremur” - **Filipeni 2,12** prin credință și fapte bune în colaborare cu harul divin.

Cinstirea sfințelor moaște

1. Ce sunt sfintele moaște?
2. Temeiuri din Sf. Scriptură, tradiționale și raționale pentru cinstirea sf. moaște;
3. Protestanții consideră cinstirea sf. moaște idolatrie.

Pentru conținut vezi lecția din manualul pentru seminar Todoran – Zăgrean, pag. 264 – Anexa 6.

Completare: Un temei pentru cinstirea moaștelor și pentru credința în puterea ce iradiază din ele ni-l dă Sfânta Scriptură prin învierea unui mort aruncat peste osemintele pr. Elisei (**IV Regi 13,21**). Puterea dumnezeiască ce lucrează din trupurile sfinților după moartea lor e o continuare și o intensificare a puterii ce lucrează prin trupurile lor cât au fost în viață. Chiar umbra trupului lui Petru avea putere vindecătoare (**F.A. 5,15**). Unii bolnavi se vindeau prin simpla atingere de ștergarele folosite de Apostolul Pavel (**F.A. 19,11**).

Menținerea osemintelor sfinților în stare de nestricăciune este o arvună a viitoarei incoruptibilități a trupurilor după înviere și după deplina lor îndumnezeire. Ele se mențin nestricăcioase, nu se descompun pentru că în ele se menține o putere

dumnezeiască din vremea când trupurile lor erau unite cu sufletele și mai mult, asupra lor se prelungește starea de îndumnezeire a sufletelor lor din starea actuală. Deci, sf. moaște sunt o anticipare a trupului deplin pnevmatizat al sfântului de după învierea de obște. Cultul sfințelor moaște păstrează vie în conștiința credinciosului ideea că trupul n-a fost făcut să moară, ci să învieze și să se împărtășească împreună cu sufletul de viața veșnică în Iisus Hristos.

Cei ce se roagă lângă osemintele sfântului nu se adresează propriu zis acestor oseminte, ci persoanei sfântului. Cinstirea trece la persoană, ca și în cazul cinstirii sf. icoane.

Cinstirea sfințelor icoane

1. Definirea icoanelor; legătura dintre ele și persoanele sfinte reprezentate pe ele;
2. Prin cinstirea icoanelor nu se încalcă porunca a 2-a a Decalogului;
3. Folosul sufletesc pe care îl aduc icoanele. Rolul lor multiplu în propășirea spirituală a credincioșilor;
4. Modul cum se cinstesc icoanele;
5. Catolicii cinstesc și icoanele sculptate și statui. Protestanții resping cinstirea icoanelor.

1. Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât, de asemenea, urmând învățăturilor Sfinților Părinți și practicii străvechi a Bisericii, și cinstirea sfințelor icoane.

Icoanele sunt reprezentări sensibile ale lui Dumnezeu, ale sfinților sau ale îngerilor. Legătura dintre icoană și persoana ce o reprezintă se realizează prin sfințirea icoanei. Această legătură este exprimată astfel de sinodul al VII-lea ecumenic după învățătura **Sf. Vasile cel Mare**: „Cinstirea care se dă chipului trece la prototip și cel ce se închină icoanei, se închină ființei închipuite pe ea”.

2. Biserica Ortodoxă a explicat adesea că cinstirea icoanelor nu contravine poruncii a 2-a a Decalogului: „Să nu-ți faci chip cioplit, nici altă asemănare a vreunui lucru din cer, de pe pământ sau apă sau să te închini lor” – **Exod 20,4** pentru că icoana nu este chip cioplit, nu este idol care nu are existență reală, ci este reprezentarea unei persoane sfinte care există în realitate, iar noi nu ne închinăm icoanei ca obiect în sine, materiei din care este făcută icoana, ci persoanei reprezentate în icoană.

3. Icoanele din casele credincioșilor și biserici aduc un real folos sufletesc pentru că mențin vie legătura dintre credincioși și persoanele sfinte reprezentate în icoane. Privind chipul sfântului din icoană, ni se împospătează în suflet sentimentul de evlavie față de el. Icoanele își legitimează rostul lor prin nevoia de concret a omului, ființă trupească și sufletească în același timp (după cum și Sfintele Taine ale

Bisericii au o parte văzută și una nevăzută), imaginea vizuală ajungând cel mai ușor la inimă.

Sfinții Părinți numesc icoanele Biblia neștiutorilor de carte. De pildă, privind icoana unui praznic împărătesc, nu mai avem nevoie de multe explicații ca să înțelegem evenimentul. Ele au rol instructiv, pedagogic în viața credincioșilor pentru că îi învață despre Dumnezeu și despre istoria mântuirii, precum și o influență harică (mijlocesc harul credincioșilor). Prin har se stabilește o legătură ontologică între Hristos și icoana Sa, legătură pusă în evidență de rugăciunea pentru sfințirea icoanelor. Datorită acestei legături pe care o are cu prototipul ei, icoana dobândește puteri care îl ajută și îl tămăduiesc pe credincios în încercările și suferințele vieții. De asemenea, icoanele mai au și un rol estetic (împodobesc bisericile) și latreutic (însoțesc cultul divin). Între icoană și prototipul ei nu se poate crea confuzie după cum mama nu-și confundă fiul cu fotografia lui, ci privind-o se gândește la el. Tot astfel nici noi nu confundăm icoana cu Hristos, ci stând înaintea ei, ne adresăm Lui în rugăciune.

4. Cinstirea icoanelor se face potrivit hotărârii Sinodului al VII-lea ecumenic, prin închinăciune respectuoasă și sărutarea lor și prin tămărirea și aprinderea de lumânări înaintea lor potrivit datinilor străvechi ale Bisericii.

5. Biserica Ortodoxă nu a admis în cultul ei icoanele sculptate, nici statuile așa cum au făcut catolicii începând cu secolul al X-lea – al XI-lea. Biserica Ortodoxă cinstește doar icoanele pictate pentru că statuile amintesc de vechile practici idolatre și pentru că icoana pictată este o reprezentare mai puțin materializată, mai spirituală a sfinților.

Statuile sunt materie cu trei dimensiuni, adică materie închisă în sine, limitată, distinctă de spirit. Orice spațiu este perfect determinat prin cele trei coordonate: lungimea, lățimea și înălțimea, nu mai rămâne loc pentru altceva. Icoana are doar două dimensiuni, nu are consistență materială, nu există ca materie, decât ca indiciu spre altceva. A treia dimensiune a icoanei este deschiderea spre spirit. Cele trei dimensiuni ale statuii o fac existență închisă care nu se deschide neapărat spre spirit.

Protestanții au trecut la extrema opusă învățaturii catolice, respingând total cinstirea sfințelor icoane, considerate de ei „chipuri cioplite”, aceasta și pentru că ei resping cinstirea sfinților. Locașurile lor de cult sunt lipsite de aceste podoabe, iar credincioșii sunt lipsiți de folosul sufletesc pe care l-ar avea din cinstirea lor.

Cinstirea Sfintei Cruci

Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât și cinstirea Sfintei Cruci.

În înțeles propriu, sfânta cruce este un obiect asemănător celui pe care S-a răstignit Mântuitorul, obiect venerat de creștini încă din epoca apostolică. Iar în sens figurat, prin cruce se înțeleg suferințele pe care omul trebuie să le suporte în viață pentru mântuire.

Legat de Sfânta Cruce este și semnul Sfintei Cruci cu care se însemnează credincioșii. Înainte de Jertfa Mântuitorului, crucea a fost instrument de tortură și de ocară pentru că pe ea erau răstigniți marii făcători de rele. De asemenea, și în Legea mozaică era „*blestemat tot cel spânzurat pe lemn*” – **Deuteronom 21,23**. Dar tocmai de aceea a ales-o Mântuitorul ca instrument al Jertfei Sale pentru a ridica omenirea din înjosire și blestemul în care căzuse prin păcat după cuvântul Apostolului: „*Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-se pentru noi blestem căci scris este: Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn*” – **Galateni 3,13** și pentru că „*Dumnezeu le-a ales pe cele nebune ale lumii ca să-i rușineze pe cei înțelepți și pe cele slabe ale lumii Dumnezeu le-a ales ca să le rușineze pe cele tari*” – **I Corinteni 1,27**. Împotriva obiecțiilor protestanților și sectanților care resping cinstirea Sfintei Cruci, Biserica Ortodoxă învață că cinstirea Sfintei Cruci nu este idolatrie, căci Sfânta Cruce este nedespărțită de Hristos cel răstignit pe ea. De asemenea, Sfânta Cruce nu este privită simplu ca obiect de tortură, care aduce întristare, cu toate că ne amintește de moartea Domnului, ci ea este mai ales semnul bucuriei și al biruinței căci ea este strâns legată de Învierea lui Hristos și prin ea a venit mântuirea lumii.

Temeiuri pentru cinstirea Sfintei Cruci:

1. Crucea, ca mijloc de mântuire, a fost preînchipuită în Vechiul Testament de lovirea Mării Roșii de Moise cu toiagul – **Exod 14,16**; de mâinile lui Moise întinse orizontal și sprijinite de Aaron și Hur în lupta cu amaleciții – **Exod 17,1-12**; de șarpele de aramă înălțat de Moise în pustie – **Numeri 21,9**.

2. În Noul Testament, crucea a devenit altarul de jertfă pe care Mântuitorul S-a răstignit pentru răscumpărarea neamului omenesc. Ea este, de asemenea, mijlocitoarea preamării lui Hristos – **Filipeni 2,8-9**; este mijlocul prin care s-a înlăturat vrăjmășia dintre oameni și Dumnezeu – **Efeseni 2,16**; **Coloseni 1,20**. Ea este semnul biruinței lui Hristos asupra morții și asupra diavolului și semnul Fiului Omului ce se va arăta pe cer la a doua venire – **Matei 24,30** precum și pecetea lui Dumnezeu asupra celor meniți să scape de la pierzare – **Apocalipsa 9,4**.

Vrednicia de cinstire a Crucii este arătată și de Apostol: „*Mie, însă, să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în Crucea Domnului*” – **Galateni 6,14** și „*Căci cuvântul crucii este nebunie pentru cei ce pier, iar pentru noi este puterea lui Dumnezeu*” – **I Corinteni 1,18**.

Sfânta Tradiție ne dă mărturie despre cinstirea sfintei cruci pretutindeni și totdeauna începând din epoca apostolică. Sfânta cruce este așezată pe turlile bisericilor, la morminte, în case; este purtată de creștini la gât. În biserici, semnul sfintei cruci este imprimat pe toate obiectele de cult.

Preacinstirea Maicii Domnului

1. Cinstirea care se acordă Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă;
2. Temeiurile preacinstirii Maicii Domnului;
3. Exagerarea cultului Maicii Domnului de către catolici prin doctrina greșită a mariologiei;
4. Pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu;
5. Explicația Bisericii cu privire la "frații Domnului".

1. Dintre toți sfinții, cea mai înaltă cinstire i se cuvine Sfintei Fecioare Maria, Născătoarea de Dumnezeu, pe care Biserica o numește „Împărăteasă” și „Doamnă”, fiind „mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii”. Cinstirea pe care Biserica o dă Preasfintei Fecioare se numește supravenerare, preacinstire sau supracinstire (ύπερδουλεία), spre deosebire de cea dată sfinților, numită venerare (δουλεία). Este de la sine înțeles că Sfintei Fecioare Maria i se dă o astfel de cinstire pentru că Ea ocupă un loc de frunte în iconomia mântuirii neamului omenesc, fiind vasul ales care L-a purtat în pântece și L-a născut pe Mântuitorul lumii.

2. **Temeiurile preacinstirii Sfintei Fecioare Maria** sunt numeroase. Dintre acestea amintim următoarele:

a) Sfânta Fecioară este Eva cea nouă prin care a venit mântuirea lumii căci după cum prin Eva dintâi au intrat păcatul și moartea în lume, prin Sfânta Fecioară s-a eliberat lumea de păcat și s-a restaurat natura umană prin Iisus Hristos, Cel născut din Ea. Despre aceasta găsim în Protoevanghelie: „*Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul*” - **Facere 3,15**. De asemenea prorocul Isaia vestește despre nasterea Mântuitorului lumii dintr-o fecioară: „*Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuil*” - **Isaia 7,14**;

b) Preacurata Fecioară Maria a fost cinstită în primul rând de Însuși Dumnezeu, Care a ales-o dintre toate femeile pentru a da trup omenesc Fiului Său - **Luca 1,35**.

Sfintei Fecioare i s-a dat cinstire deosebită de mai multe persoane în timpul vieții ei pământești:

c) Astfel, Îngerul Gavriil, trimisul Domnului, i s-a închinat adresându-i cuvintele: „*Bucură-te, ceea ce ești plină de dar, Domnul este cu tine! Binecuvântată ești tu între femei.*” - **Luca 1,28**;

d) Cu ocazia vizitei Sfintei Fecioare la Elisabeta, rudenia sa, mama sf. Ioan Botezătorul, aceasta la fel a numit-o „*binecuvântată între femei*” și „*Maica Domnului meu*” - **Luca 1,40-43**;

e) Oamenii din mulțime care ascultau cuvintele lui Iisus o fericceau pe cea care L-a născut: „*Iar când vorbea Iisus acestea, o femeie din popor ridicându-și*

glasul I-a grăit : fericit este pântecele care Te-a purtat și sânii la care ai supt. Iar El a răspuns : așa este, dar fericțiți sunt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu și-l păzesc pe el" - **Luca 11,27-28**;

f) Maica Domnului însăși a mărturisit în fața Elisabetei : „Iată, de acum mă vor feriți toate neamurile. Că mi-a făcut mie mărire Cel puternic.” - **Luca 1,48-49**;

g) Cinstirea și grija de care s-a bucurat din partea dumnezeiescului său Fiu, Care tot timpul îi era supus - **Luca 2-51**, o asculta când îi cerea ceva - **Ioan 2,3-10**, iar când era răstignit pe Cruce, S-a îngrijit de ea lăsând-o în paza ucenicului Său iubit - **Ioan 19,26-27**;

h) Însuși numele Sfintei Fecioare „Maria” înseamnă doamnă, stăpână, cea aleasă. Maica Domnului a purtat cu vrednicie acest nume, la aceasta referindu-se și psalmistul când o numește „aleasa Domnului” și „Împărăteasa care stă de-a dreapta Domnului, îmbrăcată în haină aurită și preainfrumusețată” - **Psalmi 44,11**.

i) Maicii Domnului i se cuvine o cinstire deosebită și pentru că a născut pe Mântuitorul în chip minunat rămânând pururea fecioară. Aceasta a vestit-o Domnul în vedenia proorocului Iezechiel: „Apoi m-a dus bărbatul acela înapoi la poarta cea dinafară a templului, spre răsărit, și aceasta era închisă. Și-mi zise mie Domnul : Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide și nimeni nu va intra prin ea, căci Domnul Dumnezeu lui Israel a intrat prin ea. De aceea va fi închisă.” - **Iezechiel 44,1-3**;

j) Biserica noastră, recunoscând Sfintei Fecioare marele ei rol în economia mântuirii, o preamărește din cele mai vechi timpuri, închinându-i imne, adresându-i rugăciuni. Pomenirea Sfintei Fecioare e nelipsită din orice slujbă bisericească. În cinstea Maicii Domnului, Biserica Ortodoxă a instituit 4 sărbători mari, numărate între praznicele împărătești: Nașterea Maicii Domnului (8 septembrie); Intrarea Maicii Domnului în biserică (21 noiembrie); Bunavestirea Maicii Domnului (25 martie); Adormirea Maicii Domnului (15 august). De asemenea nenumărate biserici ortodoxe de pretutindeni poartă hramul uneia sau alteia dintre aceste sărbători.

3. Dar cu privire la cinstirea ce i se dă Maicii Domnului există **diferente confesionale**. **Catolicii** au exagerat cultul Maicii Domnului, dezvoltând așa-numita doctrină a **mariologiei** prin care se exagerează rolul Sfintei Fecioare în economia mântuirii. Această doctrină se concretizează prin 3 dogme: întâi, în 1854 papa Pius al IX-lea a formulat dogma **imaculatei concepții** a Sfintei Fecioare Maria; apoi, în 1950, catolicii au decretat dogma **înălțării** cu trupul la cer a Sfintei Fecioare prin propriile ei puteri, iar la conciliul al II-lea Vatican 1962-1965, papa a proclamat-o pe Sfânta Fecioară „**Mater Ecclesiae**” - Mama Bisericii - cu toată opoziția episcopilor participanți la conciliu.

Aceste dogme catolice au consecințe dogmatice importante:

- Iisus Hristos nu mai este Mântuitorul întregii lumi dacă Sfânta Fecioară s-a născut fără păcat strămoșesc.

- în catolicism, Sf. Fecioară este exceptată de la legile firești ale neamului omenesc și în același timp se egalează lucrarea ei cu a Fiului și a Sf. Duh, lucrarea

Sf. Fecioare chiar înlocuind-o pe a Mântuitorului. Ea este făcută împreună Răscumpărătoare cu Fiul și împreună Mijlocitoare cu El. (contrar **I Timotei 2,5**).

Venerarea ce i se dă Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă întrece pe a tuturor sfinților și îngerilor, dar nu o umbrește pe a Fiului ei și Dumnezeu. Apoi, după Sfinții Părinți, de la nașterea ei până la zămislirea Fiului lui Dumnezeu, păcatul strămoșesc a fost în ea „amorțit”, „adormit”, a rămas doar în stare de potență, neactualizat prin păcate personale, printr-un har special al lui Dumnezeu.

4. Pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu. În Vechiul Testament, se vorbește despre pururea fecioria Maicii Domnului în textele mesianice de la **Iezechiel 44,1-3** și **Isaia 7,14**. Iar în Noul Testament, la Bunavestire adusă ei de arhanghelul Gavriil, Sfânta Fecioară îl întreabă pe arhanghel: „Cum se va face aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?”, iar îngerul i-a răspuns: „Duhul Sfânt Se va pogorâ peste tine și Puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema...că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință.” – **Luca 1,34-35;37**.

Opinia unor protestanți despre conviețuirea trupească dintre Maica Domnului și Iosif nu poate fi admisă, fiind cu totul contrară înaltei ținute morale a Născătoarei de Dumnezeu, fapt subliniat de către toți Sf. Părinți. În acest sens, **sf. Ioan Damaschin** spune „Căci cum ar primi să se apropie de bărbat aceea care L-a născut pe Dumnezeu și a cunoscut minunea din faptele care au urmat? Să nu fie! Cugetarea unor asemenea lucruri nu vine dintr-o minte înțeleaptă; să nu o facem.”

5. Despre „frații și surorile Domnului”. În general sectanții susțin că Maica Domnului a avut și alți copii cu Iosif. Textele biblice pe care se bazează ei sunt următoarele: „Și nu a cunoscut-o pe ea până ce L-a născut pe Fiul său cel întâi născut și a chemat numele Lui Iisus” – **Matei 1,25**, și : „Au nu este acesta fiul teslarului? Au nu se numește mama Lui Maria și frații Lui Iacov și Iosif și Simon și Iuda? Și surorile Lui au nu sunt toate la noi?” – **Matei 13,55**.

Însă, sensul acestor texte este cu totul altul așa cum se constată din următoarele:

a) Numele de „întâiul născut” sau „cel dintâi născut” sau „cel ce deschide întâi pânțelece” se dădea în Vechiul Testament celui care se naștea cel dintâi, indiferent dacă mai era urmat sau nu de frați sau surori;

b) Cât privește sensul cuvintelor: „și n-a cunoscut-o pe ea, până ce L-a născut pe Fiul ei cel dintâi născut” – **Matei 1,25**, expresia „până ce” nu arată deloc că după aceea, adică după nașterea lui Iisus, Iosif ar fi conviețuit trupește cu Sfânta Fecioară Maria. Expresii asemănătoare găsim la **Psalmi 109,1**: „Zis-a Domnul Domnului meu: Șezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe toți vrăjmașii Tăi sub picioarele Tale” și la **I Corinteni 15,25**: „Căci El trebuie să împărătească până ce va pune pe toți vrăjmașii Săi sub picioarele Sale”. Cf. interpretării sectante, și aici ar însemna că Domnul nu va mai sta de-a dreapta Tatălui și nu va mai împărăți, după ce Dumnezeu îi va supune pe toți vrăjmașii Săi, ceea ce ar fi un nonsens. Astfel deci, și în textul de la **Matei 1,25**, sensul adevărat este că Iosif n-a cunoscut-o pe Sfânta Fecioară nici înainte și nici după nașterea lui Iisus.

c) În textul de la **Matei 13.55**, ca și în alte texte, este vorba de „*frații și surorile Domnului*”, fiind amintiți chiar cu numele.

Dar la iudei cuvântul „frate” se întrebuița într-un sens mai larg, de rudenie apropiată, de verișor sau chiar nepot. Acești așa-ziși „frați ai Domnului” au fost verișori secundari ai lui Iisus pentru că Maria lui Cleopa, mama acestora, nu a putut fi decât verișoară primară cu Sfânta Fecioară (pentru că potrivit Tradiției bisericești, Sfânta Fecioară nu a mai avut frați sau surori), iar fiii ei, deci, verișori secundari ai lui Iisus. Pe de altă parte, aceștia nu pot fi nicidecum fiii Sfintei Fecioare Maria, căci dacă ar fi fost fiii ei, Domnul n-ar fi lăsat-o în grija Ap. Ioan la Răstignirea Sa.

SFÂNȚA BISERICĂ

Generalități

1. Biserica – organul mântuirii noastre – este întemeiată de Mântuitorul în chip obiectiv, nevăzut, pe Cruce;
2. Biserica, fiind Trupul lui Hristos conform Revelației supranaturale, este comuniunea deplină a oamenilor cu Dumnezeu, realizată prin Sf. Taine;
3. Definiția Bisericii după Hristu Andrusos;
4. Înțelesurile termenului de "biserică";
5. Biserica luptătoare și triumfătoare;
6. "Comuniunea sfinților";
7. Unitatea Bisericii – argumente scripturistice și tradiționale.

1. Opera de Răscumpărare a Mântuitorului Hristos are și un aspect recapitulativ. Sub acest aspect, Iisus Hristos, în tot ce a făcut cât a trăit pe pământ, ne-a cuprins virtual, tainic pe noi toți. Jertfindu-Se ca om și îndumnezeindu-Și firea Sa umană, noi toți am fost aduși jertfă și îndumnezeiți într-un chip virtual, duhovnicesc – **Efeseni 2,4-6**. Desigur, această recapitulare virtuală trebuie să devină actuală prin însușirea de fiecare om a mântuirii subiective. Însă, înainte de a ne atrage prin credință în procesul mântuirii personale, Hristos ne-a cuprins tainic pe fiecare din noi în tot ce a făcut. În mântuirea personală noi actualizăm printr-o repetare tainică, fiecare act prin care El a urcat cu noi sau ne-a urcat pe noi virtual pe treptele mântuirii. Iar faptul că ne-a cuprins în tot ce a făcut, înseamnă că ne-a unit cu El virtual încă de la Întrupare. Astfel mântuirea noastră personală este însușirea prin voință a ceea ce avem virtual de la început în El, adică este o prefacere a unirii virtuale cu El într-o unire actuală prin credință și fapte bune.

Această actualizare a unirii noastre cu Hristos și viețuire tainică împreună cu El se realizează în Biserică, organul sfințirii și mântuirii noastre. Astfel, dacă Hristos îi mântuiește pe oameni întrucât se extinde în ei, îi încorporează în Sine prin energia harului ce o transmite din Sine, atunci mântuirea nu se obține izolat, ci se obține numai în Biserică, aceasta fiind organismul celor adunați în Hristos. Ea este câmpul de acțiune al energiei harului ce izvorăște din Hristos, adică al Duhului Sfânt Care sălășluiește deplin în umanitatea lui Hristos cea înviată și din ea ni se comunică nouă.

Fiind, în primul rând, comuniunea oamenilor cu Dumnezeu, Biserica începe de la Întruparea Fiului lui Dumnezeu (odata cu începutul refăcerii comuniunii oamenilor cu Dumnezeu), când firea dumnezeiască s-a unit cu firea omenească în Iisus Hristos. Dar, Biserica ia ființă, mai ales, prin Jertfa de pe Cruce și Învierea

Domnului, când s-a restabilit deplin comuniunea noastră cu Dumnezeu. La Răstignirea Mântuitorului Hristos, Biserica a fost întemeiată în mod obiectiv, adică în chip nevăzut și virtual (pentru că nu avea nici un membru, fiind organism divino-uman, este nevoie și de lucrarea omenească pentru realizarea unirii omului cu Dumnezeu).

Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om pentru ca, fiind unit real și ontologic cu noi, din Trupul Său să extindă mântuirea ca viață dumnezeiască în oameni. Dumnezeu S-a făcut om ca omul să se îndumnezeiască. Iar această viață dumnezeiască extinsă din Trupul lui Hristos în umanitate, mai exact în cei ce voiesc să se unească cu El, constituie Biserica însăși. „*Biserica este viața lui Dumnezeu în oameni*” – spune **Homiakov**. Biserica este destinată să unească întreaga creație cu Dumnezeu. Mântuitorul a spus: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine*” – **Ioan 14, 6**. Deci numai prin Hristos se realizează această unire. Biserica este extensiunea socială a lui Hristos cel înviat. Dar Biserica însăși nu se află întregă, în mod deplin, în starea de înviere în care se află umanitatea personală a lui Hristos, ci numai tainic, prin anticipare. Hristos Se extinde în Biserică pentru a o aduce treptat la starea Lui. Hristos este în starea de înviere, dar extensiunea Lui socială este numai în drum spre înviere. Sau mai exact Biserica este în amândouă stările, este întinsă între ele. Biserica repetă drumul lui Hristos spre Înviere, dar aceasta înseamnă că în chip tainic (pentru că Biserica este Trupul lui Hristos) Însuși Hristos repetă în oameni, cu oameni și pentru oameni acest drum, dându-le și lor puterea să o facă. **Pr. Dumitru Stăniloae** spune: „*El nu compătimește doar cu noi, ci poartă El în noi durerile noastre cum le-a purtat pe ale Trupului Său*”. El suferă împreună cu noi pe drumul desăvârșirii.

2. Biserica este trupul sobornicesc, comunitar sau social al lui Hristos, în care El Se prelungeste și lucrează, fiind alcătuit din toți aceia care s-au încorporat în Hristos prin lucrarea Sfântului Duh în Sfintele Taine, după ce au primit credința în Hristos prin auzirea Cuvântului lui Dumnezeu.

Apostolul Pavel arată că Biserica este Trupul lui Hristos, Care este Capul ei – **Efeseni 1,22-23** și că ea are multe mădulare: „*Iar voi sunteți Trupul lui Hristos și mădulare fiecare în parte*” – **I Corinteni 12,27**. Iar **Sf. Nicolae Cabasila** spune: „*Dacă ar putea cineva să o cuprindă cu privirea, n-ar vedea decât Însuși Trupul Lui, prin aceea că e unită cu El și se împărtășește cu El*”.

Ca Trup al lui Hristos, Biserica nu este o simplă însumare a membrilor ei, ci este un tot unitar, este comuniunea deplină cu Hristos a persoanelor umane, comuniune ce se realizează prin Tainele cele mai importante: Botez, Mirungere și Euharistie precedată eventual de Taina Pocăinței, Taine numite ale încorporării (Botez, Mirungere, Euharistie). Astfel, fiecare membru al Bisericii se mântuiește unindu-se cu Hristos și repetând drumul lui Hristos, silindu-se să ajungă la starea de bărbat desăvârșit. la măsura vârstei deplinătății lui Hristos – **Efeseni 4,13**. Iar această trăire cu Hristos și repetare a drumului Lui se fac prin Sfintele Taine în Biserică. Sfintele Taine sunt centrul întregii vieți a Bisericii, ele sunt condiția indispensabilă pentru creșterea Trupului Bisericii. Tainele sunt „*încheieturile*” care

țin legate mădularele lui Hristos după Sfântul Nicolae Cabasila. Sfintele Taine unesc pe credincioși încât aceștia sunt ca un singur om, având o singură inimă și un suflet. Numai prin Taine se realizează unitatea pentru care S-a rugat Hristos. Iar „*Euharistia este inima vieții Bisericii*” – sfântul Nicolae Cabasila.

Biserica, fiind viața noastră în Hristos, ea este organul sfințirii și mântuirii noastre. În Revelația supranaturală, nu găsim o definiție a Bisericii, ci numai descrieri ale ei. În Sf. Scriptură, ea este înfățișată ca trup al lui Hristos, adică totalitatea credincioșilor uniți în Hristos, conduși în chip nevăzut de Hristos. De asemenea, Sf. Părinți evidențiază uneori latura divină nevăzută a Bisericii, iar alteori, latura ei umană, văzută, fără să ajungă să dea o definiție corespunzătoare a ei.

3. Cu aceste constatări, Hristu Andrutsos formulează o definiție a Bisericii, în care încearcă să cuprindă ambele ei aspecte: divin și uman: *„Biserica se numește instituția sfântă care este întemeiată de Cuvântul cel întrupat al lui Dumnezeu, spre mântuirea și sfințirea oamenilor și posedă puterea și autoritatea Lui dumnezeiască, constând din oamenii care au aceeași credință, se împărtășesc de aceleași Taine și se împart în popor și clerul conducător, cler care își primește puterea, prin succesiune neîntreruptă, de la Apostoli și prin ei de la Domnul”*. Pe scurt: Biserica este totalitatea credincioșilor uniți cu Dumnezeu prin credința adevărată în Iisus Hristos.

4. Termenul sau noțiunea de Biserică indică două realități: Biserica – locaș de cult și Biserica înțelesă ca fiind comunitatea credincioșilor în Hristos.

În Sf. Scriptură nu apare termenul de biserică – locaș de închinare pentru că nu existau biserici la început, zidite în acest scop, ci erau folosite casele particulare. De exemplu, în Epistola către Filimon vs.2: *„către Biserica din casa ta”*.

5. Numirea de Biserică cu înțelesul de comunitate a credincioșilor se dă atât credincioșilor vii, care se războiesc împotriva păcatului aici pe pământ, formând Biserica luptătoare, cât și celor care și-au dobândit mântuirea prin Iisus Hristos, fie că au fost creștini sau drepti ai Vechiului Testament, la care se adaugă și îngerii. Aceștia formează Biserica triumfătoare sau biruitoare. Aceste două comunități sunt în unitate deplină. Legătura care ne ține laolaltă pe noi, Biserica luptătoare împreună cu Biserica biruitoare, este legătura iubirii. Aceasta se manifestă printr-un schimb neîncetat de bunuri duhovnicești, de întrajutorare, de rugăciuni între noi, cei vii și cei adormiți.

6. Această unitate dintre Biserica luptătoare și Biserica biruitoare se mai numește și *”comuniunea sfinților”*. Noi, creștinii ortodocși vii, împreună cu Biserica celor ce au câștigat deja o stare definitivă de har formăm această comuniune a sfinților, nu în înțelesul că trebuie să ne vedem sfinți, ci pentru că, formând Biserica lui Hristos, suntem chemați să fim într-o permanentă împărtășire cu Hristos prin Sf. Taine, prin împlinirea poruncilor evanghelice și prin rugăciune. Unitatea noastră ne este dată tocmai de împărtășirea și unirea noastră cu Hristos – Capul nevăzut al Bisericii. Când ne apropiem de Hristos, ne apropiem și de semenii; când suntem una cu Hristos, suntem una și cu cei ce sunt în Hristos. Pentru această unitate S-a rugat

Mântuitorul înainte de Patimi: "ca toți să fie una după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, ca și ei să fie întru Noi" – **Ioan 17,21**.

7. Biserica este una, cea universală și nu poate fi împărțită după ființa sa fiind trupul lui Hristos. După cum „este un Domn, o credință, un Botez” – **Efeseni 4,4-6**, așa este și o singură Biserică, potrivit și Simbolului de credință. Biserica este, însă, răspândită geografic pe tot pământul în diferite comunități locale, de exemplu **Matei 18.17**. În acest înțeles se poate vorbi de mai multe biserici, care, însă, sunt unite între ele prin aceeași credință, cult și organizare. De aceea, se poate folosi denumirea de Biserică universală și pentru comunitățile locale. De exemplu, „Biserica universală din Smirna” – **Epistola sf. Ignatie Teoforul etc.**

Despre Biserica cea una, **pr. D. Stăniloae** spune: „Pentru că există un singur cap al Bisericii – Hristos, nu poate fi decât un trup, adică o singură Biserică. De aceea numirea de Biserici surori este improprie”. Unicitatea Bisericii reiese și din definiția ei, Biserica fiind totalitatea credincioșilor care au aceeași credință și se împărtășesc de aceleași Sf. Taine.

Rezumat

Potrivit aspectului recapitulativ al Răscumpărării, toți oamenii au fost aduși jertfă și îndumnezeiți într-un mod virtual, duhovnicesc împreună cu Mântuitorul Hristos, Acesta cuprinzându-ne virtual în tot ce a făcut. Unirea noastră virtuală cu Hristos se actualizează de fiecare prin însușirea mântuirii subiective în Biserică – organul mântuirii și sfințirii noastre.

În dobândirea mântuirii personale în Biserică, Însuși Mântuitorul parcurge împreună cu noi drumul desăvârșirii, Biserica fiind Trupul tainic al lui Hristos conform **Efeseni 1,22-23**.

Prin Tainele încorporării, oamenii devin membri ai Bisericii. Biserica este totalitatea credincioșilor uniți cu Dumnezeu prin credința în Iisus Hristos. Prin Biserică se înțelege și locașul de închinare.

Biserica în înțelesul de comunitate a credincioșilor cuprinde atât Biserica luptătoare, cât și pe cea triumfătoare, aceste două comunități fiind unite prin legătura iubirii. Această unitate se numește „comuniunea sfinților”.

Întemeierea Bisericii

1. Inaugurarea Împărăției harului în sufletele oamenilor prin Jertfa Mântuitorului. Legătura dintre Împărăția lui Dumnezeu și Biserică;
2. Profeții din Sf. Scriptură despre întemeierea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ (și deci a Bisericii);
3. Întemeierea Bisericii creștine în chip obiectiv și subiectiv;
4. Întemeietorul Bisericii creștine – Iisus Hristos;

5. Misiunea Bisericii în lume și rolul slujitorilor Bisericii în continuarea operei Mântuitorului.

1. Mântuitorul Hristos prin Jertfa Sa a inaugurat Împărăția harului pe pământ în sufletele oamenilor – **Ioan 1,17**, adică a deschis calea lucrării harului în sufletele oamenilor. Această Împărăție a harului este Împărăția cerurilor sau Împărăția lui Dumnezeu despre care Mântuitorul spune că se află înăuntrul oamenilor (**Luca 17,21**). Deci împărăția lui Dumnezeu este sălășluirea lui Dumnezeu în sufletele oamenilor. Biserica, fiind tocmai viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu prin Iisus Hristos, putem afirma că întemeierea Bisericii este strâns legată de Împărăția lui Dumnezeu. Biserica creștină este reprezentanta Împărăției cerurilor, pentru că împărățirea lui Hristos cu dreptii de mii de ani din **Apocalipsă 20,4-5** se referă la perioada Bisericii creștine, de la Răscumpărarea adusă de Mântuitorul până la Parusie, când Împărăția lui Dumnezeu se va instaura deplin pe pământ.

2. Despre aceasta, adică despre întemeierea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ (și deci a Bisericii) au vestit profeții Vechiului Testament: **Isaia 2,2; Daniel 2,44**, sf. Ioan Botezătorul la **Matei 3,2** și Însuși Mântuitorul la **Matei 4,17**.

Întrucât lucrarea de mântuire a lui Iisus Hristos (prin care s-a refăcut comuniunea oamenilor cu Dumnezeu) începe cu Întruparea Sa, și Biserica, fiind viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, începe odată cu Întruparea Fiului lui Dumnezeu – acesta fiind primul act al împăcării, începutul restabilirii comuniunii omului cu Dumnezeu.

3. Biserica ia ființă, însă, îndeosebi, în chip nevăzut și obiectiv prin Răstignirea Mântuitorului pentru că prin Cruce s-a săvârșit deplin și definitiv, mântuirea obiectivă, adică împăcarea oamenilor cu Dumnezeu: „*Drept aceea, luați aminte de voi și de toată turma în care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu scump Sângele Său*” – **F.A. 20,28**. Întemeierea Bisericii a fost anunțată clar de Mântuitorul: „... pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui” – **Matei 16,18**.

În chip văzut și subiectiv (concret ca adunare a credincioșilor), Biserica ia ființă la Cincizecime prin extinderea vieții divine din Hristos cel înviat în oameni. Duhul Sfânt Care este Duhul lui Hristos Se pogorâ peste Apostoli în chipul limbilor de foc, în mod distinct peste fiecare în parte, făcând din ei organe dumnezeiești pentru continuarea operei mântuitoare a lui Hristos în lume, și pietre de temelie ale Bisericii lui Hristos – **Efesenii 2,20**. În ziua Cincizecimii, în urma predicii Ap. Petru s-au convertit la credință și s-au botezat ca la 3.000 de suflete – **F.A. 2,41**, formându-se primul nucleu al Bisericii creștine. Astfel, în ziua Cincizecimii, prin Pogorârea Sf. Duh, Biserica își începe existența ca o comunitate văzută, concretă, a oamenilor uniți cu Dumnezeu prin Duhul Sfânt. De aceea, ziua Cincizecimii este socotită ziua de naștere a Bisericii creștine.

Observație: Prin Pogorârea Duhului Sfânt în chip de limbi de foc, în mod distinct peste Apostoli și prin primirea Duhului Sfânt de către toți cei ce au fost

pătrunși la inimă de cuvintele Ap. Petru și s-au botezat, Hristos Se prelungeste în toți aceștia, făcându-i pietre vii ale Bisericii Sale. Iar Cel Care îi zidește pe oameni în Hristos ca Biserică vie, văzută, este Duhul Sfânt, Care a venit personal în lume la Cincizecime.

Venirea Duhului Sfânt în lume este privită deseori ca un act prin care Duhul Sfânt ar lua locul lui Hristos continuându-l lucrarea de mântuire a lumii. În acest caz Biserica ar fi doar opera Duhului Sfânt Care a preluat lucrarea lui Hristos. Însă Duhul Sfânt nu trebuie nicidecum conceput despărțit de Hristos pentru că Duhul Sfânt este Duhul lui Hristos Însuși. Este falsă imaginea unui Hristos în cer și a Duhului Sfânt în Biserică, fiindcă se ignoră unitatea de Ființă a Persoanelor Sf. Treimi, care au comună orice lucrare. Fiul lui Dumnezeu și Duhul Sfânt sunt deci prezenți permanent și împreună lucrători în iconomia mântuirii noastre. (obs.)

4. **Întemeietorul Bisericii este Hristos prin Jertfa de pe Cruce – F.A. 20,28**
El este și Capul Bisericii: „Și toate le-a supus sub picioarele Lui și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui” – **Efeseni 1,22-23**. El este deci Capul Bisericii și piatra din capul unghiului – **Efeseni 2,20**. Iar Apostolii, ca organe împuternicite de Duhul Sfânt pentru continuarea operei Mântuitorului sunt „*iconomi ai tainelor lui Dumnezeu*” – **I Corinteni 4,1**. Ei sunt instrumente prin care Duhul Sfânt împlinește lucrările sfințitoare în Biserică. Ei sunt organe văzute ale Unicului Arhiepiscop desăvârșit și etern Care este Hristos.

5. Așadar, Mântuitorul a întemeiat Biserica Sa ca organ al mântuirii și sfințirii oamenilor și a investit-o cu putere pentru a continua întreita Sa slujire: învățătoarească, arhierescă și împărătească, propovăduind adevărul Evangheliei neschimbat și întreg, curățind de păcate și sfințindu-i pe credincioși prin Sf. Taine și conducându-i pe calea dobândirii vieții veșnice. Pentru continuarea lucrării Sale, El a investit pe Apostolii Săi cu putere dumnezeiască și după ei pe toți urmașii lor: episcopii și preoții. Sf. Apostoli au întemeiat diferite Biserici locale, urmând poruncii Domnului: „*Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*” – **Matei 28,19**.

Observație: Înțelegând că esența Bisericii este înfățișată prin legătura dintre Dumnezeu și om, putem spune că Biserica a fost preînchipuită în starea edenică a protopărinților, anticipată profetic în rânduiala Vechiului Testament, prin Biserica Vechiului Legământ și s-a împlinit desăvârșit prin Întruparea, și mai ales Răstignirea Mântuitorului Hristos.

Ființa Bisericii

1. Biserica – organism teandric;
2. Despre temeiul natural omenesc pentru comunitatea credincioșilor în Biserică;
3. Biserica are o latură dumnezeiască, obiectivă și una omenească, subiectivă;
4. În componența Bisericii intră și cei păcătoși;
5. Biserica este instituție divino-umană, avându-L ca temei instituțional pe Hristos, Capul și Întemeietorul ei;
6. Aspectul văzut și nevăzut al Bisericii;
7. Biserica este infailibilă datorită lucrării permanente a lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt în ea;
8. Biserica rămâne pentru veșnicie, fiind viața de comuniune a celor credincioși cu Dumnezeu.

În timpul din urmă s-a scris mult despre ființa Bisericii. S-a lămurit astfel adevărul că Biserica, în esența ei, este trăirea oamenilor în comuniune cu Sf. Treime (este viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu), este participarea oamenilor la viața lui Dumnezeu, împărtășirea lor de Dumnezeire. Biserica este extensiunea vieții divine în persoanele umane, făcută posibilă prin Moartea și Învierea lui Hristos. Este o singură Biserică pentru că este un singur Dumnezeu cu Care se intră în comuniune prin Duhul lui Hristos cel înviat și pentru că nu poate fi decât o singură viață de comuniune cu Dumnezeu. Potrivit învățaturii pauline, Biserica este Trupul tainic al lui Hristos, în primul rând, pentru că mădularele ei se nutresc din Trupul personal al Domnului.

În continuare, vom încerca să precizăm și să dezvoltăm aceste afirmații generale cu privire la ființa Bisericii.

1. Biserica este un organism teandric (divino-uman), în care viața umană se unește cu cea divină (pentru că în Biserică omul se mântuiește, se sfințește, adică se unește cu Dumnezeu), imitând-o pe aceasta după modelul arătat de Fiul lui Dumnezeu, în Care s-a unit firea dumnezeiască cu cea omenească, dar *voința umană s-a supus desăvârșit celei dumnezeiești, „... ca El să fie întâi născut între mulți frați”* – **Romani 8.29**. Deci unirea dintre om și Dumnezeu nu are loc oricum în Biserică, ci omul se unește cu Dumnezeu ca să se îndumnezeiască, după modelul unirii ipostatice prin care firea omenească s-a unit cu firea dumnezeiască în Iisus Hristos, asemenea voința Sa umană cu cea divină, dar prima s-a supus desăvârșit celei de-a doua. Astfel, firea umană a lui Iisus Hristos s-a înălțat, s-a perfecționat, s-a îndumnezeit, fără, însă, să se transforme în fire dumnezeiască.

Teandria Bisericii, adică esența ei tainică dumnezeiască și omenească, își are temeiul (originea, baza) în Sf. Treime. Înțelegem acest temei întâi a) în sensul că unitatea Bisericii sau unitatea credincioșilor sau unitatea creștină are ca model unitatea Persoanelor dumnezeiești și în al doilea rând b) în sensul că viața Bisericii este împletită cu viața Sf. Treimi, fiindcă prin lucrarea sfințitoare a Bisericii, prin Sf.

Taine, credincioșii dobândesc harul prin care este prezentă întreaga Sf. Treime în suflet. „*Biserica este plină de Sfânta Treime*” după **Origen**.

a) Unirea credincioșilor cu Dumnezeu în Biserică are ca urmare și unirea lor întreolaltă. Model pentru unirea ce trebuie să se producă între oameni este unirea intratrinitară, care este totodată și principiul lăuntric și puterea care produce această unire între noi. Pentru ca oamenii să fie uniți între ei, trebuie să fie uniți cu Dumnezeu, să fie „*întru Noi*” spune Mântuitorul. Numai ridicăți în comuniunea Sf. Treimi devin și ei una. Restabilirea chipului lui Dumnezeu în om și a comuniunii cu Dumnezeu a dus și la restabilirea comuniunii între oameni. Înainte de Patimi, Mântuitorul Se roagă Tatălui pentru unirea tuturor credincioșilor în Dumnezeu: „*ca toți să fie una* (pentru unitatea Bisericii), *după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine* (având ca model unitatea Sf. Treimi), *așa și aceștia în Noi să fie una*” – **Ioan 17,20-21**.

b) Cu privire la a doua afirmație referitoare la temeiul teandriei Bisericii, că viața Bisericii este împletită cu viața Sfintei Treimi, aceasta se referă la unirea credincioșilor cu Dumnezeu care are loc în Biserică prin împărtășirea harului dumnezeiesc. Potrivit textului de la **Ioan 17,20-21**, între persoanele umane și Persoanele Sf. Treimi se realizează aceeași unire după har care este și între Persoanele divine, în sensul că în Biserică credinciosul se unește real cu Dumnezeu, se împărtășește de Dumnezeu, devine Dumnezeu după har (deși unirea noastră cu Dumnezeu are loc prin har, nu este o unire după ființă sau după ipostas, ea însă este reală fiindcă harul divin este nedespărțit de Ființa divină; unde este harul, acolo este și Dumnezeu prezent deplin cu Ființa Sa prin cele 3 Persoane). Iar Cel ce îi ridică pe oameni în unimea Sf. Treimi și Cel ce coboară Sf. Treime în oameni este Hristos, Capul Bisericii, Fiul lui Dumnezeu întrupat, a doua Persoană a Sfintei Treimi, nedespărțită de Celelalte două, dar și unită real și ontologic prin omenitatea Sa cu noi. Hristos este puntea de legătură între oameni și Dumnezeu.

Mântuitorul spune: „*Și slava pe care Tu mi-ai dat-o am dat-o lor* (puterea, harul dat credincioșilor prin Sf. Euharistie), *ca ei să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei și Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârșiți întru unime și să cunoască lumea că Tu M-ai trimis și că i-ai iubit pe ei precum M-ai iubit pe Mine*” – **Ioan 17,22-23**. Astfel, prin Sf. Euharistie Fiul Se unește după har atât de mult cu oamenii precum este unit după Ființă cu Tatăl, având față de ei aceeași iubire. Și desigur, Fiul, adunând în Sine pe oameni, în Trupul Său tainic care este Biserica, iar Tatăl, iubindu-L pe Fiul, îi iubește și pe ei cu aceeași dragoste: „*Și le-am făcut cunoscut numele Tău și-l voi face cunoscut ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei, și Eu întru ei*” – **Ioan 17,26**.

Datorită constituției Sale teandrice, Hristos rămâne unit, după firea dumnezeiască, cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, iar după firea omenească rămâne unit cu oamenii. Dacă Fiul lui Dumnezeu n-ar fi luat trup și nu l-ar fi îndumnezeit prin Înviere și Înălțare, ar fi lipsit inelul de legătură între Dumnezeu și creație, prin care iubirea lui Dumnezeu se revarsă peste noi, ca să ne atragă la unirea cu El în Treimea iubitoare. Această atragere a noastră în comuniunea de viață veșnică a Sf. Treimi

este rezultatul extinderii lui Hristos cu trupul Său îndumnezeit în umanitate prin Pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime. Biserica este Hristos extins cu Trupul Lui îndumnezeit în umanitate. Cei doi factori, Hristos și credincioșii sunt atât de uniți în Biserică, încât Hristos și Biserica nu pot fi văzuți unul fără celălalt.

Acestea se pot spune despre teandria Bisericii, idei exprimate de fapt în rugăciunea arhierescă a Mântuitorului așa cum am arătat.

2. Există și un temei natural omenesc pentru comuniunea credincioșilor în Biserică, temei care se reflectă din viața Sf. Treimi, Dumnezeu Însuși neputând fi doar persoană singură. Omul este de la creație ființă socială, neputând să viețuiască singur căci el poartă în sine chipul lui Dumnezeu – Geneză 2,18 în Sf. Treime, având astfel sădită în firea sa năzuința spre comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii. De aceea, Dumnezeu l-a creat pe Adam dual „bărbat și femeie”, aceștia fiind purtători ai chipului Său, atât cei doi cât și urmașii lor. Pornind de la ideea că esența Bisericii constă în comuniunea dintre Dumnezeu și oameni, după Sf. Părinți, o Biserică primordială a existat încă în rai, pentru că omul era în perfectă comuniune cu Dumnezeu înainte de cădere. După căderea în păcat, Biserica este prefigurată de sinagoga iudaică – așezământul Vechiului Legământ, „umbra bunurilor viitoare” – Evrei 10,1 și chiar în întunericul păgânesc exista „o steapă Biserică păgână” cum spun cântările liturgice, ca o aspirație a omului către Dumnezeu.

3. Biserica în ființa ei este un organism teandric. Teandria ființială a Bisericii se constituie din întâlnirea și unirea tainică, nepătrunsă de minte, a naturalului cu supranaturalul, a ceea ce este omenesc cu ceea ce este dumnezeiesc. Primul pas pentru extinderea vieții treimice în umanitate l-a făcut Fiul lui Dumnezeu prin Întruparea Sa. Dar ca actualitate, ca instituție văzută, concretă, Biserica s-a născut în lume în ziua Cincizecimii, când mai multe persoane umane au devenit locașuri ale Duhului Sfânt, formând prima comunitate duhovnicească, născută prin lucrarea harului divin asupra celor ce au aderat liber la credința în Iisus Hristos și au primit Botezul.

De aici rezultă că Biserica are o latură obiectivă, dumnezeiască, ce nu depinde de oameni, dar și una subiectivă, omenească.

Astfel, pe de o parte, Biserica este întemeiată de Dumnezeu prin Hristos, prin Întruparea, Moartea și Învierea Sa, adică prin întreaga Sa lucrare mântuitoare, și se continuă tot prin lucrarea dumnezeiască ce depinde de Dumnezeu, nu de oameni. Însă Biserica se constituie și se continuă nu numai prin lucrarea lui Dumnezeu, ci și prin lucrarea omenească, prin aderarea și conlucrarea personală și liberă a oamenilor pentru a-și însuși roadele mântuirii obiective și pentru a se uni în mod real cu Dumnezeu în Biserică.

Deci Biserica nu este doar instituție divină, dar nici o simplă comuniune între oameni (întemeiată de ei înșiși pentru a cultiva un sentiment religios), ci este o realitate întemeiată de Dumnezeu în ziua Cincizecimii prin Pogorârea Duhului Sfânt, a energiilor divine, care rămân de atunci neîntrerupt între oameni. Astfel, în viața Bisericii există pentru totdeauna o împletire neîntreruptă, vie, organică între lucrarea harului divin și lucrarea liberă omenească. Iar prin har întreaga Sf. Treime

Se revarsă în viața Bisericii. În existența Bisericii nu poate interveni nicio întrerupere după cuvântul Domnului: „porțile iadului nu o vor birui” – **Matei 16,18** și „... iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului” – **Matei 28,20** (Este vorba aici de prezența lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt).

4. În componența Bisericii intră și cei păcătoși pentru că Îl au în adâncul lor pe Hristos prin Botez. Cel păcătos atâta timp cât vrea să rămână în Biserică, dovedește prin aceasta oarecare credință în Hristos, ca semn al harului sălășluit în el. Adâncul inimii acestor oameni este al lui Hristos, satana lucrând doar din părțile periferice ale ființei lor. De altfel, nimeni nu poate pretinde că este fără de păcat, căci „dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” – **I Ioan 1,8** și „toți greșim în multe feluri” – **Iacov 3,2**. Credincioșii sunt toți păcătoși, dar existența păcătoșilor în Biserică nu poate atinge sfințenia ei ființială. Ea rămâne fără pată – **Efesenii 5,27**. Sfințenia ei este dată de Hristos, Capul ei și de Duhul Sfânt Care lucrează permanent în ea.

Menirea Bisericii este tocmai aceea de a-i conduce pe cei păcătoși la mântuire. Ea este laboratorul care lucrează desăvârșirea credincioșilor ei. Hristos este în toți și așteaptă să fie descoperit de conștiința celor în care se află El (lucrându-ne mântuirea, Îl descoperim pe Hristos prezent în noi de la Botez). Iar omul devine sensibil la prezența lui Hristos prin Duhul Sfânt. Acestea sunt cele două aspecte ale Bisericii: hristologic și pnevmatologic după **V. Lossky**.

Însă păcătoșii din Biserică sunt deosebiți de cei ce nu sunt membri ai Bisericii, adică de cei ce nu acceptă învățătura Bisericii – ereticii sau schismaticii și păgânii care au cunoscut învățătura evanghelică, dar nu au crezut. Păcătoșii au posibilitatea să se îndrepte pentru că recunosc că Biserica este dreaptă și că ei sunt în greșală (nu-și justifică teoretic păcatul), pe când ereticii și schismaticii nu mai recunosc autoritatea Bisericii ca învățătoare și îndrumătoare, ci se ridică ei deasupra Bisericii.

5. Biserica este și instituție (vezi definiția Bisericii), fiind o formă de organizare a membrilor ei, având norme de viață și organe însărcinate cu îndrumarea vieții credincioșilor potrivit poruncilor și voinii lui Dumnezeu. Prin instituție se înțelege un așezământ juridic, un organism care se ocupă cu organizarea unei comunități pe baza unui ansamblu de reguli stabilite în vederea satisfacerii interesului colectiv, cum sunt: statul, Parlamentul, școala, un spital, o bancă.

Întâi, Biserica este instituție în înțeles juridic, obișnuit, datorită existenței sale pământești. Pentru că ea nu este numai viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, ci și comunitate a credincioșilor (între ei), deși unirea dintre credincioși își are temei în unirea lor cu Dumnezeu. Fiind deci și așezământ pământesc și nu doar divin, Biserica este și instituție în înțelesul simplu pentru că reglementează raporturile dintre credincioși, orânduindu-le bine viața și călăuzindu-i prin organele ierarhiei bisericești.

Dar Biserica este și instituție în înțeles mai înalt. Ea este o instituție dumnezeiască, vie, avându-L ca temei instituțional pe Hristos. Aceasta pentru că ea nu este o simplă comuniune între oameni, ci întâi este comuniune a oamenilor cu

Dumnezeu. Ca instituție dumnezeiască, ea este puterea dumnezeiască ce se pune mereu la dispoziția oamenilor prin Sf. Taine, instituite de Dumnezeu, pentru mijlocirea harului divin. De asemenea, ea are norme de viață tot de la Dumnezeu (cuprinse în Revelația supranaturală). De aceea ea este în cel mai înalt grad o instituție. Iar ca instituție în care trebuie săvârșite Tainele ca mijloace obiective ale harului, în care trebuie explicate poruncile lui Dumnezeu și păstrată învățătura Lui neschimbată, în care oamenii trebuie ajutați mereu în slăbiciunile lor, Biserica trebuie să aibă și organe speciale, însărcinate și împuternicite cu autoritate divină pentru împlinirea acestor acte.

Apoi, Biserica este instituție în înțeles înalt pentru că nu este o simplă comunitate a cărei formă și durată depinde de bunul plac al oamenilor. Ca instituție divină-umană, Biserica rămâne mereu aceeași căci ea își are normele de viață de la Dumnezeu, iar temeiul ei instituțional este Hristos (ca Întemeietor și Cap al Bisericii) Care rămâne neschimbat în bunurile pe care le oferă credincioșilor și în poruncile pe care le cere împlinite de către ei ca mijloc de desăvârșire spirituală.

Însă, în Ortodoxie, caracterul de instituție nu stă în opoziție cu caracterul ei de comunitate în iubire. Cele două nu sunt incompatibile, ci se susțin reciproc. Viața membrilor Bisericii este bazată pe principiul ascultării în iubire și în deplină libertate. Iubirea și organizarea ierarhică nu se exclud. Biserica este instituție în înțelesul în care și familia este instituție. Ea însă este o instituție total diferită de cele pământești, înființate de oameni; Biserica este o instituție în care Hristos îi îmbrățișează și îi unește pe toți, revărsând prin Sf. Taine iubirea Sa peste toți. Dacă în orice instituție pământească este promovată respectarea unor norme și a autorităților ei fără să aibă importanță vitală sentimentele personale ale membrilor ei, în Biserică, însă, potrivit învățăturii ortodoxe, iubirea este cea care îi menține pe membrii ei uniți în Dumnezeu și între ei. Rolul iubirii în Biserică este tot atât de mare ca cel al ascultării de Părinții Bisericii, prin care ascultăm de fapt de Dumnezeu. Dragostea creștină de Dumnezeu și de oameni și ascultarea de Biserică se condiționează reciproc pentru că tocmai prin caracterul ei de instituție, în Biserică este păstrată și respectată învățătura divină, deci se împlinește voia lui Dumnezeu, fiind menținută astfel unirea credincioșilor cu Dumnezeu și între ei prin iubire.

6. Biserica are un aspect văzut și altul nevăzut. Biserica este nu numai comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, ci și comunitate a credincioșilor și instituție pentru ei în scopul bunei orânduiri a vieții lor, având o ierarhie împuternicită cu propovăduirea învățăturii lui Hristos și administrarea Sf. Taine. Sub acest aspect, Biserica este văzută. În Biserică este nevăzut Capul ei, Hristos, precum și harul divin mântuitor care lucrează permanent în ea prin Duhul Sfânt. De asemenea, unirea duhovnicească a membrilor ei cu Hristos, Capul Bisericii, este nevăzută.

Dar, ceea ce nu se poate vedea de cei necredincioși cu ochii trupești, poate fi văzut de cei credincioși cu ochii credinței. Dacă pentru necredincioși Biserica este o instituție ca oricare alta și nu are nimic nevăzut, pentru credincioși, mai ales pentru cei înaintați duhovnicește, cele nevăzute ale Bisericii devin evidente vederii lor

duhovnicești chiar dacă nu în toată profunzimea lor. Aceasta pentru că credincioșii știu că actele văzute ale Bisericii ascund acțiuni nevăzute ale harului dumnezeiesc.

7. Biserica a fost întemeiată de Hristos pentru a-i continua opera mântuitoare în lume și primește permanent putere de la Hristos, Capul ei, pentru săvârșirea întreitei Sale slujiri: învățătorească, arhierescă și împărătească. În calitatea ei de Trup tainic al Domnului, fiind mereu unită cu Hristos, Capul ei, Biserica este organul infailibil (care nu poate greși, perfect) de mântuire și sfințire a credincioșilor. Ea posedă această însușire a infailibilității datorită asistenței permanente a Duhului Sfânt, prin Care Hristos este prezent în ea până la sfârșitul veacurilor. Iar Duhul Sfânt e „Duhul Adevărului” Care învață „tot adevărul” – **Ioan 16,13**. De aceea, ea este „Biserica Dumnezeului celui viu, stâlp și temelie a adevărului” – **I Timotei 3,15**.

Legat de infailibilitatea Bisericii, Sf. Părinți au afirmat că în afara Bisericii nu există mântuire: „*Extra Ecclesiam nulla salus*”. Această expresie trebuie înțeleasă în sensul că Biserica este organul ordinar (obișnuit) și sigur al mântuirii pentru cel ce trăiește în conformitate cu învățătura ei. Dar de aici nu urmează că toți cei din afara Bisericii se pierd fără deosebire pentru că „Vântul suflă unde vrea” spune Mântuitorul la **Ioan 3,8**, referindu-se aici la lucrarea Sf. Duh în lume. Însă aceasta ține de judecățile tainice ale lui Dumnezeu, Care singur cunoaște sufletul fiecăruia.

8. Biserica, odată întemeiată, rămâne pentru totdeauna; ea intră în veșnicie împreună cu Capul ei, Hristos, și cu membrii ei, pentru că ea este chiar viața de comuniune veșnică și fericită a credincioșilor cu Hristos. Acum Biserica se află în două stadii sau stări. Aici pe pământ, în stare de luptă cu ispitele, cu păcatul – Biserica luptătoare – iar în cer, în stare de biruință, într-o stare definitivă de har – Biserica triumfătoare. Dar nu sunt două Biserici, ci două stări ale aceleiași Biserici. Legătura dintre ele este de iubire și se manifestă printr-un neîncetat schimb de bunuri duhovnicești.

Însușirile Bisericii

1. Unitatea Bisericii în înțeles de a) unică și b) unitară

a) Biserica este una singură în ființa sa, ca Trup al lui Hristos, având un singur Cap. În esența ei, fiind viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, Biserica nu poate fi decât una;

b) Cum recunoaștem adevărata Biserică? Criteriile și temelia unității Bisericii sunt: unitatea de credință și unitatea de conducere. Singura Biserică adevărată este Biserica Ortodoxă.

2. Sfințenia Bisericii e ființială, fiind dată de prezența lui Hristos și a Duhului Sfânt în ea. Biserica este laboratorul de sfințire a credincioșilor;

3. Sobornicitatea Bisericii în sens extensiv și intensiv. În sens intensiv, aceasta arată valoarea universală absolută a Bisericii în esența ei, numai în ea fiind împărțit și trăit adevărul dumnezeiesc;
4. Apostolicitatea Bisericii cu cele trei componente principale.

Simbolul credinței mărturisește despre patru însușiri sau atribute ale Bisericii adevărate: unitatea, sfințenia, sobornicitatea sau catolicitatea (universalitatea) și apostolicitatea.

1. Unitatea. Biserica este una în dublu înțeles de a) unică și b) unitară. a) Biserica este una singură – Biserica lui Hristos – după ființa sa, fiind Trupul tainic al lui Hristos, El Însuși anunțând Apostolilor Săi: „Pe această piatră voi zidi Biserica Mea” – **Matei 16,18**, ceea ce înseamnă că Hristos va întemeia o singură, unică Biserică. Pluralul cuvântului „biserică” nu se referă la ființa Bisericii, ci la elemente exterioare ale ei de ordin istoric (astfel avem mai multe Biserici: Biserica veche, medievală etc.), de ordin geografic (Biserica răsăriteană, apuseană, romană – nu cea catolică, greacă, rusă etc.), la unele datini și forme de manifestare ce țin de specificul național (limba cultică) precum și la locașuri diferite de cult.

Biserica este una pentru că Unul este Iisus Hristos, Capul și Întemeietorul ei, Unul este Duhul Sfânt sălășluit în ea și Unul este Dumnezeu cel în Sf. Treime cea deoafință, deci și viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, care constituie Biserica în esența ei, nu poate fi decât una. Ideea existenței mai multor vieți de comuniune cu Dumnezeu este absurdă căci ar presupune o anumită opoziție între ele (datorită deosebirilor), ceea ce ar însemna și o opoziție reală în Dumnezeu Însuși.

Unitatea ființială a Bisericii este extensiune a vieții dumnezeiești. Model pentru unitatea Bisericii este unitatea Sf. Treimi. După cum Dumnezeu este Unul în Ființă așa și Biserica este una după ființa sa. Biserica este extensiunea socială a lui Hristos cel înviat, este Trupul Lui cel tainic, deci este una singură: „Este un singur trup și un singur Duh, precum și chemați ați fost într-o singură nădejde; este un Domn, o credință, un Botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și în voi toți” – **Efeseni 4,4-6** și „Au doar S-a împărțit Hristos?” – **I Corinteni 1,13**.

Unitatea Bisericii se exprimă în unitatea de credință precum și în conducerea ei. Aceste două elemente constituie criteriul și temelia unității Bisericii. Unitatea în credință înseamnă mărturisirea aceleiași învățături de credință de toți credincioșii și de toate Bisericile locale. Aceasta este legătura care îi unește pe membrii adevărați Biserici cu Mântuitorul Hristos și pe toți credincioșii între ei, indiferent de loc și de timp (mărturisirea adevăratei credințe păstrate de la Apostoli și Mântuitorul nealterată are loc numai în Biserica noastră Ortodoxă).

Observatie: Fără mărturisirea aceleiași credințe nu poate avea loc unirea Bisericii Ortodoxe cu așa-zisele „Biserici surori” și nici nu pot fi săvârșite Sf. Taine în comun. De altfel, fără mărturisirea adevăratei credințe, Sf. Taine nu sunt valabile pentru că Biserica nu este adevărată (nu este zidită pe temelia Apostolilor conform **Efeseni 2,20**, adică pe credința și învățătura primită de la ei). Canonul 46 Apostolic: „Poruncim ca orice episcop sau preot care acceptă vreun botez al ereticilor sau

vreo jertfă de-a lor să fie caterisit". Dacă potrivit acestui canon, nici botezul lor nu este valabil, cu atât mai puțin celelalte Taine care nu pot fi săvârșite decât de slujitorii hirotoniți (obs.).

Iar unitatea în conducere se manifestă prin supunerea credincioșilor aceleiași conduceri ierarhice (patriarhii sunt în consens unii cu alții doctrinar, canonic, administrativ, adică se orientează în activitatea lor după aceleași canoane, principii administrative și mărturisesc aceleași dogme).

Sf. Părinți: Ignatie Teoforul, Irineu, Ciprian, fer. Augustin au îndemnat adesea pe creștini să păstreze unitatea Bisericii.

b) În interiorul ei, Biserica cea una se manifestă ca unitară. Această unitate înseamnă întâi o unitate de viață, în baza căreia fiecare membru se simte una cu ceilalți, ca trăind în același Trup tainic al Domnului, având aceeași credință, aceleași tradiții, aceleași bunuri spirituale. În baza acestei unități de viață, Biserica este unitară și în organizarea ei. Dar Biserica Ortodoxă nu merge în această privință până la uniformitatea absolută și până la centralizarea întregii puteri administrative în mâinile unui singur conducător văzut, ca în catolicism. Biserica Ortodoxă înțelege unitatea ei ca o unitate armonioasă, simfonică a vieții creștine în general, o unitate ce se împacă cu libertatea și cu deosebirile specificului național. Biserica Ortodoxă este condusă de organe ierarhice distincte în diferitele părți ale ei, egali între ei, care sunt în legătură canonică, păstrând unitatea doctrinară și sacramentală. Astfel ea se prezintă în diferite state în forma unor Biserici autocefale respectându-se specificul național al fiecărui popor.

Dintre teologii zilelor noastre, **Homiakov** vorbește cel mai clar despre această trăsătură esențială a Bisericii – unitatea ei: „Știm că atunci când unul din noi cade, cade singur; dar de mântuit, nu se mântuiește nimeni singur. Cine va fi mântuit, va fi mântuit în Biserică, ca un mădular al ei, în unire cu ceilalți credincioși... Dacă cineva crede, se găsește în obștea credinței. Se roagă cineva? Este în obștea rugăciunii. Dacă renunți la obște, mori, nu mai ești mădular al ei. Sângele Bisericii este rugăciunea pentru ceilalți”.

Deci, dacă Biserica nu poate fi decât una singură, care este adevărata Biserică dintre cele trei așa-zise „Biserici surori”? Biserica cea una, unică și unitară, păstrătoare și propovăduitoare a adevărului revelat nealterat, fără adaosuri și fără omisiuni, așa cum o dovedește întreaga sa istorie, este Biserica Ortodoxă dreptmăritoare. Așadar, numirea dată celorlalte două de „Biserici surori” este improprie.

2. **Sfințenia Bisericii** este sfințenia lui Hristos Însuși, întrucât ea este trupul Lui tainic, nedespărțit niciodată de Capul ei. Ea este sfântă și prin Duhul Sfânt Care sălășluiește permanent în ea; prin care se împărtășește credincioșilor harul sfințitor. O dovadă sigură a sfințeniei Bisericii este lucrarea ei care este tocmai aceea de sfințire a membrilor ei; ea este laboratorul de curățire și sfințire a credincioșilor. Căci dacă n-ar fi sfântă în ființa ei, n-ar putea sfinți prin puterea și mijloacele pe care le posedă adică prin Sf. Taine. Iar faptul că Biserica a dat și dă nenumărați sfinți este de asemenea evident.

Deci Biserica este sfântă pentru că sfânt este întemeietorul și Capul ei, Hristos, și sfânt este Duhul Care sălășluiește în ea; este sfântă pentru că ea posedă mijloacele de mântuire și sfințire a credincioșilor: Sf. Taine; este sfântă pentru că sfânt este scopul pe care ea îl urmărește: mântuirea și sfințirea credincioșilor.

Prezența păcătoșilor în Biserică și, de fapt, nimeni pe pământ nu este fără de păcat („*Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi*” – **I Ioan 1,8**) nu pătează sfințenia Bisericii, căci sfințenia ei este ființială și este dată de prezența nîntrepută în ea a harului dumnezeiesc. Sfințenia Bisericii nu rezultă din sfințenia membrilor ei, ci credincioșii își trag sfințenia din ființa Bisericii. Biserica este baia care curăță păcatele oamenilor fără să se murdărească ea însăși.

Pe de altă parte, toți membrii Bisericii se deosebesc de ceilalți pentru că sunt sfințiți; ei se pot numi sfinți potrivit Sf. Scripturi: **II Corinteni 1,1; Filipeni 1,1**, pentru că poartă în adâncul ființei lor harul Botezului, chiar dacă nu-l fac eficace prin lucrarea lor, însă le rămâne mereu deschisă calea spre sfințire actuală prin pocăință. Despre sfințenia Bisericii ne spune Sf. Scriptură: „*Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea ca să o sfințească, curățind-o prin baia apei prin cuvânt și ca să o înfățișeze Sîeși Biserică sfințită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără prihană*” – **Efesenii 5,25-27**.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.269-270.

3. Sobornicitatea sau catolicitatea (universalitatea)

Această calitate a Bisericii arată că ea este un întreg unitar, viu și activ, peste tot pământul unde s-a răspândit creștinismul. Sobornicitatea Bisericii este implicată în unitatea ei. În afirmația că Biserica este una și aceeași pretutindeni (fiind unică și unitară) este implicat și caracterul ei universal, adică ideea că există o singură Biserică a întregii lumi – Biserica universală. Uneori se numesc universale sau catolice și unele Biserici locale (în antichitate Biserica din Smirna în scrisorile Sf. Ignatie). Prin aceasta se exprimă unitatea și identitatea lor de credință cu Biserica universală, adică ortodoxia lor.

Sobornicitatea Bisericii are două aspecte: extensiv și intensiv.

Primul aspect arată întinderea spațială a Bisericii pe întreg pământul. În înțeles extensiv, Biserica este universală întrucât este destinată tuturor popoarelor, nu numai unui popor ales, ca sinagoga iudaică.

În înțeles intensiv, universalitatea Bisericii indică valoarea universală a credinței adevăratei Biserici (cea ortodoxă), spre deosebire de erezii care are existență locală și trecătoare. Universalitatea în acest sens exprimă ideea că Biserica rămâne în tot timpul și în tot locul aceeași, adică neschimbată și unitară, nefiind biruită de nicio grupare străină ei cum este erezia. Aceasta pentru că, de fapt, în Biserică este înțeles și trăit adevărul dumnezeiesc care este unul singur. Numai în Biserică, membrii ei trăiesc în adevăr.

Adevărul aparține Bisericii întregi pentru că nu se descoperă totdeauna înșilor singuratici, ci numai Bisericii în plinătatea ei. (patriarhii au mai greșit, au căzut în erezii, dar niciodată Biserica în plinătatea ei). Biserica este „*stâlpul și*

temelia adevărului” – **I Timotei 3,15** pentru că Hristos, Capul ei, este Adevărul absolut – **Ioan 14,6**, iar Duhul Sfânt, permanent activ în Biserică, este Duhul Adevărului și Cel Care ne călăuzește la tot Adevărul – **Ioan 16,13**.

Sobornicitatea Bisericii în sens intensiv arată, deci, valoarea universală, absolută a Bisericii în esența ei, puterea ei interioară rezultată din prezența lui Hristos în ea, de a păzi neatinsă învățătura de credință și de a păstra legătura strânsă și neîntreruptă dintre Bisericile locale prin unitatea de învățătură, cult, conducere și organizare. Biserica este viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, iar această comuniune este una și neschimbată, așa cum a fost așezată de Mântuitorul Hristos prin Sf. Taine și învățătura Sa, neputând fi atinsă de niciun atac sectar. Sf. Părinți au văzut în sobornicitatea Bisericii chiar imitarea modului de existență perihoretic al Persoanelor Sf. Treimi: „*Creștinismul este o imitare a firii dumnezeiești*” spune **Sf. Grigorie de Nyssa**.

Teologul bulgar **Stefan Zankov** observă că termenul grecesc folosit în Crez - καθόλος - înseamnă un întreg ce nu se schimbă în ființa lui prin împărțire, ca de exemplu, focul, oceanul, aerul. Deci atributul de catolic – sobornicesc – din Crez arată că Biserica este un întreg care rămâne neschimbată în ființa ei, deși este răspândită pe tot pământul (și împărțită în Biserici locale). Ea este un întreg care și în cea mai mică parte păstrează aceeași ființă (ca și Sf. Euharistie). În Biserică totul cuprinde partea și partea cuprinde plinătatea totului, adică plinătatea întregului nu este o sumă de părți, fiecare având aceeași plinătate ca și întregul. Aceasta e valabilă pentru Bisericile locale, dar și pentru fiecare credincios. Astfel, credinciosul singuratic poate fi asemenea în sfințenie cu întreaga Biserică în măsura în care primește darurile Aceluiași Duh Sfânt Care o însuflețește și pe ea. După cum orice om este universul în mic – microcosmos – tot așa orice credincios este Biserica în mic – microtheos. Astfel, după Zankov, Biserica este o plenitudine (pluralitate, comunitate) sfântă într-o unitate desăvârșită, sau o sfântă comuniune generală ce cuprinde toate Bisericile de pe pământ care mărturisesc aceeași credință.

Această comuniune universală rezultă din prezența unificatoare a lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt. Hristos este în același timp prezent în fiecare membru al Bisericii și în toți, adică în întreg Trupul Său, făcându-i pe toți părți organice, mădulare ale Bisericii celei una. Astfel Biserica adevărată, fiind în ființa ei Trupul tainic al Domnului, aceasta înseamnă că toți credincioșii ei trăiesc într-o comuniune sufletească prin împărtășire de același Har dumnezeiesc primit prin Iisus Hristos. Această comuniune (κοινωνία) a dreptcredincioșilor uniți în Hristos prin iubire formează ființa Bisericii.

Text facultativ: În Ortodoxie, sobornicitatea se mai poate numi solidaritate, simfonie, sinteză. Homiakov o numește „*unanimitate în libertate*”. Aceste denumiri arată unirea strânsă dintre membrii Bisericii, care prin dezvoltarea darurilor lor firești și supranaturale, deși deosebite, formează o unică viață organică în Duhul Sfânt.

Spre deosebire de catolicitatea extensivă, exterioară, spațială, afirmată în Apus, în Răsărit se afirmă mai ales această catolicitate lăuntrică, spirituală, intensivă

prin care se exprimă comuniunea frățească a tuturor în Hristos, fiind legați și întăriți în această comuniune prin puterea dragostei și prin hristocentrism. Toți membrii Bisericii Ortodoxe participă activ la viața Bisericii, formând împreună nevăzut Trupul tainic al Domnului.

Sf. Ignatie al Antiohiei în Epistola către Smirna scrie: „*Așa cum în Euharistie Hristos este de față întreg, tot astfel, fiecare comunitate bisericească este plinătatea absolută a Trupului lui Hristos; acolo unde este Iisus Hristos, acolo este Biserica universală*”. Reiese de aici că Biserica întreagă Îl are pe Hristos întreg cu toate darurile Sale mântuitoare și îndumnezeitoare, precum și fiecare Biserică locală și fiecare credincios Îl are, cu condiția să fie sănătoase și depline și mereu în comuniune cu întreaga Biserică – cea universală.

Spre deosebire de raporturile externe, juridice înființate de catolici și de individualismul promovată de protestanți (omul se mântuiește singur, nu în Biserică) numai Biserica Ortodoxă realizează o comuniune perfectă între membrii ei. Aceștia nu stau ca persoane singulare în Biserică, ci se află într-o pluralitate organică legați fiind prin aceeași iubire dumnezeiască în Hristos (Extras din studiile eclesiologice) - **fac.**

Atributul sobornicității se referă și la faptul că Biserica adevărată, cea una, stă pe temelia soboarelor, adică a sinoadelor ecumenice. Numai Biserica Ortodoxă este continuatoarea Bisericii universale, fiind singura care păstrează nealterată învățătura și Tradiția apostolică.

De altfel și în prezent, Bisericile naționale Ortodoxe se conduc după principiul sobornicității sau sinodalității, autoritatea supremă de conducere în Biserica Ortodoxă fiind sinodul.

4. Apostolicitatea. Această însușire exprimată de Simbolul credinței arată că Biserica este întemeiată de Iisus Hristos și așezată pe temelia Apostolilor, după mărturia Sf. Scripturi care arată că Biserica este zidită „pe temelia Apostolilor și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos” – **Efeseni 2,20.**

Hristos îi unește pe Apostoli prin credința și învățătura lor despre El, făcându-i temelie pentru clădirea spirituală care este Biserica. Ea este cetatea al cărei zid are „12 pietre de temelie și în ele, 12 nume, ale celor 12 Apostoli ai Mielului” (**Apocalipsă 21,14**). Apostolii sunt „stâlpii Bisericii” – **Galateni 2,9**, dar Hristos este piatra cea vie din capul unghiului, adică Cel Care susține totul și „nimeni nu poate să pună altă temelie decât cea odată pusă care este Iisus Hristos” – **1 Corinteni 3,11.**

Apostolicitatea Bisericii are trei componente principale: Biserica apostolică este, în primul rând, întemeiată pe credința și mărturia Apostolilor despre Învierea lui Hristos, apoi pe învățătura dumnezeiască primită de ei de la Mântuitorul, și care este păstrată întreagă și nealterată de Biserica adevărată și în al treilea rând, Biserica este întemeiată și pe succesiunea apostolică neîntreruptă.

Deci apostolicitatea este însușirea specifică și esențială a Bisericii Ortodoxe care o deosebește de celelalte Biserici creștine. Numai Biserica Ortodoxă a păstrat și

a transmis cu sfințenie Tradiția apostolică integrală, fără să schimbe sau să omită nimic din învățătura scrisă și orală a Apostolilor, respectând porunca acestora: „*Fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră*” – **II Tesaloniceni 2,15**. Păstrarea învățăturii apostolice este esențială în Biserică pentru că lor li s-a încredințat misiunea propovăduirii Evangheliei de către Mântuitorul: „*Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura*” – **Marcu 16,15** sau **Matei 28,19-20**. Aceasta pentru că ei își însușiseră adevărul dumnezeiesc mântuitor de la Mântuitorul.

Apostolicitatea Bisericii se manifestă și în succesiunea apostolică neîntreruptă a ierarhiei bisericești potrivit căreia harul episcopatului se transmite neîntrerupt de la Apostoli prin șirul episcopilor canonici până în timpurile noastre și în continuare până la sfârșitul lumii. Succesiunea apostolică vine din trecut, de la Apostoli, dar harul vine de fiecare dată de sus, de la Hristos Însuși, fiindcă rolul succesiunii apostolice este cel de a asigura de-a lungul veacurilor aceeași prezență a lui Hristos în Biserică. Succesiunea înseamnă că Același Hristos, Care a lucrat începând de la Apostoli în toți episcopii de până acum, lucrează prin mijlocirea rugăciunilor episcopilor care hirotonesc și asupra noului hirotonit și va lucra și prin Tainele ce le va săvârși el ca episcop.

Există astfel în Biserică, începând de la Apostoli, o transmisiune externă a învățăturii revelate și o transmisiune internă a harului ierarhiei, strâns legate între ele. Episcopii sunt responsabili în fiecare eparhie de păstrarea intactă a învățăturii apostolice pe care o încredințează preoților prin pregătirea teologică adecvată. Iar misiunea aceasta se transmite de la ierarhi la ierarhi deodată cu transmiterea harului Preoției, căci la Hirotonie, episcopul dă întâi mărturie înaintea episcopilor hirotonisitori că și-a însușit și că va propovădui aceeași învățătură apostolică pe care au propovăduit-o și ei. Iar principala atribuție a episcopului este de a supraveghea propovăduirea corectă a adevărului dumnezeiesc. De aceea este îndreptățită afirmația unor Sf. Părinți ca: Irineu, Ciprian, fer. Ieronim, care consideră succesiunea apostolică asemenea unei conduite prin care curge învățătura apostolică, aceasta fiind trăsătura distinctivă a Bisericii adevărate față de cele eretice sau schismatice.

Observatie. În mod clar, catolicii și protestanții nu se pot nici măcar numi creștini potrivit învățăturii Sf. Iustin Popovici (vezi anexa 10), numele de creștin purtându-l doar cel ce s-a botezat și crede în Iisus Hristos și în învățătura Sa cuprinsă în Sf. Evanghelii și propovăduită de Sf. Biserică. Ei, însă, nu se pot numi așa pentru că, neavând credința adevărată, nu au Duhul Sfânt; pentru că, deși vorbesc în numele lui Hristos, ei propovăduiesc altă învățătură decât cea adusă de Hristos, și astfel ei, de fapt, se leapădă de Hristos Adevărul, promovându-și părerile lor personale greșite (obs.).

Vezi Anexa 7: „*Primejdia mărturisirii*” de Sf. Iustin Popovici.

Membrii Bisericii: clerul și credincioșii. Ierarhia bisericească

1. Biserica, fiind instituție divino-umană întemeiată de Mântuitorul pentru a-l continua întreita Sa operă mântuitoare, este înzestrată cu organe speciale pentru împlinirea acestei meniri;
2. Ierarhia bisericească este o componentă esențială a Bisericii adevărate. Totuși, slujitorii hirotoniți ai Bisericii sunt doar organe văzute ale lui Hristos, singurul Arhiereu etern și desăvârșit;
3. Existența ierarhiei bisericești își are temei în alegerea celor 12 Apostoli de Mântuitorul și în transmiterea puterii Preoției prin Taina Hirotoniei de către Apostoli, urmașilor lor;
4. Temeiuri revelaționale despre existența ierarhiei de la început în Biserică;
5. Distincția care a existat totdeauna între treptele ierarhiei bisericești în ciuda confuziei de numiri;
6. Episcopul – puterea și atribuțiile sale;
7. Autoritatea supremă în Biserica universală – sinodul ecumenic;
8. Despre asistența Duhului Sfânt în sinodul ecumenic;
9. Despre puterea episcopilor în sinodul ecumenic;
10. Pentru ca hotărârile unui sinod ecumenic să fie valabile și sinodul să fie recunoscut ca atare, acesta trebuie să exprime gândirea Bisericii întregi, urmând tradiția și credința ei.;
11. Episcopii sunt asistați de Duhul Sfânt în sinodul ecumenic, dar Acesta nu lucrează forțat asupra lor;
12. Deosebiri confesionale;
13. Rolul laicatatului în Biserică.

1. Biserica este instituția întemeiată de Mântuitorul pentru a-l continua opera Sa prin împlinirea întreitei Sale slujiri: învățătorească, arhierescă și împărătească, propovăduind adevărul Evangheliei nealterat, sfințindu-i pe credincioși prin Sf. Taine și conducându-i pe calea mântuirii. Pentru împlinirea acestei meniri, Biserica trebuie să aibă organe speciale însărcinate și împuternicite cu autoritate divină. Astfel, în Biserică, au existat de la început, chiar din ziua Cincizecimii, două categorii de membri: cler și popor, ierarhie bisericească și laici sau mireni: Apostolii, asupra cărora S-a pogorât Duhul Sfânt în chip de limbi de foc și au primit deplin puterea Duhului Sfânt și restul credincioșilor care s-au adăugat lor, fiind pătrunși la inimă de puterea Duhului, care s-au convertit și botezat primind darul Sf. Duh prin mijlocirea Sf. Apostoli – **F.A. cap.2.**

2. Ierarhia bisericească este o componentă esențială a Bisericii adevărate. Episcopii, preoții și diaconii sunt investiți cu puterea Preoției trepte respective de Insuși Hristos prin Taina Hirotoniei, instituită de El după Înviere – **Ioan 20,21-23.**

Ei își împlinesc misiunea în Biserică tot prin puterea lui Hristos. Slujitorii celor trei trepte ierarhice sunt organe văzute ale Preotului nevăzut Hristos, prin care El Însuși împlinește neîntrerupt în Biserică întreita Sa slujire de Arhiereu, Învățător și Împărat. Aceștia sunt doar instrumente ale harului divin, „iconomi ai tainelor lui Dumnezeu” – **I Corinteni 4.1**, adevăratul săvârșitor al oricărei lucrări sfinte în Biserică fiind Hristos – Arhiereul desăvârșit și veșnic.

Ierarhia bisericească aparține ființial Bisericii, fără aceasta, Biserica neputând să existe: „Dacă ar înceta Hirotonia, ar înceta toate Tainele, afară de Botez și neamul omenesc ar fi rupt din har” după **Homiakov**. Tocmai datorită Preoției sacramentale sau harice, Biserica este o comunitate sacramentală căci are organe sfințite pentru lucrarea ei mântuitoare.

3. Necesitatea ierarhiei bisericești este arătată de Mântuitorul Hristos pentru că de la începutul activității Sale publice, El a ales pe cei 12 Apostoli și mai târziu pe cei 70 de ucenici, pe care i-a deosebit de mulțime și i-a pregătit în mod special pentru a-i fi colaboratori și urmași în vestirea Evangheliei, în săvârșirea actelor sfințitoare și călăuzirea credincioșilor la mântuire.

Cei 12 Apostoli, după ce au primit deplin puterea Duhului Sfânt la Cincizecime așa cum li se făgăduise (**Luca 24.49**) au împărtășit puterea sacerdotală (preoțească) și altora, hirotonind episcopi, preoți și diaconi pentru a satisface nevoile comunității creștine și a-i lăsa urmași în slujirea apostolească.

Așadar cei 12 Apostoli au fost primii înaintea stătători ai Bisericii chemați direct și personal de Mântuitorul; după ei, pe o treaptă mai jos, cei 70 de ucenici, iar după aceștia, a urmat treapta diaconilor.

Apostolatul, posedând plenitudinea harului preoției precum și unele harisme extraordinare necesare fazei de început a Bisericii creștine, nu s-a transmis mai departe. Dar Apostolii au transmis urmașilor lor harul Preoției, hirotonind episcopi, preoți și diaconi. Episcopii, ca cei ce posedă plenitudinea harului, adică puterea întregii slujiri mântuitoare în Biserică, sunt socotiți urmașii direcți ai Apostolilor, iar preoții sunt urmașii celor 70 de ucenici ai Domnului.

4. Cele trei trepte ierarhice au existat de la început în Biserică. Despre aceasta ne dau mărturie clare atât Sf. Scriptură cât și Sf. Tradiție. În Sf. Scriptură, existența celor trei trepte este arătată clar la **F.A. 14,23; I Timotei 3,2-6; Tit 1,5-7; I Timotei 5,17 și 5,22; F.A. 6,5-6; I Timotei 3,8. Aceasta este adevărată și de scrierile Sf. Părinți, începând cu Părinții apostolici. Astfel, **sf. Clement Romanul** face distincție între masa laicilor și clerul sfințit; **sf. Ignatie Teoforul**, de asemenea, și afirmă în plus, că fără ierarhie Biserica nu există; **sf. Policarp la Smirnei** îi îndeamnă pe creștini să se supună preoților și diaconilor ca lui Dumnezeu.**

Cu timpul pentru fiecare treaptă ierarhică s-au creat anumite distincții, grade de drept bisericesc uman (din partea comunității), iar nu divin (nu diferă ca putere harică). Aceste numiri sunt conferite prin hirotesie care se săvârșește totdeauna în afara sf. altar spre deosebire de hirotonie care are loc numai în sf. altar. Aceste grade sunt numai de ordin administrativ, ele nu conferă celui în cauză vreo putere sacramentală (harică) deosebită (sacramental = referitor la Tainele Bisericii).

5. În Biserica primară numirile de episcop și presbiter se acordau atât episcopilor cât și preoților. Această confuzie de numiri se datora înțelesului acestor termeni care se potriveau ambelor trepte ierarhice. Pentru că atât preotul cât și episcopul erau „bătrâni” (dacă nu cu vârsta, mai ales cu înțelepciunea, adică *presbiteros*); și totodată „supraveghetori” (*episcopos*) ai credincioșilor.

Însă cu toate că se făcea confuzie de numiri, niciodată nu a existat confuzie între aceste trepte, fiecare având funcțiile și atribuțiile ei bine stabilite. Totdeauna treapta episcopilor era distinctă de celelalte două trepte, episcopii având exclusiv misiunea de a alege și hirotoni preoți și a-i supraveghea în activitatea lor.

6. Episcopul, fiind pe cea mai înaltă treaptă ierarhică, este întâi stătător al Bisericii din eparhia sa; el posedă putere sfințitoare deplină, săvârșind toate Tainele și supraveghează propovăduirea corectă a învățaturii dumnezeiești, având întreaga autoritate în materie de disciplină și organizare în eparhia sa. Dar trebuie remarcat că episcopul nu își împlinește misiunea izolat, ci el se află totdeauna în legătură doctrinară și canonică cu ceilalți episcopi.

7. Întrucât o Biserică autocefală este constituită din mai multe eparhii care au în frunte un episcop, aceștia având putere harică egală între ei, autoritatea cea mai înaltă într-o Biserică națională o deține sinodul episcopilor acelei Biserici, iar prin extindere, autoritatea supremă în Biserica universală aparține sinodului ecumenic. Totalitatea episcopilor întruniți în sinod, direct sau prin reprezentanți se numește sinod ecumenic. Atunci când acesta nu se întrunește, în fruntea Bisericii stă totalitatea episcopilor, care conduc Biserica rămânând în permanent acord, chiar dacă spațial nu se întrunesc la un loc. Este vorba de *consensus Ecclesiae dispersae* care are autoritate egală cu a sinodului ecumenic. Astfel, Biserica a luat hotărâri valabile, dogmatice și canonice, chiar lipsită de sinoadele ecumenice, timp de peste 1000 de ani, prin consensul Bisericii de pretutindeni. De exemplu, în secolul al XIV-lea în disputa isihastă, doctrina isihastă a fost adoptată ca doctrină oficială a Bisericii Ortodoxe; în secolul al XVII-lea cu privire la numărul Sf. Taine etc.

Așadar, autoritatea supremă într-o Biserică națională este sinodul episcopilor acelei Biserici, iar în Biserica universală – sinodul ecumenic. Sinodul ecumenic este cel ce păstrează Tradiția apostolică, definește dogmele și le proclamă în unire, în armonie cu Biserica, adică cu tradiția și credința ei așa cum sunt păstrate de ea de la început. Sinoadele locale sau naționale reprezintă autoritatea supremă pentru Biserica respectivă, numai întrucât sunt paznicii, apărătorii dreptei credințe, putând să sancționeze pe cei ce se abat de la ea, clerici sau mireni. Am învățat, de asemenea, că infailibilitatea este atributul Bisericii întregi, ea fiind „*stâlpul și temelia adevărului*” – I Timotei 3,15. Care este deosebirea dintre cele două afirmații? Ce înțelegem prin autoritatea supremă detinută de sinodul ecumenic? Deși Biserica este infailibilă în totalitatea ei, ca deținătoarea adevărului dumnezeiesc, așa cum l-a așezat de la început Duhul Sfânt în ea prin Revelația supranaturală, totuși organul special prin care se exprimă această infailibilitate este sinodul ecumenic, adică numai sinodul ecumenic poate lua hotărâri cu privire la

credință, morală, deci privind viața Bisericii în general, hotărâri care devin valabile și obligatorii pentru toți membrii ei.

Prin infailibilitatea Bisericii se înțelege luminarea din partea Duhului Sfânt, acțiunea Lui călăuzitoare în activitatea ei prin care o ferește de greșeli în explicarea și păzirea adevărilor dumnezeiești cuprinse în Revelația supranaturală. Prin aceasta Biserica este infailibilă pentru că în ea este înțeles și trăit adevărul revelat, ea este stâlpul și temelia adevărului. Biserica se mișcă permanent în interiorul Revelației supranaturale, se orientează mereu după Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. În Biserică, Cuvântul lui Dumnezeu devine mereu viu și actual, lucrător în sufletele credincioșilor, prin imnele și actele liturgice care cuprind texte scripturistice și actualizează momente din istoria mântuirii. Sf. Tradiție este însăși viața Bisericii, fiind datinile, rânduielile Bisericii transmise de la Sf. Apostoli. Fără Sf. Tradiție, Biserica nu poate exista pentru că Sf. Tradiție este chiar viața Bisericii în Duhul Sfânt, este lucrarea Duhului Sfânt în Biserică. Dar nici Sf. Tradiție nu poate exista fără Biserică pentru că nu s-ar transmite mai departe altor generații de credincioși dacă n-ar fi trăită de Biserică. În felul acesta se păstrează adevărul dumnezeiesc în Biserică.

Biserica este infailibilă, deci, în totalitatea ei, dar organul special prin care se exprimă infailibilitatea ei este sinodul ecumenic. Totalitatea episcopilor întruniți în sinodul ecumenic sunt asistați în hotărârile lor de Duhul Sfânt, ceea ce se exprimă prin formula folosită încă de la sinodul apostolic: „*părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă*” – **F.A. 15.28.**

8. Care este lucrarea Duhului Sfânt în sinodul ecumenic? Prezența și lucrarea Duhului Sfânt în sinoadele ecumenice nu înseamnă descoperirea de noi adevăruri mântuitoare căci aceasta ar însemna o continuare a Revelației supranaturale încheiate în Iisus Hristos. Ci Duhul Sfânt îi asistă pe membrii sinodali în precizarea, explicarea și, dacă este absolut necesar în noi formulări ale adevărului revelat mântuitor care se găsește în Biserică, unde l-a așezat Duhul Sfânt. Duhul Sfânt veghează ca să fie redată fidel credința de la început apostolică.

Hotărârile luate în sinodul ecumenic sunt cu privire la adevărul dumnezeiesc mântuitor, iar acesta este cuprins în Revelația supranaturală. Hotărârile sinodului ecumenic sunt legate deci de adevărurile dumnezeiești ale Revelației supranaturale, cuprinse în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. Aceste adevăruri, însă, au ca scop mântuirea oamenilor, ne prezintă mijloacele prin care dobândim mântuirea (voia lui Dumnezeu care trebuie împlinită), iar aceste mijloace rămân neschimbate (pentru că voia lui Dumnezeu este aceeași), indiferent de noile condiții istorice, culturale ale fiecărei epoci. Rezultă de aici că hotărârile sinoadelor ecumenice referitoare la credință și morală (adică dogmele și normele morale – mijloacele de mântuire corespunzătoare credinței și faptelor bune), fiind în esență adevăruri absolute revelate, sunt imuabile, având temeuri în Revelația supranaturală. Numai hotărârile referitoare la disciplină și organizare (canoanele) pot fi schimbate, corectate, îmbunătățite, amplificate sau reduse, nu în mod arbitrar, ci de către alt sinod, acestea referindu-se la viața exterioară a Bisericii (nu ating învățătura Bisericii în esența ei). De fapt, nu este

vorba de o modificare a lor, ci de stabilirea modului adecvat de aplicare a normelor morale de către Biserică, în diferite împrejurări, pentru că regulile morale creștine sunt aceleași, dar aplicarea lor prin canoanele bisericești diferă de la caz la caz.

9. Care este lucrarea episcopilor într-un sinod ecumenic? Ierarhia bisericească este infailibilă în totalitatea ei, însă numai ca una ce face parte din Biserică și numai pentru că „*reprezintă Biserica în general, fiind organul sau glasul prin care se exprimă întreaga Biserică*” după **Hristu Andrusos**. Dar trebuie remarcat că reprezentarea aceasta nu își primește autoritatea din partea credincioșilor (ca la protestanți – preoția universală), ci ierarhia reprezintă Biserica în sinoadele ecumenice fiind investită cu putere de drept divin (*jure divino*), trăgându-și autoritatea de la Duhul Sfânt pentru a defini credința adevărată (poate face uz sau nu de această autoritate divină după cum vrea).

Definirea credinței adevărate, precizarea, formularea ei, este o latură foarte importantă a activității învățătorești și călăuzitoare a ierarhiei, aceasta fiind chiar menirea ei. Potrivit definiției date ierarhiei bisericești, membrii acesteia sunt organe speciale investite cu putere divină pentru a continua opera Mântuitorului sub întreit aspect: învățătoresc, împărătesc și arhieresc. Deci lucrarea ierarhiei bisericești la sinoadele ecumenice prin care se precizează credința face parte din atribuțiile și darurile Preoției pentru care sunt investiți cu putere divină de la Hirotonie.

10. Reluând ideea exprimată mai înainte de Andrusos, trebuie menționat că totalitatea episcopilor, deci sinodul ecumenic, nu posedă autoritatea supremă de a exprima învățătura Bisericii decât în unire cu Biserica și în armonie cu ea, adică cu tradiția, credința, cugetul Bisericii (dacă reprezintă cu adevărat Biserica). Cu alte cuvinte, dreptul de a exprima învățătura Bisericii aparține exclusiv episcopatului care este, însă, nu deasupra comunității, ci în comunitatea pe care o conduce. Ierarhia la ortodocși spre deosebire de slujitorii cultului catolic, este „în Biserică”, ca parte componentă a Bisericii infailibile, iar nu ”deasupra Bisericii”, adică în afara ei. Ierarhia nu poate vorbi și hotărî arbitrar în numele ei, ci doar în numele Bisericii, fiind reprezentanta plină de har a Bisericii. Dacă se rupe de Biserică, se rupe de Adevăr.

Sinodul ecumenic proclamă, deci, adevărul revelat formulându-l și precizându-l, dar acest adevăr se află de la început în Biserică unde l-a așezat Duhul Sfânt. Trebuie să se deosebească proclamarea adevărului, care aparține puterii bisericești supreme, de posesiunea adevărului, care aparține întregului trup al Bisericii prin catolicitatea și infailibilitatea ei. Enciclica Patriarhilor orientali din 1848 afirmă: *”La noi păstrătorul adevărului este însuși corpul Bisericii”*. Astfel, hotărârile sinoadelor ecumenice devin infailibile, adică obligatorii și irevocabile, numai după ce sunt recunoscute ca atare de Biserică. De aceea au fost respinse unele sinoade care ca formă exterioară nu se deosebeau de sinoadele ecumenice ca: sinodul unionist Ferrara – Florența din 1439, sinodul de la Constantinopol din 860-871 din timpul patriarhului Fotie (pentru că nu au fost tratate probleme importante), sinodul tâlhăresc de la Efes în 449. De asemenea, au fost respinse Ekthesisul și Typosul, edicte de credință emise de împărații bizantini Eraclie și Constans al II-lea

în 638 și 648, semnate de patriarhii ortodocși, care însă erau împotriva dreptei credințe, apărată atunci cu dârzenie de sf. Maxim Mărturisitorul.

Aceste sinoade au fost respinse pentru că hotărârile lor nu au fost recunoscute ca glas al Bisericii de tot poporul bisericesc, pentru că nu au fost în unire cu Biserica, nu au exprimat gândirea, cugetul Bisericii, nu au urmat tradiția și credința ei. Biserica dă episcopilor cinstea și dreptul de a proclama hotărârile ei dogmatice, dar ea își păstrează dreptul să judece de a fost urmată drept credința, tradiția ei. La mijlocul secolului al VII-lea, glasul prin care s-a exprimat adevărul Bisericii, organul Duhului Sfânt, vasul ales al adevărului a fost **sf. Maxim Mărturisitorul**. El a mărturisit împotriva acuzației patriarhilor ortodocși: "*Chiar dacă tot universul ar fi împotriva mea, eu nu mă voi lepăda de această învățătură (diotelismul)*" și "*A tăinui cuvântul adevărului înseamnă a te lepăda de el*".

Episcopatul ia în materie de credință hotărâri în mod infailibil numai întrucât le ia în comuniune cu întreaga Biserică, ținând seama de gândirea Bisericii legată de viața ei în Hristos. În sinoadele ecumenice, episcopii semnau întotdeauna o hotărâre dogmatică, bazându-se pe credința și pe viața sacramentală a Bisericii, moștenite prin Sf. Tradiție. Formulele dogmatice sunt expresia concisă a acestei credințe trăite în Biserică. Aceste formule s-au putut încadra în cântările și rugăciunile Bisericii, iar rugăciunile și cântările Bisericii dau expresie credinței celei adevărate, pe care Biserica a păstrat-o nealterată peste veacuri. Fiecare episcop și toți împreună sunt limitați de Hristos și de Biserică în exercitarea dreptului de hotărâre în materie de credință.

11. Se contrazice astfel ceea ce s-a afirmat înainte că numai sinodul ecumenic este organul prin care se proclamă adevărul dumnezeiesc? Nu. Pentru că ierarhia bisericească este investită cu autoritate divină pentru a lua hotărâri dogmatice și morale în sinoade ecumenice și în această lucrare sunt asistați de Duhul Sfânt, dar nici aici harul nu lucrează forțat asupra lor, ci numai dacă ei vor să facă uz de această putere divină, dacă rămân deci în unire cu trupul Bisericii care este deținătorul adevărului. Dacă însă nu caută în mod sincer și dezinteresat să stabilească adevărul, ci sunt împinși de frică ori influențați de interese, atunci hotărârile lor nu sunt valabile, sunt respinse mai târziu de Biserică pentru că nu consună cu gândirea ei. Sf. Maxim Mărturisitorul a fost la timpul său gura Sf. Duh, organul infailibilității Bisericii pentru că atunci plinătatea Bisericii se afla în gândirea lui; el era partea care cuprindea întregul. El s-a ridicat prin sfințenie la înălțimea cunoașterii adevărului dumnezeiesc, s-a umplut de Duh Sfânt. Adevărul se descoperă totdeauna Bisericii în totalitatea ei și nu întotdeauna persoanelor singure. Dar uneori, și aceștia pot deveni prin străduințele lor în unire cu Biserica, vase alese ale Duhului Sfânt, luminând pe ceilalți și învățând în consens cu învățătura generală a Bisericii.

12. Deosebirea între Biserica Ortodoxă și cele două confesiuni: catolică și protestantă, în această problemă este clară. La o extremă se află catolicismul, care învață că papa este infailibil când proclamă o învățătură "ex cathedra", fie și în numele lui, rupt de „Biserică”, el fiind deasupra „Bisericii”, nu în „Biserică”,

poporul credincios neavând niciun drept în această privință. La extrema cealaltă, **protestantismul** acordă libertate deplină fiecărui credincios pentru a interpreta Biblia, Duhul Sfânt luminându-i pe toți – spun ei. Biserica Ortodoxă se ferește de ambele extreme. Prin sobornicitatea ei, în Biserica Ortodoxă adevărul se descoperă nu unei rațiuni individuale rupte de comuniunea Bisericii, ci Bisericii în plinătatea ei, adică comunității credincioși uniți prin iubire. Toți cei ce trăiesc în comuniunea iubirii în Biserică se pot ridica la cunoașterea adevărului revelat. Se poate chiar întâmpla ca unii mireni să fie mai dotați în înțelegerea doctrinei Bisericii decât episcopul. Totuși episcopul este investit cu oficiul special de a supraveghea propovăduirea corectă a adevărului dumnezeiesc în eparhia sa.

E adevărat că un mirean se poate ridica la o mare înălțime a vieții duhovnicești și la o înțelegere și propovăduire plină de har a adevărului. Dar nu poate ajunge acolo decât prin mijlocirea, prin lucrarea ierarhiei bisericești, păstorit fiind de ei, învățat. Iubirea nu poate apare și crește în om fără harul Sf. Taine, iar cunoașterea adevărată a lui Dumnezeu este indisolubil legată de sfințenie, deci de iubire. Pe de altă parte, ceea ce călăuzește pe om spre desăvârșire este ascultarea smerită de Părinții duhovnicești adică de arhieriei și preoți. **Sf. Simeon Noul Teolog** spune: „*Tot ce au făcut Apostolii ne fac și azi Părinții noștri duhovnicești, adică arhieriei și preoții, în chip neschimbat, fără să lipsească nimic*”. Tot răul în Biserică, după el, vine din faptul că nu mai sunt respectați arhieriei și preoții ca învățători și fiecare socotește că nu mai are trebuință de învățătura lor.

Pe cât de mult accentuează Ortodoxia rolul iubirii în comunitatea bisericească, pe atât de mult accentuează și importanța ascultării în iubire. Iubirea și organizarea ierarhică nu se exclud, după cum caracterul de instituție al Bisericii nu se opune celui de comunitate în iubire.

Deci climatul firesc în care ființează Biserica Ortodoxă este cel al sobornicității. În Biserica Ortodoxă, deși conștiința Bisericii este deasupra persoanelor umane, deasupra rațiunilor individuale, ea exprimându-se prin autoritatea supremă a sinoadelor ecumenice, totuși pot exista în anumite perioade ale istoriei ei, trăitori aleși în comuniunea iubirii, organe alese ale Duhului Sfânt, prin care să se exprime adevărul întregii Biserici. Avem exemple pe marii învățători și luminători ai lumii, atâția ierarhi sfinți sau alți cuvioși care au învățat totdeauna în consensul Bisericii universale. Biserica este un întreg care și în cea mai mică parte păstrează aceeași ființă. Totul cuprinde partea și partea cuprinde plinătatea totului. Așa credinciosul de rând poate fi asemenea în sfințenie cu întreaga Biserică în măsura în care se împărtășește de darul Sf. Duh.

13. În componența Bisericii intră și **laicii**. Ei contribuie la administrarea, la buna organizare a Bisericii prin cunoștințele valoroase pe care le pun în slujba Bisericii. Mai mult chiar, unii credincioși mireni pot propovădui adevărurile de credință în biserică, în școli, în numele Bisericii, participând efectiv la activitatea învățătoarească a Bisericii. Dar o astfel de activitate a mirenilor în Biserică se poate desfășura numai din încredințarea și sub îndrumarea autorității episcopale, care răspunde de propovăduirea corectă a învățaturii Bisericii în eparhia sa. Dacă preotii

sunt supravegheați de episcopi în activitatea lor, cu atât mai mult mireanul în lucrarea sa de predicator sau catehet al adevărului Bisericii trebuie supravegheat de conducerea bisericească.

Putem conchide că ierarhia constituie o componentă esențială, organică a Bisericii. Fără ierarhie nu poate exista Biserica. Ea, însă, se află nu deasupra Bisericii, ci în Biserică, formând împreună cu ceilalți credincioși comuniunea în iubire care definește Biserica.

Lectură: 1) D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.258-259, *Preoția particulară și slujitoare*:

"Rolul important al preoției slujitoare în viața Bisericii constă în faptul că omul nu poate intra prin sine în relație iubitoare nesfârșită cu Dumnezeu numai pe cale nevăzută, ci și pe cale văzută, datorită preotului, care e semnul văzut al prezenței nevăzute a lui Hristos în Biserică. Desigur, credincioșii pot oferi personal lui Dumnezeu anumite rugăciuni și jertfe fără mijlocirea preoției slujitoare, însă acolo unde nu au existat astfel de slujitori sfințiți, care să personifice comunitatea înaintea lui Hristos în mod obiectiv, credincioșii s-au divizat într-o mulțime neînchiptă de comunități (ex. protestanții). Comunitatea credincioșilor se adresează lui Dumnezeu prin mijlocirea lui Hristos, numai prin persoane sfințite special în vederea acestui scop. Aceste persoane sunt preoții, slujitorii lui Hristos și ai Bisericii, cu răspundere pentru comunitate, care simbolizează prezența și lucrarea reală a Mântuitorului în Biserică, ca singurul Mijlocitor între oameni și Dumnezeu. Fără preot relația omului cu Dumnezeu tinde să se mărginească doar la suflet fără să aibă în vedere și trupul. Și în privința relației sufletești dintre credincios și Dumnezeu, fără preot ea nu este deplină, desăvârșită (sf. Maria Egipteanca a avut nevoie de Sf. Euharistie).

Preotul este reprezentantul, delegatul lui Hristos pe pământ, fără însă a se putea substitui lui Hristos pe pământ (cum pretinde papa). Și cu toate că preotul reprezintă comunitatea înaintea lui Hristos, el nu poate primi preoția din partea comunității. Comunitatea trebuie să admită că Hristos, în calitate de Cap al ei, este altceva decât ea, ca trup al Lui. Biserica are nevoie de Hristos, Care Se face vizibil prin preotul slujitor. Preotul este slujitorul sfințit chemat să susțină dialogul obiectiv și subiectiv (al întregii comunități și al fiecărui membru în parte) între Hristos și Biserică. Astfel, sacerdoțiul sacramental are legătură atât cu Hristos, cât și cu comunitatea, pentru că reprezintă vizibil atât pe Hristos înaintea comunității, cât și comunitatea înaintea lui Hristos. Liturgia constituie dialogul lui Hristos cu Biserica și al Bisericii cu Hristos, care implică atât sacerdoțiul sacramental, dar și pe cel universal, al credincioșilor."

2) D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pG.263: Sf. Grigorie de Nazianz: despre preot ca împreună slujitor cu Hristos.

3) Ibidem, pg.254-258: *Întreita slujire a Mântuitorului în Biserică:*

„Mântuitorul Hristos, exercitându-și permanent întreita Sa putere: învățătoarească, împărătească și arhierescă în Biserică, îi antrenează și revelează și în cei credincioși această slujire. Prin restaurarea naturii umane și redobândirea

harului divin, prin Hristos, se activează în persoana umană cele trei demnități specifice ei așa cum era menită de la creație. Potrivit Sf. Părinți, de la facere, omul avea menirea să fie rege, preot și profet al întregii creații. Astfel, creștinul, rămânând în comuniune cu Dumnezeu prin harul divin trebuie să devină o ființă eclesială, adică biserică a lui Dumnezeu și templu al Duhului Sfânt."

Deosebiri confesionale

1. Doctrina catolică despre Biserică

Teologia catolică mai veche pune accentul pe aspectul văzut al Bisericii, considerând-o instituție omenească mai mult cu caracter juridic religios cu misiunea de răspândire a credinței creștine în lume. După ei, Biserica este societatea oamenilor uniți prin mărturisirea aceleiași credințe și prin împărtășirea de aceleași sacrameinte (Taine), sub conducerea păstorilor Bisericii în frunte cu suveranul pontif.

Teologii catolici din vremea noastră caută să reaseze în centrul eclesiologiei lor realitatea teandrică a Bisericii. Cu toate strădaniile lor, în teologia catolică, teandria Bisericii rămâne numai dorită, nu este reală, neavând un fundament traicnic. Aceasta datorită concepției lor greșite despre har – *gratia creata* – pe care îl socotesc o putere impersonală și creată prin care credincioșii și deci „Biserica”, nu se pot uni niciodată în mod real cu Dumnezeu, creatul interpunându-se ca un zid între om și Dumnezeu.

Cu privire la însușirile Bisericii, ei înțeleg unitatea ei ca o unitate exterioară ce rezultă din conducerea centralizată în mâinile papei; sfințenia e privită sub aspect exterior mai mult ca activism social, și nu ca împărtășire de Dumnezeuire; catolicitatea e văzută ca universalitate spațială sub conducerea papei, iar apostolicitatea e înțeleasă ca o presupusă subordonare a Apostolilor față de Ap. Petru și continuată prin supunerea tuturor episcopilor față de „episcopul” Romei, unicul său succesor.

2. Doctrina catolică cu privire la ierarhia bisericească

Cu privire la ierarhia bisericească, catolicii promovează mai multe învățături greșite: dogma despre primatul papal și despre infailibilitatea papală și celibatul preoțesc obligatoriu.

A) În catolicism a fost proclamată dogma despre primatul papal la Conciliul I Vatican în 1870, reînnoită la Conciliul II Vatican (1962-1965), aceasta, însă, existând de la început la apuseni, fiind cauza principală a schismei din 1054. Potrivit acestei dogme, episcopul Romei deține funcția de păstor suprem și de cap văzut al Bisericii universale, ca vicar (locțiitor) al lui Hristos pe pământ și succesor unic al Ap. Petru. Prin această dogmă se exprimă pretenția papilor la jurisdicție asupra Bisericii universale (prin jurisdicție se înțelege puterea, competența de a

judeca sau teritoriul în care un judecător sau instanță judecătorească își exercită puterea).

Dogma despre primatul papal este combătută, însă, de Biserica Ortodoxă prin **următoarele argumente**:

a. Textul de la **Matei 16,18-19**: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea...”, un pretins temel al primatului papal, nu se referă la Petru ca persoană, ci la credința mărturisită de el în numele Apostolilor – mărturisire pentru care el nu are niciun merit, deoarece conținutul acesteia i-a fost descoperită de Tatăl ceresc cf. **Matei 16,17** – pentru că întrebarea a fost: „Cine ziceți voi că sunt Eu?” nu „cine zici tu, Petre, că sunt Eu?” Dealtfel, putea, oare, Mântuitorul să zidească Biserica Sa pe o astfel de temelie șubredă, ca persoana lui Petru sau credința sa personală, știut fiind că Domnul i-a adresat cuvintele: „Înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi ești” – **Matei 16,23**, iar după prinderea lui Iisus, el s-a lepădat de trei ori de Dânsul – **Matei 26,70-74**? În afară de acestea, sf. Ap. Pavel lămurește deplin că creștinii sunt Biserica vie „zidiți pe temelia Apostolilor și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos” – **Efeseni 2.20**.

b. Nici Faptele Apostolilor, nici alte scrieri ale Noului Testament nu-l arată vreodată pe ap. Petru având vreă prioritate față de ceilalți Apostoli. Dimpotrivă, Petru este arătat și muștrat pentru atitudini greșite. Îl muștră mai întâi Mântuitorul prin cuvintele: „Mergi înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi ești că nu cugeți cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor” – **Matei 16,23**, atunci când Petru l-a stat împotriva, rugându-l să nu se supună Patimilor și morții, pe care le vestise pentru prima oară Apostolilor (Matei 16,21). La fel Ap. Pavel l-a muștrat pe Petru în Antiohia, când a văzut „că nu calcă drept, potrivit cu adevărul Evangheliei” – **Galateni 2.14**, în problema creștinilor proveniți dintre păgâni. Apoi, dacă Petru ar fi avut vreun primat asupra Apostolilor, ar fi trebuit să prezideze el sinodul din Ierusalim, ceea ce nu s-a întâmplat, sinodul fiind prezidat de Iacob, fratele Domnului cf. **Faptele Apostolilor cap. 15**.

c. Doctrina primatului papal contrazice și Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, ca și practica vieții bisericești, în care nu conduce vreun „corifeu”, căruia să i se dea ascultare, ci conduce Capul Bisericii, Iisus Hristos, prin Duhul Sfânt. Hristos este plinirea Bisericii și nu vreun pretins vicar al Lui, care să fie cap văzut al Bisericii: „Și toate le-a supus sub picioarele Lui și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui ce plinește toate într-o toți” – **Efeseni 1.22-23**.

d. Nu există nicio dovadă istorică despre un episcopat al lui Petru la Roma, și chiar dacă ar exista, acesta n-ar confirma nimic în înțeles de primat. Ap. Pavel captiv la Roma între anii 61-63, în epistolele scrise de aici, nu amintește nimic despre prezența lui Petru la Roma în acel timp. Pretinsul episcopat al lui Petru la Roma se bazează doar pe textul din Faptele Apostolilor, în care se spune că, după eliberarea lui miraculoasă din închisoare, Petru ieșind „s-a dus în alt loc” **F.A. 12.17**.

Ortodoxia a mărturisit totdeauna că Ap. Petru este unul din corifeii Apostolilor, dar de aici nu a tras concluzii primațiale pentru succesorii săi. De altfel, o dublă succesiune – una apostolică și alta petrină – este în deplin dezacord cu ideea de apostolicitate a Bisericii. Biserica este apostolică, fiind întemeiată de Hristos pe colegiul apostolic, care a constituit nucleul Bisericii primare.

Singurul titlu onorific care îi era recunoscut de Biserica Ortodoxă episcopului Romei era acela de „*primus inter pares*” – primul între egali. Dar aceasta numai înainte de Schisma cea mare, căci după 1054, Biserica apuseană, despărțindu-se de Biserica drept măritoare, nu mai este Biserica adevărată, și ca urmare, „Tainele” ei nu mai sunt valabile, deci nici Hirotonia. Această expresie „*primus inter pares*” a desemnat la început poziția episcopului Romei în cadrul pentarhiei, adică al sistemului celor cinci vechi patriarhate din perioada sinoadelor ecumenice: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim. (penta = 5; arhi = căpetenie; pentarhie = ordine a patriarhatelor stabilită la sinodul al VI-lea ecumenic). În această expresie „*primus*” sau „*protos*” înseamnă primul dintr-o serie. Deci episcopul Romei nu era socotit primul ca șef, în sensul că ar fi fost superior celorlalți, ci era primul ca întâiul dintr-o serie, egal cu ceilalți.

Și în Biserica Ortodoxă se vorbește despre primat dar acesta nu este altceva decât cel dintâi dintre episcopii egali ai unor Biserici locale. La catolici, papa nu este socotit doar primul între confracții săi „episcopi”, ca egal după har cu ei, ci este socotit superior lor, într-o anumită măsură chiar izvorul „puterii episcopale”, „episcopii” catolici fiind doar delegați, împuterniciți ai papei. Sinodul „episcopilor” nu poate face nimic fără papa, dar papa poate face orice fără sinodul „episcopilor”. Așa-numita „Biserică” la catolici este transformată astfel într-o adunare de supuși fără glas, într-un stat „bisericesc” condus despotic. Deci papa la catolici este mai mult decât sinodul episcopilor în Biserica Ortodoxă. În Răsărit, hotărârile unui sinod, chiar dacă acesta s-a considerat ecumenic, nu au valoare decât dacă sunt însușite ulterior de Biserică. Abia această aprobare ulterioară a Bisericii descoperă dacă sinodul a fost ecumenic, acesta constituind criteriul extern al sinodului ecumenic. Biserica poate să contracică sau să reformeze hotărârile unui sinod al unui număr mare de episcopi. În Apus nu este așa. Părerile papei nu mai pot fi schimbate de nimeni. Ele nu sunt reformabile prin consimțământul ulterior al „Bisericii”, ci au această putere de la papa.

Observație: Prin dogma primatului papal, catolicii par să nege adevărul despre omniprezența lui Hristos Dumnezeu, după cum în mod firesc remarca pr. **D. Stăniloae** la o întrunire ecumenistă. Căci după cum știm, Hristos ca Dumnezeu adevărat este prezent pretutindeni, dar unde și cum mai încapă El acolo unde cineva pretinde că îi ține locul? (potrivit învățaturii catolice, papa fiind vicarul lui Hristos pe pământ). Pentru că prezența și lucrarea locțiitorului exclud în mod logic prezența și lucrarea titularului. Deci, prin această pretenție și învățătură greșită, catolicii singuri Îl izgonesc pe Hristos din mijlocul lor, pentru că Dumnezeu respectă libertatea omului, harul divin nelucrând asupra sa irezistibil (**obs.**).

B. Dogma infailibilității papale este altă dogmă de credință la catolici, emisă la Conciliul I Vatican în 1870. Prin această dogmă se afirmă că episcopul de Roma se bucură de o asistență specială a Duhului Sfânt, în calitatea sa de succesor unic al Ap. Petru. Pentru aceasta, zic ei, papa nu poate greși când vorbește "ex cathedra", adică oficial, în calitate de păstor și învățător al tuturor creștinilor, când proclamă în formă definitivă o învățătură de credință sau morală, pentru a fi ținută de Biserica universală.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.264-265: "Episcopii rămân și ei, ca persoane umane, încadrați în comunitate, ca mădulare ale trupului lui Hristos. Episcopul este mijlocitor al lui Hristos, dar și membru al Bisericii ca trup al lui Hristos. Nici un episcop nu devine substitut văzut și exclusiv al unicului ei Cap, Hristos. Același Hristos este prezent în toți membrii Bisericii, unindu-i ca pe un corp al Său în infinitatea iubirii Sale față de Tatăl și a Tatălui față de ei. Acolo unde Biserica a devenit dependentă de oameni, unitatea Bisericii s-a pulverizat în numeroase denominațiuni creștine, care provoacă confuzie și dezordine în rândul credincioșilor. Misiunea episcopului este de a păstra unitatea Bisericii în Hristos, unicul Cap al Bisericii văzute și nevăzute". Apoi ibidem, pg.266-267.

C. Celibatul preotesc a fost impus la catolici datorită hotărârii sinodului de la Elvira, în 306, în Spania, pentru toate treptele clericale până la ipodiamon. Această hotărâre s-a luat în Apusul catolic din dorința neexprimată deschis de a se ridica clerul deasupra credincioșilor de rând și pentru a putea fi pus acesta cu toate forțele în slujba papei.

În Ortodoxie, celibatul episcopilor s-a generalizat după sinodul al VI-lea ecumenic. În privința preoților și diaconilor, acestora le este îngăduit să se căsătorească potrivit hotărârii sinodului I ecumenic, dar numai înainte de Hirotonie și o singură dată conform **I Timotei 3,2; Tit 1,6**. Le este, de asemenea, îngăduit să rămână necăsătoriți, trebuind însă să se decidă pentru aceasta în mod liber înainte de Hirotonie.

Doctrina protestantă despre Biserică și ierarhia bisericească

După protestanți, adevărata Biserică este nevăzută, invizibilă. Totuși, reformatorii au căutat criterii externe ca să poată recunoaște Biserica invizibilă. Astfel, Biserica este definită în învățătura lor de credință ca fiind "comunitatea sfinților în care se învață drept Evanghelia și se administrează corect Tainele".

La protestanți, unitatea și sobornicitatea Bisericii înseamnă că credincioșii de pretutindeni și de totdeauna formează Biserica cea una; sfințenia Bisericii este numai a harului și a cuvântului dumnezeiesc, iar apostolicitatea Bisericii înseamnă identitatea predicării protestante cu cea a Apostolilor.

În teologia protestantă mai nouă, pentru a se găsi un temelie pentru ecumenismul contemporan, circulă ideea că adevărata Biserică nu este încă realizată, ea fiind doar un ideal spre care se tinde. „Bisericile”, actual, ar deține ceva din adevăr, amestecat cu greșeli, dar înaintează spre adevărul pur.

Cu privire la ierarhia bisericească, protestanții promovează învățătura greșită despre preoția universală, bazându-se pe textul **I Petru 2,9**: "Iar voi sunteți seminție

aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu...". Această expresie are însă înțelesul că toți creștinii care au trecut prin Tainele Botezului și Mirungerii, prin alegerea și "nașterea de sus" au devenit împărați și preoți în sens duhovnicesc, fiind sfințiți și consacrați slujirii lui Dumnezeu. Astfel creștinii se deosebesc de necreștini după cum în Vechiul Testament poporul ales se deosebea de celelalte neamuri.

Ca urmare a concepției lor greșite despre preoția universală, protestanții nu admit existența ierarhiei bisericești, sacramentale, de origine divină, ci doar o slujire preoțească (ministerium) de drept uman revocabilă. Pastorii lor sunt investiți cu „putere” omenească din partea comunității pentru a predica Evanghelia și a administra „Tainele”, deci Hirotonia, de fapt, nu există la ei, ca de altfel, nici celelalte Sf. Taine.

Identificarea Preoției sacramentale cu cea universală, generală, primită de creștinii la Botez stă în contradicție cu Sf. Scriptură. Sf. Scriptură dă mărturie clare despre Preoția harică sacramentală:

a. Întâi, vorbește chiar **Ap. Petru** în aceeași epistolă la cap. **5,1-5**: "Pe preoții cei dintre voi îi rog, ca unul ce sunt împreună preot...", făcând distincție clară între păstori și păstoriți, adică între preoți – cei investiți cu harul divin prin Hirotonie ca și el, și ceilalți credincioși.

b. Apoi, Ap. Pavel scrie lui Timotei **I Timotei 4,14; II Timotei 1,6; F.A.20,28**, în aceste texte vorbind clar despre Taina Hirotoniei.

c. Mântuitorul dă Apostolilor și urmașilor lor puterea de a lega și de a dezlega păcatele oamenilor instituind după Înviere Taina Hirotoniei: "*Și Iisus le-a zis: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute*" – **Ioan 20,21-23**. Această Taină a fost făgăduită de Mântuitorul la **Matei 18,18**: "*Adevăr grăiesc vouă: oricâte veți lega pe pământ...*".

d. Atunci, după Înviere, ca și la Cincizecime, harul special al Preoției a fost acordat numai Apostolilor, nu și celorlalți prezenți acolo. Apostolii au împărțit acest har prin Hirotonie și altor bărbați pregătiți pentru această slujbă. Astfel s-a transmis harul Preoției peste veacuri, fără întrerupere, de la Mântuitorul, prin succesiune apostolică, episcopilor și preoților până în zilele noastre.

e. În Sf. Scriptură avem mai multe temeuri unde se vorbește clar despre toate cele trei trepte ierarhice sacramentale, făcându-se distincție netă între ierarhie și credincioșii păstoriți în Biserică: **F.A. 14,23; Tit 1,5** și celelalte.

SFINTELE TAINE

Generalități

1. Sf. Taine sunt mijloacele cu care a înzestrat Mântuitorul Biserica Sa pentru a împărtăși credincioșilor harul divin mântuitor, adică mântuirea subiectivă;
2. Legătura strânsă dintre Biserică și Sf. Taine. Sf. Taine nu pot fi săvârșite în afara Bisericii, nici Biserica nu există fără Sf. Taine.

1. Dacă prin păcatul lui Adam tot neamul omenesc a căzut din starea de har și s-a rupt de comuniunea cu Dumnezeu, Mântuitorul Hristos, prin Jertfa de pe Cruce, ne-a adus mântuirea obiectivă, eliberând omenirea din robia păcatului și a morții. Împăcându-se cu Dumnezeu prin jertfa Fiului Său, omul a redobândit harul divin: *"Căci legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul prin Iisus Hristos au venit"* – **Ioan 1,17**.

Astfel din Jertfa de pe Cruce a Mântuitorului izvorăște o putere supranaturală, care este harul divin, pentru toți cei ce cred căci: *"Cuvântul crucii... pentru noi, care ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu"* – **I Corinteni 1,18**.

Mântuirea subiectivă a omului prin harul divin se realizează în Biserică, așezământ întemeiat de Hristos și înzestrat de El cu puterea și mijloacele necesare pentru a împărtăși credincioșilor mântuirea obiectivă. Îndreptarea sau sfințirea omului prin harul divin în Biserică este legată însă de anumite acte sau lucrări văzute, harul nelucrând în mod nemijlocit asupra credincioșilor. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: *"Iisus Hristos nu ne-a transmis nimic material; ne-a transmis numai spiritual, dar în lucruri materiale. Dacă ai fi fost netrupesc, Iisus Hristos ți-ar fi împărtășit darurile acestea netrupeste; dar fiindcă sufletul tău este unit cu trupul, îți împărtășește spiritualul prin material"*.

Mijloacele sau actele externe și vizibile prin care, în Biserică, se împărtășește harul dumnezeiesc care îndreptează și sfințește pe oameni și îi unește tot mai strâns cu Hristos și cu Biserica Sa, sunt Sf. Taine.

2. Între Biserică și Sf. Taine este o relație strânsă, organică, ființială, pentru că Hristos a întemeiat și instituit prin Jertfa și Învierea Sa atât Biserica Sa cât și Sf. Taine în care lucrează Duhul Sfânt. Căci dacă Biserica este viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, această comuniune este realizată prin Duhul Sfânt în Sf. Taine, prin care ni se împărtășește harul mântuitor mijlocit nouă prin Jertfa Mântuitorului. De aceea, nu există Sf. Taine în afara Bisericii, ci numai în Biserică (pentru că harul divin absolut necesar pentru mântuire mijlocit prin Sf. Taine, nu se împărtășește în afara Bisericii), ele fiind săvârșite doar de slujitorii Bisericii, dar nu există nici Biserică fără Sf. Taine, căci încorporarea oamenilor în Biserică și

creșterea lor în Hristos se realizează doar prin Sf. Taine. Într-un înțeles mai special, *"Tainele sunt lucrări invizibile ale lui Hristos săvârșite prin acte vizibile prin care se constituie Biserica și se săvârșesc în Biserică"* după pr. **D. Popescu**.

1. Ființa Tainelor

1. Etimologia și definiția Sf. Taine;
2. Lucrarea sfințitoare în Sf. Taine este săvârșită de Duhul Sfânt;
3. Toate Sf. Taine au fost instituite de Mântuitorul pentru că numai prin Jertfa Sa am putut redobândi harul dumnezeiesc;
4. Instituirea Sf. Taine de Mântuitorul nu înseamnă că a fost stabilit de El tot ritualul lor, această parte fiind completată de Sf. Apostoli;
5. Partea văzută și cea nevăzută a Sf. Taine și importanța lor;
6. Adevăratul săvârșitor al Sf. Taine este Iisus Hristos. El își continuă lucrarea Sa mântuitoare în Biserică prin slujitorii ei hirotoniți contrar teoriei protestante despre preoția universală.

1. Cuvântul "taină" vine de la grecescul $\mu\sigma\tau\acute{\eta}\rho\iota\omicron\nu$, care înseamnă lucru tăinuit, ascuns, ce nu poate fi cuprins cu mintea.

În înțeles larg religios, taine sau mistere sunt lucrurile și actele sfinte care reprezintă sau simbolizează idei și sensuri nepătrunse în esența lor de mintea omului. În acest înțeles, sunt taine toate faptele Revelației supranaturale și dogmele creștine, în special cele ce privesc la iconomia mântuirii oamenilor: Întruparea Mântuitorului, Răscumpărarea adusă prin Jertfa Sa, Învierea și Parusia Domnului etc.

În înțeles restrâns, Taine sunt numai lucrările sau actele sfinte, văzute, instituite de Mântuitorul Hristos și săvârșite de Biserică, prin care se împărtășește în chip nevăzut celor ce le primesc harul divin mântuitor. Semnificația cuvântului "taină" se păstrează și aici căci esența Tainei care este împărtășirea harului dumnezeiesc, rămâne ascunsă, nevăzută, necuprinsă cu mintea, deși se săvârșește printr-o formă văzută.

Sf. Taine nu sunt simple simboluri cu caracter comemorativ așa cum afirmă protestanții, ci ele sunt mijloace de împărtășire reală a harului divin absolut necesar pentru mântuire. Prin aceasta ele se deosebesc de toate celelalte acte religioase ale Vechiului Testament, care simbolizau (prefigurau) Tainele ce urmau să fie instituite de Mântuitorul Hristos în Noul Testament.

2. Sf. Scriptură mărturisește adevărul că în Sf. Taine lucrarea văzută este unită cu lucrarea nevăzută sfințitoare a Duhului Sfânt. Sf. Taine sunt date „spre iertarea păcatelor”, „spre sfințire”, „spre înnoirea vieții”; „Duhul Sfânt a venit asupra lor” adică a celor ce au primit Tainele – **F.A. 2,38; 8,17; Ioan 3,5-7; Tit 3,5** etc.

3. Prin Sf. Taine înțelegem deci cele 7 Sf. Taine ale Bisericii Ortodoxe, ca lucrări sfinte instituite de Mântuitorul Hristos potrivit Sf. Scripturi: „*Legea s-a dat prin Moise, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos*” – **Ioan 1,17**. Pentru că numai prin Iisus Hristos, prin Jertfa Lui, am putut redobândi harul mântuitor, har ce lucrează permanent numai în Sf. Taine în Biserică. În al doilea rând, despre Apostoli și prin umare despre orice slujitor al Bisericii se spune că sunt „*iconomi ai tainelor lui Dumnezeu*” – **I Corinteni 4,1; I Petru 4,10**, iar aceasta arată că izvorul și adevăratul săvârșitor al Tainelor este Dumnezeu. Apostolii au săvârșit toate, deci și Sf. Taine din porunca, în numele și cu puterea lui Iisus Hristos – **F.A. 3,6; I Corinteni 11,23**: „*Fiindcă eu de la Domnul am primit ceea ce v-am predat și vouă...*”.

Mântuitorul Hristos este fără îndoială Cel ce a instituit toate Tainele pentru că lucrarea harului dumnezeiesc cuprinsă în fiecare Taină, ca o lucrare sensibilă (văzută, percepută de simțuri) a Bisericii, nu poate fi așezată de oameni. (Lucrarea harului nu poate fi dirijată decât de Dumnezeu, harul fiind energie divină izvorătoare din Ființa divină, ascultătoare doar de Dumnezeu).

4. Deși Noul Testament ne prezintă doar instituirea unora dintre Taine, în schimb ne arată practicarea tuturor Tainelor și ne dă mărturii suficiente despre adevărul că toate Tainele au fost instituite de Mântuitorul Hristos. Și Sf. Tradiție prin scrierile Sf. Părinți și prin toate Mărturisirile de credință subliniază acest fapt.

Însă instituirea Sf. Taine de Mântuitorul Hristos nu înseamnă că s-au determinat de El toate amănunțele, stabilindu-se tot ritualul ce ține de partea văzută a fiecărei Taine. Această parte a Tainelor a fost completată de Sf. Apostoli prin puterea Duhului Sfânt, din încredințarea primită de la Mântuitorul. Însă chiar dacă unele Taine au fost instituite numai indirect de Mântuitorul, iar direct de Sf. Apostoli, valoarea lor rămâne neschimbată deoarece izvorul lor rămâne tot Domnul Iisus Hristos. Un scriitor creștin din sec. al IV-lea – al V-lea spune: „*Cine este autorul Tainelor, dacă nu Domnul Iisus? Din cer au venit aceste Taine*”. Instituirea dumnezeiască constituie un element necesar și esențial al fiecărei Taine.

5. În Sf. Taine se disting două părți:

A. Partea văzută, sensibilă sau externă a fiecărei Taine este slujba stabilită de Biserică pentru săvârșirea Tainelor și cuprinde anumite acte de cult împreună cu formula și cuvintele rostite, precum și materia folosită atunci când este cazul. Întrebuințarea termenilor de materie și formă nu este greșită, dar nici recomandată de Biserica Ortodoxă, ca neavând temei patristic.

B. Partea internă, nevăzută a Sf. Taine este împărtășirea harului dumnezeiesc celor care le primesc. Scopul comun al Tainelor fiind mântuirea și sfințirea oamenilor, harul ce se împărtășește prin ele este harul mântuitor sau sfințitor. Dar harul, deși este unul după natura sa, totuși se deosebește de la Taină la Taină, după lucrarea sa asupra primitorilor. Astfel, în afara harului sfințitor sau mântuitor mijlocit de toate Tainele, fiecare Sf. Taină mai împărtășește și un har special, caracteristic fiecăreia dintre ele. Dacă nu ar fi împărtășite aceste haruri

speciale, nu ar fi nevoie de mai multe Sf. Taine. Prin aceasta, ele se disting unele de altele.

Trebuie subliniat că partea văzută a Sf. Taine, deși este importantă, nu trebuie considerată ca un instrument magic care lucrează de la sine, transmitând harul în mod automat, ci fiecare Taină se săvârșește prin prezența Duhului Sfânt în aceste acte externe, a cărui lucrare rămâne, însă, tainică și nepătrunsă de mintea omenească. De aceea, cele două părți: văzută și nevăzută sunt inseparabile, căci partea văzută este absolut necesară pentru mijlocirea harului, însă ea poate fi modificată de Biserică. Astfel s-a întâmplat în Taina Mirungerii care se săvârșea la început și prin punerea mâinilor Sf. Apostoli sau episcopilor, ori cum se întâmplă în cazul rânduielilor diferite ale aceleiași Taine în anumite limite stabilite de Biserică (de exemplu: Sf. Maslu cu un preot sau Botezul prin stropire în cazuri excepționale).

6. La fiecare Sf. Taină există un săvârșitor și un primitor. Adevărul săvârșitor al Sf. Taine este Iisus Hristos Cel ce le-a instituit. El își continuă lucrarea Sa mântuitoare și sfințitoare în Biserică, prin organele investite cu puterea harică prin Hirotonie: episcopii și preoții.

Contrar teoriei greșite protestante despre preoția universală, potrivit căreia orice creștin poate săvârși Tainele, Biserica Ortodoxă învață că numai Preoția sacramentală sau harică primită prin Taina Hirotoniei îl îndreptățește pe cel ce o primește să săvârșească Tainele. Sf. Scriptură face deosebire clară între cler și credincioși, între atribuțiile ce aparțin exclusiv celor dintâi prin Hirotonie și poziția și rolul credincioșilor simpli în Biserică: **F.A. 20,28; I Petru 5,1; II Timotei 1,6; F.A.6.6; Tit 1,5** etc.

Observatie. Catolicii afirmă și ei aceasta, dar afirmația lor nu are valoare. De altfel, toate deosebirile confesionale cu privire la Sf. Taine, care urmează să fie prezentate în lecțiile următoare, nu ar trebui luate în considerare, fiind lipsite de importanță, odată ce nici la catolici, nici la protestanți, nici o Taină nu este valabilă. Aceasta pentru că Sf. Taine se săvârșesc doar în Biserică (conform definiției lor), dar Biserica nu poate exista acolo unde nu este dreapta credință. (obs.)

2. Validitatea Tainelor

Aceasta nu depinde de vrednicia morală a săvârșitorului pentru că preotul este doar un instrument prin care lucrează nevăzut Duhul Sfânt. Acest adevăr este afirmat cu tărie de numeroși Sf. Părinți. Prin urmare, Biserica Ortodoxă nu respinge, deși nu folosește formula scolastică "*ex opere operato*" în interpretarea Conciliului Tridentin (ținut la mijlocul secolului al XVI-lea prin care se iniția Contrareforma în Apusul catolic), anume că Tainele lucrează asupra primitorului în mod direct, independent de starea morală a săvârșitorului. Prin admiterea acestei expresii "*ex opere operato*" = din lucrarea săvârșită, se afirmă deci că Tainele lucrează prin ele

însele, au valoare prin însăși săvârșirea lor. (învățământ scolastic = învățământ medieval european dominat de catolicism). Totuși din partea săvârșitorului se cere intenția și voința de a săvârși Taina în mod serios și după rânduiala stabilită de Biserică precum și în deplină libertate (conform Mărturisirii Ortodoxe I, 100).

Iar pentru ca Taina să producă efectele ei asupra primitorului, din partea acestuia se cere o pregătire corespunzătoare: "*Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din această pâine... Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului*" – **I Corinteni 11,28-29**. Pregătirea constă în mod necesar din voința de a primi Taina, recunoașterea stării păcătoase, dorința după ajutorul divin și credința în eficacitatea Tainei. Deci credința, căința și voința de a primi Taina sunt condiții necesare din partea primitorului căci, deși nu credința sau dorința acestuia fac eficace Taina, ci lucrarea dumnezeiască, însă, lipsa acestora împiedică ivirea roadelor duhovnicești în suflete căci harul nu lucrează împotriva voinței omului anulându-i libertatea. Lipsa acestor condiții duc la osândirea primitorului și nu la oferirea ajutorului divin.

Cealaltă formulă "*ex opere operantis*" = din lucrarea celui care lucrează, adoptată în general de protestanți, este respinsă de Biserica Ortodoxă. Această expresie arată că eficacitatea Tainei depinde direct de starea morală a săvârșitorului și a primitorului, deoarece harul, span ei, ar lucra numai prin mijlocirea credinței și a altor condiții subiective.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.307.

3. Necesitatea Tainelor

Pornind de la definiția Sf. Taine și de la legătura organică dintre Biserică și Sf. Taine, putem afirma că Sf. Taine sunt absolut necesare pentru mântuire. Tainele se săvârșesc numai în Biserică, de slujitorii Bisericii, și Biserica nu poate exista fără Taine. Așadar, după cum este valabilă afirmația că "*În afara Bisericii nu este mântuire*", tot așa putem spune că Sf. Taine sunt absolut necesare pentru mântuire. Aceasta pentru că Sf. Taine sunt mijloace de împărtășire reală a harului dumnezeiesc absolut necesar pentru mântuire, cu care Hristos a înzestrat Biserica Sa. Necesitatea Tainelor pentru mântuire se bazează deci și pe învățătura că harul dumnezeiesc este absolut necesar pentru mântuire conform Sf. Scripturi: **Ioan 3,5; Ioan 6,44; Ioan 15,5**.

Desigur, Dumnezeu poate împărtăși în mod extraordinar harul Său oamenilor și în afara Sf. Taine, după cum poate și mântui pe unii care nu fac parte din Biserică (**Ioan 3,8**), însă calea obișnuită și sigură de împărtășire a harului lăsată de Hristos Bisericii Sale este cea a Tainelor.

4. Numărul Tainelor

Deși nu s-a precizat de la început în Sf. Scriptură nici în Sf. Tradiție numărul Tainelor, avem mărturii clare în Sf. Scriptură pentru fiecare Taină în parte, la unele arătându-se momentul instituirii, la toate arătându-se practicarea lor. Precizarea numărului de 7 Taine s-a făcut oficial în Răsărit în anul 1274 într-o Mărturisire de credință prezentată de împăratul bizantin Mihail Paleologul la sinodul unionist de la Lyon. Această precizare a numărului de 7 al Sf. Taine este reluată și în Mărturisirile de credință formulate în veacurile următoare: a lui Petru Movilă și a patriarhului Dositei al Ierusalimului – ambele din secolul al XVII-lea.

5. Împărțirea Tainelor

Cea mai cunoscută este în Taine care se repetă și Taine care nu se repetă. Majoritatea dogmaștilor consideră că numai Botezul și Hirotonia sunt Taine care nu se repetă. Unii dogmaști greci numără între acestea și Mirungerea și chiar Nunta, socotind că atunci când acestea se repetă (în cazul celor reveniți la credință și a celor căsătoriți a doua sau a treia oară), ele sunt doar ierurgii.

Taina Botezului

1. Definiție. Numiri.
2. Instituire și păreri catolice greșite despre aceasta;
3. Temeiuri pentru Botezul copiilor și obiecția protestantă;
4. Materia, formula, ritualul Tainei și practici greșite;
5. Săvârșitorul și primitorii Tainei;
6. Necesitatea Botezului pentru mântuire;
7. Botezul sângelui și botezul dorinței.

1. Botezul este Taina prin care omul, prin întreita cufundare în apă și prin rostirea formulei Botezului de către săvârșitor, din starea de robie a păcatului intră în starea harică, curățindu-se de păcatul strămoșesc și de păcatele personale făcute până atunci, fiind renăscut la o viață nouă și părtaș roadelor Răscumpărării prin Jertfa Crucii, devenind membru al Bisericii lui Hristos.

Potrivit efectelor și importanței lui, Botezul este **baia nașterii celei de-a doua**, naștere de sus, **ușa de intrare în Biserică** și condiția absolut necesară pentru primirea celorlalte Taine. Caracterul său de Taină rezultă și din diferitele numiri ce i se dau în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție: baie mântuitoare, scăldătoare sfântă, apă sfințitoare, renaștere, luminare etc.

2. Taina Botezului a fost instituită de Mântuitorul Hristos prin cuvintele adresate Apostolilor: „*Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh...*” – **Matei 28,19**.

Părerile unor teologi apuseni că Taina Botezului a fost instituită la Botezul Domnului sau la convorbirea Mântuitorului cu Nicodim, ca și afirmația că Botezul creștin nu se deosebește de botezul lui Ioan, sunt cu totul greșite. Cea dintâi este contrară Sf. Scripturi, textelor din care reiese că Domnul a venit la Iordan pentru a primi botezul lui Ioan, numai pentru a „*împlini toată dreptatea*”, ca să confirme valoarea operei Înaintemergătorului Său, pentru a-Și arăta aprecierea pentru lucrarea acestuia. Botezul lui Ioan era doar o preînchipuire a Botezului creștin.

A doua părere este iarăși greșită pentru că în convorbirea cu Nicodim, Mântuitorul îl lămurește pe acesta asupra semnificației și importanței Botezului creștin care avea să vină în viitor. Botezul creștin este deosebit de botezul lui Ioan, cele două botezuri nu au în comun decât numele: βάπτισμα βάπτισμος, de la βαπτίζω = a boteza, a cufunda.

Botezul lui Ioan, numit „*botezul pocăinței*” – **Matei 3,11**, fiind destinat iudeilor, era doar o preînchipuire a Botezului creștin, un simbol al pocăinței, fără a împărtăși harul iertării păcatelor cum rezultă din textele: „*Eu vă botez cu apă spre pocăință, iar Cel ce va veni după mine... vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc*” – **Matei 3,11** și: „*Găsind Pavel pe unii ucenici, i-a întrebat: Primit-ați voi Duhul Sfânt când ați crezut? Iar ei au zis: Dar nici n-am auzit că este Duhul Sfânt. Și el a zis: Dar în ce v-ați botezat? Ei au răspuns: În botezul lui Ioan. Atunci Pavel a zis: Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunând poporului să creadă în Cel ce va veni după el, adică în Iisus Hristos. Și auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Și punându-și Pavel mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor*” – **F.A. 19,2-6**.

Din acest text rezultă clar deosebirea dintre cele două botezuri, botezul lui Ioan fiind doar un act premergător și pregător al Botezului creștin, care a durat până în ziua Cincizecimii, când, întâi, au fost botezați Apostolii „*cu Duh Sfânt și cu foc*” – **Matei 3,11**, într-o formă excepțională, dar în esență Botezul lor fiind identic cu Botezul creștin cu apă și cu Duh care se practică în Biserică de atunci până la sfârșitul veacului.

3. Deoarece Botezul este necesar tuturor oamenilor pentru mântuire pentru că toți se nasc cu păcatul strămoșesc conform **Ioan 3,5**, Biserica a practicat de la început și Botezul copiilor **F.A. 10,44** etc. Obiecția protestanților că Botezul nu ar fi necesar copiilor pentru că ei nu au păcate, cade, căci „*nimeni nu e curat de întinăciune, chiar dacă viața lui ar fi o singură zi*” – **Iov 14,4** și „*întru fărâdelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea*” – **Psalmi 50,6**, precum și: „*ceea ce este născut din trup, trup este*” – **Ioan 3,6**. De asemenea, tăierea împrejur din Vechiul Testament care a preînchipuit Botezul creștin, se aplica tuturor vârstelor (**Coloseni 2,11**), asemenea potopul **I Petru 3,20-21** și trecerea prin Marea Roșie **I Corinteni 10,1-2**.

Credința și căința drept condiții premergătoare Botezului se cer numai adulților: **Matei 28,19; Marcu 16,16**, nu și copiilor, pentru aceștia credința fiind

mărturisită de nașii lor. Sf. Scriptură ne arată destule cazuri de reversibilitatea credinței, când pentru credința și rugăciunea unora au primit ajutor alții – **Matei 8,5; 15,22; I Corinteni 15,29** – Botezul substitutiv.

Sf. Părinți ne dau mărturie despre necesitatea Botezului copiilor:

Sf. Grigorie Teologul zice: „*Ai copii? Să nu ia timp răutatea. Să fie sfințit (botezat) din pruncie, să fie consacrat Duhului de la început*”.

Origen spune: „*Biserica a primit de la Apostoli tradiția de a împărtăși și pruncilor Botezul*”.

La sinodul de la Cartagina în 418 s-a hotărât: „*Cel ce neagă necesitatea Botezului copiilor nou născuți să fie anatema*”.

4. Materia Botezului este apa naturală, curată, sfințită mai înainte, Botezul făcându-se prin întreită cufundare, cel făcut prin turnare sau stropire cum fac catolicii fiind respins de Biserica Ortodoxă. Cele 3 cufundări simbolizează cele 3 zile în care Mântuitorul a stat în mormânt căci „*întru moartea Lui ne-am botezat*” – **Romani 6,3-4**. Prin canonul 50 apostolic și 7 al sinodului al III-lea ecumenic, Biserica a condamnat botezul printr-o singură cufundare practicat de unii eretici.

Formula Botezului este „*Se botează robul lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui. Amin (o cufundare), și al Fiului. Amin (a doua cufundare), și al Duhului Sfânt acum și pururea și în vecii vecilor. Amin (a treia cufundare)*”.

Când administrează botezul lor, **catolicii** rostesc formula: „*Eu te botez...*”, ceea ce ar mări importanța săvârșitorului văzut față de cel nevăzut, Iisus Hristos. În Biserica Ortodoxă, în Sf. Taine cuvintele „*Se botează*” au caracter declarativ și de constatare, arătând că Taina se săvârșește vizibil prin actul și cuvântul preotului, dar invizibil, prin lucrarea lui Hristos.

5. Săvârșitorul Botezului este preotul sau episcopul hirotonit canonic. În caz de nevoie, poate fi și diaconul sau orice **crestin ortodox** care nu a căzut de la dreapta credință. Primitorii sunt toți cei nebotezați care vor să devină membri ai Bisericii lui Hristos.

6. Botezul este absolut necesar pentru mântuire potrivit cuvintelor Mântuitorului: „*De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția lui Dumnezeu*” – **Ioan 3,5** și „*Cel ce va crede și se va boteza se va mântui*” – **Marcu 16,16**.

7. Biserica noastră recunoaște și Botezul sângelui și Botezul dorinței.

Botezul sângelui este moartea martirică pentru credința în Hristos. Puterea sfințitoare a unui astfel de sfârșit este arătată de Mântuitorul: „*Oricine își va pierde viața sa pentru Mine și pentru Evanghelie, acela o va mântui*” – **Marcu 8,35. Matei 10,39** sau „*Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a acelora este împărăția cerurilor*” – **Matei 5,10**.

Prin botezul dorinței se înțelege dorința arzătoare a unui om nebotezat de a deveni membru al Bisericii lui Hristos, unită cu evlavie, pocăință și viață virtuoasă. Dacă un astfel de om nu poate primi Botezul dintr-o cauză obiectivă, se socotește botezat cu Botezul dorinței pentru că spune Mântuitorul: „*Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este cel ce Mă iubește*” – **Ioan 14,21**.

Despre cei ce au murit fără a primi niciun fel de Botez, se crede că se vor osândi dacă sunt adulți, iar dacă sunt copii, ei nu se vor putea bucura de fericirea deplină.

Observatie: În mod greșit, unii preoți consideră botezul săvârșit de catolici și protestanți valabil „prin pogorământ”. Dar pogorământul se face de Biserică numai pentru a înmuia **putin** acrivia rânduielilor în general respectate. În cazul de față, însă, Taina Botezului are o importanță fundamentală pentru viața și mântuirea credincioșilor, primirea Botezului fiind o condiție *sine qua non* pentru dobândirea mântuirii după cuvântul Mântuitorului: „*Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi*” – **Mc. 16,16**. După cum reiese și din acest text, condiția cea mai importantă pentru ca Botezul să fie valabil este dreapta credință din partea primitorului, care nu poate fi decât una – cea ortodoxă cf. **Efes 4,5**: „*Este un Domn, o credință, un Botez.*”

Să nu uităm că Sf. Taine nu pot fi săvârșite în afara Bisericii, ci numai în Biserică – așa cum reiese și din definiția lor – iar Biserica adevărată nu poate să ființeze decât acolo unde este credința adevărată.

Așadar, fără mărturisirea dreptei credințe, Sf. Taine nu sunt valabile pentru că nu este Biserică adevărată, nefiind „*zidită pe temelia Apostolilor*” după cuvântul Sf. Scripturi – **Efesenii 2,20**, adică pe credința și învățătura primită de la Apostoli.

Iar dacă se are în vedere aici faptul că Botezul creștin poate fi săvârșit în situații extreme, și de un mirean, nu trebuie să se uite că în acest caz, pentru ca Taina să fie valabilă, se cere totuși de la săvârșitor să fie drept credincios, adică **ortodox**.

În plus, botezurile administrate de catolici și protestanți sunt desigur diferite de Botezul ortodox, pentru că cele 2 confesiuni mărturisesc altă credință decât cea ortodoxă, și atunci dacă am admite totuși că sunt valabile toate cele 3 botezuri, s-ar contrazice afirmația Sf. Scripturi: „*Este un Domn, o credință, un Botez.*” **Efes. 4,5**. Acest adevăr este confirmat și de **canonul 46 Apostolic**: „*Poruncim ca orice episcop sau preot care acceptă vreun botez al ereticilor sau vreo jertfă de-a lor să fie caterisit*”.

Lectură: Dosoftei Morariu, *Despre dumnezeiescul har*, pg.71-75;
D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.312-319.

Taina Mirungerii

1. Definiție. Numiri.
2. Raportul dintre Mirungere și Botez;
3. Texte scripturistice referitoare la această Taină;
4. Cele două moduri de administrare a Tainei în Biserica primară;
5. Partea văzută a Tainei;
6. Administrarea Tainei imediat după Botez și practica greșită catolică;
7. Opinia protestantă despre Taina Mirungerii.

1. Taina Mirungerii este Taina în care celui nou botezat, îndată după Botez, i se împărtășește harul Duhului Sfânt pentru a se întări și pentru a spori în viața cea nouă dobândită prin Botez.

Numirile date acestei Taine în Sf. Scriptură ne amintesc de efectele Tainei: *"Iar Cel ce ne întărește pe noi... și ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a și pecetluit pe noi"* – **II Corinteni 1,21-22** și *"Să nu-L întristați pe Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, întru care ați fost pecetluitți în ziua răscumpărării"* – **Efeseni 4,30**.

Alte numiri date Tainei în Sf. Scriptură sunt: „ungerea mântuirii” – **I Ioan 2,20**, „împărtășirea Duhului” – **Ioan 7,39**. Numirea de *"Taina punerii mâinilor"* se referă la modul de săvârșire a Tainei în epoca apostolică conform **F.A. 8,17; 19,6**.

2. Raportul dintre efectele Tainei Sfântului Mir și cele ale Botezului este asemănător cu cel dintre nașterea și creșterea trupeză. După cum cel nou născut are nevoie de o îngrijire deosebită, tot așa și cel nou născut duhovnicește are nevoie de haruri noi pentru a se întări în viața cea nouă dobândită prin Botez. Așadar, ungera celui nou botezat cu Mir sfințit este necesară pentru creșterea și desăvârșirea moral – spirituală a pritorului.

Sf. Părinți aduc numeroase mărturii despre această Taină, referindu-se fie la numirile, fie la efectele ei. Astfel, **Sf. Chiril al Ierusalimului** consideră că cel nou botezat este vrednic de a se numi creștin abia după primirea Mirungerii. **Sf. Nicolae Cabasila** afirmă că prin Taina Sf. Mir se pun în lucrare puterile primite prin Botez.

3. Despre momentul instituirii Tainei, Sf. Scriptură nu ne vorbește, însă caracterul de Taină al Mirungerii este dovedit de mai multe texte scripturistice, care se referă fie la partea văzută, fie la efectele Tainei: **II Corinteni 1,21-22; Efeseni 4,30; I Ioan 2,20; Ioan 7,39; F.A. 8,17; F.A. 19,6**.

4. La început în Biserica primară această Taină se administra în două moduri: prin punerea mâinilor Apostolilor sau episcopilor și prin ungera cu mir sfințit. Probabil că săvârșirea Tainei prin ungera cu mir sfințit a înlocuit practica punerii mâinilor odată cu răspândirea creștinismului pe arii mai largi unde Apostolii sau episcopii se deplasau greu. Cert este, însă, că ambele practici se referă la aceeași Taină și au aceleași efecte.

5. **Materia:** mir sfințit – untdelemn amestecat cu numeroase arome sfințit de întâistătorul fiecărei Biserici autocefale, în Joia Patimilor, înconjurat de soborul tuturor ierarhilor în funcțiune.

Formula: *"Pecetea darului Duhului Sfânt"*. Prin ungera trupului la organele principale cu mir sfințit se urmărește întărirea acestora pentru a-și îndeplini funcțiunile lor în vederea creșterii și desăvârșirii duhovnicești.

6. Practica Bisericii străvechi este aceea de a administra Mirungerea imediat după Botez potrivit textului: *"Nu-L întristați pe Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, întru care ați fost pecetluitți în ziua răscumpărării"* – **Efeseni 4,30** pentru că "ziua răscumpărării" este ziua în care s-a primit Botezul.

Pentru catolici, Taina Mirungerii este sacramentul confirmării, pe care ei îl administrează copiilor doar la vârsta de 12 ani sau cel puțin 7 ani, motivând că pruncu nu are rațiunea dezvoltată. Noi însă afirmăm că Taina Sf. Mir este mai

necesară pentru dezvoltarea spirituală a primitorului cu cât este la o vârstă mai fragedă.

Taina Sf. Mir este astfel administrată în Biserica Ortodoxă pruncilor îndată după Botez pentru a se actualiza (a face roditoare) bogăția de daruri primite la Botez, pentru a-l ajuta pe primitorul ei să înainteze în viața duhovnicească.

7. Protestantii nu recunosc nici măcar caracterul de simbol al acestei Taine, ei consideră că practica punerii mâinilor din epoca apostolică, despre care vorbește Sf. Scriptură, este o simplă ceremonie unită cu Botezul. Tot așa nici ungerii cu mir sfințit nu-i recunosc caracterul de Taină. Împotriva acestor păreri noi aducem ca argument faptul că, așa cum ne relatează Sf. Scriptură, nu totdeauna cei care botezau administrau și ritualul punerii mâinilor. Acesta era o Taină deosebită de Taina Botezului fiind săvârșită numai de Apostoli sau episcopi și având ca efect venirea Duhului Sfânt asupra primitorilor – **F.A. 8,14-16**.

Despre practica ungerii cu mir sfințit, noi știm că aceasta a fost un alt mod de a săvârși Mirungerea, care a înlocuit practica punerii mâinilor din epoca de început a Bisericii.

Protestanții mai obiectează că Duhul Sfânt venea uneori asupra oamenilor chiar fără să fi primit Taina Botezului. Deci, nu ar mai fi nevoie și de o altă Taină, zic ei, pentru primirea harului divin (cazul sutașului Corneliu – **F.A. 10,44**). Însă, istorisirea de care amintesc ei ne arată numai că lucrarea Duhului Sfânt nu poate fi îngredită de nimeni și de nimic căci "*Vântul suflă unde vrea*" – **Ioan 3,8**. Ceea ce noi cunoaștem este însă, că modalitatea obișnuită de împărțire a harului divin este cea a Sf. Taine în Biserică.

Taina Sfintei Euharistii

1. Definiție. Însemnătate. Numirile Tainei.
2. Instituire. Forma inițială a săvârșirii Tainei și forma actuală.
 - I. Deosebiri confesionale – concepții greșite catolice:
 - A. Folosirea azimei la misa catolică în loc de pâine dospită – contraargumente ortodoxe.
 - B. Lipsa epiclezei în misa catolică – contraargumente ortodoxe.
 3. Despre întreitul caracter al Sf. Euharistii: de Taină, de Jertfă, de ospăț comemorativ;
 4. Săvârșitorul și primitorii Tainei;
 5. Efectele Sf. Euharistii. Împărțirea cu vrednicie și nevrednicie.
 - II. Concepții greșite protestante despre Sf. Euharistie:
 - A. În vechime
 - B. Actual
 - C. Protestantii nu recunosc Sf. Euharistii caracterul de Taină, nici de Jertfă, ci doar caracterul ei anamnetic. Combaterea lor.
- III – IV. Completări

1. Această Taină își are denumirea de la termenul grecesc *ευχαριστία* = mulțumire, pentru că Mântuitorul înainte de a o institui la Cina cea de Taină, a mulțumit lui Dumnezeu prin rugăciune.

Definiție: Taina Sf. Euharistii este Taina în care, sub forma pâinii și a vinului, creștinul se împărtășește cu însuși Trupul și Sângele Domnului prezente real în elementele de pâine și vin care se prefac în timpul Sf. Liturghii.

Această Taină este cea mai însemnată pentru că, dacă în celelalte Taine primim harul divin, prin Sf. Euharistie ni se împărtășește însuși izvorul harului. Prin această Taină se întărește harul primit prin celelalte Taine. Taina Sf. Euharistii este dovada cea mai mare a iubirii de oameni a lui Dumnezeu pentru că în această Taină El ne dă însuși Trupul Său ca să-l mâncăm. Sf. Euharistie este, prin excelență, **Taina unității Bisericii**, "*căci o pâine, un trup suntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pâine*" – **I Corinteni 10.17.**

Numirile Tainei sunt: Cina Domnului, Ospățul Stăpânului, Frângerea pâinii, Paharul binecuvântării, Paharul mântuirii, Paharul vieții, Împărtășanie, Cuminecătură etc.

2. Taina Sf. Euharistii a fost instituită de Mântuitorul la Cina cea de Taină, când, luând pâinea în mâinile Sale, a mulțumit, a binecuvântat, apoi a frânt-o și a dat-o Sf. Săi Apostoli zicând: „*Luați, mâncați...*”. Apoi, luând paharul și mulțumind a zis: „*Beți dintru acesta...*” – **Matei 26,26-28; Marcu 14,22-24; Luca 22,17-20.** Apoi, Mântuitorul a poruncit Apostolilor: "*Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea*" – **Luca 22,19; I Corinteni 11,25.**

Prima dată, Sf. Euharistie a fost săvârșită de Mântuitorul la Cina de Taină când a luat pâinea, a mulțumit, a binecuvântat, a frânt-o și a dat-o ucenicilor Săi. Din acest ritual inițial nu se poate reduce nimic. În această formă, Taina Sf. Euharistii s-a săvârșit la început de Sf. Apostoli și de creștini. Apoi Biserica a îmbogățit ritualul săvârșirii Tainei, îmbrăcând Taina Sfintei Euharistii în haina, în forma cunoscută a Sf. Liturghii.

Deci Taina Sf. Euharistii cuprinde și prefacerea darurilor. Prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului se finalizează Taina, își atinge scopul pentru care a fost săvârșită.

Materia: pâine de grâu curat, dospită, cum a fost la Cina cea de Taină și vin curat din struguri, indiferent de culoare, amestecat cu puțină apă (care se toarnă la proscomidie).

Momentul prefacerii cinstitelor daruri de pâine și vin în Trupul și Sângele Domnului este acela în care preotul liturghisitor rostește **epicleza** – rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt - și le binecuvintează.

I. Deosebiri confesionale

Conceptii greșite catolice

A. Catolicii întrebunțează la masa lor – așa-zisa „liturghie catolică” - pâine nedospită (azimă), din secolul al VI-lea, practică ce s-a generalizat în Apus în secolul al XI-lea. Ei își întemeiază această inovație pe părerea greșită că la Cina cea de Taină, Mântuitorul Hristos și Apostolii au serbat Paștile iudeilor și deci au folosit azimă.

În Biserica Ortodoxă, Sf. Liturghie se săvârșește cu pâine dospită pe baza următoarelor argumente scripturistice:

a) Din textele Evangheliilor sinoptice reiese că pâinea întrebunțată de Mântuitorul la Cina de Taină a fost pâine dospită, fiind numită în textul original άρτος = pâine dospită și nu άζιμων = pâine nedospită;

b) Evanghelistul Ioan menționează clar că Mântuitorul a serbat cu ucenicii Săi Paștile înainte de ziua Paștilor iudeilor *”Iar mai înainte de sărbătoarea Paștilor...”* – **Ioan 13,1**:

c) Tot evanghelistul Ioan spune că după ce iudeii L-au dus pe Iisus la Pilat, ei nu au intrat în pretoriu ca să nu se spurce și să poată mânca Paștile – **Ioan 18,28** – deci mielul pascal nu fusese consumat și sărbătoarea Paștilor care dura 7 zile nu începuse.

d) Tot evanghelistul Ioan ne relatează că după ce Mântuitorul a fost răstignit de iudei, în seara acelei zile, ei s-au grăbit să dea jos trupurile celor răstigniți pentru ca acestea să nu rămână pe cruce *”căci era mare ziua Sâmbetei aceleia”* – **Ioan 19,31**, fiind prima zi a Paștilor.

În concluzie, din relatările celor 4 evangheliști rezultă următoarele: joi seara, la Cina cea de Taină, când s-a instituit Taina Sfintei Euharistii, Mântuitorul a serbat Paștile cu ucenicii Săi, mai înainte cu o zi de sărbătoarea Paștilor iudeilor, la care au consumat pâine dospită.

B. Catolicii mai susțin în mod greșit că momentul prefacerii cinstitelor daruri este acela în care se rostesc de către preot cuvintele de instituire *„Luați, mâncați...”* și nu cel al epiclezei pe care au și scos-o din „liturghiile” lor.

a) Însă, în momentul când Mântuitorul a rostit aceste cuvinte, potrivit Sf. Scripturi, elementele euharistice fuseseră prefăcute prin rugăciunile de mulțumire și binecuvântare rostite mai înainte.

b) Momentul prefacerii este în timpul epiclezei pentru că rugăciunea epiclezei se află în toate Liturghiile răsăritene și chiar în unele Liturghii apusene mai vechi. De asemenea, această rugăciune este descrisă și în *”Didahia celor 12 Apostoli”* – document patristic important.

Așadar, elementele euharistice se prefac în timpul epiclezei, iar cuvintele de instituire rostite în timpul Liturghiei nu au decât un rol istorico-narativ.

* * *

3. Potrivit învățăturii ortodoxe, Sf. Euharistie are caracter întreit: de Taină, de Jertfă și de ospăț comemorativ sau anamnetic.

a) Ca Taină, Sf. Euharistie este împărțșirea cu Trupul și Sângele Domnului prezente real sub forma pâinii și a vinului după prefacerea acestora în timpul epiclezei. Instituirea Tainei a avut loc la Cina de Taină prin cuvintele Mântuitorului: „*Luați, mâncați... Beți...*”. Aceste cuvinte de instituire au înțeles literal propriu și nu simbolic, nici figurat, așa cum rezultă din textul **Ioan 6,50 s.u.**

b) Ca Jertfă, Sf. Euharistie este actualizarea pe sf. altare, înnoirea fără a se repeta până la sfârșitul veacurilor a Jertfei Mântuitorului de pe Golgota. Ea are toate elementele caracteristice unei jertfe: altar, jertfitor, victimă. De asemenea, caracterul de jertfă reiese din cuvintele: „se frânge”, „se varsă”, „se dă”. În esență, Jertfa euharistică este identică cu Jertfa de pe Cruce, numai că este săvârșită într-o formă nesângeroasă și va fi săvârșită permanent în Biserică până la sfârșitul veacurilor conform profeției lui **Maleahi 1,11**. Momentul aducerii Jertfei este cel al prefacerii darurilor în Trupul și Sângele Domnului.

c) Ca oșpăt anamnetic (comemorativ), Sf. Euharistie este o aducere aminte (anamneză) a întregii opere mântuitoare a lui Hristos după porunca dată Sf. Apostoli: „*Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea*” (amintirea) – **Luca 22,19**, completată de Sf. Ap. Pavel: „*Căci de câte ori veți mânca pâinea aceasta și veți bea paharul acesta, moartea Domnului vestiți, până când va veni*” – **I Corinteni 11,26** (deci Jertfa euharistică se săvârșește mai ales în amintirea morții de pe Cruce).

4. Săvârșitorul Sf. Euharistii este episcopul sau preotul, ca urmași ai Sf. Apostoli cărora Mântuitorul le poruncise: „*Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea*” – **Luca 22,19; I Corinteni 11,25**. Din încredințarea episcopilor sau preoților, și diaconii pot împărțși, adică pot împărți Sf. Euharistie celor bolnavi, celor din închisori etc.

Primitorii sunt toți creștinii care nu s-au despărțit de Biserică și care s-au pregătit pentru primirea Sf. Euharistii prin Taina Pocăinței (prin împlinirea canonului), având binecuvântare de la duhovnic.

Biserica noastră a împărțșit totdeauna și copiii îndată după Botez.

Catolicii consideră că copiii pot fi împărțșii abia după primirea sacramentului confirmățiunii (cum numesc ei Taina Mirungerii), deci la vârsta de 7 sau 12 ani. Această practică s-a introdus în cultul catolic în secolul al XII-lea.

5. Efectele Sf. Euharistii: Împărțșindu-ne cu Trupul și Sângele Domnului ne unim în mod real cu Mântuitorul Hristos conform **Ioan 6,56**: „*Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu petrece întru Mine și Eu întru el*”; cel ce se împărțșește primește: curățire de păcate, întărire în viața duhovnicească și garanția învierii și nemuririi sau arvuna vieții veșnice: „*cel ce va mânca din pâinea aceasta viu va fi în veci*” – **Ioan 6,51**. Despre efectele Sf. Euharistii găsim și în formula rostită la împărțșire.

Aceste efecte ale Tainei se arată în cei ce o primesc cu vrednicie, adică cu o pregătire corespunzătoare făcută prin pocăință adevărată, adică prin: spovedanie, rugăciune, post, acte de milostenie. Cei care se împărțșesc cu nevrednicie se osândesc după cuvintele Ap. Pavel: „*Oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat față de trupul și sângele Domnului*”.

*Deci să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar, căci cel ce mănâncă și bea din pahar cu nevrădnicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului” – **I Corinteni 11,27-29.***

II. Deosebiri confesionale

Conceptii greșite protestante:

Protestanții nu recunosc Sf. Euharistii caracterul de Taină, nici pe cel de Jertfă, ci o reduc la un simplu ospăț comemorativ.

A. La început, protestanții promovau mai multe concepții despre Sf. Euharistie:

- **Luther** susținea prezența reală a Domnului în Euharistie prin impanație, afirmând deci că Domnul Hristos se află în pâine, cu pâine, sub pâine și în vin, cu vin și sub vin. Trupul Domnului din cer, zicea el, este prezent unindu-se cu pâinea, iar sângele cu vinul, dar elementele rămân neschimbate.

- **Zwingli** afirma că în Sf. Euharistie Domnul nu este prezent sub nicio formă, nici material, nici spiritual, aceasta fiind doar un act comemorativ.

- **Calvin** ține calea de mijloc, admitând o împărtășire spirituală cu trupul lui Hristos, pe care ar primi-o numai cei predestinați la mântuire, în timp ce cei reprobați (condamnați) primesc numai pâine și vin.

B. Actual, neoprotestanții susțin că pâinea și vinul de la Sf. Euharistie sunt numai simboluri ale Trupului și Sângelui Domnului. Faptul că pâinea și vinul de la Cina Domnului au fost elemente naturale, zic ei, ar rezulta din cuvintele Mântuitorului rostite la Cina de Taină: *”Adevăr grăiesc vouă, de acum nu voi mai bea din rodul viței, până în ziua în care îl voi bea nou în împărăția lui Dumnezeu”* – **Marcu 14,25; Matei 26,29.** Aceasta arată că la Cină, Apostolii și Mântuitorul au băut vin.

Combaterea acestei concepții protestante:

a) Numele de „rod al viței” în aceste texte invocate de protestanți este dat la ceea ce Apostolii au băut la începutul Cinei (vin natural). Pentru aceasta avem temei la **Luca 22,20:** *„Asemenea și paharul, după ce au cinat, zicând: acest pahar este Legea cea nouă”*, unde se precizează că Sf. Euharistie a fost instituită după cină, la al doilea sau al treilea pahar. Aceasta este confirmată și de Ap. Pavel la **I Corinteni 11,25:** *„Asemenea și paharul, după cină, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă întru Sângele Meu”*.

b) **Cuvintele de instituire** a Tainei Sf. Euharistii au un înțeles literal propriu, real, nu simbolic, nici figurat. Concepția protestantă potrivit căreia cuvintelor de instituire a Tainei li se atribuie înțeles simbolic este greșită neconformându-se regulilor ermeneuticii (de interpretare a Sf. Scripturi) pentru că mai ales în textul de la **Ioan 6,50 s.u.** se arată că înțelesul cuvintelor Mântuitorului este propriu, real, iar nu simbolic. În discuția cu iudeii prezentată de evang. Ioan în cap. 6, Mântuitorul accentuează acest înțeles real al cuvintelor Sale, chiar dacă unii dintre ucenicii Săi s-au scandalizat și L-au părăsit. Iar în sens figurat, a mânca trupul cuiva înseamnă a-l cleveti, înțeles care este exclus de context.

Așadar, din cercetarea textelor Sf. Scripturi referitoare la Sf. Euharistic rezultă clar că la Cina de Taină a avut loc o împărtășire reală cu Trupul și Sângele Domnului. Deci, în Taina Sf. Euharistii nu poate fi vorba de o împărtășire simbolică ori spirituală cum afirmă protestanții.

Acest adevăr este întărit de numeroși Sf. Părinți. **Sf. Ioan Gură de Aur** zice: „Nu un om face ca darurile prezente (pâinea și vinul) să se prefacă în trupul și sângele Domnului, ci Hristos Care a fost răstignit pentru noi, Căruia preotul îi ține locul”, iar **Sf. Ioan Damaschin** spune: „Pâinea și vinul nu sunt nicidecum închipuirea trupului și sângelui lui Iisus Hristos, ferească Dumnezeu, ci însuși trupul lui Hristos unit cu Dumnezeirea... dar nu ca și cum trupul pe care-l ia creștinul ar coborî din cer; pâinea și vinul sunt prefăcute în trupul și sângele Domnului”.

C. Protestanții nu recunosc Sf. Euharistii caracterul de Taină, nici pe cel de Jertfă, considerând-o doar un ospăț comemorativ. Deci, protestanții nu recunosc Sf. Euharistii caracterul ei de Jertfă reală, deoarece, spun ei, Mântuitorul S-a adus pe Sine jertfă o singură dată, iar această Jertfă nu se mai repetă. În sprijinul acestei idei, ei invocă următoarele texte: „Așa și Hristos S-a adus pe Sine jertfă o dată, ca să ridice păcatele multora” – **Evrei 9,28** și „Căci printr-o singură jertfă adusă, a adus la veșnică desăvârșire pe cei ce se sfințesc” – **Evrei 10,14**. Ei afirmă, deci, că mântuirea s-a realizat istoric o dată pentru totdeauna, fiind deajuns apoi ca prin actul subiectiv al credinței (*sola fide*), fiecare creștin să-și însușească această mântuire. Din acest motiv, după ei, nici preotul ca săvârșitor al acestei lucrări nu ar fi necesar.

Această afirmație este greșită. Noi admitem că Hristos S-a adus pe Sine jertfă sângeroasă o singură dată, iar această jertfă nu se mai repetă, având o dată pentru totdeauna ca efect Răscumpărarea neamului omenească din robia păcatului. Dar de aici nu rezultă că Sf. Euharistie, fără a fi o repetare a Jertfei de pe Cruce, nu ar avea caracter de Jertfă. Dimpotrivă, ea este Jertfă reală, sub formă nesângeroasă, este Jertfa care actualizează permanent pe sf. altare Jertfa de pe Golgota până la sfârșitul veacurilor conform **Maleahi 1,11**. Această actualizare se face după porunca Domnului conform **Luca 22,19** și **I Corinteni 11,25-26**.

Cât privește expresiile: „părtaș la altar”, „părtaș la jertfelnic”, „părtaș la masa Domnului”, folosite în Sf. Scriptură și de Sf. Părinți, protestanții afirmă că toate se referă numai la o jertfă a laudei, o jertfă spirituală din partea credinciosului. Deci, în Sf. Euharistie nu ar putea fi vorba decât de o jertfă spirituală de laudă, de mulțumire din partea credincioșilor.

Dar Sf. Părinți, întemeindu-se pe Sf. Scriptură, afirmă clar despre caracterul de Jertfă al Sfintei Euharistii. **Sf. Iustin Martirul** zice: „Aducem în numele Lui Jertfa pe care Domnul Iisus a poruncit să fie adusă. adică Jertfa pâinii și a vinului în Euharistie” iar **Sf. Ioan Gură de Aur** afirmă: „De aceea (Jertfa de pe Golgota) o aducem și acum, care a fost adusă și nu s-a sfârșit”.

D. Împotriva protestanților care nu admit împărtășirea copiilor, noi argumentăm că Sf. Euharistie a fost instituită de Mântuitorul pentru toți, deci și

pentru copii. De asemenea, El Însuși a poruncit: „Lăsați copiii să vină la Mine” – **Matei 19,14.**

Așadar, nerecunoscând Sf. Euharistii caracterul de Taină, adică împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, și respingând și caracterul de Jertfă, acordându-i doar caracter de ospăț comemorativ, protestanții neagă astfel importanța și valoarea adevărată a Sf. Euharistii.

* * *

III. Dogma prezentei reale a lui Hristos în Sf. Euharistie și consecințele ei dogmatice:

Biserica noastră învață că în Sf. Euharistie este prezent real Mântuitorul Hristos după Ființă și după ipostas, cu firea Sa omenească și cu cea dumnezeiască (potrivit unirii ipostatice). Din această dogmă a prezenței reale a Mântuitorului Hristos în Sf. Euharistie decurg următoarele consecințe dogmatice:

1. După prefacerea pâinii și a vinului în Trupul și Sângele Domnului, Sfintei Euharistii I se cuvine aceeași adorare pe care o dăm Mântuitorului Hristos ca Dumnezeu adevărat.

2. Împărtășindu-ne cu Trupul și Sângele Domnului, potrivit unirii ipostatice, ne împărtășim și cu Dumnezeu Sa, căci Dumnezeirea Mântuitorului Hristos rămâne nedespărțită de omenitatea Sa în Persoana Mântuitorului. Iisus Hristos este prezent după Ființă și după ipostas în Sf. Euharistie, ca Dumnezeu adevărat, dar noi ne împărtășim cu El numai după har.

3. În fiecare părticică din elementele euharistice, după prefacere, se află Iisus Hristos întreg, sub ambele naturi: omenească și dumnezeiască. Sfărâmarea și împărțirea – termeni liturgici folosiți în timpul săvârșirii Tainei – se referă la elementele euharistice, dar nu la Trupul și Sângele Domnului, Care nu se sfarmă, nici nu se împart, ci rămân unite și întregi, cum au fost și în Persoana Mântuitorului.

4. Indiferent în câte locuri se săvârșește Sf. Euharistie în același timp, în toate aceste locuri se află unul și același Trup și Sânge al Domnului, deci Același Hristos întreg. Aceasta deoarece pâinea și vinul de pe Sf. Masă a fiecărui altar se prefac în unul și același Trup și Sânge al lui Hristos, Care este în ceruri.

5. Pâinea și vinul prefăcute în Trupul și Sângele Domnului rămân Trup și Sânge atâta vreme cât durează aceste elemente și nu numai în momentul în care creștinii se împărtășesc cu ele. De aceea, ele trebuie păstrate cu cea mai mare grijă în vase sfințite, fiind ferite de orice alterare.

Lipsa de grijă din partea preotului pentru păstrarea nealterată a Sf. Euharistii este considerată sacrilegiu. Dacă, totuși s-ar întâmpla ca Sf. Euharistie să se degradeze, atunci se recomandă să fie îngropată adânc în pământ sau să fie arsă, iar cenușa să fie aruncată într-o apă curgătoare.

* * *

IV. Pregătirea pentru Sf. Împărtășanie trebuie să fie trupească și sufletească. Pregătirea trupească constă în: post, abținerea de la relații conjugale și de la orice păcat trupesc, citirea pravilei de rugăciuni și împlinirea canonului dat de duhovnic.

Pregătirea sufletească include: împăcarea cu toți, căința pentru păcate (lacrimi de pocăință), pocăință adevărată, spovedanie curată, credință, smerenie, evlavie și paza minții, oprirea de la orice păcat.

Între roadele Sf. Împărtășanii se numără: pacea, bucuria, luminarea și înțeleptirea duhovnicească, forța morală și năzuința spre bine.

Lectură: Sf. Teofan Zăvorățul, *Predici la Triod. Pregătirea pentru Spovedanie și Sf. Împărtășanie*, Editura Sofia, București, 2002, pg.121-132; sf. Ignatie Briancianinov, *Predici la Triod și Pentecostar*, Editura Sofia, București, 2003, pg.157.

Taina Pocăinței (Spovedania)

1. Taina Spovedaniei – al doilea Botez. Definiție;
 2. Etapele esențiale ale Tainei Mărturisirii;
 3. Despre importanța Tainei Pocăinței;
 4. Necesitatea Tainei Pocăinței pentru toți creștinii;
 5. Mărturisirea secretă și publică;
 6. Efectele Tainei Pocăinței;
 7. Condițiile unei Pocăințe adevărate;
 8. Deosebiri confesionale
- A. Teoriile greșite catolice despre epitimii, purgatoriu, tezaurul meritelor prisositoare, indulgențe; practica mărturisirii auriculare;
- B. Concepția greșită protestantă

1. Botezul este izvorul, baza, temelia vieții noastre duhovnicești. Viața noastră duhovnicească este o rodire a darurilor Botezului. Dar din pricina nepăsării și a slăbiciunii firii umane, care este ușor atrasă spre păcat, omul își murdărește veșmântul luminos al sufletului primit la Botez și se goleşte încet, încet de harul dumnezeiesc. Cunoscând neputința noastră de a păstra neîntinată haina Botezului, Dumnezeu a rânduit mijlocul prin care să redobândim harul divin și să ne curățăm îmbrăcămintea sufletului. Acest mijloc este Taina Pocăinței sau a Mărturisirii sau a Spovedaniei.

Această Taină a instituit-o Mântuitorul și pentru faptul că El Însuși a acordat deseori unor oameni iertare de păcate (**Marcu 2,5**; analog **Luca 5,20**; **Luca 7,47**), iar puterea de a ierta păcatele a dat-o mai târziu și ucenicilor Săi și urmașilor acestora – **Ioan 20,23**.

Pocăința este Taina prin care creștinul, căindu-se de păcatele săvârșite și mărturisindu-le înaintea preotului duhovnic, primește de la Dumnezeu, prin dezlegarea preotului, iertarea păcatelor, fiind reaşezat în starea harică din care căzuse datorită lor.

2. Etapele esențiale ale acestei Taine sunt:

a) Luând hotărârea de a se îndrepta, penitentul se apropie de Dumnezeu în scaunul Mărturisirii cu umilință și cu inimă înfrântă, mărturisind duhovnicului toate păcatele săvârșite de la ultima Spovedanie;

b) Manifestând părere de rău și căință pentru păcatele făcute, penitentul făgăduiește că în viitor se va strădui să nu mai facă astfel de păcate;

c) Duhovnicul dă dezlegare de păcate celui ce s-a mărturisit;

d) La sfârșit, după sfaturile potrivite, duhovnicul dă penitentului canonul sau epitimia, ca medicament pentru păcat, pentru ca printr-o anumită trudă personală să-și amintească de greutatea păcatului și să se oprească de a mai păcătui.

Instituirea Tainei Pocăinței a fost întâi făgăduită de Mântuitorul Apostolilor Săi: „*Amin grăiesc vouă: Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer*” – **Matei 18,18**. După Învierea Sa, Mântuitorul a instituit-o ca Taină când S-a arătat Apostolilor Săi și a suflat asupra lor, zicând: „*Luați Duh Sfânt, cărora le veți ierta păcatele, se vor ierta, și cărora le veți ține, vor fi ținute*” – **Ioan 20,22-23**.

În Sf. Scriptură găsim numeroase temeieri despre practicarea Tainei Pocăinței încă din epoca apostolică: **F.A. 19,18; I Ioan 1,9**.

3. Importanța Tainei Mărturisirii

Înțelesul termenului de „pocăință” (în lb. greacă μετανοία) este schimbarea modului de gândire și de faptuire (prin metanii arătăm că suntem căzuți și dorim să ne înălțăm duhovnicește către Dumnezeu).

Subliniind efectele Tainei sau condițiile care se cer pentru ca Pocăința să fie adevărată, Sf. Părinți afirmă despre această Taină că este: „*înnoirea sau împrăștierea Botezului și curățirea conștiinței*”; „*pocăința este regretul pentru răul făcut, dar și săvârșirea virtuților ce se opun păcatelor*”; este „*învoiala cu Dumnezeu pentru o viață nouă*”; „*cel ce se pocăiește se osândește pe sine, dar scapă neînfruntat*” – **Sf. Ioan Scărarul, Ava Pimen** numește pocăința „*părăsirea păcatului*”. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune despre importanța acestei Taine: „*Preoții au primit o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Căci orice hotărâsc preoții jos, confirmă Dumnezeu sus... Aceștia au primit putere asupra sufletului, de a-l curăți de păcate*”.

4. Necesitatea Tainei Pocăinței: Această Taină este necesară pentru iertarea păcatelor, redobândirea sănătății sufletești și reșezarea creștinului în starea harică din care a căzut. Toți creștinii, încă din copilărie, au nevoie de această Taină pentru curățirea de păcate, pentru că toți păcătuim, unii mai ușor, alții mai greu: „*Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine...*” – **I Ioan 1,8**.

Pentru cei cu păcate mai ușoare, Pocăința este un mijloc de întărire în virtute și de prevenire a păcatului, mai ales a mândriei. Prin Pocăință, **cei drepiți** se mențin într-o stare permanentă de smerenie, de nemulțumire de sine că nu au iubit destul pe Dumnezeu și pe oameni, iar **pentru cei cu păcate grele**, Taina Pocăinței este absolut necesară pentru iertarea și vindecarea sufletească de boala păcatului.

5. În privința modului în care se făcea Mărturisirea, istoria Bisericii ne arată că în epoca apostolică, ea se făcea atât în secret, cât și public. Însă, totdeauna avea loc înaintea episcopului sau preotului care, ca martor și slujitor al lui Dumnezeu, este singurul în drept să lege și să dezlege păcatele oamenilor. Însă, din cauza ivirii unor neorânduiri în viața socială, la sfârșitul secolului al IV-lea, patriarhul de Constantinopol – Nectarie – a interzis Mărturisirea publică. Deci, s-a generalizat în Biserica răsăriteană Spovedania secretă sau privată. Însă, forma Mărturisirii, publică sau secretă, nu atinge esența Tainei. Chiar dacă este interzisă, cunoaștem exemple din viețile sfinților, când Mărturisirea publică era recomandată de duhovnic sub formă de epitimie. Deci, să nu ne temem că duhovnicul ne-ar destăinui păcatele căci aceasta nu dăunează eficacității Tainei.

Obiecția că preoții, fiind ei înșiși oameni păcătoși, nu pot ierta păcatele oamenilor nu are temei, pentru că orice Taină, deci și cea a Pocăinței, nu depinde de vrednicia morală a săvârșitorului căci Dumnezeu este Cel ce iartă păcatele cu harul Său, prin mijlocirea preotului. Acest adevăr, că Dumnezeu este Cel ce iartă rezultă și din formula de dezlegare rostită de preot: „*Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos... să te ierte pe tine, fiule..., iar eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg...*”.

6. Efectele Pocăinței: iertarea păcatelor celui ce s-a pocăit și reșezarea în starea harică din care căzuse datorită săvârșirii acestora. Exemple de oameni care s-au pocăit și au primit iertare de păcate și harul mântuitor avem și în Sf. Evanghelie: pe Zaheu – „*Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia... căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut*” – Luca 19,9-10; tâlharul de pe cruce care s-a pocăit în ultimul moment și i s-a fâgăduit: „*astăzi vei fi împreună cu Mine în rai*” – Luca 23,43. Despre efectele Pocăinței vorbește lămurit și sf. Ap. Ioan: „*Dacă ne mărturisim păcatele, El (Dumnezeu) este credincios și drept să ne ierte păcatele și să ne curățească de toată nedreptatea*” – 1 Ioan 1,9.

În al doilea rând, cel ce își mărturisește păcatele cu căință și credință, simte o mare ușurare sufletească, se apropie mai mult de Dumnezeu și de semenii și este mai dispus și mai întărit să trăiască după voia lui Dumnezeu, deci să pășească mai hotărât pe calea virtuții.

7. Însă, pentru ca Taina Pocăinței să aibă aceste efecte, penitentul trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

A. Să facă o mărturisire sinceră și completă înaintea duhovnicului, părăndu-i rău de păcatele săvârșite, recunoscându-se vinovat în fața lui Dumnezeu și să-și propună cu tărie să nu mai săvârșească astfel de păcate.

B. Hotărârea de a nu mai păcătuși să o pună în practică astfel ca de la o Mărturisire la alta să se constate îndreptarea acestuia și să se vadă o stăruință din partea lui în a se lepăda de obișnuința păcatului.

C. Să aibă convingerea că mila și bunătatea lui Dumnezeu sunt atât de mari, încât ele pot ierta orice păcate, dacă cel ce le-a săvârșit arată căință adevărată;

D. Să-și împlinească epitimia dată de duhovnic deoarece prin aceasta poate evita pricinile păcatului și este ajutat să învingă păcatul. Epitimiile trebuie să fie

astfel alese de duhovnic încât să-l ajute pe penitent efectiv la părăsirea căii păcatului, ținând seama de firea, starea sufletească, posibilitățile spirituale și materiale ale penitentului.

* * *

8. Deosebiri confesionale

A. Catolicii consideră că și „spovedania” săvârșită de ei ar fi Sf. Taină, ei fiind formal de acord asupra principalelor ei etape. Însă, în „Biserica” lor, neîmpărtășindu-se harul divin mântuitor, nici Taina Spovedaniei nu este valabilă.

Legat de săvârșirea „spovedaniei”, catolicii au introdus o serie de inovații greșite. Astfel, dacă Biserica Ortodoxă socotește epitiimiile ca mijloace pedagogice, terapeutice, date spre îndreptarea celui ce s-a mărturisit, catolicii le consideră ca pedepse ispășitoare și satisfacții aduse dreptății dumnezeiești. Astfel, caracterul ispășitor al epitiimiilor duce la o serie de teorii greșite cu privire la iertare, la purgatoriu și la tezaurul meritelor prisositoare ale sfinților (vezi „Mântuirea subiectivă” – deosebiri confesionale).

După concepția catolică, orice păcat greu atrage după sine o pedeapsă veșnică, dar și una temporară. Prin Taina Pocăinței, zic ei, se iartă vina păcatelor grele și ușoare și numai pedepsele veșnice pentru păcatele grele, pentru Jertfa Mântuitorului. Pedepsele temporare ale ambelor feluri de păcate nu se iartă prin Mărturisire (pentru Jertfa Mântuitorului), ci pentru ele trebuie să dea penitentul o satisfacție prin fapte, adică prin canonul rânduit de duhovnic. Acesta este rolul epitiimiei la catolici. Dacă nu dă această satisfacție prin fapte, penitentul va merge în purgatoriu unde va suporta pedeapsa cuvenită înainte de a merge la rai. De această satisfacție împlinită pe pământ prin canon sau în purgatoriu, poate scăpa prin indulgențe pe care papa le distribuie în mod arbitrar. Prin aceste indulgențe se distribuie din prisosul faptelor bune săvârșite de sfinți, credincioșilor care nu au satisfăcut deplin dreptatea dumnezeiască.

Conform învățaturii catolice, omul este dator să îplinească doar poruncile dumnezeiești. Deci cei ce le împlinesc întră în viață, iar cei ce împlinesc și sfaturile evanghelice dobândesc comoară în cer, adică un surplus de fericire veșnică. Acest prisos de fapte bune al sfinților constituie tezaurul meritelor prisositoare, pe care „Biserica”, de fapt papa, îl administrează cum vrea distribuindu-l altor credincioși prin indulgențe. Aceasta ar fi însă o comercializare a harului divin.

Această teorie a meritelor prisositoare ale sfinților nu are nici un temei, fiind în contradicție cu învățătura Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții. Nici Sf. Scriptură, nici Sf. Tradiție, nu vorbesc de vreun merit al omului ca drept la recompensă divină – termen primejdios pentru moralitatea creștinului. Oricâte virtuți ar fi dobândit, credinciosul trebuie să rămână smerit, cugetând că nu a făcut nimic vrednic de răsplata cerească conform Luca 17.10. Cel virtuos nu trebuie să uite că tot binele l-a săvârșit cu ajutorul harului dumnieiesc – I Corinteni 15.10, iar mântuirea nu este plata pentru faptele noastre bune, ci darul Stăpânului oferit slugilor credincioase pentru Jertfa Mântuitorului – Efesenii 2.8-9. Credința și faptele bune sunt absolut necesare pentru mântuire, pentru a aduce pe om într-o stare de curăție adecvată

pentru unirea lui cu Dumnezeu. Ele sunt însă doar „haina de nuntă” necesară pentru intrarea în împărăția lui Dumnezeu, căci mântuirea, fericirea veșnică sunt darurile lui Dumnezeu oferite celor pregătiți să le primească.

În al doilea rând, faptele bune au caracter personal, neputând fi trecute în contul altuia. Ficare își dobândește mântuirea subiectivă prin osârdia personală „*prin credință lucrătoare prin iubire*” – **Galateni 5,6**.

Deci, în timp ce catolicii consideră epitiimiile pedepse ispășitoare, în Biserica Ortodoxă, epitimia este, de fapt, o deprindere duhovnicească, prin care penitentul este conștientizat de gravitatea păcatului și este ajutat să nu-l mai săvârșească prin înfrânarea patimilor și diferite mijloace ascetice după **arhim. Atanasie Anastasiu**.

Altă inovație a catolicilor se referă la modul în care ei fac „mărturisirea”: este vorba de „mărturisirea” auriculară, făcută în confesional – un dulap cu două despărțituri, preotul fiind izolat de penitent, pe care nu-l vede, ci numai îl ascultă.

În Biserica Ortodoxă, însă, penitentul se află față în față cu duhovnicul, pentru că preotul nu este privit ca un pedepsitor, ci trebuie să fie părinte bând și iertător. La rândul lui, duhovnicul trebuie să observe starea sufletească a penitentului: zbuciumul sufletesc, căința, în funcție de acestea rânduiindu-i canonul și sfaturile potrivite.

B. Protestantii refuză să recunoască Pocăinței caracterul de Taină. Ei consideră Pocăința numai ca o căință și convertire pe care o face credinciosul prin propriile sale puteri, asemenea pocăinței cerute de sf. Ioan Botezătorul celor ce veneau să se boteze la el înainte de venirea harului divin. Pocăința admisă de ei nu oferă nici har, nici iertare de păcate și nu are nevoie de preot.

Lectură: Ep. Antonie Mărturisitorul, *Manualul isihiei*, textul sf. Ioan Gură de Aur de la sfârșitul cărții;

Arhim. Atanasie Anastasiu, *Povățuire către Pocăință*, Ed. Evanghelistos, București, 2004;

Pr. D. Stăniloae, T.D.O., vol. III, pg. 135-139.

Taina Preoției (Hirotonia)

1. Definiția Tainei;
2. Efectele Tainei;
3. Instituirea Tainei;
4. Săvârșitorul și primitorii Tainei;
5. Despre celibatul clerului la catolici și la ortodocși;
6. Treptele Preoției și succesiunea apostolică;
7. Teoria greșită protestantă despre preoția universală;
8. Combaterea ei

1. Preoția sau Hirotonia este Taina prin care o persoană este consacrată în scopul de a săvârși toate celelalte Taine, ca reprezentant văzut al lui Hristos, adevăratul săvârșitor al tuturor Tainelor.

Deci, Preoția este Taina în care, prin punerea mâinilor episcopului și prin rugăciune, harul divin se pogoară asupra unui candidat anume pregătit, sfințindu-l și așezându-l într-o treaptă a ierarhiei bisericești, împărtășindu-i acestuia puterea de a învăța cuvântul lui Dumnezeu, de a săvârși lucrările sfinte și de a-i conduce pe credincioși pe calea mântuirii. Deci, Hirotonia este Taina prin care cel ce o primește este investit cu putere dumnezeiască pentru a continua în Biserică întreita slujire a Mântuitorului.

2. **Efectele Tainei:** a) împărtășește celui hirotonit harul și puterea de a împlini toate cele ce țin de treapta în care a fost sfințit conform **I Timotei 4,14; II Timotei 1,6; F.A.20,28; Tit 1,5.**

b) imprimă asupra celui hirotonit un caracter neșters, indelebil, făcându-l membru al clerului (prin caterisire, harul Preoției nu i se ia, ci doar devine nelucrător).

3. **Instituirea Tainei** a fost făcută de Mântuitorul Hristos după Învierea Sa, când le-a zis Apostolilor Săi: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, și Eu vă trimit pe voi. Acestea zicând, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt, cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute” – **Ioan 20,21-23.** Cincizecimea este socotită Botezul și actul de Hirotonie deplină a Apostolilor, potrivit făgăduinței Mântuitorului la **F.A. 1,8.** Cu privire la împlinirea misiunii preoțești, Mântuitorul aduce completări Apostolilor la **Matei 28,19-20.** La rîndul lor, Apostolii au hirotonit episcopi, preoți și diaconi transmițându-le același har al Preoției conform **I Timotei 4,14; II Timotei 1,6; F.A. 14,23; I Timotei 3,2-15.**

4. **Săvârșitorul** acestei Taine este numai episcopul. Acest fapt rezultă clar din îndrumările date de Ap. Pavel celor doi ucenici ai săi, episcopii Timotei și Tit: „Măinile să nu-ți pui degrabă pe nimeni, nici să te faci părtaș la păcatele altora” – **I Timotei 5,22** și „Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce lipsesc și să așezi preoți prin cetăți” – **Tit 1,5.** Aceasta pentru că numai episcopul are plenitudinea harului în Biserică, după cum spune și **Sf. Epifanie:** „Demnitatea

episcopului are îndeosebi ca scop de a naște părinți, căci episcopilor li se cuvine a înmulți părinții în Biserica lui Hristos”.

Taina Hirotoniei se săvârșește în cadrul Sf. Liturghii prin punerea mâinilor episcopului pe capul celui ce se hirotonește și prin rostirea rugăciunii: „Dumnezeiescul har, care pe cele neputincioase le vindecă și pe cele cu lipsă le împlinește, hirotonește pe cucernicul ipodiamon, diacon, preot (N) în diacon, preot, episcop. Să ne rugăm dar pentru dânsul ca să vină asupra lui harul Sfântului Duh”.

Primitorul Tainei este o persoană de sex masculin, de credință ortodoxă, care îndeplinește condițiile fizice, morale și intelectuale necesare, având o pregătire specială în acest sens. În Biserica Ortodoxă femeile nu sunt admise la Hirotonie. Nici catolicii nu le admit să slujească în cultul lor. În ultima vreme, în protestantism, femeile sunt admise la slujirea în cult.

5. **În Biserica apuseană** celibatul clerului a devenit obligatoriu de la treapta diaconiei, prin hotărârea sinodului de la Elvira din Spania, în 306. Actual slujitorii cultului catolic urmează această prevedere.

În Biserica Ortodoxă se respectă hotărârile Sinodului I ecumenic – 325 Niceea, unde s-a hotărât că celibatul nu este obligatoriu pentru nicio treaptă din cler. Așadar, cei ce s-au căsătorit o dată înainte de Hirotonie pot fi ridicați în orice treaptă ierarhică conform **I Timotei 3,2**. Abia Sinodul al VI-lea ecumenic, pentru a înlătura practica nepotismului în Biserică (favorizarea rudelor și a prietenilor), a hotărât ca episcopii să fie necăsătoriți.

6. Taina Preoției se dă în trei trepte: episcop, preot și diacon, plenitudinea puterii preoțești primind-o episcopul. Preoția trebuie să aibă succesiune apostolică neîntreruptă, adică continuitate directă și neîntreruptă de la Sf. Apostoli, adică harul Preoției se transmite neîntrerupt din generație în generație prin punerea mâinilor episcopilor până la sfârșitul lumii.

Deosebiri confesionale

7. **Protestanții** susțin că nu există o Taină a Preoției pe temeiul învățăturii celor dintâi reformatori, deoarece, afirmă ei, toți creștinii sunt preoți. Ierarhia bisericească sacramentală (dobândită prin Hirotonie) de drept divin nu există la protestanți și pentru acest fapt, fiindcă ei confundă Preoția sacramentală cu preoția generală (universală) dată tuturor creștinilor prin Botez.

Protestanții fac deosebire între „preoție” (*sacerdotium*) și „slujire preoțească” (*ministerium*), în sensul că Preoția, spun ei, aparține de drept divin (= de origine divină, prin investire cu putere dumnezeiască) tuturor creștinilor, fiind primită prin Botez, iar „slujirea preoțească” se încredințează de drept uman (prin investire cu putere omenească – este nulă) celor aleși de comunitatea credincioșilor, „pentru a putea predica Evanghelia, a administra Tainele și a călăuzi pe credincioși la mântuire”, această sarcină fiind revocabilă.

Aceasta este concepția protestantă despre preoția universală și ei și-o întemeiază mai ales pe textul: „Voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-

a chemat" – **I Petru 2,9**, dar și pe textele: „Și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți lui Dumnezeu și Tatăl Său” – **Apocalipsă 1,6** și: „Și i-a făcut Dumnezeuului nostru împărăție și preoți, și vor împărăți pe pământ” – **Apocalipsă 5,10**.

8. Combaterea învățăturii protestante

Această învățătură este, însă, în vădită contradicție cu învățăturile Sf. Scripturi și ale întregii Revelații supranaturale, conform cărora ierarhia este ființială Bisericii, adică Biserica nu poate exista fără ierarhie, ea constituind clasa conducătoare în Biserică de drept divin, net distinctă de restul credincioșilor.

a) O astfel de concepție este greșită fiind în contradicție și cu mărturiile unanime ale Sf. Tradiții. Astfel, se știe că Mântuitorul a deosebit dintre iudeii credincioși, un număr de 12 Apostoli, iar mai târziu 70 de ucenici, pregătindu-i și investindu-i cu putere specială pentru a-I continua întreita slujire.

b) Apostolii, la rândul lor, au ales ca Apostol în locul lui Iuda pe Matia, de asemenea un hirotonit 7 diaconi și au așezat în cetăți preoți și episcopi. Aceasta înseamnă, deci, că în Biserică de la început unii au fost păstori, iar alții păstoriți. Așadar, nu orice creștin poate îndeplini slujirea preotească, ci numai cei ce posedă harul Preoției de la Duhul Sfânt prin Hirotonie. De aceea și Ap. Pavel scrie: "Oare toți sunt Apostoli? Oare toți sunt prooroci? Oare toți sunt învățători?" – **I Corinteni 12,29**.

Textele scripturistice interpretate greșit de protestanți, pe baza cărora au emis teoria despre preoția universală, trebuie interpretate corect în sensul că toți creștinii posedă o preoție generală pentru că toți sunt meniți să fie preoți, împărați și profeți în sens duhovnicesc, adică să-și consacre viața slujirii lui Dumnezeu. În textele scripturistice amintite, creștinii sunt numiți "preoție împărătească" tot astfel cum în Vechiul Testament, întregul popor evreu era, de asemenea, numit preoție împărătească (de exemplu: pr. Isaia), fiind ales între celelalte neamuri să slujească lui Dumnezeu.

Deosebirea dintre Preoția sacramentală și cea universală apare clar în multe texte din Noul Testament. Astfel, chiar același Ap. Petru, tot în Epistola **I Petru 5,1-2** scrie: „Pe preoții cei dintre voi îi rog ca unul ce sunt împreună preot: păstoriți turma lui Dumnezeu...”. Caracterul de Taină al Preoției sacramentale îl dovedesc mai multe texte din Noul Testament, unde se arată că cei hirotoniți primeau prin ritualul special al punerii mâinilor puterea harică de la Duhul Sfânt pentru a păstori, a conduce Biserica lui Hristos. În aceste texte se face distincție clară între păstori și păstoriți: „Nu fi nepăsător față de darul care este întru tine, ce ți s-a dat prin proorocie, cu punerea mâinilor preoțimii” – **I Timotei 4,14**; „Te îndemn să fii aprins darul lui Dumnezeu care este întru tine prin punerea mâinilor mele” – **II Timotei 1,6** și **F.A. 20,28**: "Luați aminte de voi și de toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu sângele Său".

De asemenea, Sf. Tradiție se pronunță hotărât împotriva acestei teorii protestante greșite prin numeroase canoane ale Sinoadelor ecumenice și particulare, care cuprind diferite sancțiuni privitoare la preoții care s-au făcut nevrednici de

slujirea lor, prin aceste prevederi sinodale făcându-se implicit distincție clară între preoți și credincioșii de rând. Sf. Părinți, în unanimitate, consideră Preoția ca Taină, unii scriind lucrări speciale despre ea: "*Despre fugă*" – **Sf. Grigorie Teologul**; "*Despre preoție*" de **Sf. Ioan Gură de Aur**; "*Despre îndatoririle preoților*" de **Sf. Ambrozie de Milan**, "*Cartea regulilor pastorale*" de **Sf. Grigorie cel Mare**; "*Despre ierarhia bisericească*" de **Sf. Dionisie Arcopagitul**.

Taina Nunții

1. Definiție. Numiri.
 2. Instituirea Tainei. Despre familia creștină. Scopurile Căsătoriei;
 3. Ridicarea căsătoriei la rang de Taină de Mântuitorul Hristos;
 4. Taina Căsătoriei – icoană a unirii dintre Hristos și Biserică – după Ap. Pavel;
 5. Partea văzută a Tainei. Săvârșitorul și primitorii ei;
 6. Efectele Tainei Căsătoriei. Trăsăturile esențiale ale Căsătoriei:
- A. Unitatea
 - B. Indisolubilitatea

1. Definiție: Nunta, Cununia sau Căsătoria este Taina prin care un bărbat și o femeie, care s-au hotărât în mod liber să trăiască împreună întreaga lor viață, în scopul de a se ajuta reciproc, a naște și crește copiii și a se feri de desfrânare, primesc, prin rugăciunile preotului, harul divin care sfințește legătura lor și îi ajută la împlinirea scopului ei.

Taina aceasta se numește **Cununie**, întrucât la săvârșirea ei se pun cununi pe capetele mirelui și miresei. Se mai numește **Nuntă** sau **Căsătorie**. Numirea simplă de Căsătorie nu este completă pentru că prin căsătorie se înțelege starea de conviețuire legală a celor căsătoriți, de aceea trebuie să se adauge cuvântul de Taină.

2. Instituirea Tainei. Căsătoria este o stare naturală întemeiată de Dumnezeu în rai. Familia bazată pe căsătorie este cea mai veche instituție socială. În timpurile mai noi, familia este privită ca celula de bază a societății, fiind elementul esențial al ei. **Sf. Ioan Gură de Aur** numește familia „*biserica în mic*” sau „*biserica din casă*”, evidențiind sfințenia familiei creștine.

Familia creștină corespunde naturii sociale a omului: „*Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el*” – **Geneză 2,18**. Astfel, de la început, căsătoria ca act natural a fost rânduită de Dumnezeu pentru două scopuri: ajutorul reciproc al celor doi soți conform **Geneză 2,18**, și perpetuarea neamului omenesc potrivit binecuvântării divine: „*Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți*” – **Geneză 1,28**.

Inițial, scopurile căsătoriei erau numai acestea două. După căderea în păcat, căsătoria mai urmărește și al treilea scop: înfrânarea senzualității, fiind un **remediu**

împotriva pasiunilor trupești: „Ca pază împotriva desfrânărilor, fiecare bărbat să-și aibă femeia lui și fiecare femeie să-și aibă bărbatul ei” – **I Corinteni 7,2.**

3. Domnul Hristos este Cel Care a instituit Taina Nunții, înălțând căsătoria, ca stare naturală, la rang de Sf. Taină, dându-i harul divin. Nu cunoaștem textul de instituire a acestei Taine, dar caracterul ei de Taină este dovedit de atitudinea pe care o are Mântuitorul față de ea, adică de modul cum vorbește despre ea, atât El, cât și Sf. Apostoli. Din stimă față de căsătorie, Mântuitorul participă la nunta din Cana Galileii. **Fer. Augustin** scrie despre aceasta: „Hristos a întărit la Cana ceea ce Dumnezeu a instituit în rai”. Unii, însă, susțin greșit că Mântuitorul la nunta din Cana a ridicat nunta la rang de Taină.

4. Caracterul de Taină al Nunții este arătat foarte clar, mai ales, de Ap. Pavel în textul de la **Efeseni 5,22-32** pe care îl încheie: „Taina aceasta mare este, ci eu zic în Hristos și în Biserică”. El numește legătura dintre soți „Taină mare” asemănându-o cu unirea dintre Hristos și Biserică. Aici el sfătuiește femeile să se supună soților ca Domnului și pe bărbați să-și iubească soțiile după cum Hristos iubește Biserica Sa. Din acest text paulin reiese că în creștinism, legătura dintre soți este menită să fie o icoană a unirii dintre Hristos și Biserică. Și dacă legătura dintre Hristos și Biserică este de natură spirituală fiind pătrunsă de iubire și străbătută de har, tot așa și în Căsătorie, dragostea firească dintre soți trebuie să se transforme într-o dragoste spirituală desăvârșindu-se prin puterea harului dumnezeiesc. Și pentru că împărtășirea harului printr-o lucrare văzută în Biserică se numește Taină, reiese că și Căsătoria, ca legătură dintre soți care se sfințește prin harul dumnezeiesc, este Taină, fiind instituită deci de Mântuitorul.

5. **Partea văzută** a Tainei Nunții constă în consimțământul mirelui și al miresei exprimat în fața preotului că se unesc de bunăvoie.

Formula pe care o rostește preotul când pune cununiile pe capetele mirilor: „Se cunună robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin”. Această formulă se repetă de trei ori pentru fiecare dintre cei doi.

Săvârșitorul Tainei este episcopul sau preotul, ca reprezentant al lui Hristos, Cel ce pecetluiește și sfințește legătura dintre soți. **Catolicii** învață că săvârșitorii Cununiei sunt înșiși mirii. Binecuvântarea preotului este după ei numai o ierurgie, nu o Taină, preotul fiind numai un martor al încheierii Căsătoriei. Această afirmație că laicii ar putea fi săvârșitorii de drept ai acestei Taine este greșită.

Primitorii sunt creștinii adulți de sex diferit, necăsătoriți, care nu se află într-un grad de rudenie apropiat. De la miri se mai cere să îndeplinească anumite condiții: să aibă o anumită vârstă, să nu fie hirotoniți sau călugăriți etc. Căsătoriile mixte între un ortodox și un eterodox (catolic, protestant etc.) nu sunt admise de Sf. Părinți.

6. **Efectele Tainei Căsătoriei.** Cununia creează o stare în care intră cei doi soți pentru toată viața. Dumnezeu împărtășește celor ce primesc această Taină, harul care sfințește și înalță legătura lor conjugală la rang de icoană a unirii lui Hristos cu

Biserica, și o face să fie una și indisolubilă, după cum și unirea lui Hristos cu Biserica este una și indisolubilă.

Trăsăturile esențiale ale Căsătoriei: unitatea și indisolubilitatea

A. Prin unitatea Căsătoriei se înțelege legătura dintre un singur bărbat și o singură femeie (monogamia). Această trăsătură, ca și cea a indisolubilității, a avut-o căsătoria încă de la întemeierea ei în rai, pentru că Dumnezeu a creat numai un bărbat și o femeie și a voit ca soții să trăiască împreună toată viața conform **Geneza 1,27**, text amintit de Mântuitorul la **Matei cap.19**: „*N-ai citit că Cel ce i-a făcut de la început, bărbat și femeie i-a făcut? Și a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup*” – **Matei 19,4-6**.

Biserica Ortodoxă îngăduie recăsătoria persoanei rămase văduve. Părinții Bisericii recomandă prima Căsătorie, a doua căsătorie este privită ca o lipsă de înfrânare, a treia căsătorie e socotită necurăție, totuși de preferat desfrânării; a patra este cu totul oprită de Biserica.

B. Indisolubilitatea Căsătoriei înseamnă că, odată încheiată, Căsătoria nu se mai poate desface. Aceasta decurge din scopul instituirii ei de la creație, precum și din cuvintele Mântuitorului. El a fost întrebat de farisei dacă „*se cuvine omului să-și lase femeia pentru orice pricină?*” și le-a răspuns: „*N-ai citit că Cel ce i-a făcut de la început, bărbat și femeie i-a făcut? Și a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă*”. Fariseii însă au obiectat: „*Pentru ce dar Moise a poruncit să-i dea carte de despărțire și să o lase?*” El le-a zis: „*Pentru învârtoșarea inimii voastre, v-a dat voie Moise să lăsați pe femeile voastre, dar din început nu a fost așa*” – **Matei 19,3-8**.

Intr-un singur caz admite Mântuitorul desfacerea Căsătoriei, pentru pricină de desfrânare, în caz de adulter, care poate fi socotit ca o moarte morală. Biserica Ortodoxă admite divorțul pentru desfrânare, dar și pentru alte motive tot atât de grave: când este în pericol credința, deci mântuirea, în caz de atentat la viața unui soț etc.

Catolicii nu admit desfacerea căsătoriei decât prin moartea fizică. În alte situații admit doar o despărțire fizică „de așternut și de masă” în speranța împăcării dintre soți.

Protestanții și neoprotestanții nu recunosc Nunții caracterul de Taină, fiindcă, spun ei, nu găsim nici materie, nici transmitere de har, nici iertarea păcatelor. De aceea, la ei, ritualul căsătoriei constă doar din câteva rugăciuni de binecuvântare a soților. Împotriva caracterului de Taină al Căsătoriei, ei obiectează că textul de la **Efeseni 5,32**, „*Taina aceasta mare este...*” nu se referă la legătura dintre soți, ci la cea dintre Hristos și Biserică, însă aceasta contrazice construcția logică a textului.

Lectură: pr. D. Stăniloae, T.D.O., vol. III, pg. 205-210

Taina Sf. Maslu

1. Definiție. Instituire. Practicarea ei în epoca apostolică. Semnificația ungerii cu untdelemn;
2. Interpretarea textului **Iacov 5,14-15** despre Sf. Maslu;
3. Practica greșită la catolici;
4. Partea văzută a Tainei;
5. Săvârșitorii, primitorii Tainei;
6. Efectele Tainei;
7. Concepția greșită protestantă și combaterea ei.

1. Definiție: Maslul sau Eleoungerea este Taina în care, prin rugăciunile preoților și prin ungerea cu untdelemn sfințit, se împărtășește creștinilor bolnavi harul vindecării de bolile sufletești și trupești, precum și iertare de păcate.

În Sf. Scriptură nu se arată când a fost instituită, dar avem numeroase dovezi despre practicarea ei de către Sf. Apostoli. Temeiul cel mai clar îl găsim la **Marcu 6, 12-13**: „Și ieșind ei (Apostolii), au propovăduit tuturor să se pocăiască. Și scoteau afară demoni mulți și ungeau cu untdelemn mulți bolnavi și-i făceau sănătoși”, dar și la **Marcu 16,18; Luca 9,6; F.A. 5,15-16**. Din aceste texte rezultă practicarea acestei Taine de către Apostoli prin ungerea cu untdelemn prin care se împărtășea harul vindecător al Sfântului Duh. Apostolii au practicat de timpuriu această Taină, în vremea în care Mântuitorul propovăduia Evanghelia Sa conform **Luca 9,6**, ceea ce dovedește că ea a fost instituită cea dintâi dintre toate Tainele.

Faptul că partea văzută a Tainei o constituie ungerea cu untdelemn are o semnificație deosebită pentru că ungerea ca ritual religios înseamnă binecuvântare, consacrare, sfințire. În Vechiul Testament, ungerea cu untdelemn se practica mai ales ca mijloc sfințitor: la aducerea jertfelor, la sfințirea obiectelor de cult, la sfințirea persoanelor cu chemări speciale: regi, preoți, arhieri.

2. Ca dovadă clară a practicării obișnuite a acestei Taine în epoca apostolică avem la Iacov 5,14-15: *”De este cineva bolnav între voi, să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru dânsul, ungându-l cu untdelemn întru numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și-l va ridica pe el Domnul; și de va fi făcut păcate se vor ierta lui”*.

Din acest text rezultă două idei importante:

a). Ungerea cu untdelemn se administra bolnavilor de către preoții Bisericii, în scopul vindecării de bolile sufletești și trupești și al iertării de păcate.

b). Această ungere este o Taină pentru că este împreunată cu rugăciunea preoților, fiind făcută *”întru numele Domnului”*, ea aducând cu sine vindecare de boli și iertare de păcate.

3. Pentru catolici, Taina Sf. Maslu este „*extrema unctio*” – ungerea cea mai de pe urmă – pe care ei o administrau doar bolnavilor de moarte. Înțelegând însă că

textul de la **Iacov 5, 14-15** nu specifică aceasta, conciliul II Vatican a modificat această practică.

În Biserica Ortodoxă se practică Maslul de obște, mai ales în Postul Mare, la hramuri, pentru toți credincioșii.

4. Materia Tainei este untdelemnul sfințit printr-o ierurgie premergătoare Tainei. **Formula** este rugăciunea rostită de preot în timpul ungerii celui bolnav: *"Părinte Sfinte, doctorul sufletelor și trupurilor... tămăduiește pe robul acesta de neputința trupească și sufletească ce l-a cuprins"*.

5. Săvârșitorii sunt „preoții Bisericii” conform **Iacov 5,14-15**. Potrivit învățăturii Bisericii noastre, Sf. Maslu trebuie să fie săvârșit de 7 preoți. În cazuri speciale, se admit doi sau trei preoți; iar unul numai în cazuri excepționale.

Primatorii sunt credincioșii bolnavi și pentru că și păcatul este o boală, toți creștinii au nevoie de Sf. Maslu.

6. Efectele: a) vindecare de bolile sufletești și trupești. Dacă aceasta nu urmează totdeauna, bolnavul primește cel puțin mângâiere sufletească, răbdare, pregătindu-se pentru un sfârșit creștinesc al vieții.

b) rugăciunea credinței este ascultată totdeauna de Dumnezeu și cei ce primesc această Taină cu credință, dobândesc totdeauna iertare de păcate dacă se pocăiesc sincer.

7. Protestantii nu recunosc Taina Sf. Maslu. Ei afirmă că în textele scripturistice în care se vorbește despre practicarea acestei Taine ar fi vorba numai de o ungere simbolică prin care Apostolii împărțeau darul vindecărilor minunate dat lor de Mântuitorul, iar despre textul de la **Iacov 5,14-15** spun că este vorba fie de o vindecare miraculoasă, taumaturgică, fie de una medicinală.

Aceste afirmații nu au nici un temei pentru că vindecările minunate se făceau numai în cazuri rare de anumite persoane înzestrate cu această harismă și acest dar nu era legat nicidecum de tagma preotească cum se specifică în text. Iar în cazul textului de la Iacov nu poate fi vorba de o vindecare minunată pentru acest motiv, și nici de o vindecare medicinală pentru că în acest caz nu ar fi fost nevoie să fie chemați preoții Bisericii și ungera să se facă *"întru numele Domnului"*, fiind împreună cu rugăciunea și având ca efect și iertarea de păcate.

Ierurgiile

1. Definiție. Domeniul eficacității lor;
2. Împărțirea ierurgiilor în: exorcisme, binecuvântări, sfințiri;
3. Deosebiriile dintre Sf. Taine și ierurgii;
4. Folosul ierurgiilor și temeiurile pentru instituirea lor de către Biserică.

1. Sf. Biserică, încă din epoca apostolică, a orânduit, alături de Sf. Taine, și alte lucrări sfințitoare și folositoare creștinilor pentru dobândirea ajutorului

dumnezeiesc în diferite împrejurări din viața lor. Aceste lucrări se numesc ierurgii (de la ἱεουργία = lucrare sfântă).

Domeniul eficacității lor este mai extins decât cel al Sf. Taine, care se împărtășesc numai oamenilor vii. Astfel, unele ierurgii se împărtășesc oamenilor vii, ca și Sf. Taine, altele se fac și pentru cei morți, iar altele se săvârșesc și asupra naturii neînsuflite și ființelor necuvântătoare.

Dintre cele care se fac asupra oamenilor vii, unele sunt împreunate cu Sf. Taine, fiind ca o parte introductivă a lor, de exemplu: exorcismele la Botez, logodna la Cununie, sfințirea untdelemnului la Sf. Maslu. Altele se săvârșesc ca slujbe aparte, de exemplu: sfințirea apei, sfințirile sau consacrările de persoane, locașuri sfinte, obiecte etc.

2. Ierurgiile se împart în: exorcisme, binecuvântări și sfințiri (consacrări):

- exorcismele sunt slujbe pentru eliberarea oamenilor, a ființelor necuvântătoare și a lucrurilor de sub puterea diavolului;

- binecuvântările sunt slujbe pentru dobândirea ajutorului divin la vreme de necaz;

- sfințirile (consacrările) sunt slujbe mai solemne prin care anumite persoane, locuri sau obiecte sunt destinate unor scopuri sfinte, fiind scoase din întrebuințarea comună (de exemplu: tunderea în monahism, hirotesiile, sfințirea bisericilor, a obiectelor liturgice etc.)

3. Ierurgiile au fost instituite și sunt săvârșite de Biserică în scopul ajutorării creștinilor, spre a-și putea câștiga mai ușor mântuirea. Însă, deși ca formă exterioară se aseamănă cu Sf. Taine, între Sf. Taine și ierurgii există **deosebiri importante**:

a. Ierurgiile sunt instituite de Biserică, de aceea pot fi modificate atât în conținut, cât și în formă de către Biserică, în raport cu nevoile credincioșilor (Sf. Taine sunt instituite de Mântuitorul).

b. Prin ierurgii se sfințește întreaga creație: creștinii în diferite momente ale vieții lor, casele, pământul cu roadele lui, apele, văzduhul, animalele și adăposturile lor (Sf. Taine împărtășesc harul divin numai oamenilor vii).

c. Ierurgiile nu împărtășesc har divin, ci numai ajutor dumnezeiesc, care poate fi numit har în înțeles larg, dacă se consideră har orice binefacere de la Dumnezeu conform **Iacov 1.17**: „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este...” (Sf. Taine împărtășesc har divin sfinților și un har special de fiecare Taină în parte).

d. Ajutorul dumnezeiesc dobândit prin ierurgii ușurează câștigarea mântuirii (harul dobândit prin Sf. Taine este absolut necesar pentru mântuire).

e. Efectul ierurgiilor depinde de starea morală și de pregătirea sufletească a celor ce le primesc (harul Sf. Taine lucrează independent de acestea).

4. Totuși, ierurgiile nu sunt doar simple rugăciuni pentru diferite nevoi ale creștinilor, ci sunt mijloace reale de dobândire a ajutorului dumnezeiesc, aducând mult folos celor ce le primesc cu o pregătire corespunzătoare.

Fiind instituite de Biserică, sunt săvârșite de episcopi și preoți.

Instituind ierurgiile, Biserica a urmat exemplul Mântuitorului, Care a binecuvântat pâinile (**Matei 14,19**); a binecuvântat copiii (**Matei 19,15**) și a poruncit Apostolilor să binecuvinteze casele în care vor fi primiți, să scoată demonii (**Matei 10,12**). În Noul Testament sunt mai multe texte în care se vorbește de astfel de lucrări săvârșite de Apostoli. Textul cel mai important folosit ca temelie pentru instituirea și practicarea ierurgiilor este: „*Pentru că toată făptura lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumită, căci se sfințește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune*” – **I Timotei 4,4-5**.

Alături de Sf. Taine, și ierurgiile sunt lucrări sfințitoare importante pentru dobândirea mântuirii credincioșilor.

Sf. Taine și ierurgiile în viața Bisericii și a credincioșilor

Învățătura Bisericii noastre despre Sf. Taine este strâns legată de cea a prezenței Mântuitorului și a lucrării Duhului Sfânt în Biserica Sa, înzestrată de Domnul cu puterea și mijloacele necesare în scopul mântuirii și sfințirii credincioșilor.

Biserica este câmpul de manifestare a energiei și lucrării Duhului Sfânt, energie care izvorăște din Jertfa de pe Cruce a Mântuitorului și care se împărtășește credincioșilor prin Sf. Taine. Potrivit unor Sf. Părinți, Biserica și Tainele ei au izvorât din coasta împunsă a Domnului (apa și sângele care au curs din coasta împunsă prefigurând Botezul și Euharistia). Aceasta pentru că harul Duhului Sfânt se împărtășește oamenilor doar prin umanitatea îndumnezeită a lui Hristos cel răstignit și înviat.

Mântuitorul a întemeiat Biserica Sa pentru a-l continua întreita Sa operă învățătorească, arhierască și împărătească (adică pentru a-i pregăti pe credincioși prin luminarea minții cu adevărul dumnezeiesc, a-i uni cu Dumnezeu prin har și a-i întări în această legătură). În întreaga sa lucrare, Biserica, condusă de ierarhia bisericească, călăuzește pe credincioși la mântuire. În acest scop, Mântuitorul a înzestrat Biserica Sa cu puterea și mijloacele necesare pentru mântuirea și sfințirea oamenilor, acestea fiind mai ales Sf. Taine. Prin Sf. Taine se împărtășește credincioșilor harul Duhului Sfânt mântuitor câștigat nouă prin Jertfa de pe Cruce. Astfel, Biserica este „*vistieria puterii răscumpărătoare a Jertfei de pe Cruce*”. Prin Sf. Taine, Mântuitorul Hristos este mereu prezent și activ prin Duhul Sfânt în Biserică, prin ele lucrând mântuirea credincioșilor.

Prin ierurgii se ușurează dobândirea mântuirii de către credincioși.

Biserica nu poate fi concepută fără Sf. Taine, după cum nici Tainele nu pot exista în afara Bisericii. Biserica, fiind „*stâlpul și temelia adevărului*” – **I Timotei 3,15**, este așezământul dumnezeiesc în care creștinul se naște, crește și se

desăvârșește prin Sf. Taine și ierurgii. La rândul ei, Biserica, înțeleasă ca adunare a credincioșilor, se constituie ca rod al Sf. Taine.

Biserică – ierarhie – Sf. Taine este o sfântă triadă prin care se realizează mântuirea credincioșilor potrivit înțelepciunii lui Dumnezeu "Care vrea să toți oamenii să se mântuiască și să ajungă la cunoștința adevărului" – **I Timotei 2,4**
Domnul Hristos a dat Bisericii Sale Sf. Taine pentru zidirea trupului Său (Biserica) "până ce vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea de bărbat desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos" – **Efesenii 4,13**.

DUMNEZEU JUDECĂTORUL. ESHATOLOGIA CREȘTINĂ

ESHATOLOGIA PARTICULARĂ

Definiția eshatologiei: Eshatologia creștină cuprinde învățătura Bisericii despre sfârșitul fiecărui om – eshatologia particulară - și despre evenimentele ce vor avea loc la sfârșitul lumii acesteia: transfigurarea întregii lumi, Parusia Domnului, învierea obștească, Judecata universală și viața veșnică – eshatologia universală.

Învățătura creștină despre moarte

1. Moartea ca fenomen biologic. Diferite atitudini față de moarte;
2. Cum este privită moartea în concepția creștină?
3. Ideile principale ale învățăturii Bisericii Ortodoxe despre moarte;
4. Învățături greșite despre moarte. Teoria apocatastazei și combaterea ei.

1. Ca fenomen biologic, moartea înseamnă despărțirea sufletului de trup: sufletul imaterial și nemuritor se duce la Dumnezeu, Care l-a dat, iar trupul se întoarce în pământul din care a fost făcut – **Ecleziast 12,7.**

Moartea nu este privită de toți la fel, deși, în general, ea îi îngrijorează pe toți (teama de moarte este un afect ireproșabil pe care îl au toți oamenii ca urmare a păcatului adamitic):

- pentru cei ce cred că viața încetează odată cu moartea (ateii), aceasta este un eveniment îngrozitor, și fiind inevitabilă, aceștia fac totul pentru a ajunge la ea cât mai târziu;

- pentru cei care îndură suferințe cumplite, moartea înseamnă o eliberare, deci, în general, ei o doresc;

- alții, care sunt cu totul legați de viața aceasta, fac tot ce este posibil ca să întârzie cât mai mult acest deznodământ al vieții umane.

2. Potrivit concepției creștine, moartea este ușa de trecere spre o nouă viață, fiind privită ca un eveniment firesc, necesar și universal prin care trecem la comuniunea deplină cu Dumnezeu "*Știind că petrecând în trup suntem departe de Domnul*" – **II Corinteni 5,6.** Certitudinea întâlnirii noastre cu El după moarte, ne-a dat-o Hristos prin Învierea Sa din morți, prin care S-a făcut "*începătura învierii celor adormiți*" – **I Corinteni 15,20.**

Totuși, și după concepția creștină, moartea poate fi înspăimântătoare pentru unii, știind că îndată după ea urmează judecata particulară, la care nu toți creștinii vor putea da un răspuns bun.

3. Învățătura noastră ortodoxă cu privire la moarte este următoarea:

a. Moartea este urmarea păcatului strămoșesc, fiindcă primul om, Adam, a fost creat de Dumnezeu nemuritor în chip virtual, adică putând să nu moară (posse non mori) dacă nu păcătuia conform: "*Să nu mâncați din el, nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți*" – **Geneză 2,17** și "*Căci precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa moartea a trecut la toți oamenii prin cel în care toți au păcătuit*" – **Romani 5,12** sau "*Plata păcatului este moartea*" – **Romani 6,23**.

Contrar Revelației divine, unii afirmă greșit că omul este muritor prin însăși natura sa.

b. Moartea înseamnă sfârșitul vieții pământești, dar în același timp și începutul vieții veșnice, ea marcând limita ultimă până când omul își poate pregăti mântuirea. Pentru cei care au trăit în această viață după voia lui Dumnezeu, ea poate fi dorită, pentru a fi mai curând împreună cu Hristos și numai pentru acest motiv. Ap. Pavel spune: "*Căci pentru mine viața este Hristos, iar moartea, un câștig*" – **Filipeni 1,21**. Este, însă, păcat dacă cineva dorește moartea numai pentru a scăpa de greutatele vieții acesteia.

c. Deoarece nimeni nu-și cunoaște sfârșitul vieții sale pământești, creștinii sunt datori să trăiască astfel încât oricând ar veni moartea, să nu-i afle nepregătiți. Aceasta pentru că după moarte nimeni nu mai poate lucra nimic pentru propria sa mântuire cum reiese din parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr, precum și din cuvintele Mântuitorului: "*Mie Mi se cade să lucrez lucrurile Celui Care M-a trimis până este ziuă, căci vine noaptea când nimeni nu poate să lucreze*" – **Ioan 9,4**.

Sf. Părinți, de asemenea, dau numeroase mărturii în această privință. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: „*Viața de acum este timpul faptelor, iar după moarte vin judecata și pedeapsa*”.

d. Fiind de origine divină, sufletul este nemuritor pentru că așa a voit Dumnezeu, ca prin sufletul cel nemuritor, omul să fie în comuniune veșnică cu Dumnezeu. Astfel, prin voia lui Dumnezeu, sufletul, fiind substanță spirituală simplă, este indestructibil (nu se descompune, nu moare). Sufletul deci, după moartea trupească își păstrează funcțiile sale și chiar le intensifică: conștiința, memoria, gândirea, stările de bucurie sau întristare, dar nu mai poate lucra nimic pentru mântuirea sa. Așadar, atât cei dreپți, cât și cei păcătoși, după moarte, duc o viață deplin conștientă, însă, viața după moarte a sufletelor dreptilor se deosebește de cea a păcătoșilor. Viața spirituală a dreptilor se îmbogățește, judecând acum toate lucrurile din perspectiva veșniciei și a relației lor cu Dumnezeu. Cel păcătos va simți doar suferință și întristare pentru că nu și-a folosit puterile cu care l-a înzestrat Dumnezeu pentru mântuire.

4. Împotriva învățaturii Bisericii cu privire la starea sufletelor după moarte, au apărut învățături greșite încă din antichitatea creștină, continuate în zilele noastre de unii protestanți.

În antichitate, Vigilanțiu poreclit în derâdere Dormitanțiu, nestorienii, iar mai târziu socinienii și unele secte învață că sufletele după moarte se află într-un fel de somn adânc sau că ele chiar mor odată cu trupul și se vor deștepta sau vor învia la Judecata universală, când, împreună cu trupurile, vor primi răsplata sau pedeapsa.

Origen și alți scriitori credeau că după moarte, sufletele mai pot să lucreze pentru desăvârșirea lor, chiar și diavoli, și astfel, în final, toate persoanele create de Dumnezeu se vor mântui și se vor împărtăși de fericirea veșnică. Această teorie greșită inițiată de Origen este numită apocatastază = restabilirea tuturor, și a fost condamnată de Biserică la Sinodul al V-lea ecumenic, în 553.

Argumente împotriva ei:

a) În teoria apocatastazei, Origen pleacă de la ideea că Dumnezeu, în iubirea și bunătatea Lui infinită, nu va răbda să lase să se chinuie veșnic făptura Lui. Dar, deși Dumnezeu este bun, El este și sfânt, iar un aspect al sfințeniei este acela al dreptății, în sensul că El dă fiecăruia ce i se cuvine după faptele lui.

b) Dacă toți s-ar mântui, și diavoli, Jertfa Mântuitorului ar fi zadarnică, pentru că diavoli s-ar mântui fără Jertfa Sa (Mântuitorul nu S-a jertfit decât pentru oameni).

c) Mântuirea înțeleasă ca o comuniune harică de iubire a omului cu Dumnezeu, ar fi atunci impusă celor mântuiți împotriva voinței lor, deci s-ar îngrădi libertatea omului.

d) Cel mai important argument împotriva acestei teorii este însă învățătura clară adusă de Mântuitorul Hristos despre chinurile veșnice ale păcătoșilor, păstrată în Noul Testament.

Judecata particulară

1. Ce este judecata particulară? Temeiuri scripturistice;
2. Autorul ei fiind Domnul Hristos, judecata particulară este absolut dreaptă. Criteriul judecății particulare;
3. Martorii, acuzatorii și apărătorii sufletului la judecata particulară;
4. Teologumena despre vămile văzduhului;
5. Idei greșite catolice și combaterea lor.

1. Îndată după moartea trupească, fiecare suflet se supune judecății particulare, în urma căreia va primi răsplata sau pedeapsa cuvenită pentru modul viețuirii sale pe pământ, chiar dacă ele nu sunt depline, nici definitive, ci durează numai până la Judecata universală.

Temeiuri scripturistice pentru judecata particulară avem la: „*Și precum este rânduit oamenilor să moară, iar după aceea urmează judecata...*” – **Evrei 9,27**; „*Căci noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea judecății lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut în trup, ori bine, ori rău*” – **II Corinteni 5,10** și mai ales în parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr – **Luca cap.16**.

Sf. Părinți, de asemenea, învață că după moarte urmează judecata particulară a sufletelor.

2. Autorul judecății particulare este Mântuitorul Hristos potrivit: „*Căci Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului*” – **Ioan 5,22** și: „*Putere l-a dat să facă judecată căci este Fiul Omului*” – **Ioan 5,27**.

Judecata este absolut dreaptă deoarece, Judecătorul fiind Hristos, El cunoaște toate cele ascunse ale omului. Sentința dată de Mântuitorul la această judecată aduce fericirea sau nefericirea celui judecat. Fericirea dreptilor constă în bucuria ce le-o oferă comuniunea cu Hristos, iar nefericirea celor păcătoși constă în lipsirea de orice bucurie din cauza despărțirii de Dumnezeu.

Criteriul judecății este străduința celui judecat de a urma poruncile lui Dumnezeu cât a fost în viață și de a intra în comuniune cu El.

3. La judecata particulară, sufletul are martori, acuzatori și apărători. Cel dintâi martor este propria conștiință. Conștiința celui drept este liniștită și plină de nădejde; a celui păcătos îi provoacă mustrări chinuitoare. Acuzatorii sunt mai ales demonii, care urmăresc să agraveze starea celui judecat. Ei sunt îndepărtați de la sufletele celor drepti de îngerii buni, iar cei păcătoși sunt lăsați în puterea diavolilor. Ca apărători ai sufletelor, alături de îngerii și sfinții în frunte cu **Maica Domnului**, se află și **Biserica de pe pământ**. Prin rugăciunile lor, toți aceștia au un rol important în stabilirea stării sufletului după moarte. În acest moment important din viața credinciosului se vede mai ales strânsa legătură dintre **Biserica luptătoare** și cea triumfătoare (cei de pe pământ se roagă Bisericii triumfătoare să mijlocească la Dumnezeu pentru sufletul celui adormit), cele două Biserici unindu-se într-o rugăciune plină către Dumnezeu. Aceasta se vede din slujba înmormântării.

4. Vorbind despre judecata particulară, unii Sf. Părinți și scriitori bisericești ca: **Efrem Sirul**, **Chiril al Alexandriei** au emis o învățătură despre vămile văzduhului, vrând să arate amănunțit ce se petrece cu sufletul imediat după moarte. Această învățătură nu este o dogmă, ci o **teologumenă**. Ea nu este contrară Sf. Scripturi căci se spune în parabola lui Lazăr: „*și a murit săracul și a fost dus de îngerii în sânul lui Avraam*” – **Luca 16,22**. Învățătura despre vămile văzduhului este acceptată și de unii dogmatiști. Această învățătură trebuie, însă, înțeleasă în sens simbolic, spiritual, iar nu material, fiindcă sufletul este de natură spirituală. Ideea fundamentală exprimată aici este acceptată de Biserică: îndată după moarte, sufletul este supus unei judecăți pentru a primi răsplata sau pedeapsa cuvenită.

5. **Catolicii** afirmă că starea sufletelor după judecata particulară rămâne aceeași și după Judecata universală. Prin această învățătură, ei nesocotesc rolul trupului, ca „*templu al Duhului Sfânt*” – **I Corinteni 6,19**, care va învia la Judecata universală pentru a primi răsplată sau pedeapsă împreună cu sufletul.

Pe de altă parte, soarta sufletelor după judecata particulară nu poate fi definitivă pentru că atunci nu pot fi luate în considerare și judecate toate urmările bune sau rele pe care le-au produs faptele fiecăruia asupra celorlalți oameni.

De asemenea, catolicii afirmă că fericirea dreptilor constă în contemplarea esenței divine, nu și în comuniunea dreptilor cu Dumnezeu (potrivit învățaturii ortodoxe). Biserica noastră afirmă, însă, că omul nu este în stare să contemple Ființa divină, care îi rămâne necunoscută chiar și în viața veșnică, cu toate că atunci vom vedea pe Dumnezeu „față către față” – **I Corinteni 13,12**. Dreptii vor cunoaște deplin slava lui Dumnezeu, dar nu-l vor cunoaște în Ființa Sa.

Învățătura despre rai și iad

1. Părerii ale Sf. Părinți despre rai și iad;
2. Despre fericirea dreptilor în rai;
3. Suferințele păcătoșilor în iad;
4. Completări despre rai și iad.

1. Raiul și iadul sunt două locuri sau stări cu totul deosebite, unul de fericire, iar altul de pedeapsă între care există o mare prăpastie, încât nimeni nu poate trece de la rai la iad, nici invers conform **Luca 16,26**.

Sf. Ioan Damaschin spune că focul care îi arde pe cei păcătoși în iad constă în pofta ce nu-și găsește materia pentru a fi satisfăcută. Cei drepti, însă, poftind binele, și îndreptându-și dorința lor numai spre Dumnezeu, se împărtășesc de El în rai în măsura în care Îl doresc.

Sf. Isaac Sirul spune că păcătoșii în iad vor fi biciuiți de flăcările iubirii. El afirmă că cei ce își dau seama că nu au răspuns iubirii lui Dumnezeu, suportă o suferință mai mare decât cele mai înfricoșate chinuri. După judecata particulară, suferințele celor din iad se datorează mai ales neputinței lor de a fi în comuniune cu Dumnezeu. Ei suferă acolo din cauza lipsei plăcerilor materiale, de care au fost legați pe pământ, și suferă și din lipsa iubirii, fiind condamnați la o izolare totală.

În schimb, cei ce au trăit pe pământ în comuniune cu Hristos, în rai se vor împărtăși de fericirea deplină a comuniunii cu Dumnezeu și cu toți dreptii Lui.

2. Starea de fericire a dreptilor în rai și cea de suferință a păcătoșilor în iad sunt înfățișate în Revelația supranaturală sub formă de imagini. Din cele cuprinse în Revelație, ca și din descrierile unor Părinți duhovnicești se pot deduce următoarele:

1. **Dreptii în rai** sunt lipsiți de orice necaz, durere sau suferință conform **Apocalipsă 21,4**. Ei trăiesc într-o stare de liniște și de bucurie deplină petrecând într-o continuă sărbătoare.

2. În rai, dreptii se împărtășesc de bunuri spirituale care nu au analogie în lumea aceasta: "*Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit, acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc*" – **I Corinteni 2,9**.

3. Dreptii trăiesc în comuniune cu Mântuitorul Hristos, cu îngerii și cu sfinții. Această comuniune îi umple de bucurie pe cei drepti pentru că sufletul își păstrează și aici caracterul de ființă socială, neputând fi fericit în izolare.

3. **Iadul** este locul sau starea în care ajung sufletele păcătoșilor după judecata particulară. Numirile ce i se mai dau sunt: focul gheenei, foc nestins, focul veșnic, întunericul cel mai dinafară, iezerul de foc etc. Prin aceste numiri se arată suferințele felurite pe care le îndură cei de acolo. **Aceste suferințe constă în:**

1. Îndepărtarea de Dumnezeu și lipsa oricărei comuniuni cu El;
2. Lipsa oricărei comuniuni cu îngerii, sfinții și dreptii;
3. Traiul în societatea duhurilor rele și a oamenilor răi;
4. Muștrările de conștiință, arătate prin expresia: "*viermele lor nu moare*" –

Marcu 9,44:

5. Aruncarea în întunericul cel mai dinafară, deci lipsa totală a oricărei lumini;

6. "*Plângerea și scrâșnirea dinților*" care exprimă dureri și suferințe insuportabile;

7. Focul iadului care nu mistuie, nu ucide, ci numai chinuiește.

4. Trebuie precizat că **toți dreptii sunt fericiți, însă ei nu se bucură de aceeași stare de fericire, ci fiecare își ia răsplata după osteneala sa din viață conform I Corinteni 3,8 și Ioan 14,2. Sf. Vasile cel Mare** întărește această idee, dar precizează că **toți cei din rai se vor cinsti cu liniștea și, desigur, aceasta este și starea păcătoșilor din iad care vor suferi pedepse diferite pe măsura răutății lor.**

Biserica ne învață că aceia care, după judecata particulară se duc în iad, fără să fi însă avut păcate foarte grele, ci mai mult din pricina unei indiferențe față de Dumnezeu, ei pot fi izbăviți de chinuri prin rugăciunile Bisericii. Însă, cei care nu vor scăpa din iad până la Judecata universală, nu vor mai putea ieși de acolo niciodată.

Învățătura catolică despre purgatoriu

1. Ce este purgatoriul, după catolici;
2. Interpretarea corectă dată de Sf. Părinți textului de la **I Corinteni 3,11-15**, invocat de catolici ca temei pentru existența purgatoriului;
3. Alte argumente ortodoxe împotriva acestei învățăături greșite. Concluzii.

1. Catolicii au emis o dogmă nouă potrivit căreia între rai și iad există un loc intermediar, un foc curățitor, în care merg sufletele celor ce au primit iertare pentru

păcatele grele în Taina Pocăinței, însă n-au dat satisfacție prin împlinirea pedepselor temporare, impuse de „Biserica” lor. Acest loc este purgatoriul unde sufletele se curăță prin pedepse, ele putând fi ajutate de „Biserica” să scape mai curând din acest loc prin rugăciuni, milostenii sau prin indulgențe.

Textul clasic invocat de ei este **I Corinteni 3,11-15**.

2. Tâlcuirea dată însă de Sf. Părinți acestui text este următoarea: dacă cel care propovăduiește Evanghelia nu se abate de la dreapta credință și de la împlinirea poruncilor divine, el zidește pe temelia Bisericii, care este Hristos, conform textului amintit: aur, argint, pietre scumpe, iar acei propovăduitori care se abat de la dreapta învățătură sau de la împlinirea poruncilor dumnezeiești, zidesc pe această temelie: lemn, fân, trestie. La Judecata de apoi, lucrul celor din urmă va arde, dovădindu-se a fi zadarnic pentru că nu este desăvârșit în învățătură și în împlinirea poruncilor divine, iar acei propovăduitori ai Evangheliei vor fi păgubiți de marea răsplată dată celor care L-au propovăduit pe Hristos drept în învățătură și în fapte. Totuși, nu este exclus ca ei să se mântuiască, deși, cu greu, în măsura în care nu din rea intenție, ci mai mult din neștiință nu s-au aflat în adevăr.

Această interpretare dată de Sf. Părinți este în conformitate și cu învățătura Mântuitorului din Predica de pe munte: „*Cel ce va strica una din aceste porunci foarte mici și va învăța așa ...*” – **Matei 5,19**.

Deci textul invocat de catolici de la **I Corinteni 3,11-15** face referire la lucrarea învățătorilor Bisericii. Dar chiar dacă am interpreta acest text fără să ținem seama de context, adică în sensul că faptele tuturor oamenilor vor fi supuse unei astfel de judecăți în ziua de apoi, nici atunci nu ar rezulta existența purgatoriului. Aceasta pentru că nu încapе nicio îndoială că expresia „așa ca prin foc” trebuie înțeleasă în sens figurat, însemnând severitatea Judecății viitoare.

3. Sf. Părinți nu admit existența purgatoriului. Numai fer. Augustin promovează această învățătură în unele scrieri ale sale.

Învățătura despre purgatoriu se bazează pe ideea greșită că după moarte omul se poate mântui singur, prin pedepsele suferite acolo, sufletul dând satisfacție lui Dumnezeu pentru păcatele săvârșite în viață.

Împotriva acestei teorii, **Biserica Ortodoxă argumentează**, însă, următoarele:

a. Ideea de bază a acestei învățături contrazice adevărul revelat de Mântuitorul în Sf. Evanghelie la **Ioan 9,4** precum și în parabola bogatului nemilostiv și săracului Lazăr – **Luca cap. 16**, și anume că după moarte, nimeni nu mai poate lucra nimic pentru propria sa mântuire.

b. Mântuitorul Hristos, prin Jertfa Sa, ne-a eliberat din robia păcatului și a morții odată pentru totdeauna, încât noi nu mai trebuie să dăm nicio satisfacție lui Dumnezeu.

c. Dacă se admite că omul se poate mântui singur prin suferințele din purgatoriu, atunci nu mai era nevoie de Jertfa Mântuitorului.

d. Dogma despre purgatoriu ar diminua importanța Tainei Pocăinței, pentru că, după cum afirmă catolicii, prin această Taină nu s-ar ierta deplin păcatele

credincioșilor. Aceasta, însă, ar contrazice făgăduința Mântuitorului: „*Oricâte veți lega pe pământ...*” – **Matei 18,18**.

Concluzii: Inovația catolică despre purgatoriu este, de fapt, expresia dorinței catolicilor de a oferi papei o putere cât mai mare asupra credincioșilor. Doctrina aceasta ar aduce, însă, și o slăbire a conștiinței morale a creștinului, care ar trăi astfel cu convingerea că după moarte mai poate avea șansa să-și câștige mântuirea prin răbdarea sa. Aceasta ar fi împotriva îndemnului Ap. Pavel: „*Lucrați cu frică și cu cutremur la mântuirea voastră*” – **Filipeni 2,12**.

Învățătura despre purgatoriu nu era cunoscută în timpul Sinodului al V-lea ecumenic care a condamnat teoria apocatastazei (căci ar fi fost amintită). Sinoadele unioniste de la Lyon – 1274 și Florența – 1439 s-au pronunțat în favoarea acestei teorii. Însă hotărârile acestor sinoade nu au fost aprobate de patriarhii răsăriteni. La catolici, însă, papa a recomandat să se evite a se vorbi poporului despre purgatoriu „*spre a nu da naștere la sminteli și prejucii*”.

ESHATOLOGIA UNIVERSALĂ

A doua venire a Domnului Iisus Hristos. Semnele Parusiei

- A. Semnele premergătoare Parusiei Domnului conform Sf. Scripturi;
- B. O imagine a Parusiei Domnului pe baza Noului Testament;
- C. Despre sfârșitul acestei lumi.

La întrebarea Apostolilor: „*Care este semnul venirii Tale și al sfârșitului acestui veac?*” – **Matei 24,3**, Mântuitorul Hristos le vorbește despre semnele premergătoare venirii Sale. Împlinirea lor va fi, deci, un indiciu că sfârșitul lumii este aproape.

A. Semnele premergătoare Parusiei Domnului sunt:

1. Propovăduirea Evangheliei la toate neamurile conform **Matei 24,14**. Din cuvintele Mântuitorului nu rezultă însă că Evanghelia va fi și primită de toate popoarele, nici că sfârșitul va veni îndată ce Evanghelia va fi propovăduită la toată lumea. Aceste cuvinte ne arată doar că până la sfârșitul lumii Evanghelia trebuie să fie vestită la toate popoarele, indiferent dacă va fi primită sau nu.

2. Ivirea de prooroci mincinoși și căderea multora de la credință, precum și înmulțirea fărădelegilor între oameni conform **Matei 24,11-12** și **II Timotei 3,2-5**.

3. Venirea lui Antihrist. Numele de antihrist desemnează fie pe dușmanii lui Hristos în general, fie o persoană anume, diavolul sau o unealtă a sa care va lupta împotriva lui Hristos și va atrage la rătăcire pe mulți. Puterea lui va înceta însă la venirea Domnului. Despre venirea lui Antihrist, trimisul Satanei, înainte de Parusia

Domnului ne spune Sf. Scriptură la: **I Ioan 2,18** și **II Tesaloniceni 2,3,8-9** și **Apocalipsă cap.13**.

4. Venirea pe pământ a lui Enoh și Ilie, care au fost ridicați cu trupul la cer. În zilele din urmă, ei vor fi trimiși de Domnul pe pământ pentru a-L propovădui pe Hristos oamenilor și a-L demasca pe Antihrist. Ei vor fi martorii lui Dumnezeu, vor fi omorâți de Antihrist, dar după 3 zile vor învia – **Apocalipsă 11,3-11**.

5. Mari catastrofe în natură și între oameni: foamete, secetă, ciumă, cutremure de pământ, întunecări de soare și lună, războaie conform **Matei 24,4**. Astfel de fenomene au existat totdeauna pe pământ, dar înainte de sfârșitul lumii se vor intensifica.

6. Convertirea poporului evreu la creștinism. Acesta va fi unul din semnele cele mai clare înainte de Parusia Domnului; a fost profețit în Vechiul Testament la **Osea 3,5** și în Noul Testament la **Romani 11,25-27**.

7. Arătarea pe cer a semnului Fiului Omului – semnul Sf. Cruci. Aceasta se va arăta cu puțin timp înaintea Parusiei conform **Matei 24,30**.

B. Pe baza Revelației Noului Testament ne putem face o imagine despre modul cum se va petrece Parusia Domnului: La apariția pe cer a semnului Sf. Cruci – **Matei 24,30** și la sunetul trâmbiței arhanghelului – **I Tesaloniceni 3,16**, precum și la glasul Fiului lui Dumnezeu – **Ioan 5,28**, Domnul Se va pogori din cer cu slavă și putere multă înconjurat de îngerii Săi – **Matei 24,30**. El va veni cu același trup cu care a înviat și S-a înălțat la cer. În aceeași clipă, va avea loc și prefacerea lumii acesteia – **II Petru 3,12-13**, învierea morților și transfigurarea trupurilor celor vii – **I Tesaloniceni 4,16-17**. Apoi va avea loc Judecata universală în prezența tuturor îngerilor și sfinților – **Matei 19,28**.

C. Despre sfârșitul acestei lumi, Ap. Petru spune că „*stihile lumii vor arde*” – **II Petru 3,10** și se vor arăta „*ceruri noi și pământ nou*” – **II Petru 3,13**. Aceasta înseamnă că lumea actuală se va schimba prin foc, se va purifica și transfigura pentru a deveni un mediu potrivit pentru noua Împărăție a lui Dumnezeu instaurată pe pământ, după cum și oamenii vor trece prin moarte și putrezire pentru a învia cu trupuri nestrucătoare.

Învierea morților

1. Învățătura ortodoxă despre învierea morților. Temeiuri revelaționale;
2. Demonstrarea adevărului despre învierea morților în Noul Testament, mai ales de Ap. Pavel, pe temeiul Învierii Domnului;
3. Despre modul revenirii la viață a celor morți după Ap. Pavel;
4. Învățătura Bisericii despre învierea morților;
5. Însușirile trupurilor celor înviați la Parusie conform **I Corinteni 15,40-54**.

1. Prin înviere se înțelege revenirea la viață a trupului unui om, după o perioadă mai scurtă sau mai lungă de la moartea sa.

În Biserica Ortodoxă, prin învierea morților se înțelege revenirea la viață a tuturor oamenilor, care au trăit sau vor fi trăit de la Adam până la sfârșitul lumii și au murit sau vor fi murit înainte de Parusia Domnului, când va avea loc acest eveniment.

Învățătura despre învierea morților este amintită în Simbolul credinței, și se întemeiază, întâi, pe Revelația Vechiului Testament: **Isaia 26,19; Iezechiel 37,1-14**. Această credință o aveau, deci, și iudeii înainte de venirea Mântuitorului potrivit mărturisirii făcute de Marta, sora lui Lazăr, la învierea fratelui său: „*Știu că va învia la înviere, în ziua cea de apoi*” – **Ioan 11,24**.

2. Adevărul despre învierea morților este exprimat clar în Noul Testament, în primul rând, de Mântuitorul la **Ioan 5,25,28-29**. De asemenea, Sf. Apostoli, în predica lor, vorbesc despre acest adevăr. Mai ales, **Ap. Pavel** propovăduiește cu multă convingere despre învierea morților la **I Corinteni cap.15**. El întemeiază credința în învierea morților, în primul rând, pe credința în Învierea lui Hristos. Ap. Pavel demonstrează **posibilitatea învierii morților** prin realitatea Învierii Domnului: „*Dacă nu este înviere a morților, nici Hristos n-a înviat*” – **I Corinteni 15,13**. Dacă învierea morților ar fi imposibilă, cum ziceau unii, atunci credința creștină ar fi zadarnică, Apostolii ar fi niște impostori și s-ar nega însăși Învierea Mântuitorului, cf. **I Corinteni 15,14-15**, ceea ce niciun creștin nu poate accepta, pentru că Învierea Domnului este un adevăr fundamental al religiei creștine, fiind un fapt istoric incotestabil mărturisit de mulți.

Învierea lui Hristos reprezintă începutul și garanția învierii noastre – **I Corinteni 15,20**: „*Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începutură celor adormiți. Căci de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților*”.

3. Ap. Pavel dă răspuns și la întrebarea cu privire la **modalitatea revenirii la viață** a trupurilor descompuse prin moarte. Pentru a lămuri aceasta, el face o analogie cu lumea plantelor, aducând ca exemplu și argument germinația semințelor. Acest proces, deși se face după legile naturale, totuși rămâne neînțeles de mintea omenească, fiind un act de creație divină. Cu atât mai mult, este posibilă, în mod analog, învierea morților care nu se face după legile firii, ci într-un mod supranatural.

4. Potrivit învățaturii Bisericii, învierea morților va fi universală pentru că vor învia deodată atât dreptii, cât și păcătoșii conform **Ioan 5,28**. Trupurile înviate la Parusia Domnului își vor păstra identitatea personală, dar vor fi spiritualizate asemenea Trupului Mântuitorului înviat și potrivit stării de desăvârșire morală a omului. Afirmarea Mântuitorului că „*la înviere nici nu se vor însura, nici nu se vor mărita, ci vor fi ca îngerii lui Dumnezeu*” – **Matei 22,30** nu înseamnă că între trupurile înviate va fi uniformitate, adică nu va fi deosebire de gen, vârstă, cunoștințe etc., ci că aceste trupuri nu vor mai fi supuse trebuințelor materiale.

5. Fiind asemănătoare Trupului Mântuitorului după Înviere, trupurile celor înviați la Parusie vor avea însușiri asemănătoare Trupului Domnului. Astfel, ele vor fi: nesticăcioase, nemuritoare, pline de putere, duhovnicești, cerești, îmbrăcate în slavă și înfricoșătoare potrivit textului **I Corinteni 15,40-54**:

a. Trupurile înviate vor fi nesticăcioase, deci nu vor mai fi supuse schimbării sau alterării, nici bolilor și morții. Nemaiavând nevoie de hrană materială care se descompune, nu va mai fi nimic stricăcios în ele. Fiind în afara oricăror trebuințe materiale, dreptii se vor bucura de o viață spirituală deplină, pe când cei răi vor suferi continuu.

b. Biruința asupra morții, repurtată de Mântuitorul prin Patima și Învierea Sa, va fi deplină numai odată cu învierea obștească conform **I Corinteni 15,26**, când trupurile înviate vor fi nemuritoare și, astfel nemurirea virtuală cu care a fost înzestrat trupul lui Adam la creație, devine realitate.

c. Trupurile înviate vor fi pline de putere. În timp ce în viața pământească oamenii suferă din pricina bolilor, a lipsei de hrană, sub influența forțelor naturii, trupurile înviate nu vor avea nicio slăbiciune, ci vor fi pline de putere, trupul viețuind în deplină armonie cu sufletul.

d. Vor fi duhovnicești, spiritualizate, fără trebuințe firești. Ele nu vor mai avea nevoie de hrană, de îmbrăcăminte, de reproducere și vor fi întru toate supuse sufletului. Fiind pline de Duh, ele vor fi demne să vadă fața lui Dumnezeu și să trăiască în comuniune cu El, cu îngerii și cu toți sfinții.

e. Ele vor fi cerești, total deosebite de cele pământești. Își vor păstra forma lor, precum și o infimă parte din materia constitutivă de pe pământ, dar materia lor va fi transfigurată. De aceea, cei înviați nu vor mai avea poftă, dorințe, plăceri specifice trupurilor pământești. Ele vor fi suple și ușoare, străine plăcerilor senzuale. Sensibilitatea lor se va îndrepta spre plăcerile pur duhovnicești. Cei drepti vor fi ca îngerii, se vor iubi cu o dragoste pur spirituală, fiind într-o comuniune deplină de pace și iubire.

f. Trupurile înviate vor fi pline de slavă. După înviere, ele se vor împărtași de preamărire, asemenea Trupului Domnului după Înviere, ca urmare a curăției lor morale și sfințeniei lor: „Atunci dreptii vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui” – **Matei 13,43**.

Trupurile păcătoșilor vor fi numai nesticăcioase și nemuritoare, celelalte însușiri vor aparține numai dreptilor. Dar și aceștia se vor deosebi între ei în funcție de gradul de desăvârșire morală conform **I Corinteni 15,41-42**. Spre deosebire de trupurile dreptilor, cei păcătoși înviați vor avea trupuri nesticăcioase și nemuritoare și o sensibilitate în natura lor pentru chinuri și suferințe. Păcătoșii vor fi lipsiți de comuniunea cu Dumnezeu, cu dreptii și între ei.

Cât îi privește pe cei vii „care vom fi rămas” - **I Tesaloniceni 4,17**, Ap. Pavel ne învață că trupurile lor se vor schimba „într-o clipeală de ochi la sunetul trâmbiței de apoi” – **I Corinteni 15,51**, devenind asemănătoare trupurilor celor înviați.

În ziua Parusiei Domnului, numită și „ziua de apoi”, îndată după învierea morților, va avea loc și Judecata universală. Aceasta se va face de Mântuitorul Hristos pe tronul măririi Sale înconjurat de sfinții îngeri și de toți sfinții.

Judecata obștească sau universală

Judecata obștească va avea următoarele caracteristici: va fi universală, solemnă, publică, dreaptă, definitivă, supremă și înfricoșătoare.

1. Judecata din urmă va fi universală pentru că i se vor supune toți oamenii deodată. Ea se deosebește de cea particulară pentru că atunci vor fi judecați toți oamenii în trup; atunci se vor judeca faptele oamenilor și în funcție de urmările lor (bune sau rele); atunci vor fi judecate și duhurile rele.

La Judecata de apoi, sfinții vor trece printr-o judecată formală, pentru că „*Cel ce ascultă cuvintele Mele și crede în Cel ce M-a trimis pe Mine are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață*” – Ioan 5,24. Sfinții vor asista la Judecată, dar nu vor fi propriu zis judecați, ci îi vor osândi pe păcătoși și îi vor aprecia pe cei care au făcut binele, împărțâșind aceeași atitudine cu a Dreptului Judecător. Apostolii împreună cu toți sfinții vor fi prezenți la Judecată, bucurându-se atunci de o deosebită cinste conform Matei 19,28.

Afirmația Ap. Pavel că „*îngerii vor fi judecați de oameni*” – I Corinteni 6,3 se referă la judecata îngerilor răi, a diavolilor.

2. Judecata universală va fi solemnă deoarece va fi înfăptuită de Mântuitorul Hristos, șezând pe scaunul măririi Sale, înconjurat de îngeri, Apostoli și de sfinți. Ea va fi solemnă și pentru că toți cei prezenți acolo simt că se pecetluiește soarta tuturor oamenilor pentru veșnicie și pentru că înfățișarea Dreptului Judecător va fi foarte impunătoare, încât „*de fața lui a fugit tot pământul și tot cerul și loc nu s-a aflat pentru ele*” – Apocalipsă 20,11. Despre Judecata de apoi, profetul Daniel zice: „*un râu de foc ce curge înaintea Judecătorului*” – Daniil 9,10, iar psalmistul David: „*Strălucit-au fulgerele Lui lumii și s-a clătinat pământul... vestit-au cerurile dreptatea Lui și au văzut noroadele slava Lui*” – Psalmi 96, 4-6.

3. Judecata universală va fi publică, adică se va face înaintea tuturor.

4. Deoarece autorul acestei Judecăți este Hristos Care este Dreptul Judecător II Timotei 4,8, a Cărui judecată este dreaptă – Ioan 5,30, pentru că El cunoaște faptele și gândurile cele mai ascunse – Romani 2,16, sentința dată la această Judecată va fi absolut dreaptă.

Criteriul Judecății va fi împlinirea sau neîmplinirea faptelor iubirii față de aproapele – Matei 25,35 s.u.. Ea va fi dreaptă și pentru faptul că fiecare om va fi judecat potrivit cu legea după care a trăit pe pământ: păgânii după legea morală naturală (Romani 2,14-16), evreii după legea mozaică (Romani 2,12), iar creștinii după legea Evangheliei.

5. **Sentiința** dată de Hristos la Judecata universală va fi definitivă și veșnică, deci irevocabilă.

6. Această Judecată va fi supremă pentru că va fi făcută de Judecătorul Suprem și Atotputernic – **Matei 28,18**.

7. Această Judecată este înfricoșătoare pentru toți: pentru îngeri, fiindcă va fi o descoperire a planului lui Dumnezeu cu privire la lume; pentru cei drepti, fiindcă nimeni nu este fără de păcat și sigur de mântuire, iar pentru păcătoși, pentru că sunt deplin conștienți de soarta ce-i așteaptă.

Procedura acestei judecăți va fi cu totul deosebită. Dreptul Judecător nu va lua interogatorii, nu va asculta martori, nu va cere dovezi pentru că El cunoaște totul în mod desăvârșit. Cei judecați își vor privi întreg trecutul ca într-o oglindă sau ca într-o carte deschisă, iar acest trecut va fi cunoscut tuturor celor prezenți.

Mântuitorul Hristos, Dreptul Judecător, îi va despărți pe cei buni de cei răi, „precum desparte păstorul oile de capre” – **Matei 25,32**, iar după pronunțarea sentinței dreptii vor merge în fericirea veșnică, iar păcătoșii în osânda veșnică – **Matei 25,46**.

„Cărțile” în care sunt scrise faptele oamenilor, despre care vorbește Sf. Scriptură la **Daniil 7,10; Apocalipsă 20,12; Filipeni 4,3**, sunt înțelese de Sf. Părinți ca o exprimare figurată a adevărului că la această judecată totul va fi cunoscut și descoperit.

Locul judecății va fi pământul transfigurat, unde au trăit oamenii și unde Fiul lui Dumnezeu a fost batjocorit și umilit, pentru ca atunci tot aici El să fie preînălțat.

De la Judecata universală încetează împărăția harului și începe împărăția lui Hristos – **Apocalipsă 11,15**. Prin împărăția harului se înțelege perioada actuală a Bisericii creștine, în care Duhul Sfânt desăvârșește opera mântuitoare a lui Iisus Hristos și în care oamenii își lucrează mântuirea subiectivă ajutați de harul divin. De la Parusie, împărăția harului încetează, dar nu în sensul că va dispărea, ci va fi desăvârșită, se va continua de fapt după Parusie, pentru că acum, dreptii pe pământ doar pregustă din Împărăția cerurilor, primesc o arvună a bunătăților viitoare, iar atunci se vor împărtăși deplin de fericirea veșnică.

Milenarismul sau hiliasmul

Încă din antichitate, unii eretici învățau că între Parusia Domnului și Judecata obștească se va interpune un interval de 1000 de ani. Deci, Mântuitorul Hristos, când va veni pe pământ a doua oară, îl va nimici pe diavol și vor învia numai cei drepti, care vor împărați cu Hristos pe pământ timp de 1000 de ani. Abia după aceasta vor învia și ceilalți morți și va avea loc Judecata universală. Această învățătură greșită poartă numele de milenism, milenarism sau hiliasm. (de la cuvântul grecesc χίλιον = o mie)

Încă din primele secole, este cunoscut sub forma de milenarism vulgar în care se afirma că, la a doua venire a Sa, Hristos va instaura o împărăție materială de 1000 de ani, în care dreptii se vor bucura de bunuri materiale (va restabili Ierusalimul, va reintroduce legea mozaică).

Mai este cunoscută a doua formă de milenarism spiritual, în care este vorba de instaurarea unei împărății spirituale (cu bunuri spirituale). Sub această formă, milenismul a fost acceptat și de unii Părinți și scriitorii bisericești ca: Papia, Iustin Martirul, Irineu, Ipolit, Tertulian și alții.

Milenarismul a fost combătut în antichitate de preotul Caius din Roma, Origen, Dionisie al Alexandriei. În secolul al IV-lea a dispărut, dar a reapărut în zilele noastre la unele secte neoprotestante.

Mileniștii își bazează învățătura lor greșită pe textul **Apocalipsă 20,4-6**. Greșeala lor este că interpretează acest text în sens literal propriu fără să țină seama că Apocalipsa, fiind o carte profetică, are înțeles simbolic. Potrivit interpretării corecte a acestui text, împărățirea lui Hristos cu dreptii timp de „mii de ani” (în textul original) sau de o mie de ani simbolizează împărăția harului, adică perioada actuală a Bisericii creștine, în care Duhul Sfânt îi ajută pe credincioși să-și lucreze mântuirea subiectivă, împărțându-le harul divin. Aceasta durează până la Parusie și se desăvârșește după Judecata universală.

Argumente împotriva hiliasmului:

1. În Sf. Scriptură, peste tot, se spune că toți morții vor învia deodată: **I Corinteni 15,22; I Tesaloniceni 4,17; Ioan 5,28-29.**

2. A doua venire a Domnului va fi urmată îndată de Judecata universală conform **Matei 25,30 s.u.**

3. Expresiile din **Apocalipsă 20,5-6**: „învierea întâi”, „învierea a doua” se referă la renașterea spirituală a omului prin Botez și respectiv, la învierea obștească, a tuturor. De asemenea, „moartea întâi” este moarte trupească, iar „moartea a doua”, osânda veșnică.

4. Împărăția de 1000 de ani este identică cu Împărăția cerurilor sau împărăția lui Dumnezeu ori a lui Hristos – **Efesenii 5,5; II Timotei 4,1; Apocalipsă 12,10**, căreia Mântuitorul i-a pus temelie prin opera Sa mântuitoare, iar intrarea în ea se face prin Botez.

5. Împărățirea lui Hristos cu dreptii de 1000 de ani simbolizează deci împărăția harului. Numărul de 1000 de ani este simbolic, arătând o perioadă mai lungă de timp, nedeterminată. Unii exegeți traduc termenul χίλιον prin „miile de ani”, adică χίλια έτη (= mii de ani) cum găsim, de fapt, în textul original – ceea ce redă mai exact sensul cuvintelor. Această împărăție de mii de ani, adică perioada actuală a împărăției harului sau a desăvârșirii operei Mântuitorului de Duhul Sfânt, va înceta la Parusie, dar nu în sensul că se va desființa, ci ea va fi continuată, desăvârșită prin instaurarea pe pământ a împărăției lui Hristos.

Sfârșitul lumii; cer nou și pământ nou

1. Scopul final al întregii creații este unirea ei cu Dumnezeu;
2. După căderea lui Adam, natura întregă a fost supusă stricăciunii. De aceea, la Parusie, cosmosul văzut se va transfigura, se va îndumnezei, odată cu omul;
3. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru aceste adevăruri;
4. Timpul acestui eveniment este necunoscut. Lumea cea nouă va fi desăvârșită ca mediu potrivit pentru Împărăția lui Dumnezeu instaurată pe pământ.

1. Scopul final al întregii creații este unirea ei cu Dumnezeu. Dumnezeu a creat lumea pentru a ajunge la desăvârșire, la îndumnezeire împreună cu omul. Dar ea a fost supusă deșertăciunii urmând destinul omului căzut. De aceea, la sfârșit, ea va trebui să primească un alt chip decât cel al lumii căzute. Atunci, întreaga creație, într-o unitate deplină, se va desăvârși, se va transfigura potrivit planului divin, pentru ca „*Dumnezeu să fie totul în toate*” – **I Corinteni 15,28**. Pentru aceasta, la Parusie, chipul acestei lumi se va schimba, lumea actuală va avea un sfârșit, fiind supusă unei prefaceri totale.

2. Universul întreg văzut, fiind creat pentru a se desăvârși împreună cu omul și a se uni cu Dumnezeu, atunci când a căzut Adam, stricăciunea a intrat în întreaga natură, destinul ei fiind solidar cu cel al omului. La înviere, când dreptii vor fi transfigurați, îndumnezeiți, întreaga natură într-o unitate deplină, se va spiritualiza, se va îndumnezei împreună cu omul. Revelația supranaturală ne învață că omul va avea un sfârșit. Tot așa întreg cosmosul văzut va avea un sfârșit conform **Psalmi 121, 26-28**. Dar sfârșitul lumii nu înseamnă nimicirea ei totală după cum sfârșitul omului nu înseamnă distrugerea totală a ființei lui. Așadar lumea va fi transfigurată într-o lume nouă ca mediu potrivit pentru ființele umane îndumnezeite și pentru împărăția lui Dumnezeu instaurată pe pământ.

3. Pentru aceste adevăruri, avem temeuri în Sf. Scriptură: **Apocalipsă 21,1**: „*Și am văzut un cer nou și un pământ nou. Căci cerul dintâi și pământul dintâi au trecut, iar marea nu mai este*”; **I Corinteni 7,31**: „*Căci chipul acestei lumi va trece*” și „*Atunci cerurile vor pieri cu vuiet mare, stihiele arzând se vor desface, și pământul și lucrurile de pe el vor arde cu totul*” – **II Petru 3,10**.

4. Astfel, când trupurile înviate se vor preface, devenind duhovnicești, și chipul acestei lumi se va preface: pământul se va spiritualiza pentru ca dreptii să aibă o locuință potrivită pentru slava la care sunt chemați. Atunci, întreaga făptură care fusese supusă deșertăciunii din pricina omului „*se va slobozi din robia stricăciunii, ca să fie părtașă la libertatea mării fiilor lui Dumnezeu*” – **Romani 8,21**.

Timpul când se vor întâmpla acestea ne rămâne necunoscut. Despre a doua Sa venire, Mântuitorul le spune ucenicilor Săi: „*Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe... fără numai Tatăl*” – **Matei 24,36** și „*Nu este al vostru să știți anii sau timpurile pe care Tatăl le-a pus sub stăpânirea Sa*” – **F.A. 1,7**.

Expresiile despre sfârșitul lumii din Sf. Scriptură de la **II Petru 3,13** și **Apocalipsă 21,1** arată că lumea nu va fi definitiv distrusă, ci numai schimbată, înnoită, transfigurată, în ea stabilindu-se o nouă ordine de viață. Deși nu este ușor de stabilit sensul acestor expresii, este evident că lumea reînnoită va fi o lume desăvârșită și lipsită de orice stricăciune, cuprinzând bunătăți și frumuseți de negrăit: „Ceea ce ochiul n-a văzut și urechea nu a auzit și la inima omului nu s-a suit, acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El” – **I Corinteni 2,9**. În această lume transfigurată „drepții vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor” – **Matei 13,43**.

Viața de veci

Viața veșnică sau viața veacului ce va să fie cum e numită în Crez, este viața pe care o vor trăi atât drepții, cât și păcătoșii, după Judecata universală. Ea se va asemena cu viața sufletelor după judecata particulară, însă, după Judecata universală, atât fericirea drepților, cât și nefericirea păcătoșilor se vor intensifica. Atât fericirea, cât și nefericirea vor fi trăite de sufletul omului împreună cu trupul său și vor fi simțite într-o măsură mai mare. Fericirea drepților, cât și nefericirea păcătoșilor vor avea grade diferite: „În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt” – **Ioan 14,2** și „Fiecare va primi plata după lucrul său” – **I Corinteni 3,8**.

Cu privire la viața de veci a drepților, **Sf. Grigorie de Nyssa** a formulat teoria epectazelor, adică a întinderii înainte. Prin aceasta, el învață că viața veșnică a drepților (adică viața lor după moarte) este un urcuș neîncetat al acestora, o continuă înaintare către o comuniune cât mai strânsă cu Dumnezeu prin iubire însă fără efort, încercări sau ispite. Aceasta înseamnă că iubirea față de Dumnezeu a drepților sporește fără sfârșit și în lumea veșniciei, umplându-i de o continuă fericire. Cei păcătoși vor avea o veșnică existență nefericită în iad.

Chinurile veșnice ale păcătoșilor

Potrivit învățăturii Bisericii noastre pedepsele iadului sunt veșnice conform **Matei 25,46; Marcu 9,44; Apocalipsă 14,11; 20,10**. **Sf. Chiril al Ierusalimului** spune că la înviere păcătoșii primesc trupuri veșnice, spre a putea suferi astfel osânda păcatelor lor, arzând în focul veșnic, iar **Sf. Ioan Gură de Aur** zice că orice pedeapsă din viața pământească se sfârșește odată cu viața, pe când chinurile vieții de dincolo sunt veșnice.

Veșnicia pedepselor iadului a fost uneori negată în antichitate și apoi, de unii protestanți. Aceștia promovează diferite concepții. Unii spun că la Judecata universală păcătoșii vor fi nimiciți și astfel vor scăpa de pedepse. Alții promovează teoria greșită a apocatastazei, adică a restabilirii tuturor.

În general, cei ce neagă veșnicia pedepselor iadului aduc următoarele argumente:

1. Dumnezeu, fiind bun, zic aceștia, bunătatea Lui este incompatibilă cu veșnicia pedepselor, deci, El, mai curând sau mai târziu, trebuie să-i ierte pe toți.

2. Deoarece Dumnezeu e drept, El nu-i poate pedepsi pentru veșnicie pe păcătoși, căci aceștia au făcut păcate în timp și, în felul acesta, ar fi o disproporție între faptă și răsplată.

3. Înțelepciunea lui Dumnezeu nu îngăduie ca El Însuși Să-și zădărnicească planul după care a creat lumea și omul. El l-a creat pe om pentru ca acesta să fie fericit, iar pedepsindu-l pentru veșnicie, înseamnă că aceasta ar fi împotriva scopului creației.

Răspunsul la aceste obiecții este următorul:

1. Datorită bunătății Sale, „Dumnezeu *voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să ajungă*” – I Timotei 2,4. Însă, sunt unii oameni care disprețuiesc ajutorul divin și nu vor să se apropie de Dumnezeu, ci trec dincolo într-o stare de nepăsare și răzvrătire. Ei sunt deci în mod voit propria cauză a nefericirii lor

Apoi, cei din rai știu bine că cei din iad au refuzat până în ultima clipă a vieții lor ajutorul divin și că ei singuri sunt vinovați de soarta lor. De aceea, ei nu inspiră compătimire celor din rai, aceasta și pentru că în lumea viitoare „*locuiește dreptatea*” – II Petru 3,13, iar cei păcătoși în iad suferă pe drept osânda pentru că au respins din propria lor voință orice ajutor spre a se mântui.

2. Răsplata nu se măsoară după durata sau timpul în care s-au săvârșit faptele, ci după bunătatea sau răutatea acestora. De altfel, cei dreți, oricât ar mai fi trăit pe pământ, ar fi continuat să facă bine și invers. Iar păcatul este infinit de grav pentru că lovește în infinita bunătate și dreptate a lui Dumnezeu.

3. E adevărat că Dumnezeu l-a creat pe om spre a-l împărtăși de fericire, dar nu l-a creat ca să-l facă fericit cu sila, ci i-a dat voință liberă potrivit căreia poate urma sau refuza să meargă pe calea binelui potrivit cuvintelor Mântuitorului: „*Ierusalime, Ierusalime, care-i omori pe prooroci și-i ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine; de câte ori am vrut să adun pe fiii tăi, precum cloșca puii săi sub aripi, dar n-ați vrut*” – Matei 23,37.

Sinodul al V-lea ecumenic, care a condamnat învățătura origenistă a apocatastazei, a anatematizat pe toți cei ce afirmă sau cred că chinurile păcătoșilor și ale diavolilor vor avea sfârșit.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- ANASTASIU, arhim. Atanasie, *Povățuire către Pocăință*, Editura "Evangelismos", București, 2004.
- BIBLIA sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.
- BRIANCIANINOV, sfântul Ignatie, *Predici la Triod și Pentecostar*, Editura Sofia, București, 2003.
- CHIȚESCU, pr. prof. Nicolae, TODORAN, pr. prof. Isidor, PETREUȚĂ, pr. prof. Ioan, *Manual de Teologie Dogmatică și Simbolică pentru institut*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004.
- DAVID, P.I., *Manual de sectologie*, Editura Arhiepiscopia Tomisului, Constanța, 1999.
- EVDOKIMOV, Paul, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.
- GUITTON, Jean, *Dumnezeu și știința*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
- LOGOTETIS, Spiridon, *Răspunsuri la întrebări ale tinerilor*, Editura Sofia, București, 2004.
- LOSSKY, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Anastasia, București, 1990.
- MĂRTURISITORUL, vlădica Antonie, *Manualul isihiei*, Editura Bunavestire, Galați, 2003.
- MORARIU, arhim. Dosoftei, *Despre dumnezeiescul har*, Editura Episcopiei Romanului, 1999.
- PALAMA, sf. Grigore, *Omilii*, vol. II, Editura Anastasia, București, 2004.
- POPESCU, pr. prof. dr. Dumitru, *Iisus Hristos Pantocrator*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
- SOFRONIE, arhimandritul, *Rugăciunea – experiența vieții veșnice*, Editura Deisis, Sibiu, 1998.
- STĂNILOAE, pr. prof. dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.
- TODORAN, pr. prof. dr. Isidor, ZĂGREAN, arhid. prof. dr. Ioan, *Dogmatica ortodoxă (Manual pentru seminariile teologice)*, Editura Renașterea, Cluj Napoca, 2004.
- VASILE, Danion, *Despre reîncarnare și invazia extraterestră*, Editura Egumenița, Galați.
- VLACHOS, mitrop. Ierotei, *Predici la marile sărbători*, Editura Egumenița, Galați, 2004.

Idem, *Psihoterapia ortodoxă*, vol. I, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 1998.

ZĂVORĂTUL, sf. Teofan, *Învățătură și scrisori despre viața creștină*, Editura Sofia, București, 2005.

Idem, *Pregătirea pentru Spovedanie și Sfânta Împărtășanie*, Editura Sofia, București, 2002.

Idem, *Viața lăuntrică*, Editura Sofia, București, 2004.

A. STUDII TEOLOGICE MAI IMPORTANTE CU CONȚINUT DOGMATIC

ACHIMESCU, Nicolae, *Relația dintre cunoaștere și credință în învățătura ortodoxă*, Studii Teologice, nr. 4-5/1989.

BELU, prof. Dumitru, *Autoritatea în Biserică*, Ortodoxia, nr. 4/1961.

BRIA, prof. Ioan, *Eshatologia sau lumea viitoare*, Ortodoxia, nr. 1-2/1995.

Idem, *Iisus Hristos – Dumnezeu Mântuitorul*. *Hristologia.*, Studii Teologice, nr. 2/1991.

CHIALDA, prof. Mircea, *Învățătura despre Sfânta Scriptură*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 4-6/1984.

CHIRVASIE, pr. Ioan, *Pentru care păcătoși se roagă Biserica?*, Studii Teologice, nr. 9-10/1958.

CHIȚESCU, prof. Nicolae, *Ființa dogmei*, Studii Teologice nr. 3-4/1953.

Idem, *Întrupare și Răscumpărare în Biserica Ortodoxă și cea catolică*, Ortodoxia. Nr. 4/1956.

Idem, *Sobornicitatea Bisericii*, Studii Teologice nr. 3-4/1955.

COJOCARU, prof. Constantin, *Rugăciunile pentru cei adormiți*, Mitropolia Moldovei și Sucevei nr. 1/1987.

CRĂCIUNAȘ, arhim. Irineu, *Aspectul moral al Răscumpărării*, Ortodoxia, nr. 2/1963.

DANIEL, I.P.S., *Sfântul și Marele Mir –Înțelesul și folosul lui*, Teologie și viață, nr. 1-6/1996.

DAVIDEANU, pr. Constantin, *Sfânta Scriptură și Biserica*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr.4/1987.

DESEILLE, arhim. Placide, *Problema răului*, Ortodoxia, nr. 3-4/1998.

GALERIU, prof. Constantin, *Sinodul al II-lea ecumenic și învățătura despre Duhul Sfânt*, Ortodoxia, nr. 3/1981.

MIHĂLȚAN, pr. Ioan, *Aspectul dinamic al mântuirii subiective în Ortodoxie*, Ortodoxia, nr. 4/1975.

MIHOC, pr. asist. Vasile, *Eclesiologia Noului Testament*, Studii Teologice nr. 3-4/1977.

MIRCEA, Pr.Ion, *Răscumpărarea în Noul Testament*. Studii Teologice nr. 1-2/1972.

PETRESCU, prof. Nicolae, *Dreapta învățătură despre cinstirea Sfintei Cruci*. Ortodoxia, nr. 1-2/1995.

- PLĂMĂDEALĂ**, Antonie, *Rugăciune și cunoaștere în învățătura ortodoxă*, Studii Teologice, nr. 3-4/1958.
- POPA**, pr. Irineu, *Învățătura despre har și libertate în Pateric*, Studii Teologice, nr. 5-6/1987.
- REZUȘ**, prof. Petru, *Învățătura ortodoxă despre dezvoltarea și împlinirea Revelației divine*, Ortodoxia, nr. 1/1996.
- SANDU** dr. Ștefan, *Lucrarea harului în realizarea mântuirii subiective în cele 3 confesiuni creștine*, Studii Teologice, nr. 3-4/1971.
- SAUCA**, pr. Ioan, *Jertfa de pe Cruce în lumina unirii ipostatice*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 10-12/1984.
- SEMEN**, prof. Petre, *Personalitatea lui Moise și valoarea poruncilor date prin el*, Teologie și viață, nr. 1-6/1996.
- VICOVAN**, pr. asist. Ioan, *Concepția sf. Vasile cel Mare despre creație în Hexaameron*, Teologie și viață, nr. 1-6/1997.
- VIZITIU**, prof. Mihai, *Cine citește și cine interpretează Sfânta Scriptură în Biserica Ortodoxă*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 1-3/1985.
- Idem**, *Faptele bune și importanța lor pentru mântuire*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 5-6/1976.
- Idem**, *Lucrarea și darurile Sfântului Duh după epistolele I și a II-a Corinteni*, Teologie și viață, nr. 9-12/1991.

B. ALTE STUDII TEOLOGICE CU CONȚINUT DOGMATIC

- BELU**, prof. Dumitru, *Autoritatea în Biserică*, Ortodoxia, nr. 4/1961.
- Idem**, *Eclesiologia și ecumenismul creștin*, Ortodoxia, nr. 4/1965.
- CHIȚESCU**, pr. prof. Nicolae, *Condițiile însușirii mântuirii*, Studii Teologice, nr. 1-2/1950.
- Idem**, *Dogma și viața creștină*, Studii Teologice, nr. 1-2/1954.
- Idem**, *Ființa dogmei*, Studii Teologice, nr. 3-4/1953.
- Idem**, *Premisele învățaturii creștine despre raportul dintre har și libertate*, Ortodoxia, nr. 1/1959.
- Idem**, *Scriptură, Tradiție și tradiții*, Ortodoxia, nr. 1/1963.
- Idem**, *Sobornicitatea Bisericii*, Studii Teologice, nr. 3-4/1955.
- COMAN**, pr. prof. Ioan, *Sfânta Tradiție în lumina Sf. Părinți*, Ortodoxia, nr. 2/1956.
- CORNÎTESCU**, prof. Emilian, *Învierea Domnului și însemnătatea ei pentru viața creștină*, Ortodoxia, nr. 2/1983.
- GALERIU**, prof. Constantin, *Cunoașterea lui Hristos în Duhul Sfânt*, Studii Teologice, nr. 9-10/1983.
- Idem**, *Mântuitorul Iisus Hristos – Învățătorul nostru suprem*, Ortodoxia, nr. 1/1983.
- Idem**, *Taina Nunții*, Studii Teologice, nr. 7-8/1960.
- MIRCEA**, pr. Ion, *Coborârea la iad a Mântuitorului*, Studii Teologice, nr. 3-4/1972.

- Idem**, *Iisus Hristos – Dumnezeu și îndumnezeitor*, Ortodoxia, nr. 1/1983.
- Idem**, *Împărăția lui Hristos de 1000 de ani sau de mii de ani*, Ortodoxia, nr. 3/1986.
- Idem**, *Preoția împărătească sau duhovnicească*, Studii Teologice, nr. 7-8/1971.
- MOLDOVAN**, pr. prof. Ilie, *Învățătura unitară despre Sfântul Duh și Biserică*, Ortodoxia, nr. 3/1981.
- NICOLAESCU**, prof. Ioan, *Parusia Domnului. Împărăția de 1000 de ani*, Studii Teologice, nr. 1-2/1972.
- REMETE**, prof. George, *Aspectul ontologic al Răscumpărării*, Studii Teologice, nr. 9-10/1984.
- STĂNILOAE**, pr. prof. Dumitru, *Biserica universală și sobornicească*, Ortodoxia, nr. 2/1966.
- Idem**, *Doctrina infailibilității la conciliul I și II Vatican*, Ortodoxia, nr. 4/1965.
- Idem**, *Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu prin care toate s-au făcut și se refac*, Ortodoxia, nr. 2/1983.
- Idem**, *Natură și har în teologia bizantină*, Ortodoxia, nr. 3/1974.
- Idem**, *Revelația ca dar și fângăduință*, Ortodoxia, nr. 2/1969.
- Idem**, *Revelația prin acte, cuvinte și imagini*, Ortodoxia, nr. 3/1968.
- Idem**, *Semnificația luminii dumnezeiești în spiritualitatea ortodoxă*, Ortodoxia, nr. 3-4/1976.
- Idem**, *Sfintele Taine și ierurgiile*, Ortodoxia, nr. 3/1985.
- Idem**, *Sfânta Treime – creatoarea, mântuitoarea și ținta veșnică a tuturor credincioșilor*, Ortodoxia, nr. 2/1986.
- Idem**, *Sinodul II ecumenic și Simbolul credinței*, Ortodoxia, nr. 3/1981.
- TODORAN**, pr. prof. Isidor, *Despre Revelația primordială*, Ortodoxia, nr. 1/1956.
- Idem**, *Starea paradisiacă a omului și cea după cădere*, Ortodoxia, nr. 1/1955.
- VIZITU**, pr. prof., *Iisus Hristos – Viața lumii*, Ortodoxia, nr. 1/1983.

CUPRINS

Volumul II

Dumnezeu Mântuitorul

Persoana Mântuitorului în raport cu Sfânta Treime.....	1
Planul lui Dumnezeu în mântuirea omului și a lumii.....	2
Colaborarea Persoanelor treimice la opera mântuitoare.....	6
Despre „plinirea vremii”.....	7
Pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului.....	9
Profețiile mesianice sau Mesianismul Vechiului Testament.....	13
Întruparea Fiului lui Dumnezeu. Persoana divino-umană a Mântuitorului.....	13
Prerogativele Mântuitorului Hristos față de ceilalți oameni.....	17
Unirea ipostatică sau personală.....	18
Ereziile hristologice referitoare la unirea ipostatică și combaterea lor la sinoadele ecumenice.....	21
Modul unirii ipostatice.....	23
Temeiuri scripturistice și tradiționale ale unirii ipostatice.....	24
Considerarea dogmei unirii ipostatice în raport cu Sfânta Treime.....	26
Urmările unirii ipostatice.....	27
Texte anexe facultative la „Unirea ipostatică”.....	34
Chenoza Fiului lui Dumnezeu.....	40
Opera de mântuire a lui Iisus Hristos. Mântuirea obiectivă și subiectivă.....	45
Raportul dintre Persoana și opera Mântuitorului Hristos.....	46
Raportul dintre mântuirea obiectivă și subiectivă.....	47
Întreita slujire a Mântuitorului.....	48
Chemarea profetică.....	50
Slujirea arhierească.....	51
Demnitatea împărătească a lui Iisus Hristos.....	54
Răscumpărarea și aspectele ei.....	56
Aspectul de jertfă.....	56
Aspectul ontologic.....	58
Aspectul recapitulativ.....	61
Deosebiri confesionale.....	63
Învierea Domnului și adevărarea morții și Învierii Lui.....	65
Anexă: Lipsa de dependență a Sfintei Întrupări de căderea în păcat.....	67

Dumnezeu Sfinților

Persoana și lucrarea Sfântului Duh.....	71
Relația dintre Hristos și Duhul Sfânt în iconomia mântuirii.....	76
Harul divin mântuitor.....	85
Înșușirile harului divin.....	89
Harul, harismele și darurile Sfântului Duh.....	91
Raportul dintre har și libertatea omului.....	97
Teorii catolice și protestante despre raportul dintre natură și har.....	105
Teoria predestinației.....	107
Mântuirea subiectivă sau îndreptarea.....	109
Etapela îndreptării.....	112
Credința și faptele bune – condițiile însușirii mântuirii subiective.....	119
Mântuirea subiectivă – deosebiri confesionale.....	123
Cinstirea sfinților în Biserica Ortodoxă.....	129
Temeiurile cinstirii sfinților.....	130
Cinstirea sfințelor moaște.....	131
Cinstirea sfințelor icoane.....	132
Cinstirea Sfintei Cruci.....	133
Preacinstirea Maicii Domnului.....	135
Sfânta Biserică	
Generalități.....	139
Întemeierea Bisericii.....	142
Ființa Bisericii.....	145
Înșușirile Bisericii.....	150
Membrii Bisericii: clerul și credincioșii. Ierarhia bisericească.....	157
Deosebiri confesionale.....	165
Sfintele Taine	
Generalități.....	170
1. Ființa Tainelor.....	171
2. Validitatea Tainelor.....	173
3. Necesitatea Tainelor.....	174
4. Numărul Tainelor.....	175
5. Împărțirea Tainelor.....	175
Taina Botezului.....	175
Taina Mirungerii.....	178
Taina Sfintei Euharistii.....	180
Taina Pocăinței (Spovedania).....	187
Taina Preoției (Hirotonia).....	192
Taina Nunții.....	195

Taina Sfântului Maslu.....	198
Ierurgiile.....	199
Sfintele Taine și ierurgiile în viața Bisericii.....	201
Dumnezeu Judecătorul. Eshatologia creștină	
Eshatologia particulară	
Învățătura creștină despre moarte.....	203
Judecata particulară.....	205
Învățătura despre rai și iad.....	207
Învățătura catolică despre purgatoriu.....	208
Eshatologia universală	
A doua venire a Domnului Iisus Hristos. Semnele Parusiei.....	210
Învierea morților.....	211
Judecata obștească sau universală.....	214
Milenarismul sau hiliasmul.....	215
Sfârșitul lumii; cer nou și pământ nou.....	217
Viața de veci.....	218
Chinurile veșnice ale păcătoșilor.....	218
BIBLIOGRAFIE.....	220
CUPRINS.....	224
ANEXE.....	227

ANEXE

ANEXA 1 (pentru pg 10): *Fragment din Pregătirea popoarelor păgâne în sens pozitiv, prin cunoștință, pentru venirea Mântuitorului* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 191-193.

ANEXA 2 (pentru pg 13): *Profețiile mesianice din Vechiul Testament* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 194-197.

ANEXA 3 (pentru pg 45): *Ereziiile hristologice referitoare la divinitatea sa omenitatea lui Iisus Hristos* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 212-214.

ANEXA 4 (pentru pg 48): *Despre întreita slujire a Mântuitorului* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 218.

ANEXA 5 (pentru pg 67): *Interpretările eronate protestante ale evenimentului Învierii Domnului așa cum ne este relatat de Sf. Evanghelii* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 229-234.

ANEXA 6 (pentru pg 131): *Cinstirea sf. moaște* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 264.

ANEXA 7 (pentru pg 156): *Primejdia mărturisirii* de sf. Iustin Popovici, publicat în revista "Rost", nr. 21- 22, nov. – dec. 2004, București, pg. 77-78.

ANEXA 1
(pentru pag. 10)

Fragment din **Pregătirea popoarelor păgâne în sens pozitiv, prin cunoștință, pentru venirea Mântuitorului**

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 191-193:

“Majoritatea popoarelor păgâne, care n-au avut niciun contact cu poporul evreu și nici n-au putut cunoaște nimic din cuprinsul Vechiului Testament, au păstrat totuși unele elemente din Revelația primordială, concretizată în legende și mituri, prin care s-a menținut, fie cât de obscur, fângăduința venirii unui răscumpărător. Astfel, la vechii perși exista credința că la sfârșitul fiecăreia din cele trei perioade de câte 3.000 de ani din viața omenirii, va veni în lume câte un trimis al zeului cel bun, Ahuramazda, spre a scăpa omenirea de sub puterea zeului rău, Angromainius. Ultimul trimis, Saosiant, se va naște dintr-o fecioară, care îl va concepe scaldându-se într-un lac unde va fi fecundată de sămânța lui Zaratuștra. Acest Saosiant va avea un rol asemănător cu cel al lui Mesia.

În religia hindusă există credința că înțeleptul Krisna, încarnarea zeului Vișnu, a venit în lume ca să zdrobească capul șarpelui Calua, dușmanul oamenilor.

Credința în venirea unui reformator religios se găsește și la mexicani, acesta urmând să înlocuiască jertfele omenești cu jertfe nevinovate. La ei se găsesc de asemenea statui care adesea reprezintă un șarpe rupt în bucăți de Teotl, zeul soarelui.

Într-un mit egiptean, zeul bun Horus, fiul lui Osiris și al lui Isis, îl biruiește pe zeul rău, Tifon, care are chip de șarpe și este izvorul tuturor nenorocirilor omenești.

Precum se poate vedea, între aceste din urmă credințe și istorisirea biblică despre căderea în păcat a primilor oameni, datorită ispitei șarpelui, este o vădită asemănare, ceea ce dovedește că la aceste popoare s-au păstrat însemnate date din Revelația primordială.

La greci, eroul Prometeu, cel osândit de Zeus să i se sfâșie zilnic ficatul de către un vultur, pentru că a readus din cer oamenilor focul luat acestora de Zeus ca pedeapsă, primește din partea zeului Hermes următoarele cuvinte de mângâiere: „Nu mai aștepta sfârșitul chinurilor tale până ce nu se va arăta unul dintre zei, care să ia asupra-și muncile tale și să îndrăznească a se urca în întunericul tartărului”. Și aici se văd păstrate elemente din Revelație în legătură cu scăparea omenirii din robia păcatului și a morții, prin venirea unui mântuitor.

Se poate însă constata că la popoarele păgâne mai culte, precum la greci și la romani, s-au păstrat numeroase elemente din Revelație prin cei mai de seamă oameni

ai acestora, care erau filozofii. Astfel, ideea despre Logosul divin, care insuflă oamenilor aleși noțiunile de adevăr, bine și frumos, despre care vorbesc Socrate, Platon și stoicii, era prezentată în astfel de termeni, încât se părea că Logosului i se atribuie calitatea de ființă personală, cu un rol echivalent celui de mântuitor. Așa se explică faptul că unii Sfinți Părinți au arătat stimă și prețuire unor filozofi păgâni, văzând în Logosul despre care au vorbit aceștia Duhul lui Dumnezeu, Care a lucrat asupra păgânilor spre a-i aduce la mântuire. Nu este deci de mirare dacă unii Sfinți Părinți spun despre Platon că a fost un Moise care a vorbit grecește, iar Sfântul Iustin Martirul spune că Socrate, alături de Heraclit, pentru că au trăit în conformitate cu poruncile Logosului, au fost creștini înainte de vreme. Aceasta explică și faptul că numeroși filozofi ai antichității greco-romane, ca: Socrate, Platon, Heraclit, Zenon, Seneca, Cicero și alții, sunt zugrăviți pe pereții exteriori ai unor biserici și mănăstiri ortodoxe, ori chiar în tinda acestora.

La romani, ideea venirii unui mântuitor se găsește în cărțile sibiline, un fel de cărți cu conținut profetic, apoi la filozoful Cicero, precum și la poetul Virgilius, iar istoricii Tacit și Suetoniu dau oarecare indicații chiar despre locul și timpul venirii acestuia.

Pe de altă parte, însăși venirea magilor sau filozofilor de la Răsărit la staful din Betleem, spre a se închina noului Împărat ce S-a născut, acest eveniment fiind prevestit de o stea care i-a și condus, dovedește că și popoarele din Orientul îndepărtat așteptau venirea unui mântuitor, cunoscând chiar locul și timpul venirii lui.

De altfel, Sfânta Scriptură conține suficiente indicii din care putem deduce că toate popoarele, indiferent de proveniență, au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului. Sfântul Evanghelist Ioan spune despre Cuvântul Întrupat că este *"Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume"* (In 1, 9). Insuși Mântuitorul rămâne impresionat de credința sutașului roman care, deși păgân, credea în puterea Sa dumnezeiască, ceea ce îl face să exclame: *"Adevăr grăiesc vouă: nici în Israel n-am aflat atâta credință. Și zic vouă, că mulți de la Răsărit și de la Apus vor veni și se vor odihni cu Avraam și cu Isaac și cu Iacov, în împărăția cerurilor"* (Mt 8, 10-11), ceea ce, evident, înseamnă că mulți dintre păgâni, datorită faptului că au fost pregătiți, vor crede în El și se vor mântui, asemenea patriarhilor evrei. De asemenea, Sfântul Apostol Pavel spune celor din Listra că și în lumea păgână, Făcătorul de bine *"nu S-a lăsat pe Sine nemărturisit"* (FA 14, 17), ceea ce iarăși înseamnă că Dumnezeu a fost cunoscut și mărturisit chiar și între păgâni. Iar faptul că Apostolii, care au propovăduit Evanghelia în lumea păgână, s-au bucurat de atâtea succese, se datorește tocmai pregătirii acesteia pentru venirea Mântuitorului.

Astfel se poate spune că nu numai iudeii, ci și popoarele păgâne au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului. Dar în timp ce pregătirea iudeilor avea la temelie Revelația supranaturală neîntreruptă, căci *"în multe rânduri și în multe chipuri a vorbit Dumnezeu părinților noștri mai întâi prin prooroci"* (Evr 1,1), Revelație păstrată de ei cu sfințenie, din care ei au putut dobândi certitudinea venirii

Mântuitorului din seminția lui Iuda, la timpul profețit de Daniel și în locul arătat de Mihea, pregătirea păgânilor avea la bază mai mult unele reminiscențe din Revelația primordială, împrumutate de la iudei, sau unele idei despre Mesia, nu destul de clare; pe lângă aceasta, experiența lor religioasă și morală i-a dus la numeroase rătăciri, datorită cărora conștiința decăderii lor a devenit tot mai trează, făcând să li se nască în suflete dorința de izbăvire de către un răscumpărător, trimis al lui Dumnezeu. Și cu toate că ideea venirii acestui răscumpărător a fost trează mai ales în mintea unor gânditori și înțelepți ai lor, în masa poporului pregătirea a fost mai mult sub aspectul negativ: conștiința decăderii și a păcătoșeniei i-a făcut să aștepte un Mântuitor care să-i scape de necazurile și suferințele pe care le îndurau, asigurându-le o viață mai bună”.

ANEXA 2
(pentru pag. 13)

Profetiile mesianice din Vechiul Testament

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrecan, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 194-197:

„În planul divin al creației a fost cuprinsă nu numai crearea omului, ci și mântuirea acestuia după căderea în păcat. De aceea, odată cu pedeapsa pronunțată de Dumnezeu asupra protopărinților noștri, li s-a dat acestora și făgăduința unui Mântuitor, care să-i scoată din starea de decădere în care au ajuns după păcat. După ce l-a blestemat pe șarpe pentru ispitirea Evei, Domnul Dumnezeu a continuat: „*Vrăjmășie (dușmănie) voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceea va zdrobi capul tău, iar tu vei înșepa călcâiul ei*” (Fc 3, 15). După făgăduința (Protoevanghelia) pe care Dumnezeu a dat-o întregului neam omenesc pe când el se afla încă în coapsele lui Adam (sămânța femeii – Mântuitorul va zdrobi capul șarpelui, câștigând astfel biruința deplină asupra diavolului), în perioada de la Adam până la potop, numele simbolice date unor urmași ai acestuia au avut sens profetic, menținându-se nădejdea trimiterii unui Mântuitor și a izbăvirii din starea de decădere în care se afla neamul omenesc.

Făgăduința despre venirea unui Mântuitor este însă mereu întărită și exprimată din ce în ce mai clar și în termeni mai preciși prin cele vestite de Dumnezeu poporului ales, începând cu Avraam, părintele acestui popor. Astfel, Dumnezeu îi spune: „*Întru tine se vor binecuvânta toate neamurile*” (Fc 12,3; 18, 18): „*Bindecuvântând, te voi binecuvânta și înmulțind, voi înmulți sămânța ta ca stelele cerului și ca nisipul mării...*” (Fc 22, 17). Aceeași făgăduință o întărește lui Iacov, fiul lui Isaac: „*Întru sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile pământului*” (Fc 28, 14). Aceluiași patriarh, Dumnezeu îi descoperă că din coapsele fiului său Iuda se va naște Mântuitorul: „*Nu va lipsi Domn din Iuda și povățuitor din coapsele lui, până vor veni cele gătite lui (Șilo), și acela va fi așteptarea neamurilor*” (Fc 49, 10). La fel, vrăjitorul păgân Valaam, chemat de regele Moabului, Balac, ca să-l blesteme pe Israel, din porunca Domnului profetește acestuia că din poporul ales se va naște Mântuitorul: „*Îl văd, dar acum încă nu-i; Îl privesc, dar nu de aproape; o stea răsare din Iacov; un toiag se ridică din Israel și va lovi pe căpeteniile Moabului și pe toți fiii lui Set îi va zdrobi*” (Nm 24, 17). Însuși Moise reamintește făgăduințele mereu reînnoite, făcute de Domnul poporului ales prin patriarhii și strămoșii lui, spunând: „*Prooroc din mijlocul tău și din frații tăi, asemenea mie, îți va ridica Domnul Dumnezeul tău; pe Acela să-l ascuțați*” (Dt 18. 15).

Promisiunile divine făcute poporului ales de Dumnezeu sunt repetate în dese rânduri, pentru că, în măsura în care, prin legea ceremonială, acesta a ajuns la conștiința păcătoșeniei și la întărirea acesteia, să dorească tot mai mult venirea unui Mântuitor. Astfel, iconomia divină pregătește, prin aceste făgăduințe și profeții pe poporul evreu pentru „plinirea vremii” (Ga 4, 4).

Numeroase profeții mesianice se află în cartea Psalmilor, în unele din ele făcându-se precizări de amănunt în legătură cu viața și Patimile Mântuitorului. După dezbinarea regatului davidic, profețiile mesianice devin tot mai numeroase, mai clare și mai precise, ele fiind cuprinse în cărțile profeților mari și mici. Toate aceste profeții - atât din Psalmi, cât și din cărțile profetice - cuprind numeroase prevestiri cu privire la Persoana, viața și lucrarea răscumpărătoare a lui Mesia, pe care Dumnezeu le-a descoperit în Duh aleșilor Săi, proorocii, pentru ca poporul iudeu să poată recunoaște în Acela care va veni la „plinirea vremii” (Ga 4, 4) pe Mântuitorul, Mesia Cel așteptat.

Aceste profeții mesianice cuprind descoperiri cu privire la timpul și locul venirii Mântuitorului (Dn 9, 24-27; Ag. 2, 10; Mal 3, 1; Mi 5, 2); la seminția din care Se va naște (Ps 88, 35; Is 11, 1); la nașterea dintr-o fecioară (Is 7, 14); la Pruncul minunat și împărăția Sa viitoare (Is 9, 6; If 23, 5; Iez 34,23); la închinarea magilor și aducerea de daruri (Ps 71, 10-11); la întreita Lui activitate de profet, preot și împărat (Ps 109, 4-5; Is 2, 2-4; 11, 10; 32, 1; Ir 23, 5-6; Mi 4, 1-22; Za 6, 13; 9, 9; Ps 2, 5); la Patimile, Moartea și Învierea Lui (Ps 21, 1; 34, 14-15; 68, 25; Is 53, 1-12); la divinitatea Lui (Is 25,9; 61, 1; Ir 23, 6); la moartea Lui izbăvitoare și răscumpărătoare (Is, cap. 53); la slujirea Lui universală atât pentru iudei, cât și pentru păgâni (Is 49, 6; 55, 5; Ir 3, 17-18; Sof 3, 9-10); la Legământul cel nou și veșnic pe care-l va încheia Mesia (Is 55, 3-5; 59, 21); la jertfa euharistică ce va înlocui toate jertfele (Mal. 1, 11); la a doua Sa venire (Ps 49, 2-3); la împărăția dreptății și păcii la care vor fi chemate toate neamurile și care nu va avea sfârșit (Is 2,2-3; 32, 1; 60, 16-19; Dn 7, 13-14; Mi 4, 2-4; Ps 71, 7-8; Is 9, 6); la trimiterea lui Ilie, ca înainte-mergător; la a doua venire a Domnului (Mal. 4, 5) și altele.

În multe din aceste profeții se fac chiar precizări de amănunt la evenimente în legătură cu viața și Patimile Mântuitorului, precum:uciderea pruncilor din Betleem (**Ir 31, 15**); trimiterea unui înainte-mergător spre a găti căile Lui (Is 40. 3; Mal. 3, 1); intrarea triumfală în Ierusalim (**Za 9, 9**); vânzarea Lui pe treizeci de arginți (**Za 11.12-13**); cumpărarea țarinei olarului (Ir 32,9); batjocurile, suferințele și chinurile îndurate de El (Ps 34, 14-15); adăparea cu oțet și fiere (Ps 68, 25); împărțirea hainelor Lui și aruncarea de sorți pentru cămașa Sa (Ps 21, 20); nu I se va zdrobi niciun os (Ps 33, 19-20); împungerea coastei Lui cu sulița (Za 12, 10) și altele.

În cele ce urmează, reproducem câteva dintre cele mai semnificative profeții:

1. Despre timpul venirii Mântuitorului: „*Șaptezeci de săptămâni sunt hotărâte pentru poporul tău și pentru cetatea ta cea sfântă, până ce fărâdelegea va trece peste margini și se va pecetlui păcatul și se va ispăși nelegiuirea, până ce*

dreptatea cea veșnică va veni, vedenia și proorocia se vor pecetlui și se va unge Sfântul Sfinților. Să știi și să înțelegi că de la ieșirea poruncii pentru zidirea din nou a Ierusalimului și până la Cel Uns - Cel Vestit - sunt șapte săptămâni și saizeci și două de săptămâni; și din nou vor fi zidite piețele și zidul din afară, în vremuri de strâmtorare. Iar după cele șizeci și două de săptămâni, Cel Uns va pieri fără să se găsească vreo vină în El, iar poporul unui domn va veni și va dărâma cetatea și templul. Și sfârșitul cetății va veni prin potopul mâniei lui Dumnezeu și până la capăt va fi război - prăpădul cel hotărât. Și El va încheia un legământ cu mulți într-o săptămână, iar la mijlocul săptămânii va înceta jertfa și prinosul și în templu va fi urâciunea pustiirii, până când pedeapsa nimicirii cea hotărâtă se va vărsa peste locul pustiirii" (Dn 9, 24-27).

Săptămânile de care se vorbește în profeție sunt săptămâni de ani care se calculează de la darea edictului de rezidire a Ierusalimului, de către împăratul Artaxerxe Longimanul, la anul 452 î.Hr.

2. Nașterea Mântuitorului în Betleemul Iudeii: „Și tu, Betleeme Efrata, cu nimic nu ești mai mic între miile lui Iuda, căci din tine va ieși Stăpânitor peste Israel, iar obârșia Lui este dintru început, din zilele veșniciei (Mi 5, 1).

3. Nașterea Mântuitorului dintr-o fecioară: Pentru aceasta Domnul Meu vă va da semn: Iată Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel" (Is 7, 14).

4. Intrarea triumfală în Ierusalim: „Bucură-te, foarte, fiica Sionului, veseleşte-te, fiica Ierusalimului, căci iată împăratul tău vine la tine drept și biruitor, smerit și călare pe asin, pe mânzul asinei" (Za 9, 9).

5. Jertfa izbăvitoare și răscumpărătoare a lui Mesia și preamărirea Lui: „Doamne, cine va crede ceea ce noi am auzit și brațul Domnului cui se va descoperi? Crescut-a înaintea lui ca o odraslă, și ca o rădăcină în pământ uscat; nu avea chip, nici frumusețe ca să ne uităm la El, și era fără înfățișare ca să ne fie drag. Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni: om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și desconsiderat. Dar El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu. Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat. Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre, ale tuturor. Chinuit a fost, dar S-a supus și nu și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere S-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu și-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat, și neamul Lui cine îl va spune? Că s-a luat de pe pământ viața Lui! Pentru fărădelegile poporului meu a fost adus spre moarte. Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege și cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că nu săvârșise nicio nedreptate și nicio înșelăciune nu fusese în gura Lui. Dar a fost voia Domnului să-L zdrobească prin suferință. Și fiindcă și-a dat viața ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii

Săi, își va lungi viața și lucrul Domnului în mâna Lui va propăși. Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostenețelor Sale și de mulțumire Se va sătura. Prin suferințele Lui, dreptul, sluga mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa. Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari și cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că Și-a dat sufletul Său spre moarte și cu cei făcători de rele a fost numărat. Că El a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși și-a dat viața" (**Is 53, 1-12**).

6. Întoarcerea fiilor lui Israel la Dumnezeu lor și la David, împăratul lor: „Că zile fără de număr fiii lui Israel vor rămâne fără rege, fără căpetenie, fără jertfă, fără stâlp de aducere-aminte, fără efod și fără terafimi. După aceea, fiii lui Israel se vor întoarce la credință și vor căuta pe Domnul Dumnezeu lor, și pe David, împăratul lor, iar la sfârșitul zilelor celor de pe urmă, se vor apropia cu înfricoșare de Domnul și de bunătatea lui" (**Os 3, 4-5**).

7. Tatăl dă Fiului Omului domnia și stăpânirea veșnică: „Privit-am în vedenia de noapte, și iată pe norii cerului venea cineva ca Fiul Omului, și El a înaintat până la Cel vechi de zile, și a fost dus în fața Lui. Și Lui I s-a dat stăpânirea, slava și împărăția, și toate popoarele, neamurile și limbile îi slujeau Lui. Stăpânirea Lui este veșnică, stăpânire care nu va trece, iar împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată" (Dn 7,13-14).

Desigur, alături de profețiile mesianice, întreaga lege mozaică a pregătit poporul iudeu pentru venirea Mântuitorului, ea fiind, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel, „călăuză (pedagog) spre Hristos" (Gal 3, 24)".

ANEXA 3
(pentru pag. 45)

Ereziile hristologice referitoare la divinitatea sau omenitatea lui Iisus Hristos

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 212-214:

„Așa cum am văzut, dogma hristologică, în toate aspectele și laturile sale rămâne o „mare taină” (1 Tim 3, 16), care nu va putea fi pătrunsă niciodată deplin de mintea omenească și de cuvânt. „Misterul lui Iisus” - zice Sf. Maxim Mărturisitorul - „rămâne ascuns și nu poate fi scos la iveală nici de cuvânt, nici de minte, ci, chiar spus, rămâne negrăit, și chiar înțeles, rămâne necunoscut”. Fără luminile Bisericii, care este „stâlpul și întărirea adevărului” (1 Tim 3, 15), mintea omenească iscoditoare și doveditoare de a explica rațional misterul adevărului revelat despre Hristos și lucrările Sale, în toate laturile sale, foarte ușor a alunecat și alunecă pe povânișurile ereziilor. Nici o dogmă n-a iscat atâtea neînțelegeri și n-a produs atâtea erezii ca dogma hristologică privitoare la Persoana și lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, erezii care nu alterează numai un adevăr oarecare, ci date fiind importanța și centralitatea sa, răstălmăcesc grav însăși mântuirea noastră în Iisus Hristos, „Mântuitorul lumii” (In 4, 42).

Cu privire la Iisus Hristos, în decursul timpului s-au ivit mai multe învățături greșite condamnate ca erezii de Biserica dreptmăritoare și care pot fi împărțite în trei categorii, referitoare la *divinitate, omenitate și unirea ipostatică*.

1. Ereziile referitoare la divinitatea lui Iisus Hristos se împart în trei:

a. Ereziile care neagă cu totul dumnezeirea lui Hristos, considerându-L un „simplu om”. În sec. I, îi amintim pe Cerint și ebioniți, combătuți de Sf. Ev. Ioan; în sec. II, Carpocrat, Teodot și Artemon, combătuți de Irineu, Tertulian și Ipolit; iar în sec. III, pe Pavel de Samosata, combătut de două sinoade din Antiohia, în 264 și 270. Tot aici mai pot fi amintiți și socinienii sau unitarienii, care sunt antitrinitari, negând divinitatea Mântuitorului, precum și raționaliști de diverse nuanțe.

b. Arianismul și semiarianismul, care negau divinitatea, egalitatea și deoființimea Fiului cu Tatăl, învățând că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, dar nu e născut din veci din Tatăl și nici deoființă cu El, ci creat: cea mai desăvârșită și cea dintâi dintre creaturi, dar o creatură, sau cel mult de „o ființă asemănătoare” cu Tatăl, dar nu egal întru totul cu El. Au fost combătuți de Sinoadele I și II ecumenice și de Părinții din veacurile IV și V.

c. Ereziile patripasiene și antitrinitare, după care Dumnezeu este o singură Ființă și o singură Persoană, Care Se manifestă sub numele de Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, și că în Iisus Hristos S-a întrupat și pătimit Dumnezeu Însuși, adică și Tatăl, și Duhul Sfânt, nu Dumnezeu Cuvântul, Fiul Unul Născut al Tatălui, ci întreaga Sfânta

Treime. Ereziile acestea au fost combătute de Biserică în veacurile II și III, de Sf. Irineu, Epifanie și Sf. Vasile cel Mare.

2. Ereziile referitoare la omenitatea lui Iisus Hristos se împart și ele în trei:

a. Erezii referitoare la trupul lui Iisus Hristos: dochetismul și gnosticismul.

Dochetii, plecând de la ideea că trupul e rău în sine și nedemn de Dumnezeu, învățau că Iisus Hristos n-a avut un trup real, ci unul părut, o aparență de trup. Au fost combătuți la început de Sf. Ev. Ioan, dar erezia s-a continuat prin gnosticii: Simeon Magul, Meandru, Saturnin, Vasilide și Marcion. Alți gnostici și manihei recunoșteau Mântuitorului Hristos un trup, dar nu material, ci unul spiritual, ceresc, cu care a trecut prin Maria, fără să-L fi luat din Fecioara. Aceste erezii au fost combătute de Sf. Ignatie Teoforul, Irineu, Meliton de Sardes, Tertulian, Clement Alexandrinul ș.a.

b. Erezii referitoare la sufletul omenesc al lui Hristos. Îndeosebi Apolinarie, episcopul de Laodiceea, și adepții lui, susținând că omul este constituit din trup, suflet și spirit, învățau că Iisus Hristos are numai suflet senzitiv și nu un suflet rațional, întrucât mintea, spiritul uman a fost înlocuit în El cu logosul divin, lipsindu-i deci, lui Iisus Hristos ca om, partea rațională, mintea, spiritul. Erezia aceasta a fost combătută în sinoadele din Alexandria (362), Roma (372) și de Sinodul II ecumenic, ca și de Sf. Atanasie cel Mare, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Epifanie și Augustin.

c. Erezii în legătură cu nașterea lui Iisus Hristos ca om. Cerint, Ebion, Carpocrat, gnostici și iudaizanți învățau că Iisus Hristos nu S-a născut pe cale supranaturală din Fecioara Maria de la Duhul Sfânt, ci pe cale naturală din Iosif și Maria, ca un om simplu. Au fost combătuți de Sf. Ignatie Teoforul, Irineu, Tertulian, Chiril al Ierusalimului, Sf. Ioan Hrisostom și de Sinodul ecumenic. Aici mai pot fi amintiți și raționaliștii de mai târziu și sectele, în general, care învățau la fel”.

Despre întreita slujire a Mântuitorului

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 218:

“Starea decăzută, urmare a păcatului lui Adam, constă în: alterarea chipului lui Dumnezeu în el, alterarea minții sale umane, întunecarea minții cu privire la adevărul religios și moral, slăbirea voinței care înclină mai mult spre rău decât spre bine, ruperea legăturii cu Dumnezeu prin pierderea harului divin, vinovăția și pedeapsa pentru păcat. Astfel, pentru restaurarea naturii omenești în plenitudinea ei dinainte de păcat, erau necesare luminarea minții omului prin învățătura cea adevărată și deplină, refacerea legăturii harice cu Dumnezeu, adică prin redobândirea harului și prin întărirea și susținerea omului în această legătură.

Datorită acestui fapt, Mântuitorul își îndeplinește opera Sa mântuitoare sub întreit aspect: ca profet sau învățător, ca arhieru și ca împărat, continuându-și această operă și după Înălțarea Sa la cer, în Biserică, prin Duhul Sfânt, căci El le spune Apostolilor: „Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da, ca să rămână cu voi în veac, Duhul adevărului... Nu vă voi lăsa orfani, ci voi veni la voi” (In 14,16-18). Ca profet, învață, aducând Revelația divină desăvârșită despre Ființa și voia lui Dumnezeu și despre mântuire (In 5, 29); ca arhieru, reface prin Jertfa răscumpărătoare legătura omului cu Dumnezeu (Evr 10, 12); ca împărat, învinge puterile răului, conducându-l pe om la menirea lui cea adevărată (Mt 28, 18; In 13,3; 17, 2).

De obicei, cele trei aspecte ale operei mântuitoare sunt numite: trei chemări, trei slujiri, trei dregătorii, trei misiuni, trei demnități. Cu largă circulație sunt numirile: *chemare profetică, slujire arhierescă, demnitate împărătească*, deși toate sunt și slujiri, și demnități.

Aceste trei slujiri sunt cele mai înalte demnități ce există în viața omenească, însă dintre oameni nimeni nu le are pe toate, nimeni nu este deodată și prooroc, și preot, și împărat, ele fiind unite numai în Mântuitorul Hristos și fiecare în gradul cel mai înalt. Iar viața și activitatea Mântuitorului constau în împlinirea întreitei Sale slujiri. Aceste trei aspecte sau laturi sunt doar fețele sau aspectele unui întreg unitar, ele aparținând aceleiași opere mântuitoare a lui Iisus Hristos. Căci Același Iisus Hristos este profet, arhieru și împărat, lucrarea Sa mântuitoare nefiind împărțită în sectoare deosebite.

În centrul operei mântuitoare stă slujirea arhierescă a lui Iisus Hristos, prin care se reface legătura harică a omului cu Dumnezeu, împăcarea cu Dumnezeu. Căci chemarea profetică, luminând prin învățătură, pregătește sufletul pentru primirea împăcării, iar demnitatea împărătească dăruiește harul împăcării și îi desăvârșește pe credincioși”.

ANEXA 5
(pentru pag. 67)

**Interpretările eronate protestante ale evenimentului Învierii Domnului așa cum
ne este relatat de Sf. Evanghelii**

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgorean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 229-234:

„1. **Ipoteza morții aparente.** Una din interpretările eronate ale Învierii Domnului a fost dată de cei care au susținut că, pe lângă toate chinurile la care a fost supus, în realitate Iisus Hristos n-ar fi murit, ci ar fi căzut într-o stare cataleptică, într-un fel de leșin din care apoi S-a trezit. La această trezire au contribuit: împungerea ostașului roman cu sulița în coastă, coborârea de pe cruce, așezarea într-un mormânt rece, răceala giulgiurilor înmiresmate cu care i-a fost înfășurat trupul. Revenindu-și din leșin, a prăvălit piatra de pe ușa mormântului, a ieșit din mormânt și S-a arătat femeilor mironosițe și Apostolilor și astfel s-ar fi creat mitul învierii.

Dar cu toate eforturile acestora de a prezenta Învierea Domnului drept o trezire dintr-un leșin, această explicare nu poate fi acceptată din mai multe motive.

În *primul rând*, moartea reală a Mântuitorului o dovedește grija căpeteniilor iudeilor și a stăpânirii romane ca Acela Care fusese răstignit între cei doi tâlhari să fi murit cu adevărat. De aceea, ostașii controlând dacă cei răstigniți au murit, tâlharilor care erau încă vii le-au zdrobit fluierile picioarelor spre a-și da sfârșitul, în timp ce lui Iisus, Care murise, nu I le-au zdrobit. Totuși, spre a avea convingerea deplină că a murit, unul dintre ostași I-a împuns coasta cu sulița, din care a ieșit sânge și apă (In 19, 34), semn că deja trupul celui mort își încetase funcțiile. Astfel este absolut sigur că atât căpeteniile iudeilor, cât și reprezentantul stăpânirii romane, Pilat, au avut convingerea fermă că Iisus a murit cu adevărat pe cruce.

În *al doilea rând*, Iosif și Nicodim i-au cerut lui Pilat trupul lui Iisus, ca să-L coboare de pe cruce spre a-L îngropa, ceea ce au obținut fără nicio greutate, căci Pilat era convins, pe baza mărturiei soldaților, că Iisus murise cu adevărat. Dacă n-ar fi fost convins de aceasta, nu le-ar fi dat această permisiune.

Dar chiar dacă ne-am închipui, prin imposibil, că Iisus n-a fost mort când a fost coborât de pe cruce, istovirea provocată de suferințele îndurate și de pierderea sângelui scurs din rănilor cuielei, înfășurarea trupului uns cu miresme în giulgiuri și lipirea acestora de trup, lipsa de aer în mormânt, toate acestea I-ar fi adus cu certitudine moartea, după așezarea Lui în mormânt.

În *al treilea rând*, fariseii și mai marii preoților, știind că Iisus spusese că după trei zile se va scula din morți, au fost destul de vigilenți să aibă certitudinea că Iisus a murit cu adevărat, spre a evita o rătăcire și mai mare în popor. Aceasta explică de ce, după ce Iisus a fost așezat în mormânt - cu toate că ei erau convinși că murise cu adevărat - s-

au dus la Pilat și i-au cerut să pună pază la mormânt, ca nu cumva, peste noapte, ucenicii Lui să vină și să-l fure trupul lansând zvonul că Iisus a înviat, „*căci atunci va fi răstăcirea de pe urmă mai rea decât cea dintâi*” (Mt 27, 64). Pilat le-a satisfăcut cererea, iar ei au pecetluit piatra, după ce au pus pază la mormânt, așadar au luat toate măsurile ca mormântul să fie cât mai bine păzit.

Luând cunoștință de învierea lui Iisus chiar de la soldații de pază, fariseii și cărturarii și-au dat seama ca s-au împlinit cuvintele lui Iisus: „*După trei zile Mă voi scula*”, dar acum trebuia cel puțin să înăbușe adevărul Învierii, de aceea i-au mituit pe soldații de pază și pe dregători, lansând zvonul că peste noapte, ucenicii au venit și au furat trupul lui Iisus.

Ipoteza morții aparente au combătut-o chiar unii dintre teologii protestanți. Astfel, D. Fr. Strauss, în cartea **Viața lui Iisus**, spune: „Este imposibil ca un om care a ieșit din mormânt pe jumătate mort, care a trebuit să se târască, slab, bolnav și lipsit de îngrijiri medicale, care avea nevoie de bandaje, de întărire și de îngrijire, este imposibil ca un astfel de om să fi făcut Apostolilor impresia că El era biruitorul morții, prințul vieții, impresie care stă la temelia viitoarei lor predicări. O asemenea sculare nu ar fi putut decât să slăbească impresia pe care El o făcuse asupra lor în timpul vieții și al morții; cel mult ar fi putut să le dea o senzație de milă și compătimire, niciodată însă nu le-ar fi schimbat în tristarea în entuziasm, sau să le fi înălțat în tristarea până la adorare”.

2. Ipoteza înșelăciunii. Alți detractori au afirmat că „învierea” n-a fost decât un truc, o înșelăciune la care au recurs Apostolii; aceștia au furat trupul lui Iisus din mormânt, în timp ce străjerii dormeau, l-au ascuns, iar apoi au răspândit zvonul că Hristos a înviat. Această ipoteză e cea mai slabă și mai puerilă, de aceea e și mai ușor de combătut.

Tocmai spre a înlătura orice posibilitate a furtului, conducătorii iudeilor au luat toate măsurile necesare ca mormântul să fie păzit cu strășnicie de către soldații ceruți de la Pilat, iar piatra mormântului să fie pecetluită. Soldații de gardă nu puteau să adoarmă, deoarece o astfel de nechibzuință era pasibilă de pedeapsa cu moartea. Dar chiar dacă - prin imposibil - ar fi adormit, n-ar fi adormit toți, iar zgomotul prăvălirii pietrei de pe mormânt i-ar fi trezit, astfel că ucenicii care ar fi încercat să fure trupul învățătorului lor ar fi fost prinși.

Pe de altă parte, starea psihologică în care se aflau Apostolii și cei apropiați lor, înfricoșați și de-a dreptul îngroziiți de cele ce se petrecuseră cu Învățătorul lor, închiși în casa de frica iudeilor, făcea imposibil actul furtului. Cum puteau acești oameni timorați să îndrăznească a veni noaptea la mormânt, să fure trupul lui Iisus, când știau cu câtă strășnicie era păzit mormântul de către soldații romani?

În realitate, lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. Convinși de minunea învierii, înșiși unii dintre soldații de pază au alergat în cetate și au vestit mai marilor preoților minunea ce se făcuse. Surprinși și aflându-se în derută, aceștia, spre a înăbuși vestea Învierii lui Iisus - de care acum nici ei nu se mai îndoiau - i-au mituit pe soldații de pază, îndemnându-i să spună că trupul lui Iisus a fost furat din

mormânt pe când ei dormeau, de asemenea i-au asigurat că nu vor fi pedepsiți, deoarece ei îl vor îmbuna și pe dregătorul roman, ceea ce s-a și întâmplat.

Dar să admitem că furtul trupului era posibil. Ce ar fi putut face Apostolii cu acest trup și la ce le-ar fi folosit? Avea rost furtul trupului când moartea Celui pe care-L iubeau le-a zdruncinat credința în dumnezeirea Lui? Înaintea unui trup mort, unde ar mai fi fost entuziasmul și convingerea în dumnezeirea Celui pe care de acum înainte aveau să-L propovăduiască drept biruitorul morții? Nu e de neînțeles că innologul creștin, spre a răspunde iudeilor care au inventat ipoteza furtului trupului lui Iisus, se întreabă: „Cine a mai văzut sau cine a auzit pe mort să-l fure vreodată?”

3. Ipoteza viziunii. Realitatea Învierii Domnului este înfățișată în Sfintele Evanghelii, ca și în alte cărți ale Noului Testament, cu atâta precizie și cu atâtea amănunte, încât nimeni n-ar trebui să se îndoiască de adevărul ei. Aceasta și pentru faptul că Mântuitorul a dovedit-o prin numeroasele Sale arătări după Înviere, prin convorbirile pe care le-a avut cu Apostolii, prin faptul că a mâncat împreună cu ei și, în sfârșit, prin Înălțarea Sa la cer în prezența lor.

Cu toate acestea, au fost unii care au negat realitatea arătărilor Mântuitorului după înviere, considerându-le simple viziuni subiective ori colective, datorită stărilor psihopatică pe care le-au avut unii dintre Apostoli sau femeile din cercul lor. Cei ce au avut astfel de viziuni - stări psihice care se datorau unor boli nervoase de care ar fi suferit Apostolii și femeile din jurul lor - le-au răspândit peste tot, în felul acesta „învieria” transformându-se dintr-o stare patologică într-un fapt istoric.

Dar faptele petrecute după Înviere dovedesc, fără puțință de îndoială, realitatea acesteia.

a. Mai întâi este cu totul fals și injust să atribuie Apostolilor și femeilor cărora li S-a arătat Iisus după înviere, boli de natură psihică sau nervoasă, despre care nu există niciun indiciu în Sfintele Evanghelii. Atât Apostolii, cât și femeile, în tot timpul Patimilor, Morții, coborârii de pe cruce și îngropării lui Iisus, s-au comportat absolut normal, ca de altfel și înainte, și după Înviere.

b. Că Apostolii și ucenicii n-au avut boli psihice și nici măcar dispoziția de a avea viziuni o dovedește faptul că arătările Domnului după Înviere s-au petrecut în locuri diferite, în fața unor persoane diferite și la intervale de timp diferite. Astfel, mai întâi S-a arătat pe cale femeilor mironosițe (Mt 28,9); Mariei Magdalena (In 20,16-17); lui Luca și Cleopa pe calea spre Emaus (Lc 24,13-32); Apostolilor în lipsa lui Toma (Lc 24,36-42; In 20,19-23); după opt zile, Apostolilor în prezența lui Toma (In 20, 24-29); unora dintre Apostoli la lacul Tiberiadei (In 21,10-14); apoi la peste cinci sute de frați (1 Co 15, 6); lui Iacov (1 Co 15,7) și, în sfârșit, după câțiva ani lui Saul (1 Co 15, 8).

Toate aceste arătări, precum și împrejurările diferite în care s-au petrecut arată că n-a putut fi vorba nici de o viziune subiectivă a unora dintre persoanele cărora li S-a arătat, și nici de una colectivă (prin sugestie în masă), ci au fost arătări reale.

c. Soldații romani care au păzit mormântul trebuie considerați cei mai obiectivi și nepărtinitori martori ai Învierii, deoarece ei au venit în cetate și au vestit

mai marilor preoțior și căpeteniilor iudeilor Învierea Celui pe care-L păziseră la mormânt.

d. Toți martorii arătărilor Domnului au fost atât de convingși că Acela pe Care L-au văzut e cu adevărat Hristos Cel înviat, încât au considerat o datorie să mărturisească adevărul învierii în orice împrejurări, indiferent de consecințele pe care urmau să le suporte.

e. Purtarea mai marilor preoților și căpeteniilor iudeilor dovedește că ei n-au negat realitatea Învierii Celui răstignit, dar au încercat să ascundă adevărul prin tot felul de mijloace. Chiar când, după Pogorârea Duhului Sfânt, Apostolii L-au propovăduit pe Iisus Nazarineanul Cel înviat, iudeii n-au negat realitatea Învierii, dar i-au oprit să vorbească în numele lui Iisus (FA 5, 40).

f. Apostolii au fost pe deplin convingși că Cel ce li s-a arătat a fost Iisus Hristos Cel înviat, și nu o nălucă, ci o ființă corporală, care era în trup. Spre a le risipi orice îndoială, la cererea Lui, Apostolii l-au pipăit mâinile și picioarele, putându-se convinge că nu e duh de nălucire; de asemenea le-a cerut de mâncare și ei i-au dat pește și un fagure de miere (Lc 24, 39-42). La fel, Toma, după ce i-a pipăit rănile cuiei și coasta, a exclamat: „*Domnul meu și Dumnezeu meu*” (In 21, 28). De asemenea, la lacul Tiberiadei a mâncat cu ucenicii pâine și pește (In 21, 13).

Un fapt de netăgăduit este că învierea Domnului a avut o influență extraordinară asupra Apostolilor. Înainte de Înviere - începând cu prinderea și judecata lui Iisus și terminând cu Moartea și îngroparea Sa - apostolii erau cuprinși de frică, ascunzându-se de teama de a nu fi și ei prinși. Nici Petru n-a dat dovadă de curaj, lepădându-se de trei ori de Hristos în curtea arhiereului. În timpul Răstignirii, dintre Apostoli numai Ioan e prezent, iar pogorârea de pe cruce o fac doi din cercul mai apropiat lui Iisus, Iosif și Nicodim. Închiși în casă, nici la mormânt nu îndrăznesc să meargă. Mai curajoase și mai atașate suferințelor Domnului se dovedesc a fi femeile mironosițe, care în ziua cea dintâi a săptămânii (duminică), dis-de-dimineață, merg la mormânt, spre a face cele după datină cu trupul celui mort. Apropiindu-se de mormânt, află vestea Învierii Domnului de la înger, care le trimite să-i înștiințeze pe Apostoli. Pe cale li se arată Iisus Cel înviat, Care le trimite să vestească Apostolilor învierea Sa. Dar Apostolii primesc vestea cu neîncredere. Chiar Petru și Ioan aleargă la mormânt mai mult din curiozitate, decât din convingere, și numai după ce văd giulgiurile în mormânt, singure zăcând, încep să creadă că Iisus a înviat.

Cum se explică atunci transformarea bruscă a Apostolilor din oameni cuprinși de frică, neîncredere, îndoială și nehotărâre, la sentimentele de bucurie și certitudine a învierii? Această transformare s-a produs aproape instantaneu, îndată ce Domnul li S-a arătat în locuri și împrejurări diferite și s-au convins prin propriile lor simțuri că n-au înaintea lor o nălucă, ci pe Hristos Cel înviat. Efectul învierii a fost copleșitor: din fricoși, timizi, neîncredători, îndoielnici și nehotărâți, ei devin plini de curaj, îndrăzneți, încredători, hotărâți și pe deplin convingși de realitatea învierii. Încrederea, curajul și entuziasmul de a-L propovădui le dobândesc îndeosebi după

Pogorărea Duhului Sfânt, precum le spusese Domnul înainte de Înălțarea Sa la cer: „*veți lua putere când Duhul Sfânt va veni peste voi și îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și Samaria și până la marginea pământului*” (FA 1, 8), când încep să-L vestească pe Domnul cu mult curaj și îndrăzneală. Iar când sunt prinși, răspund neînfricat la întrebările sinedriștilor, refuzând să se supună poruncii acestora de a nu-L mai propovădui pe Iisus Nazarineanul, și înfruntându-i cu răspunsuri la care aceștia n-au ce le replica: „*Socotiți voi înșivă dacă e drept să ascultăm mai mult de oameni decât de Dumnezeu*” (FA 4,19). Și indiferent de persecuțiile la care sunt supuși din partea iudeilor, Apostolii Îl vestesc pe Domnul cu mult curaj în Ierusalim, în Iudeea, în Galileea, în Samaria, iar apoi peste hotarele Palestinei, la oameni și în locuri necunoscute și oricâte suferințe îndură, nimic nu-i abate de la misiunea încredințată de Domnul: „*Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh...*” (Mt 28, 19).

Cine a operat această transformare a unor oameni simpli, care au devenit învățătorii lumii? Puterea Duhului Sfânt revărsată peste ei în ziua Cincizecimii, dar și convingerea lor neclintită în dumnezeirea lui Iisus Hristos Cel înviat, cu Care, după Înviere, au stat împreună patruzeci de zile și de la Care au primit ultimele îndemnuri, sfaturi și porunci în legătură cu predicarea Evangheliei la toate neamurile”.

ANEXA 6
(pentru pag. 131)

Cinstirea sfințelor moaște

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrecan, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 264:

„În legătură cu cinstirea sfinților stă și cinstirea sfințelor moaște. Sfințele moaște sunt rămășițe pământești din trupurile sfinților, pe care Dumnezeu le-a învrednicit de nesticăciune, de asemenea îmbrăcăminte și orice alte obiecte rămase de la sfinți, de care ei s-au folosit în viață.

Învrednicind de nesticăciune trupurile unor sfinți, de asemenea înzestrându-le cu darul facerii de minuni, Însuși Dumnezeu ne arată în chip văzut că moaștele sfinților trebuie cinstite. Așadar, păstrarea acestora în nesticăciune și puterea lor făcătoare de minuni sunt temeiurile vredniciei lor de cinstire. Biserica a învățat și practicat totdeauna cinstirea sfințelor moaște, iar Sfânta Tradiție, prin mărturiile ei, arată vrednicia de cinstire a acestora. Sfântul Ioan Gură de Aur, Ambrozio de Milan, Fericitul Augustin și alții ne dau mărturie despre cinstirea sfințelor moaște și despre minunile ce s-au făcut prin ele. Una dintre mărturiile mai vechi despre cinstirea și prețuirea sfințelor moaște ne-o dă epistola Bisericii din Smirna, în legătură cu martiriul Sfântului Policarp (166): „Noi am strâns osemintele lui ca un odor mai scump decât aurul și decât pietrele scumpe și le-am așezat unde se cuvine; aici ne vom aduna cu bucurie și Domnul ne va da nouă să sărbătorim ziua nașterii sale celei martirice, spre amintirea biruințelor sale și spre întărirea altor luptători”.

Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât excomunicarea și depunerea din cler a celor ce nu cinstesc sfințele moaște recunoscute ca autentice.

Protestanții și denominațiunile creștine aduc numeroase obiecțiuni împotriva cinstirii sfințelor moaște, susținând îndeosebi că cinstirea lor este idolatrie. Dar cinstirea pe care o dăm sfințelor moaște este în strânsă relație cu cinstirea sfântului căruia ele îi aparțin. Așadar, cinstindu-le, noi nu cinstim rămășițele trupești izolate, pe care le-am idolatriza, ci îi cinstim pe cei cărora ele le-au aparținut, vrednicia lor de cinste fiind expresia vredniciei sfinților. Este vorba deci de o cinstire prin relația pe care ele o au cu ființa cărora i-au aparținut și ale cărei rămășițe sunt”.

ANEXA 7
(pentru pagina 156)

Primejdia mărturisirii de sf. Iustin Popovici, publicat în revista "Rost", nr. 21-22, noiembrie-decembrie 2004, București, pag. 77-78:

„Vorbeam cu cineva, un om bun, desigur, despre "celălalt" . De această dată, "celălalt" era privit din punct de vedere religios; era cel neortodox: romano-catolic, protestant, musulman etc. și vorbind noi despre "ceilalți" care își zic creștini, i-am spus că nu sunt creștini, chiar dacă ei își zic așa. L-a deranjat afirmația și m-a întrebat triumfător, sigur pe argumentul subînțeles: "Ce, ei nu au Duhul Sfânt?". Se vedea că este sigur de răspunsul afirmativ. "Nu. Nu au Duhul Sfânt", i-am răspuns.

După un moment de blocaj din partea lui, discuția a continuat. El considera că poziția mea este una, să-i zicem, exagerat de dură; că trebuie să fii mândru, trufaș, încrezut – ca să afirmi că "celălalt" nu se mântuiește, sau că se mântuiește doar în mod excepțional. El prefera să le lase și celorlalți șanse, chiar dacă s-au abătut de la adevăr în nenumărate puncte. "Și eu sunt păcătos, spunea el, deci cum aș putea să spun despre altul că nu se mântuiește!? Este o mândrie foarte la modă la noi, la ortodocși, să spunem că ceilalți nu se mântuiesc, să ne lăudăm că noi suntem deținătorii adevărului". Recunoaștem ușor aceste cuvinte. Le-am auzit din gurile multor oameni care sunt îndoctrinați, conștient sau nu, de "ecumenism". Și pare greu să răspunzi acestor lozinci pline de smerenie și înțelegere față de "celălalt" dacă nu ai puncte de reper cu adevărat stabilite. Cel mai bun punct de reper este Hristos. I-am replicat iubitelui meu interlocutor, simplu, întrebându-l dacă își mai aduce aminte de Hristos, de ceea ce a făcut El pentru noi. Căci Hristos pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri, S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut Om. Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat, fiind hulit, batjocorit, scuipat, bătut. Și sângele Lui cel preasfânt a picurat în țărâna Palestinei și a fost călcat în picioare de oameni, cai, măgari și câini; pentru a noastră mântuire. Și S-a pogorât până la iad propovăduind sufletelor celor robite și a înviat a treia zi, după cum proorociseră Scripturile. Și a întemeiat Biserica, al cărei Cap și este. Tot pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire. Iar această Biserică este Trupul Lui; iar El fiind Calea, Adevărul și Viața, și Biserica Lui este stâlp și temelie a adevărului; este una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică; iar porțile iadului nu o vor birui. Iar noi creștinii dreptcredincioși, suntem cu toții un trup, căci din aceeași pâine mâncăm, adică din Hristos-Pâinea cea adevărată care S-a pogorât din cer. Și prin El Pâinea cea adevărată și Adevărul Însuși, crește Biserica Lui, formată din cei care vin la El să se vindece și Îl primesc pe El ca pe singurul medicament adevărat, cu tot ceea ce implică aceasta. "Ori dacă Hristos a făcut acestea pentru mântuirea noastră, cum poți să crezi că orice credință, orice religie, orice cult mântuiește? Ce rost mai avea să vină Hristos?"... "Și? Oricine poate

pretinde că vorbește în numele lui Hristos. Dar o și face? Chiar și diavolii pretind că vorbesc în numele lui Hristos. Dar este o minciună. Când vorbești în numele lui Hristos, nu-ți spui păreri personale, ci ceea ce spune Hristos. Ei nu fac aceasta, ei fie scot din cuvintele Lui ce-i deranjează, ori adaugă altele care practic anulează învățătura Sa. Prin aceasta, ei devin propovăduitori ai minciunii, lepădându-se de Hristos Adevărul”. Prietenul meu a fost uimit de concluzie. “De ce, mi-a zis el, să pun semnul egal între orice altă religie decât Ortodoxia și minciuna? Chiar dacă sunt unele diferențe, chiar crezi că anulează orice har al «celorlalți»?”. “Nu contează ce cred eu, i-am răspuns, contează ce spune Dumnezeu. Ori în Scripturi stă scris clar că Hristos este Capul Bisericii, nu al «biseriilor». În Crez, mărturisim o Biserică, nu mai multe, deci nu există decât o Biserică mântuitoare, cea care este stâlp și temelie a ADEVĂRULUI! Și, ca să ne întoarcem de unde am plecat, dacă ar mântui și altele, nu mai era nevoie să vină Hristos. De aceea Sf. Apostoli și Sf. Părinți au vestit Evanghelia în toată lumea. Pentru că și-au asumat iubirea jertfitoare a lui Hristos. Ei știau de la Dumnezeu că cel care nu crede în Iisus Hristos așa cum El S-a arătat a fi, nu se va mântui. Și pentru că doreau și ei, cu Dumnezeu, ca toți oamenii să se mântuiască, au încercat să-i aducă la cunoștința adevărului. Este foarte comod să te minți că și cei de alte religii se mântuiesc. Nu mai trebuie să fii, atunci, creștin mărturisitor. Îți vezi de credința ta pentru tine și gata. Dar atunci, de ce S-a mai jertfit Hristos? Nu tocmai ca să elibereze pe om din robia satanei, tatăl minciunii? Și acceptând că și minciuna mântuiește, nu consimt de fapt la lucrarea satanei?”...Prietenul meu a fost foarte încurcat. Recunoștea că Apostolii au propovăduit și răspândit credința ca pe singura cale de mântuire, dar îi era greu să gândească altfel decât fusese obișnuit în anii de propagandă anticreștină din mass-media. Recunoștea că trebuie să urmezi exemplul Sf. Apostoli, dar ... nu putea să o facă. “Ca să nu trăiești conform cu Adevărul este o problemă, i-am spus, dar de mărturisit, trebuie să-L mărturisești așa cum este. Cine greșește poate fi iertat, dar pentru cel ce stă împotriva Duhului Sfânt nu poate fi iertare”.